

БИБЛИОТЕКА ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ НА НОВОМ ЭТАПЕ РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНЫХ КОММУНИКАЦИЙ

Материалы международной
научно-практической конференции
24-25 октября 2013 г.

Днепропетровск 2013

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. ЛАЗАРЯНА

МАТЕРІАЛИ

**міжнародної науково-практичної конференції
«БІБЛІОТЕКА ВИЩОЇ ШКОЛИ НА НОВОМУ ЕТАПІ
РОЗВИТКУ
СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ»**

24.10 – 25.10.2013

Дніпропетровськ
2013

УДК [316.77+008+378](063)

Бібліотека вищої школи на новому етапі розвитку соціальних комунікацій : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 24.10–25.10.2013 / М-во освіти і науки України, Дніпропетр. нац. ун-т залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна. – Дніпропетровськ : ДНУЗТ, 2013. – 264 с.

У збірник увійшли доповіді вчених і практиків бібліотечно-інформаційної сфери вищих навчальних закладів України та зарубіжжя, теоретиків і практиків культурно-освітньої сфери, фахівців із питань розвитку інформаційних технологій та систем, вчених і практиків у галузі соціальних комунікацій. Матеріали збірки відображають всі аспекти еволюції бібліотек ВНЗ, конкретизують питання теорії й практики бібліотечно-інформаційної справи в перехідний період від епохи документальної комунікації та книжкової культури до ери електронної комунікації та мультимедійної культури.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

<i>Льганаєва В. О.</i>	доктор історичних наук, професор кафедри «Бібліотекознавство і соціальні комунікації» Харківської державної академії культури;
<i>Колесникова Т. О.</i>	кандидат наук із соціальних комунікацій, директор науково-технічної бібліотеки Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна;
<i>Шитікова Т. М.</i>	завідуюча відділом обслуговування наукової літератури науково-технічної бібліотеки Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна;
<i>Попович І. А.</i>	головний бібліограф науково-технічної бібліотеки Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна;
<i>Савел'єва О. А.</i>	бібліотекар 1 кат. науково-технічної бібліотеки Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна;
<i>Кучеренко Ю. В.</i>	бібліотекар 2 кат. науково-технічної бібліотеки Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна.

Адреса редакційної колегії:

49010, м. Дніпропетровськ, вул. Лазаряна, 2, Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

Матеріали конференції друкуються мовою оригіналу в редакції авторів.

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ УКРАИНЫ

ДНЕПРОПЕТРОВСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО
ТРАНСПОРТА ИМЕНИ АКАДЕМИКА В. ЛАЗАРЯНА

МАТЕРИАЛЫ

**международной научно-практической конференции
«БИБЛИОТЕКА ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ НА НОВОМ ЭТАПЕ
РАЗВИТИЯ
СОЦИАЛЬНЫХ КОММУНИКАЦИЙ»**

24.10 – 25.10.2013

Днепропетровск
2013

УДК [316.77+008+378](063)

Библиотека высшей школы на новом этапе развития социальных коммуникаций : материалы междунар. науч.-практ. конф., 24.10–25.10 2013 / М-во образования и науки Украины, Днепропетр. нац. ун-т ж.-д. трансп. им. акад. В. Лазаряна. – Днепропетровск : ДНУЖТ, 2013. – 264 с.

В сборник вошли доклады ученых и практиков библиотечно-информационной сферы высших учебных заведений Украины и зарубежья, теоретиков и практиков культурно-образовательной сферы, специалистов по вопросам развития информационных технологий и систем, учёных и практиков в области социальных коммуникаций. Материалы сборника отражают все аспекты эволюции библиотек вузов, конкретизируют вопросы теории и практики библиотечно-информационного дела в переходный период от эры документальной коммуникации и книжной культуры к эре электронной коммуникации и мультимедийной культуры.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Ильганаева В. А.

доктор исторических наук, профессор кафедры
«Библиотековедение и социальные коммуникации»
Харьковской государственной академии культуры;

Колесникова Т. А.

кандидат наук по социальным коммуникациям, директор
научно-технической библиотеки Днепропетровского
национального университета железнодорожного транспорта
имени академика В. Лазаряна;

Шитикова Т. Н.

заведующая отдела обслуживания научной литературы
научно-технической библиотеки Днепропетровского
национального университета железнодорожного транспорта
имени академика В. Лазаряна;

Попович И. А.

главный библиограф научно-технической библиотеки
Днепропетровского национального университета
железнодорожного транспорта имени академика
В. Лазаряна;

Савельева Е. А.

библиотекарь 1 кат. научно-технической библиотеки
Днепропетровского национального университета
железнодорожного транспорта имени академика
В. Лазаряна;

Кучеренко Ю. В.

библиотекарь 2 кат. научно-технической библиотеки
Днепропетровского национального университета
железнодорожного транспорта имени академика
В. Лазаряна.

Адрес редакционной коллегии:

49010, г. Днепропетровск, ул. Лазаряна, 2, Днепропетровский национальный университет
железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна

Материалы конференции печатаются на языке оригинала в редакции авторов.

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
DNIPROPETROVSK NATIONAL UNIVERSITY OF RAILWAY TRANSPORT NAMED
AFTER ACADEMICIAN V. LAZARYAN

PROCEEDINGS
of the International scientific and practical conference
«UNIVERSITY'S LIBRARY AT A NEW STAGE OF SOCIAL
COMMUNICATIONS DEVELOPMENT»

24.10 – 25.10.2013

Dnipropetrovsk
2013

The library of higher school at a new stage of social communications development : Proc. of Intern. Sci. and Practical Conf., 24.10–25.10.2013 / Min. of Education and Science of Ukraine, Dnipropetrovsk Nat. Univ. of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan. – Dnipropetrovsk : DNURT, 2013. – 264 p.

These Proceedings include reports of scholars and practitioners of library and information sector of higher education institutions in Ukraine and abroad, theorists and practitioners of cultural and educational sector, specialists in development of information technologies and systems, scholars and practitioners in the field of social communications. Collection materials presents all aspects of universities libraries evolution, concretizes questions of theory and practice of library and information service in transition period from the era of paper communication and book culture to the era of electronic communication and multimedia culture.

EDITORIAL BOARD

<i>Ilganaeva V. A.</i>	Doctor of Historical Sciences, Professor of Department “Library Science and Social Communications” of Kharkiv State Academy of Culture
<i>Kolesnikova T. A.</i>	PhD of Social Communications, Director of Scientific and Technical Library of Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan
<i>Shitikova T. N.</i>	Head of Scientific Literature Service Department of Scientific and Technical Library of Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan
<i>Popovich I. A.</i>	Chief bibliographer of Scientific and Technical Library of Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan
<i>Saveleva E. A.</i>	1st category Librarian of Scientific and Technical Library of Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan
<i>Kucherenko Yu. V.</i>	2nd category Librarian of Scientific and Technical Library of Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan

Address of editorial board

49010, Dnipropetrovsk, St. Lazaryan, 2, Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan

Proceedings are published in the original language version in editorial of authors.

Научный комитет

Председатель:

Пшинько А. Н. – д-р техн. наук, проф., ректор Днепропетровского национального университета железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна

Заместители председателя комитета:

Ильганаева В. А. – д-р ист. наук, проф. кафедры библиотековедения и социальных коммуникаций Харьковской государственной академии культуры

Колесникова Т. А. – канд. наук по социальным коммуникациям, директор научно-технической библиотеки Днепропетровского национального университета железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна

Члены научного комитета:

Васильев А. В. – канд. техн. наук, директор Ассоциации «Информатио-Консорциум» (г. Киев)

Вахнован В. Ю. – канд. наук по социальным коммуникациям, директор научно-технической библиотеки Национального авиационного университета (г. Киев)

Калленборн Р. – д-р наук, президент Международной Ассоциации библиотек технических университетов (IATUL), директор библиотеки Мюнхенского технического университета (Германия)

Засменко Е. С. – директор центральной библиотеки Молдавского государственного университета (г. Кишинэу, Республика Молдова)

Косолапов А. А. – канд. техн. наук, начальник лаборатории информационных технологий Днепропетровского национального университета железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна (г. Днепропетровск)

Костирко Т. Н. – канд. наук по социальным коммуникациям, директор научно-технической библиотеки Национального университета кораблестроения (г. Николаев)

Сейджараси Ф. – канд. библ.-информ. наук, директор научно-технической библиотеки Политехнического университета Тираны (Албания)

Хмель В. В. – д-р филос. наук, проф., зав. кафедры философии и социологии Днепропетровского национального университета железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна (г. Днепропетровск)

Dear Colleagues,

On behalf of the International Association of Scientific and Technological University Libraries (IATUL), it is an honour and a pleasure to extend the best wishes of IATUL to the delegates of the 2nd International Scientific and Practical Conference “*Library of higher school at a new stage of social communications development*”.

Education is a cornerstone of peace and development in all societies in the world. Humane living conditions are always based on consideration and respect for our fellow human beings, which in turn are nourished by mutual understanding. Mutual understanding, however, requires insight into a larger context, clarity in complex situations, and the ability to act in an appropriate and professional manner – in short, mutual understanding calls for education.

Universities and comparable institutions are the guardians and developers of higher education in every country. The work of specialists in any domain of knowledge, though, relies on the management of knowledge and information already obtainable. This, finally, is our mission as librarians, and the topic of the conference taking place at Dnepropetrovsk National University of Railway Transport Scientific and Technical Library.

The extent of our responsibility is high, its complexity calls for exchange of experience of stakeholders, and therefore international collaboration is advisable. Discussions of common goals and challenges in the context of a conference never fail to provide inspiration and new suggestions to be realized at your home institution to the benefit of your own patrons. Conferences will always be facilitators for new ideas and services, which is also the mission and the never ending ambition of IATUL. Over the last few decades, IATUL has in fact developed to be of service to all university libraries in the world, irrespective of their specific focus.

Given all the obstacles - lack of resources, bureaucratic entanglements and other trials modern libraries are faced with - our work as librarians is both a great challenge and an exciting assignment. A library is a test bed for new technologies; we are even involved in the development of new tools and services in information management. A library provides a cosmos of opportunities for professional development: administration, data management, software development, and service optimization, web oriented methods and communication, building and refurbishment, and much more.

I am sure that the 2nd International Scientific and Practical Conference “*Library of higher school at a new stage of social communications development*” will provide an excellent platform to share insights in all these aspects of our efforts to provide the best services for our patrons.

Please allow me to wish you fruitful discussions, interesting workshops, and brilliant papers at your event at DIIT.

Best wishes,

Dr Reiner Kallenborn

IATUL President

Уважаемые коллеги!

Поздравляю от имени Международной Ассоциации университетских научно-технических библиотек (IATUL) делегатов с открытием 2-й Международной научно-практической конференции «Библиотека высшей школы на новом этапе развития социальных коммуникаций» и желаю успешного ее проведения.

Образование – это краеугольный камень дружественных отношений и развития всего мирового сообщества. Современное общество стремится жить в условиях, которые основываются на взаимопонимании и уважении к окружающим. Однако, взаимопонимание предполагает четкость мышления, умение найти выход из сложных ситуаций и умение профессионально действовать, другими словами, взаимопонимание способствует образованию.

Университеты и другие институты являются гарантами и составителями программ высшего образования в каждой стране. Деятельность библиотечных специалистов, работающих в них в любом направлении, основывается на управлении знаниями и информацией. В конечном итоге, это наша миссия как библиотекарей, и именно она является темой конференции, которая состоится в научно-технической библиотеке Днепропетровского национального университета железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна.

Степень нашей ответственности высока, и поэтому целесообразно сотрудничать с иностранными коллегами для обмена опытом. Обсуждение общих целей и проблем в рамках конференции порождает новые идеи и предложения, которые вы сможете реализовать в своей библиотеке. Конференции всегда были помощниками в реализации новых идей и услуг, которые также соответствуют миссии и нескончаемым стремлениям нашей Ассоциации. Последние несколько десятилетий Международная Ассоциация университетских научно-технических библиотек фактически работала для того, чтобы осуществлять помощь в создании качественного обслуживания в библиотеках университетов всего мира, независимо от их специфики.

Принимая во внимание все преграды, с которыми сталкиваются современные библиотеки – нехватку средств, бюрократические барьеры и другие проблемы, – в нашей работе мы сталкиваемся как с серьезными недоработками, так и с интересными заданиями. Библиотека – это испытательный полигон для новых технологий; мы вовлечены в разработку новых средств и услуг в области управления информацией – информационного менеджмента. Библиотека предоставляет космические возможности для профессионального развития: администрация, управление данными, разработка программного обеспечения, оптимизация обслуживания, web-ориентированные методы и коммуникации, конструирование и модернизация, а также многое другое.

Я уверен, что 2-я Международная научно-практическая конференция «Библиотека высшей школы на новом этапе развития социальных коммуникаций» предоставит замечательную возможность для обмена опытом во всех аспектах по предоставлению самого лучшего обслуживания наших читателей.

Я хочу пожелать Вам плодотворных дискуссий, интересных семинаров и потрясающих докладов на конференции в ДНУЖТе.

С наилучшими пожеланиями,

Президент IATUL

Рейнер Калленборн

УДК 316.77:378

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАЦИОННЫХ СТРАТЕГИЙ СОВРЕМЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА

COMMUNICATION STRATEGIES FORMATION OF MODERN UNIVERSITY

Ільганаєва В. О., Харківська державна академія культури

Ильганаева В. А., Харьковская государственная академия культуры

Ilhanaieva V. O. Kharkiv State Academy of Culture

Дослідження присвячене розгляду сучасних університетів як складової частини соціально-комунікаційного простору суспільства. Аналізуються його зовнішній та внутрішній контури комунікаційної діяльності.

Исследование посвящено рассмотрению современных университетов как составной части социально-коммуникационного пространства общества. Анализируются его внешний и внутренний контуры коммуникационной деятельности.

Research is devoted to consideration of modern university as a part of social communication area of society and analysis of its external and internal features of communication activity.

Ключові слова: комунікаційні стратегії, комунікаційна діяльність, зовнішній контур, внутрішній контур, сучасні університети.

Ключевые слова: коммуникационные стратегии, коммуникационная деятельность, внешний контур, внутренний контур, современные университеты.

Keywords: communication strategies, communication activity, external features, internal features, modern university.

Інформаційно-комунікаційна революція в середині ХХ століття й подальша медіатизація соціально-комунікаційних відносин вплинули на стан сучасного суспільства, що визначається як комунікаційне. Переважно економічні та технічні чинники соціокультурного розвитку змінились на привалювання інформації та знань як субстанціональних предметів у процесах функціонування та розвитку всіх суспільних підсистем та характер поведінки суб'єктів соціальної дії. Розширення в комунікаційній практиці інтерсенсорних засобів презентації інформації та знань склали підстави формування медіа-реальності, в якій зв'язки між соціальними системами й учасниками соціальної взаємодії стали віртуальними та мультимодальними.

У соціокультурній динаміці суспільства наука та освіта зайняли провідну роль у засвоєнні нової суспільної реальності. У мережевій структурі інформаційного суспільства формується нова культурна місія університету, особливо з огляду на необхідність вивчення, узагальнення та визначення механізмів адаптації суспільства до нової суспільної реальності. Університети в цих процесах створюють організаційно-функціональну підсистему когнітивного простору нової реальності.

Виникнення університетів було реалізацією потреби суспільства не лише в концентрації зусиль з обслуговування владних структур, зокрема релігійних, але й у трансляції необхідних зразків

світогляду, створення системи наслідування попереднього соціального досвіду. Крім того, університети завжди були осередками вільнодумства та місцем зародження інноваційних ідей.

Історично університети виникли як соціально-комунікаційні структури. Соціально-комунікаційна природа університетів опосередкована формами, технологіями, цілями, змістом комунікаційних відносин. Іншими словами, можна сказати, що університети завжди були зразками інформаційної культури суспільства, які складались на кожному історичному етапі. Таким чином, комунікаційній функції генетично притаманні університету. Реалізація цієї функції традиційно здійснювалась через реалізацію освітніх програм, встановлення наукових контактів та організацію міжуніверситетської взаємодії (на організаційному та індивідуальному рівнях), створення колективних форм апробації освітньо-професійних програм та результатів науково-дослідної діяльності, видавництво наукових праць та журналів. Така комунікаційна практика тривала довгий час фактично без особливих трансформацій, поки суспільство не вступило в постіндустріальну епоху та стадію інформатизації й медіатизації суспільних відносин через мультимізацію всіх притаманних людині засобів сприйняття й відтворення інформації та знань. Із цього часу університети були змушені активно включатись у систему суспільних відносин, що були опосередковані виробництвом інформаційних продуктів та послуг, а також засвоїти нові комунікативні практики сучасності. Перш за все, це практики зв'язків із громадськістю, реклами, мережеві медіа-практики.

Комунікаційні функції університету отримали значний розвиток за рахунок їх диверсифікації й змістовного наповнення. Можна додати, що нова ситуація потребувала проведення необхідного визначення, структурування та розподілення цих функцій. Перш за все, слід розрізняти комунікативні функції університету, до яких відносяться функції реалізації призначення діяльності університетів у суспільстві: наукові дослідження, фундаментальна освіта та професійно-кваліфікаційна підготовка кадрів для різних галузей, підготовка наукових кадрів, оприлюднення результатів та стратегій вдосконалення освіти. У цьому контексті комунікативною функцією університету залишається підтримка науково-педагогічної преси, у тому числі в електронному вигляді. Новою комунікативною функцією є презентація університету в соціально-комунікаційному просторі суспільства. Ці функції складають зовнішній контур комунікаційної діяльності університету, яка представлена у вигляді елементів комунікаційного процесу, до яких відноситься генерація інформації, її цільова й змістова обробка у відповідності до потреб учасників освітнього процесу, оформлення у вигляді інформаційного продукту готового до споживання в процесі науково-освітньої діяльності університету, а також його зв'язків з освітньою та іншими підсистемами суспільства, налагодження зворотних зв'язків з учасниками комунікаційного процесу на різних рівнях його організації. Комунікативні функції реалізуються за допомогою організаційних структур університету: адміністративно-управлінчих, наукових, учбових, методичних, різних творчих об'єднань професорсько-викладацького складу та студентів.

Таким чином, зовнішній контур комунікативних практик університету в нових умовах доповнюється функціями: 1 – подолання локалізованих педагогічних, освітніх, наукових програм діяльності через інтеграцію до медіа простору освіти; 2 – поєднання ментально-когнітивних картин реальності, що транслуються в комунікаційних каналах; 3 – формування соціальної свідомості на засадах відтворення єдності природно-суспільних законів.

До внутрішнього контуру комунікаційної діяльності університету відносяться історико-генетичні функції суспільної взаємодії, що традиційно виконувались соціально-комунікаційними структурами суспільства. Їх реалізація пов'язана з відтворенням глобального комунікаційного циклу: генерація повідомлень, презентація інформації та знань, досягнення порозуміння учасниками комунікаційної взаємодії. Головним елементом системи комунікаційних відносин університету є бібліотека, яка за своєю природою є суто комунікаційною структурою й концентрує в собі всі комунікаційні форми соціальної взаємодії в їх історичній цілісності. Бібліотека відноситься до внутрішнього контуру комунікаційного процесу в університеті та є системоутворючим центром його медіа-середовища та інтеграції університету до медіа-простору суспільства.

У нових умовах виникає потреба в гармонізації діяльності університету в зовнішньому та внутрішньому контурах комунікаційної діяльності університету. Стратегічними напрямками комунікаційної діяльності університету стають: конвертація, яка розуміється як зміна засобу медіа-діяльності університету та всіх його складових; конвергенція – зміна форми організації, презентації та трансляції інформаційних та когнітивних продуктів діяльності університету; консолідація – зміна предметної форми комунікаційної діяльності від інформаційної до когнітивної.

УДК 027.7:004.77

РЕСУРСЫ ОТКРЫТОГО ДОСТУПА КАК ИНСТРУМЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ НАУЧНОГО РЕЙТИНГА УЧЕНЫХ

РЕСУРСИ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО РЕЙТИНГУ ВЧЕНИХ

RESOURCES OF OPEN ACCESS AS A TOOL FOR FORMATION OF SCIENTISTS SCIENTIFIC RATING

Аксенова О. Ю., Чернобай О. В., Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна

Аксёнова О. Ю., Чернобай О. В., Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

Aksenova O. Yu., Chernobay O. V., Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan

Проанализирован отечественный и зарубежный опыт предоставления открытого доступа к научным статьям и разработкам. Рассмотрены вопросы повышения индекса цитируемости и личного рейтинга ученого на примере работы сектора аналитики Днепропетровского национального университета железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна.

Проаналізовані вітчизняний та світовий досвід надання відкритого доступу до наукових статей та розробок. Розглянуті питання підвищення індексу цитування та особистого рейтингу вченого на прикладі роботи сектору аналітики Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна.

Domestic and foreign experience of providing an open access to scientific articles and developments was analyzed. The problems of citation index and personal rating raise of a scientist by example of Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan were considered.

Ключевые слова: университетская библиотека, журналы открытого доступа, предоставление открытого доступа, OJS, публикационная деятельность, международный опыт.

Ключові слова: університетська бібліотека, журнали відкритого доступу, надання відкритого доступу, OJS, публікаційна діяльність, міжнародний досвід.

Keywords: university library, open access journals, grant of open access, publishing activity, OJS, international experience.

Функциональность библиотеки вышла далеко за пределы хранения информации и предоставления к ней доступа. В наибольшей мере это касается библиотек вузов, поскольку они

как центры социально-информационной коммуникации предоставляют результаты исследований, проведенных учеными – представителями данной институции. Именно поэтому на университетскую библиотеку возлагаются функции по организации эффективного взаимодействия между представителями научного сообщества, работающими над общими проблемами, но разобщищенными территориально.

Согласно сложившимся научным традициям, основным инструментом обмена научными данными издавна выступали публикации в научных журналах. И сейчас именно научные журналы занимают ведущее место среди источников информации, которые использует научный мир. Действительно, статьи в научных изданиях являются главным компонентом системы открытого общения между учеными. От их научной новизны и ценности прямопропорционально зависит рейтинг ученого в научном сообществе. Статьи являются ценнейшим источником информации об истории проведения исследований и научных разработок.

Выше изложенные аргументы свидетельствуют о важности своевременного опубликования научных статей и отчетов об исследованиях. В современном обществе традиционные печатные издания утратили прерогативу в этом направлении: с массовым распространением Интернета ученые все чаще обращаются к ресурсам, обеспечивающим максимальную оперативность в подготовке и публикации статьи. Поэтому для библиотеки как ведущего источника научной информации в вузе очень важно предоставить доступ к подобному ресурсу либо активно содействовать его формированию. С этой точки зрения в библиотеках создаются: репозитории научных работ, журналы открытого доступа, он-лайн версии продолжающихся сборников научных трудов. Таким образом, на библиотеку возлагается важное предназначение – распространение по всему миру результатов научно-исследовательской деятельности ученых вузов. В рамках этого сегмента деятельности библиотека ДНУЖТ организовала функционирование репозитория и таких научных изданий:

«Наука та прогрес транспорту. Вісник Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту» (<http://stp.diit.edu.ua/>).

«Антропологічні виміри філософських досліджень» (<http://ampr.diit.edu.ua/>).

Збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету імені академіка В. Лазаряна «Електромагнітна сумісність та безпека на залізничному транспорті» (<http://ecsrt.diit.edu.ua/>).

Збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету імені академіка В. Лазаряна «Мости та тунелі: теорія дослідження, практика» (<http://btrp.diit.edu.ua/>).

Збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету імені академіка В. Лазаряна «Проблеми економіки транспорту» (<http://pte.diit.edu.ua/>).

Збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету імені академіка В. Лазаряна «Транспортні системи та технології перевезень» (<http://tstp.diit.edu.ua/>).

Подготовкой таких информационных ресурсов как «Наука та прогрес транспорту. Вісник Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту» и «Антропологічні виміри філософських досліджень» занимается отдел библиотечно-информационных технологий Научно-технической библиотеки ДНУЖТ. Их деятельность обеспечивается системой журналов открытого доступа OJS – платформой, созданной для организации массивов данных, с целью предоставления свободного доступа к ним.

OJS сегодня является самым популярным технологическим решением в индустрии научного издания, по состоянию на июль 2012 г. в мире насчитывается более 15 тыс. внедрений этой системы. В отдельных государствах OJS функционирует как национальная или транснациональная журнальная платформа, она консолидировано обслуживает десятки-сотни названий научных журналов. Среди государств, которые имеют или разворачивают национальные научно-информационные платформы на базе OJS: Беларусь, Испания, Литва, Норвегия, Португалия, Сербия, Хорватия и др. Такой подход представляется целесообразным и для других стран, которые не имеют мощных издательских корпораций, способных представлять национальный научно-информационный продукт в глобализованной конкурентной среде.

Примером местной инициативы в Дании является начинание Университета Орхуса (University of Aarhus) по конвертированию всех традиционных журналов в электронные. Предоставление этой услуги было поручено Государственной и Университетской библиотеке (State and University Library), которая реализует этот пробный проект. В свою очередь, он вырос из рекомендации одной из ведущих библиотек Дании – Копенгагенской Школы бизнеса (Copenhagen Business School, CBS). CBS внедрила эту услугу в 2003 году, и с момента возникновения число загрузок растёт очень бурно.

В Гарвардском университете (Harvard's Faculty of Arts and Sciences) сотрудники депонируют копии журнальных статей в институциональном репозитории, автоматически передают право университета и университетскую лицензию на предоставление открытого доступа к этим статьям через Интернет. Сотрудникам важно распространение результатов исследований. Менеджмент и сопровождение репозитория осуществляется научной библиотекой.

Благодаря этой платформе становится возможным: создание сайтов научных изданий, настройка их шаблонов, настройка внешнего вида страниц информационных ресурсов, техническая поддержка и консультация пользователей, поддержка сохранности информации и доступа к ней, открытый доступ ко всем публикациям, настройка основных параметров платформы, регистрация пользователей и определение их прав доступа, настройка вспомогательной инфраструктуры, разработка рабочих процессов и этапов в создании архивов, предоставление оперативной информации по вопросам авторского права и лицензий.

OJS имеет несколько встроенных вариантов оформления журнала с возможностями более сложных настроек, при условии владения навыками веб-дизайна. Настройка и дизайн будущего сайта журнала обсуждаются с редакционным советом университета в ходе реализации проекта установки.

В рамках публикационной деятельности перед редакторами научных изданий также возникают следующие задачи: определение политики научного издания, ответственность за научную достоверность и новизну публикаций, их соответствие заявленным требованиям, процесс размещения информации в открытом доступе. Выполнение этих задач возможно благодаря тому, что научная библиотека предоставляет сервер и осуществляет поддержку программного обеспечения и обновлений, а также обеспечивает подготовку и поддержку функциональности OJS, особенно в интенсивной фазе запуска проекта.

Необходимо отметить, что введение в оборот документов путем размещения их в электронной среде и предоставления им открытого доступа способствует не только оптимизации обмена научной информацией между учеными, но и активизации деятельности библиотеки. Публикационная деятельность библиотеки, которая предусматривает участие в опубликовании результатов интеллектуальной деятельности ученых, значительно расширяет сферу её интересов и ведет к освоению новой для нее роли активного посредника (а часто, и участника) в научных коммуникациях.

Общую тенденцию публикационной активности вуза любая библиотека может проследить самостоятельно, обращаясь в своих исследованиях к самому известному бесплатному источнику наукометрических данных – Google Scholar. При проведении наукометрических исследований можно использовать также ряд других информационных платформ: Web of Science (компания Thomson Reuters), SciVerse Scopus (издательство Elsevier), Российский индекс научного цитирования (РИНЦ), SCImago Journal & Country Rank и др. Именно такой инструментарий используется сотрудниками сектора информационной аналитики ДНУЖТ.

Учитывая современные тенденции необходимости определения индекса цитируемости научных работ авторов, возникает проблема его определения для украинских ученых. Проблема заключается в том, что значительная часть опубликованных работ не входят в базы анализа систем поиска индекса цитируемости. Решить данную проблему можно размещая периодические издания в международных каталогах и наукометрических системах. Журнал «Наука та прогрес транспорту. Вісник Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту» зареєстрований в міжнародному каталозі періодических видань Ulrichsweb™ Global Serials

Directory, наукометрических системах Google Scholar, Polish Scientific Bibliography, eLIBRARY.ru. Сборник научных трудов «Антропологічні виміри філософських досліджень» зареєстрований в міжнародному каталогі періодических изданій Ulrichsweb™ Global Serials Directory, наукометрических системах Google Scholar, DOAJ, eLIBRARY.ru.

Таким образом, предоставление открытого доступа к статьям и научным разработкам ученых университета способствует ознакомлению с ними более широкой аудитории и, следовательно, ведет к повышению индекса цитируемости и личного рейтинга ученого.

Подводя итог, следует подчеркнуть, что электронные научные журналы/сборники научных трудов и репозитории являются эффективным инструментом научно-информационных коммуникаций и имеют ключевое значение в распространении информации о научных исследованиях ученых.

УДК 021:316.77

ПОШИРЕННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ В БІБЛІОТЕКОЗНАВЧИХ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

РАСПРОСТРАНЕНИЕ СОЦИАЛЬНО-КОММУНИКАЦИОННОЙ ПАРАДИГМЫ В БИБЛИОТЕКОВЕДЧЕСКИХ РЕГИОНАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ

DISTRIBUTION OF SOCIAL COMMUNICATION PARADIGM IN REGIONAL LIBRARY SCIENCE RESEARCH

Апшай М. В., Ужгородський коледж культури і мистецтв

Апшай М.В., Ужгородский колледж культуры и искусств

Apshai M. V., Uzhgorod College of Culture and Arts

Праця являє собою науковий розгляд соціально-комунікаційної парадигми як невід'ємної частини бібліотекознавчих регіональних досліджень.

Труд представляет собой научное рассмотрение социально-коммуникационной парадигмы как неотъемлемой части библиотеческих региональных исследований.

This article deals with scientific review of social and communication paradigm as an essential part of regional library science research.

Ключові слова: соціально-комунікаційна парадигма, бібліотекознавчі регіональні дослідження, інформаційні технології, соціально-комунікаційні структури.

Ключевые слова: социально-коммуникационная парадигма, библиотеческие региональные исследования, информационные технологии, социально-коммуникационные структуры.

Keyword: social communication paradigms, regional library science research, information technology, social communication structures.

Створення сучасної інформаційної інфраструктури регіонів України набуває стратегічного значення. Насамперед, це пов'язано з перетворенням інформації в економічну категорію як продукт, ресурс, культурна цінність, що капіталізується. Крім того, інформація стає вагомим важелем при формуванні привабливого іміджу регіону з точки зору її прозорості, доступності, релевантності при вирішенні завдань особистого життя людини, для комфортного інвестиційного

клімату, комерційної й виробничої діяльності, активного просування історико-культурних надбань регіонів в єдиний комунікаційний простір України.

У наш час вже склалося загально визнане ставлення до регіонів як осередків культурно-національного й соціально-економічного відродження. Досягнення єдності в баченні головних завдань зберігання, накопичення, використання інформаційних ресурсів стає в чергу головних завдань у діяльності бібліотек. Матеріали публікацій свідчать про наявність великої емпіричної та теоретичної бази дослідження регіональної бібліотечної діяльності та її наукового узагальнення.

Чітко визначився контент, сутність наповнення якого прямо пов'язується з організацією системи бібліотек, з формуванням документально-інформаційних ресурсів та організацією доступу до них, зі здійсненням інформаційного сервісу, а також з підтримкою інформаційними засобами соціокультурного розвитку регіону. Зрозумілим є те, що й організаційні форми діяльності бібліотек на певних територіях і характер відносин, що зумовлені низкою факторів самої місцевості, викликають певні відмінності бібліотек, їх можливостей, системних завдань, практиці реалізації свого призначення.

За даним аналізу звітів, встановлено, що дослідження, які здійснюють бібліотеки в регіонах, можна поєднати з кількома комплексними темами: історія книжкової бібліотечної справи та бібліотек; інтеграція інформаційно-бібліотечно-бібліографічної діяльності в регіоні; забезпечення документально-інформаційних потреб користувачів, формування й розвиток інформаційної культури; соціологія читання; регіональна система безперервної професійної бібліотечної освіти; краєзнавча робота бібліотек; регіональна бібліотечна політика; впровадження нових інформаційних технологій.

Головним об'єктом бібліотекознавчих досліджень є технологічні перетворення в діяльності бібліотек, що створили необхідне підґрунтя для розвитку бібліотеки як інформаційного центру, що розвивається на засадах інформаційного виробництва (І.Давидова, Л. Пілко, Л. Петрова, Л. Шрайберг, Г. Ядрова); для узагальнення уявлень про інформаційну сутність діяльності бібліотек (О. Воскобойнікова-Гузева, М. Дворкіна, В. Ільганаєва, О. Остапов, М. Слободяник, Г. Фонотов, І. Юдіна); для простеження подальшої трансформації організаційних форм бібліотек під впливом медіатизації бібліотек (Т. Колеснікова). Наукові доробки щодо цих аспектів дозволили бібліотечним фахівцям регіональних бібліотек, зокрема ОУНБ, визначити пріоритети у формуванні своєї науково-дослідної роботи та реалізації практичних заходів щодо вдосконалення системи документально-інформаційного забезпечення своїх користувачів.

Аналіз джерел дозволив з'ясувати, що регіональні аспекти вивчення бібліотечної діяльності складають багатоаспектне та складне явище. Визначення змісту та виявлення суттєвих характеристик сучасної діяльності бібліотек у регіонах у межах загального бібліотекознавства складає важливе теоретичне та методологічне завдання. Регіоналізм у роботах вітчизняних фахівців та дослідників не можна вважати достатньо сформованим напрямом, бо в потоці публікацій фактично не виявлено робіт з регіонального бібліотекознавства.

2. Виявляється, бібліотечна сфера регіонів динамічно розвивається й потребує свого вивчення як інтегральної частини бібліотечного соціального інституту країни. Аналіз змін у бібліотечній сфері України за всіма напрямками свідчить про те, що регіональні бібліотечні системи досягли певних успіхів. Можливо не таких вражаючих і динамічних як у бібліотеках ВНЗ, але достатньо виразних і таких, що мають значний вплив на соціально-культурний стан та розвиток комунікаційної сфери регіонів. Прискорення темпів інформатизації бібліотек, ефективне використання системного інформаційного ресурсу національної бібліотечної мережі та підключення до світових інформаційних ресурсів сприяє не лише підвищенню загальної привабливості бібліотек як партнерів місцевих органів влади, але й в значній мірі стимулює інноваційну діяльність у регіоні, співпрацю всіх аспектів комунікаційного простору.

Об'єктивними факторами формування регіональних бібліотечних досліджень є:

- зберігання певної інформаційної нерівності регіонів, необхідність диференціації стану бібліотечної справи та пріоритетів державної бібліотечної політики;
- зростання масштабів бібліотечного комунікаційного простору;

- велике розмаїття регіонів, що відрізняються природними умовами, історією розвитку, економічним станом, соціально-демографічною структурою, культурним станом, змістом соціальних та економічних проблем, а також можливостями вирішення як загальнодержавних, так і регіональних бібліотечних проблем.

Відомо, що на сьогодні існує актуальна проблема практичної реалізації вже набутих теоретичних розробок. Сучасне бібліотекознавство має необхідні узагальнення, що робить максимально можливим розв'язання практичних питань формування інфраструктури суспільства. Зростання значення науки в прискоренні інформаційно-орієнтованого розвитку України, нові професійні знання мають стати надбанням широких верств фахівців. Це вже є завданням не лише вдосконалення методологічного рівня діяльності у відповідності до сприйняття суттєвих змін і місцезнаходження бібліотек у системі соціальних комунікацій, але й поглиблення змісту безперервної бібліотечної освіти й періодичної підготовки кадрів. Ідея розвитку бібліотекознавства не обмежується зростанням його практичного втілення. Стає необхідним підвищення рівня його теоретизації на засадах єдиної соціально-комунікаційної методології. Така ситуація, на думку Н. Лопатиної, потребує дослідження змін функціонування різних соціальних об'єктів від макро- до мікрорівня, особливо об'єктів, що не мають структурної єдності [1]. Крім того, при цьому виникає можливість виявляти однакові закономірності для існування та розвитку суспільних об'єктів вивчення. Така думка відповідає соціально-комунікаційному підходу, який був запропонований та розроблений в українському бібліотекознавстві В. О. Ільганасвою й отримав подальший розвиток у працях інших науковців, що склали основу формування теорії соціальних комунікацій в Україні: І. Давидової, Н. Кушнарєнко, Л. Петрової, А. Соляник, Г. Шемаєвої.

3. Таким чином, на сьогодні накопичено значний обсяг науково-практичного матеріалу з питань функціонування та розвитку бібліотечної діяльності, враховуючи особливості різних місцевостей, регіонів і країн. Але не можна вважати питання регіонального бібліотекознавства та регіональної бібліотечної практики остаточно вирішеними: зберігається не тільки бібліотечно-інформаційна нерівність забезпечення інформаційних потреб і запитів користувачів, але, слід визнати, і недостатньо повне осмислення теоретико-методологічних характеристик регіональних бібліотекознавчих досліджень.

Відсутність науково-спеціального статусу в регіонального бібліотекознавства підтверджує також структура заявленого до друку ретроспективного науково-допоміжного бібліографічного покажчика «БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО УКРАЇНИ (1991–2008)», в якій відсутні розділи та підрозділи: «Регіональне бібліотекознавство», «Регіональні аспекти» та ін. [2]. Бібліографічні записи згруповано в 15 основних розділів, чотирнадцять з яких названо відповідно до наукових напрямів, що сформувались у бібліотекознавстві на сучасному етапі: «Методологія бібліотекознавчих досліджень», «Теоретичні засади бібліотекознавства», «Історико-бібліотекознавчі дослідження», «Бібліотечний соціальний інститут», «Зарубіжне бібліотекознавство», «Бібліотечна соціологія та психологія», «Бібліотечний менеджмент та маркетинг», «Красназнавча діяльність бібліотек», «Бібліотечна професіологія», «Бібліотечне фондознавство», «Бібліотечні каталоги та інформаційно-пошукові мови», «Інформаційна діяльність бібліотек», «Бібліотечне обслуговування», «Інформатизація бібліотек». П'ятнадцятий розділ – «Персоналії» – присвячений видатним постатям.

Крім того, у роботі Л. Глазунової з аналізу бібліографічних досліджень також не було згадано про регіональний аспект або регіональне бібліотекознавство як підсистемний розділ загального бібліотекознавства [3].

У процесі функціонування регіональних бібліотечних систем виникає багато проблем як на рівні управління в цілому, так і на рівні розподілу функцій між учасниками комунікаційного процесу. Необхідно підходити до організації науково-дослідної діяльності бібліотеки в регіоні, виходячи з підтримки їх у пошуках свого місця в комунікаційній інфраструктурі суспільства; в оновленні організації й змісту бібліотечної освіти, що склалася на етапі засвоєння

інформаційних технологій; в утвердженні чітких критеріїв формування державної політики в цій сфері.

Важливість формування національної регіональної політики відмічає у своїх роботах російський науковець Н. Карташов, а в межах міжнародного масштабу регіональний аналіз згадується в працях західних науковців П. Ваккари, М. Рочестера. Регіональний підхід відображає тенденцію до інтеграції предметного знання та створення цілісної картини бібліотечних процесів та явищ, до системного та більш адекватного освітлення бібліотечної дійсності.

Прискорення темпів інформатизації бібліотек, ефективне використання системного інформаційного ресурсу національної бібліотечної мережі та підключення до світового інформаційного ресурсу сприяє підвищенню загальної соціально-культурної привабливості бібліотек, робить їх партнерами місцевих органів влади, стимулює інноваційну діяльність у регіонах.

Перед бібліотеками регіонів стоять непрості завдання підтримки своєї реальної користі й соціального ефекту. Для того, щоб розпочати формування нового інформаційного середовища бібліотек, його інтеграцію до соціокультурного простору регіону, необхідно, перш за все, визначитись з місцем бібліотек у процесах регіонального розвитку. По-друге, можна впровадити обов'язкове виявлення структури регіонального дискурсу бібліотекознавчих досліджень. Огляд літератури, аналіз тематики та цільового спрямування науково-дослідної роботи бібліотек у регіонах, аналіз методологічної частини дисертаційних досліджень із бібліотекознавства дозволяє нам визначити декілька дискурсів, в яких розглядається бібліотечна регіоналізація: 1 – регіональне бібліотекознавство; 2 – регіональний підхід; 3 – регіональний напрям у бібліотекознавстві; 4 – регіональний аналіз.

Новий напрям діяльності бібліотек передбачає взаємодію всіх соціально-комунікаційних структур регіону. Це розширює об'єктну базу регіональних бібліотекознавчих досліджень на основі єдиної методології та у відповідності до закономірностей інтеграції всіх складових бібліотечної системи України в її адміністративно-територіальній цілісності та функціонально-галузевому розмаїтті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лопатина Н.В. Информатизация культуры: современные проблемы и перспективы / Н.В. Лопатина // НТИ. Сер. Орг. и методика информ. работы. - 2010. - № 5. - С. 13-17.
2. Політова О. Показчик «Бібліотекознавство України (1991–2008)» : [до вид. ретросп. наук.-допом. бібліогр. показч. «Українське бібліотекознавство (1991–2008)», НПУ] / О. Політова // Бібл. планета. – 2010. – № 3. – С. 38–39.
3. Глазунова Л. В. Дисертаційні дослідження як індикатор розвитку бібліографічної науки в Україні на сучасному етапі / Л. В. Глазунова // Вісн. Харк. держ. акад. культури. — 2009. — Вип. 28. — С. 86–99.

УДК 027.7

ОБЩИЕ ТЕНДЕНЦИИ КОМПЛЕКТОВАНИЯ ФОНДОВ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ ЛНУ ИМ. Т. ШЕВЧЕНКО

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ КОМПЛЕКТУВАННЯ ФОНДІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ЛНУ ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА

GENERAL TRENDS OF LUGANSK TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY LIBRARY ACQUISITION

Е. В. Бойцова Луганский национальный университет им. Т. Г. Шевченко

О. В. Бойцова Луганський національний університет ім. Т. Г. Шевченко

E. V. Boytsova. Lugansk Taras Shevchenko National University

Данное научное исследование посвящается вопросам комплектования фондов научной библиотеки университета. Рассматриваются общие тенденции и направления соответствующего процесса.

Дане наукове дослідження присвячується питанням комплектування фондів наукової бібліотеки університету. Розглядаються загальні тенденції та напрямки відповідного процесу.

This scientific research is dedicated to the issues of university scientific library acquisition. The general trends and directions of this process are discussed.

Ключевые слова: комплектование фондов, содержательное направление, количественное направление, способы комплектования.

Ключові слова: комплектування фондів, змістовний напрямок, кількісний напрямок, способи комплектування.

Keywords: funds acquisition, substantial direction, quantitative direction, acquisition methods.

В последние годы в системе высшего образования произошел ряд изменений (введение и расширение платного обучения, адаптация учебного процесса к требованиям рынка и т.д.), в результате которых библиотеки вузов получили больше возможностей распоряжаться своим бюджетом, право самостоятельно выбирать учебную и другую литературу. Традиционная цель библиотеки – отобрать, организовать, сохранить информацию и доступ к ней. Особую роль университетские библиотеки играют в формировании знаний, поэтому при отборе документов для них характерны такие тенденции, как закупка большого количества документов (на разных языках), наличие большого числа источников комплектования, профессиональный отбор документов.

Современная библиотека должна реагировать на новые условия существования в базовых процессах своей жизнедеятельности, одним из которых является комплектование фондов (анализ документного потока, отбор документов, заказ, приобретение и включение их в фонд).

Работа по комплектованию крупной научной библиотеки, такой как библиотека ЛНУ им. Т. Шевченко, комплексно учитывает и соотносит следующие факторы: информационная ситуация в регионе, наличие других библиотек с универсальными или специализированными фондами; сбалансированность традиционных и электронных источников информации, организация и система фондов; точки доступа к электронным ресурсам; особенности и состав среды пользователей; возможность осуществления комплексного обслуживания; психологическая и техническая готовность персонала.

Учет и комплексный анализ всех факторов осуществляется при приобретении ресурсов традиционных и электронных; для возможности отслеживания содержательно пересекающихся ресурсов (отечественных и иностранных).

Отличительная особенность библиотеки вуза – формирование фонда документов в двух направлениях: содержательном и количественном. Важнейший принцип содержательного направления – профилирование, соответствие учебным планам и программам. Количественные критерии формирования определяются с учетом требований аккредитации, предусматривающих нормативы приобретения учебной литературы для студентов: дневная форма обучения – учебники и учебные пособия – 1:3, методические указания – 1:5. Выполнение этих требований в условиях ограниченного финансирования проблематично, но по мере аккредитации отдельных специальностей и дисциплин решается поэтапно.

Определение эффективной политики комплектования основывается на научном подходе к принятию управленческих решений, наблюдению и прогнозированию состояния книжного рынка страны. Проблемы финансирования комплектования обусловили необходимость тщательного изучения ценовой политики ряда издательств, книготорговых корпораций и фирм. Немаловажным является тот факт, что руководство библиотеки нашего вуза не всегда располагает точными данными о финансировании на текущий год.

Сферу комплектования библиотек невозможно ограничить только печатными изданиями. Централизованная система комплектования книжных фондов распалась. Обеспечение библиотек необходимыми документами осуществляется с помощью книжной торговли, книгообмена, даров и пожертвований, других источников комплектования. К сожалению, в нашей стране нет системы предоставления обязательного экземпляра.

Основные источники пополнения фондов библиотеки ЛНУ им. Т. Шевченко: покупка, книгообмен, дары. Наша библиотека ведет отбор документов для всех уровней обучения (младший специалист, бакалавр, специалист, магистр, доктор).

Ускорение процессов книгоиздания и взаимодействия партнеров комплектования неизбежно приводит к тому, что общей тенденцией в настоящее время стал повсеместный переход к использованию в комплектовании информационных технологий и ресурсов Интернет. В структуре документного рынка можно выделить рынки печатных изданий, аудиовизуальных материалов, электронных ресурсов, неопубликованных материалов.

Комплектование традиционного и электронного фондов не может быть разобщено, так как ведется на основе изучения единого рынка информации, имеет общие принципы комплектования и критерии отбора документов. Уже сегодня доступны полные тексты книг, периодических и продолжающихся изданий, в том числе существующих в электронном виде и не имеющих печатной версии.

Изменения на рынке научных публикаций, а именно рост количества электронных научных публикаций, развитие процессов создания электронных журналов, увеличение открытых архивов научных публикаций позволяет решить вопрос об использовании рынка электронной информационной продукции. Это обусловлено преимуществом электронных изданий: удобство работы с электронными текстами (копирование), упрощение поиска информации, возможность предоставления одновременного доступа нескольким пользователям, решение проблем нехватки площадей, расширение доступа к научной информации.

Нашей библиотекой используются книжные магазины онлайн-доступа, серверы книжных дилеров, издательств. Многие украинские издательства и книготорговые фирмы открыли в Интернете свои страницы: «Кондор», «Освіта», «Новая книга», «Львівська політехніка», «Ранок», «Знання» и др. Использование этих ресурсов позволяет комплектатору получить самую оперативную информацию, быстро оформить заказ.

Для библиотеки нашего университета, получателя средств из государственного бюджета, в последние годы использовалась конкурсная форма размещения заказа поставщикам – тендер (конкурсные торги). Тендер позволял собрать предложения от поставщиков, оценить и выбрать вариант наиболее соответствующий потребностям организатора тендерных торгов. Тендерная форма распределения заказов была задумана как средство экономии государственных средств, как мера, делающая процесс получения заказа прозрачным. Но, к сожалению, практика комплектования на основе тендера вызвала множество осложнений, связанных с большими временными и трудовыми затратами на проведение тендера, с негибкостью механизма выбора поставщиков. Реальным правом выбора основного поставщика обладал тендерный комитет высшего учебного заведения.

На сегодняшний день в качестве источника комплектования библиотеки ЛНУ им. Т. Шевченко выступает ряд издательств и издательских домов Украины и России. Количество издательств и ассортимент книг постоянно увеличиваются. Книжный рынок отличается от всех остальных двумя важными чертами. Во-первых, книги (в частности, учебники) не имеют безусловных признаков неликвидности. Во-вторых, спрос на учебную литературу меняется так быстро, что исследования

рынка книжной торговли устаревают стремительно. Сейчас в нашей библиотеке сложились следующие типы источников информации о новинках документного рынка.

1. Тематические планы издательств («Кондор», «Знания», «Ранок» и др.) – перспективные аннотированные библиографические указатели изданий, намеченных к выпуску или выпущенных в текущем году, полугодии. Это очень удобный формат передачи информации потенциальным покупателям своей продукции. По каждому изданию дается информация не только в виде библиографического описания и издательской аннотации, но и указывается запланированный срок выхода в свет издания. Определенные издательства специализируются на издании исключительно учебников для высшей школы – «Знания», другие – на издании школьных учебников – «Ранок». Учебники – специфический товар. Следовательно, рынок ограничен и издательства вынуждены убеждать потенциальных покупателей отдавать предпочтение учебникам конкретных издательств, так как закупка учебной литературы ведется по следующей схеме: пособие предназначается для студентов, его соответствие учебным планам оценивают преподаватели, решение о закупаемом количестве принимает руководство библиотекой вуза. Кроме того, многие преподаватели консультируют библиотеку по вопросам приобретения литературы. Важнейшими направлениями совершенствования издательского обеспечения учебного процесса можно назвать расширение типологий изданий, используемых в учебном процессе.

2. Издательские и книготорговые каталоги отражают уже вышедшие в свет либо находящиеся в производстве книги. Каталоги содержат ценовую информацию о документе, представлены в сети Интернет, обновляются еженедельно, ежемесячно. В последние годы книготорговые фирмы предлагают перечень учебных материалов непосредственно вузовским библиотекам. Это учебники и пособия, методические руководства, аудио- и видеоматериалы, учебные компьютерные программы и др. В настоящее время взаимодействие книготорговых организаций и вузовских библиотек достаточно выгодно для обеих сторон: первые имеют прибыль, а вторые – необходимые для учебного процесса издания по реальным ценам.

3. Проспекты – справочные издания рекламного значения, представляющие одно или несколько изданий, выделяя их значимость. Как правило, издательские проспекты представляют собой презентацию новой издательской программы или отдельных изданий, уже находящихся в производстве.

4. Прайс-листы – справочные издания, содержащие упорядоченный перечень книг с указанием цен, например, издательство «Знания», «Новая книга». Прайс-листы наша библиотека получает по электронной почте и традиционным способом в виде писем.

5. Специализированные периодические издания, информирующие о документном рынке и книготорговом бизнесе, например, «Книжное обозрение».

6. Для отбора и заказа периодических изданий обычно используются каталоги газет и журналов: «Каталог видань зарубіжних країн», «Каталог видань України».

Таким образом, используются различные способы комплектования фондов, позволяющие экономно расходовать выделенные средства в условиях нестабильного финансирования. Наша библиотека принимает участие в работе редакционно-издательского отдела. Это непосредственное и постоянное влияние на формирование издательских планов вуза, определение тиражной политики, систематический анализ обеспеченности пособиями учебного процесса по специальности (дисциплине).

В условиях дефицита финансирования комплектования приоритет отдается издаваемой вузом собственной печатной продукции: малотиражных изданий.

Отдельно можно говорить о документообмене и дарах. Сам процесс обмена похож на обычную покупку или же дарение с самостоятельной оценкой стоимости произведений печати. Для обмена направляются части тиражей вузовских вестников, различных сборников, учебно-методических пособий. Увеличение в фонде количества подаренных изданий постепенно трансформируется в направление комплектования. Подаренные издания рекламируются: предоставляются на различных выставках, списках новых поступлений. Что касается утраченных изданий, то они

компенсируются путем замены равноценными профильными произведениями печати и не носят постоянного характера, что исключает возможность планирования и регулирования их потока.

Наряду с произведениями печати фонд нашей библиотеки включает в себя неопубликованные документы (диссертации и авторефераты), которые поступают на бесплатной основе, что позволяет стать библиотеке держателем профильной информации.

Появление новых видов информационных ресурсов оказывает влияние на формирование фонда электронных книг. Можно выделить две части фонда: создание собственных электронных книг вуза (курсы лекций, практические и лабораторные работы, рекомендованные вспомогательные материалы); вторая часть формируется с помощью обычных источников комплектования. При этом возможность использования электронных источников рассматривается с учетом не только научной ценности ресурса, но и способов их распространения и стоимости.

Критерии отбора источников: соответствие профилю комплектования и запросам читателей (заявки подразделений и кафедр университета на определенную литературу.), стоимость издания, его научная ценность, язык, идентичность электронного и печатного издания, возможность получения бесплатного доступа. При выборе между печатным и электронным изданием принимается во внимание то, что цена электронного издания соизмерима с ценой печатного аналога.

Процесс комплектования фонда библиотеки составляют: анализ обеспеченности вуза библиотечно-информационными ресурсами и их востребованность, выявление и отбор документов, их заказ, распределение по подразделениям библиотеки. Как известно, деятельность вузов осуществляется на основе государственных образовательных стандартов, которые определяют содержание, структуру, объем, цели и задачи профессиональной подготовки. В этих стандартах учебные дисциплины дифференцированы по 4 циклам: гуманитарные и социально-экономические; общеуниверситетские дисциплины (история Украины, например); математические и естественнонаучные; профессиональные; дисциплины специализации. Эта структура охватывает все дисциплины в целом и определяет принципы комплектования нашей библиотеки.

Из моделей формирования фонда нашей библиотеки все более широко применяется «Книгообеспеченность», которая содержит отдельные элементы тематико-типологического плана формирования учебного фонда, сведения о дисциплинах, читаемых в вузе, количестве учебной литературы в фонде библиотеки. Книгообеспеченность ориентирована на информационное сопровождение учебного процесса, дает возможность изучать соответствие фонда профилю университета, прогнозировать стратегию его наполнения. Картотека книгообеспеченности предоставляет возможность проводить анализ состояния обеспеченности литературой учебного процесса, информировать кафедры вуза, организовывать распределение учебной литературы, формировать комплекты учебников при организации групповой выдачи литературы, своевременно корректировать политику комплектования учебного фонда по отдельным дисциплинам. Это упрощает процедуру нахождения необходимой информации по комплексу дисциплин, закрепленных за кафедрой, или по отдельно взятой учебной дисциплине.

Для количественного планирования объема фонда библиотеки учебного заведения используется среднее количество документов, приходящихся на одного учащегося. Расчет необходимого объема документного фонда ведется исходя из нормативного показателя книгообеспеченности (среднее количество документов, приходящееся на одного реального или потенциального пользователя). Книгообеспеченность (КО) рассчитывается по формуле: $КО = \frac{Оф}{П}$, где $Оф$ – реальный объем фонда, $П$ – количество пользователей – студентов, преподавателей, сотрудников. Нормативный минимум книгообеспеченности на одного пользователя библиотеки – 10-12 экз./чел.

Сегодня книгообеспеченность – один из важнейших показателей соответствия вуза требованиям лицензирования и аккредитации, оптимальная модель учета и анализа книжного и документного фонда. Как уже говорилось, книгообеспеченность показывает, сколько в среднем документов из фонда приходится на одного пользователя. Если этот показатель низок, то вводятся

ограничения на пользование документами в связи с тем, что их недостаточно для удовлетворения поступающих запросов.

Существует программа с перечнем литературы по каждой дисциплине (так называемая «картотека книгообеспеченности» с перечнем и количеством основной литературы, имеющейся в фонде и рекомендованной по конкретному предмету.) Ядром системы учебных изданий по дисциплине являются учебники, учебные пособия, тексты, конспекты лекций. Программно-методические издания (учебные планы и программы) определяют состав и структуру учебных дисциплин. Не заносятся в картотеку и не проставляются дисциплины на монографии, справочную и художественную литературу, школьные учебники.

Система учебных изданий для вуза охватывает все дисциплины в целом, выполняет информационные, дидактические функции, обеспечивает полноту охвата содержания будущей специальности. В данную систему входят программно-методические, учебно-методические, обучающие и вспомогательные издания, предназначенные студентам и преподавателям. Ядром системы учебных изданий по дисциплине являются учебники, тексты и конспекты лекций. Программно-методические издания (планы и программы) определяют состав и структуру учебных дисциплин. Вспомогательные издания включают книги для чтения, хрестоматии, сборники текстов.

В картотеке книгообеспеченности библиотеки ЛНУ им. Т. Шевченко отражается учебная литература, имеющаяся в фонде библиотеки в количестве более 10 экземпляров. Другие типы изданий вносятся в том случае, если их количество обеспечивает имеющийся контингент студентов. Учебно-методические издания для очной и заочной формы обучения составляют значительную часть фонда, что позволяет проводить анализ состояния обеспеченности литературой учебного процесса, информировать кафедры вуза о книгообеспеченности отдельных дисциплин, организовывать распределение литературы по подразделениям библиотеки, корректировать политику комплектования учебного фонда (формируется на год, включает название, количество экземпляров, стоимость литературы).

Работая с картотекой книгообеспеченности в электронном виде (АБИС «УФД-Библиотека»), представляющей собой перечень дисциплин, изучаемых в университете, библиотекарь полностью освобождается от составления списков литературы, ее распределения. Картотека дает возможность предоставлять по запросу кафедр, ректората необходимые сведения по отдельным предметам.

Сотрудники отдела комплектования могут определять дисциплины, коэффициент обеспеченности которых учебной литературой не соответствует установленным требованиям и нормативам, правильно распределять приоритеты комплектования на последующие годы, контролировать рациональность использования денежных средств.

Таким образом, в условиях внедрения в образовательный процесс новых стандартов, изменений в учебных планах, введения новых дисциплин, активизации самостоятельной работы студентов повышаются требования и к модели информационного обеспечения учебного процесса научной библиотеки ЛНУ им. Т. Шевченко.

УДК 027.7:021.4

СЕРВИСНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В ВУЗОВСКОЙ БИБЛИОТЕКЕ

СЕРВІСНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВУЗІВСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ

SERVICE ACTIVITY AT THE UNIVERSITY LIBRARY

Булыгина Е. А., Тамбовский государственный университет им. Г. Р. Державина

Булигіна О. О., Тамбовський державний університет ім. Г. Р. Державіна

Bulygina E. A., Tambov State University named after G. R. Derzhavin

В данной статье рассматривается сервисная деятельность применительно к библиотекам высших учебных заведений. Приводятся мнения ведущих теоретиков библиотечно-информационной деятельности по вопросам сервиса в библиотеках.

У даній статті розглядається сервісна діяльність у застосуванні до бібліотек вищих навчальних закладів. Наводяться думки провідних теоретиків бібліотечно-інформаційної діяльності з питань сервісу в бібліотеках.

The article examines the service activity for universities libraries and reflects the views of leading theoreticians of library and information activity concerning service in libraries.

Ключевые слова: сервисная деятельность, сервисология, информационно-библиотечная деятельность, вузовская библиотека, услуга, пользователь библиотеки, информационное обслуживание.

Ключові слова: сервісна діяльність, сервісологія, інформаційно-бібліотечна діяльність, вузівська бібліотека, послуга, користувач бібліотеки, інформаційне обслуговування.

Keywords: service activity, serviceology, library and information activity, university library, services, user of library, information service.

Сервисная деятельность в настоящее время является одной из важных отраслей народного хозяйства, призванной удовлетворять индивидуальные запросы и потребности населения в различных видах услуг. Сравнительно недавно появилась и наука о сервисе – сервисология. Сервисология изучает подходы к конкретной личности в процессе предоставления ей тех или иных услуг с учетом ее индивидуального жизненного стиля, потребностей, запросов, ценностных ориентаций, а также рассматривает теоретические и практические методы индивидуального обслуживания.

Сервис сейчас затрагивает практически все отрасли и виды деятельности. Не обошло это понятие и информационно-библиотечную деятельность. Здесь остро встает проблема применения теории и практики сервиса к библиотечному делу и работе библиотеки в целом. В том числе, это должно найти свое отражение и в библиотеках высших учебных заведений, где библиотека является не только структурным подразделением вуза, но так же и обслуживающим элементом, предоставляющим услуги своим пользователям.

Что касается теории сервиса, то не смотря на то, что деятельность сравнительно молодая, она уже плотно подверглась изучению и предложено достаточно много теоретических аспектов изучения. Сейчас для нас главной задачей является применение теории сервиса и сервисной деятельности в библиотеках вуза.

На сегодняшний день, такие теоретики библиотечного дела, как В. К. Ключев, В. В. Брежнева, Е. Ф. Конева, Е. А. Осипова, М. Я. Дворкина, В. А. Минкина внесли уже достаточный вклад в развитие теории сервиса касательно библиотечного дела. В своих научных трудах они изучают целесообразность рассмотрения сервисного подхода к деятельности библиотек и информационных служб. Так же рассматривают перспективность использования сервисологии в библиотечной деятельности.

По мнению ведущего теоретика библиотечного дела, В. К. Ключева, сервис в структуре современного библиотечно-информационного обслуживания должен быть нацелен на удовлетворение дополнительных (в том числе нестандартных, личностных) потребностей, гармонизацию интересов пользователей. Автор под сервисом в библиотечном деле и библиографии понимает специально организованное дополнительное обслуживание, оказание соответствующего комплекса сверхнормативных услуг потребителям. При этом, воспроизводство данных услуг, продукции логично осуществлять на собственной финансовой основе, обеспечивая

экономически выгодные взаимоотношения. Систематическую оценку и контроль качества библиотечно-информационного сервиса реально осуществлять при помощи аналитических, экспертных и социологических методов. Главным экспертом, определяющим его актуальность и качество, выступают пользователи, а основным критерием эффективности постановки сервисных услуг является их удовлетворенность обслуживанием. Для полноценного взаимодействия с потребителем логично применять включенности пользователя в процесс обслуживания. Все выше перечисленное можно применять и в библиотеках высших учебных заведений.

Определенный вклад в теорию сервиса внесла В. В. Брежнева. По ее словам, в сервисологии пристальное внимание уделяется изучению специфических характеристик продуктов и услуг, влияющих на удовлетворенность запросов потребителей. Специфика информационного обслуживания определяется двойственностью информации, проявляющейся в процессе ее функционирования в обществе. С одной стороны, информация есть общественное благо, она общедоступна и может распространяться бесконечно, так как отражая существующий порядок вещей, выступает средством реализации прав и свобод личности. С другой, информация может быть товаром, и в этом качестве она является объектом собственности. Продукт информационного обслуживания должен быть представлен именно в таком виде или форме, которую ожидает получить пользователь. На практике, к сожалению, довольно часто возникают ситуации, когда на конкретный фактографический запрос пользователь получает не ожидаемый ответ, а отсылку к источнику. Изучение информационного обслуживания с позиций сервисной деятельности позволяет обозначить перспективы развития библиотек, выявить те проблемы, с которыми им неизбежно придется сталкиваться в условиях усиления конкуренции на информационном рынке.

Данные теории были взяты в качестве примера, потому что имеют большое количество публикаций в профессиональной библиотечной печати и ведут дискуссии по поводу применения сервисологии к библиотечному делу. К сожалению, ими мало изучается применение теории сервисной деятельности конкретно к библиотекам вуза, и не анализируются особенности и проблемы предоставления библиотечных услуг в образовательной среде.

На наш взгляд, сервисология в библиотеках высших учебных заведений будет иметь в своем развитии некоторые сложности. В первую очередь, это будет связано с тем, что сервис сейчас обширно развит в сфере коммерческих услуг, библиотека же является не только некоммерческим учреждением, но и структурным подразделением другого учреждения, что может тормозить и создавать некоторые сложности в развитии сервисной деятельности данной библиотеки. Кроме того, оказание услуг и продвижение библиотечной продукции основывается только на добровольных началах самих библиотекарей. По мимо этого, чтобы сервис начал развиваться, не маловажное значение будет иметь теоретико-методологическая база данной науки в применении к библиотечному делу.

Таким образом, плотное изучение информационного обслуживания с позиции сервисной деятельности и сервисологии позволит обозначить перспективы развития вузовских библиотек, выявить те проблемы, с которыми им неизбежно придется столкнуться в условиях конкуренции на информационном рынке. Несомненно библиотечно-информационным учреждениям так или иначе придется взаимодействовать с сервисной деятельностью, чтобы полно и оперативно удовлетворять современные запросы своих пользователей. Возможно так же в ближайшее время будет поставлен вопрос о разработке и такой науки, как библиотечная сервисология.

УДК 001.8:004.77

**НАПРЯМИ СПІВПРАЦІ УНІВЕРСИТЕТІВ З НАУКОВОМЕТРИЧНИМИ
ІНФОРМАЦІЙНИМИ СИСТЕМАМИ – МОНІТОРИНГ, АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА ІНДЕКСУВАННЯ ПУБЛІКАЦІЙ**

**НАПРАВЛЕНИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА УНИВЕРСИТЕТОВ С
НАУЧНОМЕТРИЧЕСКИМИ ИНФОРМАЦИОННЫМИ СИСТЕМАМИ -**

МОНИТОРИНГ, АНАЛИЗ ИССЛЕДОВАНИЙ И ИНДЕКСИРОВАНИЕ ПУБЛИКАЦИЙ

DIRECTIONS OF COOPERATION BETWEEN UNIVERSITY AND SCIENTOMETRIC INFORMATION SYSTEMS – MONITORING, RESEARCH ANALYSIS AND PUBLICATIONS INDEXING OF UNIVERSITIES.

Васильев О.В., Ассоциация «Информатико-Консорциум»

Васильев А.В., Ассоциация «Информатико-Консорциум»

Vasilyev O. V., Association «Informatiko-Consortium»

Розглядаються наукометричні інформаційні системи в руслі функціонування університетів.

Рассматриваются наукометрические информационные системы в русле функционирования университетов.

The paper examines scientometric information systems in functioning of university.

Ключові слова: наукометричні інформаційні системи, наукометрія, інформаційно-пошукові системи, інформаційне забезпечення досліджень.

Ключевые слова: наукометрические информационные системы, наукометрия, информационно-поисковые системы, информационное обеспечение исследований

Keywords: scientometric information systems, scientometrics, information retrieval systems, research information support.

Університети як заклади вищої освіти та осередки проведення наукових досліджень зацікавлені в ефективному використанні та співпраці з інформаційними системами наукометричного спрямування для забезпечення оперативності інформаційного забезпечення, ефективної організації процесу досліджень і навчального процесу. Для цього необхідна ефективна система інформаційного менеджменту, яка забезпечить відповідність напрямів роботи університетів цілям і профілю розвитку відповідних інформаційних систем.

Перша проблема інформаційного забезпечення наукових досліджень університетів – які бази даних слід вважати наукометричними. Офіційне визначення таких інформаційних джерел автору невідоме. Проте визначення наукометрії звичайно існує.

Наукометрія - наукова дисципліна, яка вивчає еволюцію науки через вимірювання наукової інформації, такі як кількість наукових статей, опублікованих в заданий період часу або у визначеному предметному кластері (динаміку публікування), цитованість окремих наукових публікацій або окремого автора, або наукової установи і т. д. Наукометрію часто застосовують як основу оцінки науково-дослідної діяльності та ефективності фінансування різних наукових структур (інститутів, лабораторій, окремих фахівців). Термін «наукометрія» був вперше введений у російську термінологію В.В.Налімовим у монографії «Наукометрія: Розвідка науки як інформаційного процесу» [1].

Таким чином, наукометричний інформаційний ресурс (електронний) повинен забезпечувати структурований інформаційний пошук із можливістю визначення й комбінування кількісних показників масивів бібліографічно-реферативних записів наукових публікацій. Такі масиви підлягають всебічному контент-аналізу на етапі аналітичної обробки результатів інформаційного пошуку. Інформаційно-пошукова система в комплексі з інформаційним масивом, що задовольняє

такі вимоги, є складною інформаційною системою, яка потребує постійної технічної підтримки та професійного семантичного та методичного забезпечення.

У світі існує дві інформаційно-пошукові системи універсального профілю комплектування, які реалізують достатню систему кількісних показників, у тому числі такі як індекс цитування наукових публікацій та авторів, а також рівень впливовості періодичного видання. Це система SCOPUS (Elsevier B.N.) [2] та система Web of Science (Thomson Reuters) [3]. Проте, поряд із ними функціонують численні наукометричні інформаційно-пошукові системи (бази даних), що спеціалізуються в обраних предметних галузях і забезпечують, таким чином, більш глибоке висвітлення (за часом і тематикою) глобальних масивів наукових і професійних публікацій. Прикладами таких систем є бази даних Chemical Abstracts, INSPEC, Compendex, Medline та інші. Які мають тенденцію до консолідації в різні системи агрегативного та інтегрованого характеру, такі як EBSCO host[4], STN International [5] або DIALOG[6]. Безумовно, до наукометричних інформаційних систем відносяться й патентні бази даних, наприклад система ESPACENET (EPO), PATENTSCOPE (WIPO) [7].

Для визначення конкретних наукометричних джерел, що необхідні певному університету, необхідне визначення провідних напрямів його наукових досліджень і перевірка інформаційної цінності окремих джерел відповідних наукових інформаційно-пошукових систем.

Систематичне використання вищезгаданих та аналогічних ресурсів дає науковцям та викладачам університетів можливість отримати актуальні або вичерпні переліки наукових публікацій за заданим предметним профілем та отримати доступ до повних текстів публікацій, але й визначити передній край світових наукових досліджень, передові наукові установи та експертів-науковців, а також забезпечити високий рівень власних наукових публікацій. Менеджери наукових досліджень матимуть інформацію про тенденції науково-технічного прогресу, оцінки рівня організації досліджень як власного наукового закладу так й аналогічних йому.

Співпраця з інформаційними системами та закладами має ще одну сторону взаємовідносин. Це процес відображення вітчизняних наукових джерел інформації в таких системах. Це серйозна проблема для української наукової спільноти. Лише 3-5 % вітчизняних наукових журналів представлені в таких системах. Головною причиною такого становища є незадовільний стан менеджменту українських журналів та загальна наукова якість їх публікацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наукометрия. Изучение развития науки как информационного процесса / Налимов В.В., Мухоморова З.М. - М.: Изд-во "Наука", 1969. - 192 стр.
2. SCOPUS – Електронний ресурс. - <http://www.elsevier.com/online-tools/scopus>
3. Web of Science- Електронний ресурс.- <http://thomsonreuters.com/web-of-science/>
4. EBSCOhost- Електронний ресурс.- <http://www.ebscohost.com/>
5. STN International . Електронний ресурс.- <http://www.stn-international.com/>
6. DIALOG. Електронний ресурс.- <http://www.dialog.com/>
7. ESPACENT. Електронний ресурс - <http://worldwide.espacenet.com/>
8. PATENTSCOPE. Електронний ресурс - <http://patentscope.wipo.int/>

УДК 022(620.111)

ДРЕВНЯЯ БИБЛИОТЕКА АЛЕКСАНДРИИ СТАНОВИТСЯ СОВРЕМЕННОЙ

СТАРОДАВНЯ БІБЛІОТЕКА ОЛЕКСАНДРІЇ СТАЄ СУЧАСНОЮ

ANCIENT ALEXSANDRIAN LIBRARY BECOMES CONTEMPORARY

Гаяда Ахмед, Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта им. академика В.Лазаряна

Гаяда Ахмед, Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна

Hayada Akhmed, Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan

Доклад освещает историю Александрийской библиотеки, наиболее важные моменты её существования и изменений, а также особенности строения здания.

Доповідь висвітлює історію Олександрійської бібліотеки, найбільш важливі моменти її існування та змін, а також особливості будови приміщення.

This report covers the history of the Alexandrian library, the most important moments of its existence and changes, and also features of building construction.

Ключевые слова: древняя библиотека, Александрийская библиотека, строительство библиотеки, здание библиотеки.

Ключові слова: стародавня бібліотека, Олександрійська бібліотека, будівництво бібліотеки, приміщення бібліотеки.

Keywords: ancient library, the Alexandrian library, library construction, library building.

Многие студенты едут за границу для получения качественного образования. И я не исключение. Мой приезд в Украину связан с желанием стать квалифицированным специалистом с помощью украинской образовательной системы. Как студенту мне приходится работать с различной информацией для освоения учебного материала. За преобладающим большинством информации приходится обращаться в библиотеки. Ведь в этих специализированных учреждениях дают нужную информацию по определенной теме. Роль библиотеки важна не только в жизни студента, но и в жизни каждого человека. Так как библиотека – это ячейка, заполнена знаниями, опытом и результатами человеческой деятельности.

Библиотеки насчитывают многовековую историю, их начали создавать еще правители древних царств. Люди сразу поняли ценность записанной информации, необходимость ее хранения. Свитки, папирусы, книги – это все служило действующими средствами ее сбережения. Но будучи разбросанными по всему миру, все эти знания были бесполезны, поэтому возникла необходимость в создании библиотек. Первой известной библиотекой можно считать храм в Ниппуре. Были библиотеки и в Египте, Греции и Риме.

Легенды рассказывают о потрясающих библиотеках Древнего Мира, таких как библиотеки Ассирийского и Вавилонского Царств, библиотека Фив в Древнем Египте; Древнегреческих и Древнеримских библиотеках, знаменитой Александрийской Библиотеке. Именно последней, среди названных, хотелось бы уделить особое внимание. Об этой потрясающей библиотеке я и хочу вам рассказать.

Древняя Александрийская библиотека была основана в начале III века до нашей эры. Если Александрийский Маяк разрушило землетрясение и время, то древняя Александрийская Библиотека была уничтожена людьми. Сейчас трудно приписать гибель библиотеки какому-то одному событию или же обвинить в этом конкретного человека. Среди специалистов нет единого мнения о дате и причинах гибели библиотеки. Поскольку ученые по-прежнему спорят о том, как и когда она исчезла. Неизвестно до сих пор и точное местонахождение древней Александрийской библиотеки. Однако, предполагают, что главное здание Александрийской библиотеки располагалось посреди дворцового комплекса в Брухейоне, как часть древней академии наук.

В начале 1970-х годов группа профессоров Александрийского университета выдвинула идею возрождения и постройки новой библиотеки на месте античной Александрийской библиотеки . К

середине 1980-х годов им удалось убедить президента Египта Мубарака и ЮНЕСКО в необходимости строительства. Новая Александрийская библиотека построена по проекту австрийского архитектора Кристофера Капелле и открыта в октябре 2002 года. Это современная версия одной из самых старых библиотек мира.

В 1992 году — начались работы по строительству библиотеки, а 16 октября 2002 года, в присутствии множества руководителей иностранных государств, состоялось торжественное её открытие.

Необычное здание выполнено в форме огромного цилиндра из стекла и алюминия. Внутренний свод поддерживается на тонких бетонных колоннах с капителями в форме цветка лотоса, которые возвышаются над огромным читальным залом. Комплекс библиотеки также включает здание сферической формы, где располагаются конференц-зал, планетарий с куполом и Археологический музей.

Библиотека рассчитана на хранение 8 млн книг, главный читальный зал имеет площадь 70000 м² на 11 каскадных уровнях. Комплекс также включает в себя конференц-центр, специализированные библиотеки для слепых, подростков и детей, три музея, четыре галереи искусств, планетарий, лабораторию по реставрации рукописей.

Комплексу свойственна весьма выразительная архитектура. Главный зал для чтения расположен под 32-метровой остеклённой крышей, опрокинутой к морю наподобие солнечных часов, и насчитывающей 160 м в диаметре. Стены облицованы гранитом, с высеченными на нём графемами из 120 различных человеческих письменных систем.

Собрания трудов в библиотеке Александрии — это результат пожертвований со всего мира. В библиотеке расположено зеркало Архива Интернета.

Библиотека Александрии, или Новая Александрийская библиотека, не просто библиотека, но и культурный центр, расположенный на берегу Средиземного моря в Александрии.

УДК 027.7:172.16

ГУМАНІСТИЧНИЙ НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ ВНЗ

ГУМАНИСТИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БИБЛИОТЕКИ ВУЗА

HUMANISTIC DIRECTION OF THE UNIVERSITY LIBRARY ACTIVITY

Грабар Н.Г., Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Грабарь Н.Г., Харьковский национальный технический университет сельского хозяйства имени Петра Василенко

Grabar N.G., Kharkov State Technical University of Agriculture named after Petro Vasilenko

У статті розглядається місія бібліотеки аграрного ВНЗ в системі гуманітарних структур. Вся її діяльність спрямована на безперервний розвиток духовних та інтелектуальних можливостей студентів.

В статье рассматривается миссия библиотеки аграрного ВУЗа в системе гуманитарных структур. Вся ее деятельность направлена на непрерывное развитие духовных и интеллектуальных возможностей студентов.

The article deals with the mission of agricultural university libraries in the system of humanitarian agencies. All its activities are focused on the continuous development of spiritual and intellectual capacities of students.

Ключові слова: бібліотека ВНЗ, гуманізація, виховання.

Ключевые слова: библиотека вуза, гуманизация, воспитание.

Keywords: university library, humanization, education.

Нова культура покликана ґрунтуватись на такій ціннісній основі, як готовність допомогти людині пристосуватись до сучасних соціально-комунікаційних умов дійсності, активно включитись до них, при цьому, всебічно розвиваючи себе, свою суб'єктивність і позитивно впливаючи на суспільство. Тому особливе місце у виховній діяльності освітніх закладів займає робота бібліотек та гуманітарних кафедр, зокрема культури, яка діє в ХНТУСГ ім. Петра Василенка, що наближують молодь до безцінної культурної спадщини. Бібліотека, у даному випадку, виступає не тільки в ролі транслятора цінностей, вона є єдиним інститутом, який забезпечує їх збереження й передачу від покоління до покоління.

Гуманістичні цінності формували бібліотеку протягом багатьох століть, надавали цілеспрямованість її розвитку. Орієнтація на суспільні потреби в бібліотеці як суми безкінечно різноманітних індивідуальних потреб вимагає від неї володіння всіма видами й формами комунікаційної діяльності. Цілісність і несуперечливість різноманітних видів комунікаційної діяльності бібліотеки є умовою реалізації її місії.

Гуманістичну місію бібліотеки підтримує А.М. Ванєєв. Він вважає, що бібліотека за своєю природою – гуманістичний соціальний інститут і її головним завданням – формувати Читача з великої літери, його ціннісні орієнтації, сприяти моральному оздоровленню суспільства [1].

Гуманістичний підхід притаманний для наукових досліджень бібліотекознавців. Український бібліотекознавець А.С. Чачко при обґрунтуванні цього підходу залучає широке коло концепцій гуманітарних наук, таких як соціальна філософія, педагогіка, філософія освіти, наукознавство, комунікативістика, культурологія, соціологія й політологія культури. Так, наприклад, у книзі «Современная библиотека в процессе трансформации» започаткована ідея про те, що в умовах постійних, глибоких змін суспільства, віддзеркалюваних у бібліотеці як соціальному інституті, – незмінним залишається призначення бібліотеки, що служить гуманістичній меті – розвитку людини. Призначення бібліотеки й пов'язані з цим базові цінності бібліотечної професії – первинні, оскільки обумовлені метою діяльності. А методи, способи, засоби – вторинні: вони забезпечують досягнення мети [5].

Уся система ставлення людини до інших людей реалізується в спілкуванні. Якщо прирівняти бібліотеку до живого організму, то це його душа. Як би не змінювалось сьогодні, але атмосфера добра й розуміння тут пануватиме завжди. А розширення її комунікаційних можливостей, як зазначає В.О. Ільганаєва [6], не тільки змінює весь світ бібліотеки, торкається багатьох аспектів її функціонування як соціальної організації (мети діяльності, організаційної структури, обслуговування й забезпечення інформаційних потреб тощо). Бібліотека – це не тільки культурно-просвітницький, але й інформаційно-виховний центр вищого навчального закладу. Її цілі й завдання – задоволення інформаційних потреб, забезпечення доступу до знань у процесі навчання, формування інформаційної культури, здійснення виховних заходів бібліотечними формами й методами, формування стійких читацьких інтересів і навичок роботи з книгою й т. ін. Традиційне спілкування, яке відповідає сутнісній потребі особистості в безпосередньому контакті залишається не тільки затребуваним у бібліотеці як соціокультурному інституті, а й є пріоритетним. На нашу думку, бібліотеки ВНЗ повинні всіляко надавати можливість культурному спілкуванню молоді, вносити нові форми співпраці, враховуючи бібліотечну специфіку.

Людина в майбутньому більше житиме не в національному, а в глобальному просторі. Для того, щоб кожен відчував ефективність глобального простору, слід набути певних навичок та

вмінь. Можливо тому в системі соціальних комунікацій приділяється увага всім людям, а особливо тим, які відносять себе до професії типу «людина-людина»: психолога, лікаря, педагога, бібліотекаря, керівника, менеджера, актора та ін.

Часто освічена людина є погано вихованою й відштовхує від себе оточуючих. Існує думка, що навчатись ніколи не пізно, а виховувати людину необхідно вчасно, доцільніше – навіть заздалегідь.

Нині стає зрозумілим: єдиний спосіб проти байдужості та жорстокості – це виховання всебічно розвиненої, освіченої й гуманної людини, патріота. Роль такої особистості зростає ще й тому, що готує людей до соціального партнерства й співробітництва. Виховати таких людей, долучених до висот людської культури, без книги й принципово покращеного керівництва читанням неможливо [2, с. 209–214]. Характер і ступінь значимості книги залежить від багатьох складових культури, серед яких найважливіші – рівень освіти читачів і знання мови книги чи мови міжнаціонального спілкування, на який перекладений текст [4]. Автор посилається на те, що бібліотеки беруть активну участь у розробці проєктів, зокрема культурно-просвітницького та культурно-освітнього характеру (святкування ювілейних дат, пов'язаних з історією й культурою країн та світу, конференції, вечори, презентації книг та інші масові заходи).

Існує думка, що гуманізація заохочує індивідуальну активність, розвиток творчого потенціалу. У бібліотеках варто планувати такі заходи, які були б націлені на безперервний розвиток духовних та інтелектуальних сил кожної людини.

Бібліотека своєю діяльністю в співпраці з іншими структурними підрозділами ВНЗ, культурними закладами міста сприяє формуванню в студентів здібності бути суб'єктом власного життя, робити життєвий вибір зі знаннями справи, його наслідків і впливу цього рішення на долі інших людей, брати на себе відповідальність за майбутнє держави.

Протягом навчального року бібліотека також планує та координує свою роботу з гуманітарними кафедрами. Вагомість планової та координаційної функцій диктуються необхідністю зворотного зв'язку та оперативного реагування на події. Доброю традицією стало проведення на базі читальних залів факультетських бібліотек літературних вечорів, читацьких диспутів, літературних годин та презентацій, засідань молодіжних клубів, лекторіїв, інтелектуальних та конкурсних ігор, театралізованих вистав, вечорниць, зустрічей із ветеранами, письменниками й т. ін. [3].

Відродження й удосконалення виховання в сучасних умовах виступає провідним напрямком діяльності ВНЗ. Для цього вищий навчальний заклад має спиратись на таку систему цінностей, яка допомогла б молодим людям жити й працювати в інформаційному суспільстві. На цей час трансформація суспільства, що відбувається в Україні, засвідчує внутрішні перетворення, а також зміну ціннісних засад культури, що потребує вирізнення певних концептів виховання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ванеев А.Н. Миссия библиотека – социальная роль – социальные функции / А.Н. Ванеев // Библиотечное дело. Теория. Методика. Практика; СПбГУКИ. — СПб.: Профессия, 2004. — С. 122–126.
2. Грабар Н.Г. Бібліотека ВНЗ – інформаційно-освітній, культурно-виховний центр для сучасної молоді у комунікаційному просторі / Н.Г. Грабар // Бібліотечно-інформаційний сервіс: сучасний стан і перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 жовт. 2010 / ХНТУСГ ; бібліотека. — Х., 2010. — 303 с.
3. Грабар Н. Г. Культура дозвілля студентської молоді у бібліотеках вищих навчальних закладів / Н. Г. Грабар // Вісн. Кн. палати. — 2007. — № 7. — С. 16–18.
4. Добрынина Н.Н. Библиотеки и общественные этнокультурные объединения / Н. Е. Добрынина // Вестник БАЕ. — 2008. — №3. — С. 38–41.
5. Саприкін Г. Динаміка новітніх змін у бібліотекознавстві /Г. Саприкін //Вісник книжкової палати. — 2003. — №12. — С. 14

6. Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность): словарь-справочник / авт. сост. В.А. Ильганаева. — Х. : КП «Городская типография», 2009. — 392 с.

УДК 027.7

ВИХОВНА ФУНКЦІЯ БІБЛІОТЕКИ ВНЗ

ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ ФУНКЦИЯ БИБЛИОТЕКИ ВУЗА

UPBRINGING FUNCTION OF UNIVERSITY LIBRARY

Грамм О. М., Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет»

Грамм А. М., Криворожский педагогический институт ГБУЗ «Криворожский национальный университет»

Gramm O., Kryvyi Rih Pedagogical Institute of State Higher Education Establishment «Kryvyi Rih National University»

Висвітлено важливість культурно-просвітницької та виховної роботи бібліотек ВНЗ у формуванні особистісних якостей сучасного студента.

Отображена важность культурно-просветительской и воспитательной работы библиотек ВУЗов в формировании личностных качеств современного студента.

Importance of cultural-educational and upbringing activities of university libraries for upbringing of the student youth is highlighted.

Ключові слова: бібліотека ВНЗ, культурно-просвітницька робота, виховна робота бібліотеки, духовність, виховання студентської молоді.

Ключевые слова: библиотека ВУЗа, культурно-просветительская работа, воспитательная работа библиотеки, духовность, воспитание студенческой молодежи.

Keywords: university library, cultural-educational activities, upbringing activities in library, spirituality, upbringing of student youth.

В умовах демократизації суспільства, переходу до ринкових відносин відбуваються зміни в суспільній свідомості, поглядах людей, а тому істотного значення набуває виховання підростаючого покоління. Процесу виховання за всіх часів приділялось багато уваги. І це не випадково. Виховання є одним із факторів формування особистості та соціальне явище.

Згідно з Законом «Про вищу освіту», головною метою освіти та виховання на сучасному етапі є створення умов для розвитку та самореалізації кожної особистості, які передбачають сповідування загальнолюдських цінностей, а також виховання покоління, здатного навчатись упродовж життя. Великого значення для реалізації цієї мети набуває розвиток духовності студентської молоді через виховання активної професійної та громадянської позиції, навчання основним принципам побудови професійної кар'єри й навичкам поведінки в сім'ї, колективі, суспільстві, системі соціальних відносин. В організації виховної роботи ВНЗ керуються Конституцією України, загальною декларацією прав людини, Законом України «Про вищу освіту», Національною

доктриною розвитку освіти України в XXI столітті, Концепцією національного виховання студентської молоді.

Традиційна система навчання, яка відрізняється стійкістю й консерватизмом, не сприяє динамічній розмаїтості навчальної діяльності, негативно впливаючи на стратифікацію віку. Дослідники вказують, що ВНЗ діє як замкнений розподільник знань, що повертає норму розвитку до режиму виживання (М.А. Балабан, О.М. Леонтьєва). Духовний же розвиток студента відбувається під внутрішнім контролем особистих потреб, формування яких відсутнє в традиційній системі освіти.

Духовне та моральне виховання студента — це складна інтегральна система формування його особистісних якостей, які характеризують ступінь розвитку й саморозвитку моральних цінностей, переконань, мотивів, знань, умінь, почуттів і здібностей, що їх студент виявляє в різних ситуаціях морального вибору та моральної діяльності в порівнянні з тими високогуманними цінностями, принципами, правилами, які в сучасному соціокультурному середовищі заведено вважати нормативними або ідеальними. Таким вихованням забезпечується засвоєння студентами моральної культури суспільства, норм поведінки, міжлюдських стосунків, сприйняття їх як правил, що регулюють власну життєдіяльність, усвідомлення критеріїв добра і зла. У результаті морального виховання досягається єдність етичних знань, моральних почуттів та переконань і потреб у високоморальних вчинках. Важливим показником міри моральності особистості є ступінь зрілості її основних моральних рис, таких як совість, честь, гідність, доброта, відповідальність, сором, дисциплінованість, принциповість. Висока моральність — це завжди єдність слова й діла, чесність і порядність, сумлінне виконання людиною синівських, професійних, громадянських обов'язків, вірне служіння Україні. Втілюється моральність у конкретних вчинках, діях індивіда незалежно від сфери їх вияву.

У моральному вихованні поєднуються принципи й норми загальнолюдської моралі та національних моральних цінностей. Моральне виховання пов'язане з правовим вихованням. Поєднуючись, вони забезпечують формування культури людської поведінки.

Студент є носієм певної моралі й виховується як під час навчально-виховного процесу, так і середовищем особистого буття. У зв'язку з цим важливу роль відіграють соціогуманітарні навчальні дисципліни, бесіди на моральну тематику, зустрічі з видатними особистостями, читання художньої літератури, неухильне додержання правил внутрішнього розпорядку ВНЗ. Значний потенціал морального впливу на студентів має первинна профспілкова організація студентів, бібліотека, клуби за інтересами.

Отже, у процесі організації життєдіяльності студентів у культурно-освітньо-виховному просторі сучасного вищого навчального закладу складається система цілей, які орієнтують педагогічний персонал на розвиток виховання студента передусім як громадянина, як фахівця, як високоморальної, інтелігентної, творчої, конкурентоспроможної особистості, як культурної людини.

Бібліотека ВНЗ є невід'ємною частиною освітнього середовища і, відповідно, елементом системи освіти. Головною метою культурного й духовного виховання молоді у ВНЗ є підготовка гармонійно розвиненої, суспільно активної особистості, професійно-грамотного, творчого фахівця, що поєднує в собі високу духовність, моральну чистоту, професійну компетентність. Бібліотека як структурний підрозділ ВНЗ сприяє вихованню морально досконалої особистості, пропагує через книгу зміст загальнолюдських цінностей, історичної, наукової та культурної спадщини, ідеї національного державотворення за допомогою всіх бібліотечно-бібліографічних засобів. В організації виховної роботи бібліотека керується Концепцією національного виховання студентської молоді, яка визначає, що «головною метою національного виховання студентської молоді є формування свідомого громадянина — патріота Української держави, активного провідника національної ідеї, представника української національної еліти через набуття молодим поколінням національної свідомості, активної громадянської позиції, високих моральних якостей та духовних запитів».

Морально-духовна вихованість молодшої особистості нині є пріоритетною метою освітньої системи. Підготовка майбутніх фахівців у вищій школі є складним, комплексним процесом. У ньому, як відомо, поруч із випусковими кафедрами, провідну роль відіграє бібліотека. Адже саме цей структурний підрозділ виступає локальним інформаційним та виховним центром.

Відділи культурно-просвітницької та виховної роботи забезпечують пропаганду й популяризацію книжкового фонду та найкращих надбань суспільства в галузі науки, культури, мистецтва, літератури.

Про сучасну студентську молодь хотілося б із деяким смутком зауважити, що вона у зв'язку з експансією інформаційних технологій, Інтернету менше любить і цінує книгу. А книга – це не лише паперовий носій інформації, це, впродовж багатьох століть, символ знання, культури. Цю недостатню любов до книги мусимо долати.

На початку нового століття світ стрімко змінюється. Студентська молодь обов'язково має відношення до цих змін і як їх учасник. Її гуманітарне виховання не менш значуще за професійне навчання. Їх поєднання – найважливіше завдання.

Змінюється характер сучасного виховання: воно орієнтується на особистість і розвиток творчої індивідуальності. Необхідно впроваджувати нові форми, методи, засоби виховної роботи. Успіх виховної діяльності визначається не тільки ступенем володіння бібліотекарем теорією та професійними знаннями, але і його стилем діяльності, вмінням володіти аудиторією, вмінням зацікавити слухача, переконати у важливості поданого матеріалу.

У бібліотеці повинна бути така атмосфера, в якій кожен одержував би задоволення від творчості, від спілкування одне з одним. Сьогодення вимагає від бібліотек якісно нового підходу до своєї діяльності. Але незмінним повинен залишатись творчий підхід бібліотекаря до своєї справи, прагнення до самовдосконалення, поповнення свого інформаційного багажу – адже, щоб впливати на духовний розвиток молоді, потрібно самому бути розвиненою особистістю. Специфіка виховної роботи – це забезпечення здорового морально-психологічного клімату, теплих взаємин у системі «бібліотекар – студент», відчуття психологічного комфорту. У процесі виховної роботи значне місце належить спілкуванню бібліотекаря та студентів: спілкуванню, яке засноване на принципах партнерства, взаєморозуміння та взаємоповаги.

Виховний аспект діяльності бібліотек полягає у формуванні такої особистої позиції студента, яка характеризується культурою цінностей, орієнтацією на збагачення духовного світу людини, формування позитивних установок, усунення шкідливих звичок, які виступають основою асоціальної поведінки, необхідністю формування духовних потреб особистості.

Одне з головних призначень бібліотек ВНЗ – через книгу сприяти комплексному вирішенню завдань гармонійного розвитку молоді, бути осередком духовного спілкування, творчої та інтелектуальної діяльності й дозвілля студентів.

Культурно-виховні заходи та популяризація головних загальнолюдських цінностей, історичної, наукової та культурної спадщини шляхом реклами книги є метою культурно-просвітницької та виховної роботи бібліотеки ВНЗ. Бібліотека ВНЗ повинна орієнтуватись на основну групу користувачів, з якими вона працює. І хоча пріоритетним напрямком культурно-просвітницької діяльності бібліотек вважається пропаганда історико-культурного надбання українського народу, тематика виставок, їх послідовність та підбір літератури визначаються навчальною програмою, знаменними календарними датами тощо.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій, поява нових технологічних прийомів надає можливість передавати зміст інформації за допомогою різних способів, доступних для сприйняття різними засобами інформаційно-комунікативних технологій та шляхом інтерактивної взаємодії з аудиторією. Використання мультимедійних ресурсів значною мірою покращило культурно-просвітницьку роботу. Перегляд фільмів, приурочених до свят, знаменних дат, присвячених життю та творчості видатних людей; презентації; використання звукових фонограм, художніх репродукцій, фотографій дозволяє урізноманітнити виховні заходи, зробити їх більш насиченими, цікавими та пізнавальними.

Виховна робота бібліотеки базується на кращих традиціях національного виховання. Національне виховання – це виховання молоді на культурно-історичному досвіді нашого народу, його традиціях, звичаях й обрядах, багатовіковій мудрості, духовності. Виховання, створене самим народом і засноване на народних звичаях, має таку виховну силу, якої немає в найкращих системах, що ґрунтуються на абстрактних ідеях чи запозичені в іншого народу. Треба зауважити, що останнім часом намітилась стійка тенденція зростання інтересу молоді до культури, історії, обрядовості, символіки українського народу. Виховна робота повинна бути диференційованою, пристосованою до місцевих умов, історично-культурних надбань і традицій регіону.

Виховання молоді – це творча справа, яку не можна підганяти під шаблон. «Виховання, - стверджував А. Макаренко, - це процес соціальний у найширшому розумінні цього слова. Виховує все: люди, речі, явища, та перш за все й понад усе – люди». Змінюється характер сучасного виховання: він орієнтується на особистість і розвиток творчої індивідуальності. Необхідне впровадження нових форм, методів, засобів виховної роботи.

Успіх виховної діяльності визначається не тільки ступенем володіння бібліотекарем теорією та професійними знаннями, але і його стилем діяльності, вмінням володіти аудиторією, вмінням зацікавити слухача, переконати у важливості поданого матеріалу. У бібліотеці повинна бути така атмосфера, в якій кожен одержував би задоволення від творчості, від спілкування один з одним.

Сьогодні важливість роботи з молоддю очевидна. Необхідність підсилення виховної роботи у ВНЗ, пошук її нових форм значною мірою пов'язані з кризою духовності. Все це закономірний процес, що став результатом трансформації суспільного ладу, але він зумовлює невпевненість молодих людей у майбутньому й призводить до таких негативних явищ, як поширення алкоголізму, наркоманії тощо.

Отже, виховна діяльність має свою мету, принципи, зміст, форми та методи й завжди була та є пріоритетною в системі соціалізації особистості, підготовки до життя й праці в суспільстві, вихованні потенціалу студентської молоді. Суттєва роль у реалізації змісту виховної роботи у ВНЗ України належить бібліотеці — важливій ланці в системі виховної роботи зі студентською молоддю. Саме творчий підхід працівників до всіх без винятку форм і методів роботи в бібліотеці ВНЗ сприяє формуванню духовно-моральних цінностей. Ефективності реалізації духовного виховання студентської молоді сприятиме організація проведення науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів, а також впровадження нових підходів, форм, методів культурно-просвітницької діяльності в бібліотеці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Балагура О. Змістовні та технологічні особливості виховання духовної культури студентів вищих навчальних закладів / Олена Балагура // Освіта і управління. – 2011. – № 2-3. – С. 180-182.
2. Оболенська Т. Нова парадигма виховної роботи в університеті / Тетяна Оболенська // Вища школа. – 2011. – № 12. – С. 66-73.

УДК 027.7:023

КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ БІБЛІОТЕКИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

КОРПОРАТИВНАЯ КУЛЬТУРА КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ПОЛОЖИТЕЛЬНОГО ИМИДЖА БИБЛИОТЕКИ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

CORPORATE CULTURE AS A FACTOR OF UNIVERSITY LIBRARY POSITIVE IMAGE FORMATION

Дікунова О. А., Криворізький педагогічний інститутДВНЗ «Криворізький національний університет»

Дикунова Е. А., Криворожский педагогический институтГВУЗ «Криворожский национальный университет»

Dikunova O. A., Kryvyi Rih Pedagogical Institute of State Higher Education Establishment–Kryvyi Rih National University”

З'ясовано поняття корпоративної культури бібліотеки. Розглянуто корпоративну культуру як інструмент організаційного управління бібліотекою ВНЗ та як чинник формування її позитивного іміджу. Проаналізовано основні складові корпоративної культури бібліотеки.

Выяснено понятие корпоративной культуры библиотеки. Рассмотрена корпоративная культура как инструмент организационного управления библиотекой ВУЗа и как фактор формирования ее положительного имиджа. Проанализированы основные составляющие корпоративной культуры библиотеки.

The notion of library corporate culture is clarified. Corporate culture as means of university library organizational management and as an agent of formation of its positive image is discussed. Basic elements of library corporate culture are analyzed.

Ключові слова: корпоративна культура, бібліотека ВНЗ, імідж бібліотеки, професійні цінності, етика бібліотечних фахівців.

Ключевые слова: корпоративная культура, библиотека ВУЗа, имидж библиотеки, профессиональные ценности, этика библиотечных специалистов.

Keywords: corporate culture, university library, library image, professional values, librarian ethics.

Процес інтеграції вищої освіти України у світове освітнє середовище є складним і багатограним завданням, що потребує модернізації. Отже, завдання науки й освіти мають відповідати сучасним потребам соціокультурної й економічної ситуації. Модернізація української освіти стимулює пошуки оптимізації й гармонізації соціально-трудових відносин і процесів, одним з яких є формування корпоративної культури вищих навчальних закладів. Корпоративна культура ВНЗ – це цілісна система унікальних ідентифікуючих ознак, в основу яких покладено цінності, які визначають філософію їх діяльності, ідеологію та місію, формують традиції, норми й стиль керівництва, способи службових та міжособистісних взаємовідносин, організаційну поведінку викладачів, студентів і співробітників, що відображає рівень вишу в сучасному соціокультурному та науково-освітньому просторі.

Сучасна бібліотека вищого навчального закладу, як його структурний підрозділ, розвиваючись, трансформуючись і адаптуючись до нових умов, залишається освітньо-науковим інформаційним центром, що забезпечує навчально-виховний процес, науково-дослідницьку й науково-педагогічну діяльність.

Бібліотека ВНЗ – соціальний інститут, що потребує професійного управління. На сьогодні актуальним є дискусійне обговорення таких проблем: місія й призначення бібліотеки, ефективне управління бібліотекою, імідж бібліотеки, професійні цінності, етика бібліотечних фахівців, мотивація бібліотекарів до інноваційної творчості. Все це є складовими корпоративної культури бібліотеки. На нашу думку, підвищений інтерес до проблеми розвитку в бібліотеці корпоративної культури не випадковий. Адже формування нового типу культури – культури інформаційно-освітнього суспільства повинно сприяти розширенню впливу бібліотек у суспільстві. Але, як свідчить досвід, боротьба за якість обслуговування, удосконалення бібліотечних процесів не завжди приводять до очікуваних результатів. Тому програми організаційних змін повинні порушувати більш глибокі основи: системи цінностей, норм, стилю управління, способів мислення й підходів до вирішення проблем, тобто всього, що прийнято називати корпоративною культурою. Вона виконує функції внутрішньої інтеграції й зовнішньої адаптації, організації всього того, що необхідно для виживання та подальшого ефективного розвитку бібліотеки.

Вперше термін «корпоративна культура» було застосовано в XIX столітті німецьким військовим теоретиком Мольтке. Багато вчених, які досліджували теорію організації, описували ті чи інші її аспекти у своїх працях (наприклад, про «корпоративний дух» писав ще А. Файоль на початку XX ст.). У 70-80-ті рр. XX ст. американські дослідники, зокрема Т. Пітерс, Р. Уотермен, займалися раціональними управлінськими теоріями, на яких базуються універсальні методи регуляції трудового поведіння й стимулювання мотивації, проте важливо відмітити, що «корпоративна культура» як термін ще не виникла в той час. Вперше поняття «корпоративна культура» в якості найважливішого фактора, що впливає на поведінку в організації й соціальний розвиток, сформулювали Теренс Е. Діл і Аллан А. Кеннеді в 1982 році. Вони виявили, що крім висококваліфікованого персоналу, ефективного управління, інноваційних стратегій, підприємства мають у своєму розпорядженні сильну культуру та особливий стиль, які сприяють успіхам як всередині організації, так і ззовні.

Дослідження Т. Діла й А. Кеннеді, Т. Пітерса й Р. Уотермена викликали серйозний інтерес до розгляду поняття «корпоративна культура», оскільки цим ученим вдалось продемонструвати переваги організацій, які мають сильну культуру. Першою важливою теоретичною працею з розгляду проблеми корпоративної культури є книга американського психолога Е. Шейна «Організаційна культура і лідерство» (1985). Автор першим описав теорію трьох рівнів корпоративної культури, на основі яких можна її вивчати: перший рівень — артефакти; другий рівень — проголошені цінності; третій — базові уявлення [3, с. 36].

В Україні поняття «корпоративна культура» увійшло в науковий обіг нещодавно. Довгий час корпоративна культура існувала в зародковому стані, її роль в управлінні персоналом та діяльності організації була непомітною. Проте, в організаціях поступово формувалась система матеріальних, культурних і духовних цінностей, яка позитивно впливала на морально-психологічний клімат, а відтак і на показники діяльності. Цей вплив згодом був помічений, що спричинило й появу поняття корпоративна або організаційна культура.

Вивчення феномену корпоративної культури українськими науковцями (Е. Капітонов, Е. Крилов, Д. Ліфінцев, Ю. Палеха, В. Співак та ін.) стикається з певними труднощами, перш за все, методологічного характеру. Теорія корпоративної культури перебуває на етапі формування: у науці досі не сформовано однозначного визначення поняття «корпоративна культура», не окреслено потенціал даної категорії, ґрунтовно не досліджено засоби впливу та механізм керування нею.

У бібліотекознавстві з кінця 90-х рр. XX ст. розробляються окремі компоненти корпоративної культури, зокрема науковцями: Т. Ждановою, Т. Костирко, В. Минкіною, Г. Паршуковою, Т. Сабініною, О. Сультімовою та ін.

У професійній літературі, крім поняття «корпоративна культура бібліотеки», для позначення даного явища використовуються терміни «організаційна культура», «духовна культура бібліотекарів». Майже всі дослідники-бібліотекознавці подають поняття «корпоративна культура бібліотеки», посилаючись на термінологію менеджменту та соціологію праці, вважаючи, що за своїм змістом цей термін є міжгалузевим, тому що стосується будь-якого кола діяльності й форм власності установи [2, с. 253].

Виходячи з цього, можна вважати корпоративну культуру комплексом елементів організації, що вирізняють її серед інших, спрямованих на формування сприятливого мікроклімату, позитивного іміджу організації та ґрунтуються на системі цінностей працівників, мотивах та нормах поведінки, принципах діяльності з метою досягнення ними максимальних показників ефективної роботи.

У нашому дослідженні ми розглядаємо корпоративну культуру як потужний інструмент організаційного управління науковою бібліотекою вищого навчального закладу, який являє собою поєднання професійних цінностей, принципів діяльності, моральних норм поведінки, які супроводжують всі процеси, що відбуваються всередині бібліотеки, а також її взаємодію із зовнішнім середовищем. Корпоративна культура бібліотеки ВНЗ – явище особливе складне й багатогранне у зв'язку з тим, що її діяльність пов'язана відразу з двома типами професійних сфер: фаховою й педагогічною. Через корпоративну культуру фахівці бібліотеки вищого навчального закладу ідентифікують себе як професійну спільноту, що на якісному рівні відрізняє її від фахівців інших бібліотечних мереж.

Процес формування корпоративної культури бібліотеки може відбуватись як під впливом свідомих дій керівництва організації, так і хаотично — за умови відсутності або неефективності таких дій. Ми переконані в доцільності обрання першого шляху, тобто цілеспрямованого управління процесом формування корпоративної культури. Адже вона відіграє важливу роль в ефективності функціонування бібліотеки як соціального організму й ключовою фігурою її формування, безумовно, є керівник-лідер, що виступає генератором ідеології бібліотеки.

Зазначимо, що корпоративна культура, окрім впливу на такі фактори, як базові цінності бібліотеки ВНЗ, ефективність організації роботи, координація та інтеграція, процес прийняття рішень, мотивація персоналу, готовність до інновацій, моральний клімат у колективі, здійснює суттєвий вплив на імідж бібліотеки та на вищий навчальний заклад, структурним підрозділом якого вона є.

Для розуміння впливу корпоративної культури на імідж варто з'ясувати, що таке імідж організації та як він формується. У теорії маркетингу імідж визначається як образ, репутація, думка широкого загалу про престиж організації, її послуг, репутацію керівника.

У контексті бібліотечної іміджології образ (імідж) книгозбірні розглядається як соціально-комунікативна категорія, що є сполучною ланкою між соціумом і культурно-інформаційним інститутом — бібліотекою. Формування її позитивного іміджу — багатогранний суперечливий процес. Його продуктивність, результати безпосередньо залежать не тільки від правильного застосування методології та інструментарію з бібліотечної теорії і практики, а й від апробації та використання ключових положень й інструментарію інших галузей [1, с. 22].

Отже, імідж бібліотеки складається на основі вражень, які виникають у процесі взаємодії з нею або під впливом інформації про неї з різних джерел. Корпоративна культура впливає як на перше, так і на друге.

Розглянемо детальніше складові корпоративної культури бібліотеки. Все, що можна побачити в першому наближенні, — це зовнішні прояви культури. До них можна віднести такі зовнішні атрибути бібліотеки: інтер'єр, оздоблення бібліотечних приміщень, герб бібліотеки, емблема видань бібліотеки, веб-сайт, візитівки працівників, їх стиль спілкування, офіційні заходи, корпоративні заходи, продукція бібліографічної діяльності тощо. З цими проявами культури одразу стикаються як користувачі бібліотеки та її відвідувачі, так і нові співробітники бібліотеки.

Те, що стоїть за цією «оболонкою», є внутрішньою частиною корпоративної культури. До неї належать соціально-психологічний клімат у бібліотеці, «писані» та «неписані» правила, які

визначають норми поведінки, ставлення до користувачів, співробітників, колег, до освітнього закладу, самої бібліотеки. Оформлюватись ці правила можуть у вигляді внутрішніх корпоративних документів, до яких належать, зокрема Етичний кодекс, посадові інструкції тощо. Зауважимо, що в бібліотеці ВНЗ, за традицією, існують правила, які в жодному внутрішньому документі не прописані, вони склались протягом певного періоду, були сприйняті колективом та використовуються співробітниками як керівництво до дій.

Наголосимо також на глибинному рівні культури, який складається з мотивів, що спонукали відповідальних за формування корпоративної культури до певних дій. Це є відповіддю на запитання, чому в конкретній бібліотеці існує саме така культура. Адже головною складовою корпоративної культури є цінності. Вони є бажаними для співробітників у колективі і впливають на вибір способів та засобів виконання службових обов'язків. Цінності, якими керується у своїй діяльності персонал бібліотеки, впливають на корпоративну стратегію, а цінності керівника бібліотеки – на усі інші форми корпоративної поведінки, включаючи вибір системи мотивації, взаємини керівництва з працівниками, лідерство, рівень конфліктів.

Проаналізувавши складові корпоративної культури, можна чітко побачити, що саме вона впливає на ставлення до бібліотеки в цілому. Наскільки якісно, швидко та оперативно виконується робота з обслуговування користувачів, наскільки цінуються користувачі, наскільки соціально відповідальною є бібліотека - все це риси саме корпоративної культури.

Окрім цього, базові цінності бібліотеки ВНЗ, які є основою корпоративної культури, траншуються в зовнішнє середовище за допомогою таких інструментів, як реклама бібліотечних послуг та зв'язки із громадськістю, знову таки, формуючи її імідж.

Принципи, за якими функціонує бібліотека ВНЗ, зокрема: наявність висококваліфікованого персоналу, високий ступінь відповідальності за свою роботу, творчий та індивідуальний підхід до кожного користувача, постійний саморозвиток та самоосвіта фахівців також формують її імідж.

Формування корпоративної культури лежить у площині відповідальності керівництва бібліотеки. Якщо даним питанням не займаються цілеспрямовано — культура формується колективом. У такому випадку немає гарантій, що культура буде відповідати цілям та стратегії бібліотеки, і це може призвести до негативних наслідків та погіршення іміджу як бібліотеки, так і ВНЗ, структурним підрозділом якого вона є. Тому вважаємо за необхідне здійснювати управління процесом формування корпоративної культури.

Позитивний імідж керівника книгозбірні ВНЗ також є важливою складовою її іміджу, особливо в реалізації комунікації у сфері професійної діяльності. Формування іміджу керівника пов'язане з виконанням ним функцій адміністратора, організатора, спеціаліста, суспільного діяча, з його особистісними якостями, що проявляються при виконанні цих обов'язків. Ще більш вагоме внутрішнє й зовнішнє значення для бібліотеки має факт, коли її керівник є справжнім лідером колективу, який формує його структуру, мету, ідеологію. Поєднання керівництва й лідерства в одній особі та визнання цього статусу всім персоналом є підставою того, що така особистість виступає генератором і центром ділової активності бібліотечних фахівців.

Таким чином, корпоративна культура наукової бібліотеки ВНЗ, узгоджена з основною метою її діяльності, місією та ідеологією, стає важливим фактором успішної діяльності, що сприяє формуванню як її позитивного іміджу, так і освітнього закладу, структурним підрозділом якого вона є.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Костирко Т. Бібліотечна іміджологія як професійна інновація / Т. Костирко // Вісник книжкової палати. – 2011. – № 11. – С. 22-23.
2. Сультимова Е. А. Организационная культура библиотеки (к определению понятия) / Е. А. Сультимова // Румянцевские чтения: материалы международной научной конференции (11-13 апреля 2006 г.) / Рос. гос. библиотека; отв. ред. И. П. Донскова. – М.: Пашков дом, 2006. – С. 252-256.
3. Шейн, Э. Организационная культура и лидерство / Э. Шейн. – СПб.: Питер, 2002. – 336 с.

УДК 027.7:[023.5:005.336.5]

ПРОФЕСІЙНІ КОНКУРСИ ЯК СКЛАДОВА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ БІБЛІОТЕКАРІВ

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ КОНКУРСЫ КАК СОСТАВНАЯ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ БИБЛИОТЕКАРЕЙ

PROFESSIONAL SKILL COMPETITIONS AS A COMPONENT OF LIBRARIANS ADVANCED TRAINING

Долматова Н. І., науково-технічна бібліотека Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

Долматова Н. И., научно-техническая библиотека Днепропетровского национального университета железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна

Dolmatova N. I, Scientific and Technical Library, Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan

Розглядаються питання підвищення кваліфікації бібліотекарів із використанням різноманітних форм і методів, зокрема проведення конкурсів професійної майстерності. Наведено практичний досвід.

Рассматриваются вопросы повышения квалификации библиотекарей с использованием различных форм и методов, в частности, проведение конкурсов профессионального мастерства. Приведен практический опыт.

Questions of librarians advanced training with use of various forms and methods, including professional skills competitions are discussed in this article. Practical experience is also represented

Ключові слова: бібліотека внз, інформаційні технології, соціальні комунікації, інноваційні процеси, віртуальне середовище, професійна майстерність, конкурси.

Ключевые слова: библиотека вуза, информационные технологии, социальные коммуникации, инновационные процессы, виртуальная среда, профессиональное мастерство, конкурсы.

Keywords: university library, information technologies, social communications, innovation processes, virtual environment, professional skill, competitions

Сучасний світ – світ інформаційних технологій. Він потребує від бібліотек та фахівців бібліотечної справи швидкої трансформації від традиційних форм до сучасних, електронних. Від

бібліотекаря нової формації користувачі чекають легкої та швидкої навігації в інформаційному просторі, повного знання джерел інформації, володіння засобами пошуку, професійного діалогу. Стрімкий розвиток сучасних соціальних комунікацій та інформаційних технологій, а також пов'язані з цим економічні, суспільні, психологічні та культурологічні зміни поставили перед бібліотекарем завдання по-новому оцінити свою професію. Поряд із необхідністю оволодіння новими професійними навичками, пов'язаними з комп'ютеризацією та появою бібліотечних послуг у віртуальному середовищі, виникає необхідність розвитку нестандартного мислення бібліотекаря, яке дає змогу не лише адаптуватись до нових тенденцій у діяльності бібліотек, але й створювати себе відповідно до вимог часу. [4, с.6].

Професійно важливими стають мобільність в оволодінні новими технологіями, здатність знаходити рішення проблем у складних умовах, бажання підвищувати свої професійні знання, уміння, навички та компетенції, оволодіння знаннями в суміжних галузях, наявність особистої думки та вміння відстоювати власну точку зору.

Якщо говорити про бібліотеки вищих навчальних закладів, то тут ми бачимо абсолютно відмінний загальний користувачів. Оскільки це сфера науки та освіти, то й запити відповідні. Вимоги науковців та освітян значно вищі, ніж у звичайного читача, а це, в свою чергу, вимагає більш високого професійного рівня бібліотекарів. Фахівець бібліотеки вишу має відповідати статусу не лише бібліотекаря, а й працівника освітнього закладу, наряду з викладачами та науковими співробітниками. Професіоналізм та освіченість стають центровими, адже обмежитись виключно фаховими знаннями не вдається. Бібліотечний працівник має спілкуватись «однією мовою» з користувачами, які плідно працюють у науці – це знання й розуміння відповідної спеціальної термінології та позначених нею понять. Оскільки, з метою задовольнити вимогу відвідувача, першочерговим є розуміння суті цієї вимоги. Необхідно чітко розуміти, що вимагає користувач, і запропонувати максимально можливу кількість варіантів вирішення того чи іншого завдання. Ця умова потребує якісного володіння матеріалом та розумінням його змісту. Подібну думку висловив й академік Д. С. Лихачов «Не можна бачити в бібліотекарі просто помічника вченого. Бібліотекар – сам вчений. Тільки він працює не над однією темою, а над багатьма чужими темами. Це вчений, що повністю віддає себе іншим».

У бібліотеках України проводиться ряд заходів, які сприяють професійному зростанню фахівця. Це – заняття з підвищення кваліфікації, залучення до розробки цільових програм та участі в їх реалізації, атестації, творчі конкурси, суспільно-корисна праця. Пріоритетний розвиток при цьому необхідно надавати безперервній бібліотечно-інформаційній освіті, яка б забезпечувала комплексне оновлення професійних знань, умінь, навичок та компетенції молодих працівників шляхом підвищення кваліфікації з актуальних напрямків модернізації бібліотечної справи [4, с.8]. Розвиток системи підвищення кваліфікації базується на основі вдосконалення традиційних і впровадження нових форм і методів навчання.

Можна виділити наступні рівні системи підвищення кваліфікації:

- адаптаційні – для бібліотечних працівників, які щойно розпочали свій трудовий шлях у бібліотечній сфері;
- початкової професійної підготовки – для співробітників, які не мають спеціальної освіти та досвіду роботи;
- навчання керівників;
- професійний розвиток фахівців – участь у науково-практичних конференціях і семінарах, творчі відрядження;
- актуалізація знань – проведення методичних заходів на базі окремих бібліотек;
- загальноосвітній – засідання клубу бібліотекарів, відвідини музеїв тощо.

Працівників бібліотек запрошують до участі у всеукраїнських конференціях, семінарах, засіданнях круглих столів. Різноманітні форми навчання бібліотекарів складають сукупно систему підвищення кваліфікації [5, с.23]

Однією з сучасних та ефективних форм підвищення кваліфікації бібліотечних працівників є конкурси професійної майстерності. Мета таких конкурсів – виявлення талановитих, креативних і

професійно підготовлених бібліотечно-інформаційних фахівців, підтримка інноваційних процесів та творчої ініціативи бібліотек у наданні безперешкодного доступу до інформації та підвищення якості бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів на умовах оперативності, доступності, комфортності; прищеплення поваги до бібліотеки та книги. Серед основних завдань конкурсів – адвокація та реклама діяльності бібліотек, підтримка інноваційних процесів, визначення кращих інновацій в галузі бібліотечно-інформаційних технологій, пошук ідей, що сприяють ефективній роботі українських книгозбірень.

Конкурси стимулюють діяльність бібліотек із формування інформаційної культури користувачів, виховання культури читання; налагодження успішних партнерських відносин із представниками місцевих громад, засобів масової інформації, бізнесу, тощо.

Наприклад, НТБ ДНУЗТ у 2012 році приймала участь у Всеукраїнському конкурсі на здобуття звання «Бібліотека року», а 2011 р. – у літературному конкурсі, організованому Українською бібліотечною асоціацією.

Конкурс професійної майстерності «БІБЛЮ-ПАНІ» проводився Дніпропетровською бібліотечною асоціацією в рамках програми підготовки до святкування Всеукраїнського дня бібліотек, за підтримки місцевої влади й громадських організацій. За результатами конкурсу була обрана Головна переможниця – «БІБЛЮ-ПАНІ 2013» та визначені переможниці за номінаціями:

1. Кращий професіонал бібліотечної справи;
2. Найяскравіший літературний образ;
3. Кращий автор відеофільму;
4. Місс глядацьких симпатій;
5. За креативність мислення;
6. Місс «Бібліотечна красуня».

Для вибору кращого представника на обласний конкурс ДБА «Біблію-пані» було організовано та проведено конкурс професійної майстерності в науково-технічній бібліотеці Дніпропетровського Національного університету залізничного транспорту. У конкурсі прийняли участь 6 бібліотекарів із різних відділів: Чумак Наталія, Каїра Ганна, Покровська Наталія, Філякіна Олена, Підгайна Ольга та Хилота Віка. Кожна з учасниць конкурсу створила власний неповторний образ сучасного бібліотекаря, підготувала медіа-візитівку, презентуючи своє робоче місце, відповіла на професійні питання та продемонструвала власне хобі. До складу журі увійшли провідні фахівці бібліотечної справи, представники адміністрації та профспілки університету, найактивніші читачі. За результатами конкурсу переможницею стала Чумак Наталія.

Учасниці конкурсу довели свою цінність, успішність, унікальність, незамінність, беручи участь у конкурсі «Біблію-пані». Закони особистого брендінгу – бути не просто хорошим професіоналом, а стати успішним і відомим у своїй професійній діяльності, стимулюють до надбання нових знань й активізації життєвої позиції. Чим краще молодь проявить ініціативу, творчість, здатність до інновацій, тим престижніше буде бібліотека. [4, с. 11]

На обласному конкурсі Наталія Чумак представляла НТБ ДНУЗТ, отримавши перемогу в номінації «Найяскравіший літературний образ». Для участі в конкурсі ДБА було використано творчий потенціал всього колективу НТБ: проведено фото-сесію, складено слоган «Бути гарною, як Мавка, як Солоха – спритною, може та, хто має справу з чудовою книгою». Фото нашої учасниці було виставлено для незалежного он-лайн голосування на сайті Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки в рубриці «Голосуй за біблію-красуню»; Наталя зібрала найбільшу кількість голосів – 6336! Крім того, було створено відеофільм «5 причин, щоб бути читачем нашої бібліотеки» та написано літературно-художній твір «Бібліотека майбутнього».

Успіх діяльності бібліотекаря залежить від нього самого, його здатності змінювати навколишній світ та себе. Тому мотивувати молодих фахівців, які постійно вдосконалюють свій творчий та професійний розвиток, необхідно кар'єрним зростанням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бібліотека ВНЗ на новому етапі розвитку соціальних комунікацій: монографія / За ред. В. О. Ільганаєвої, Т. О. Колесникової. – Дн-ськ : вид-во Маковецький, 2010. – 200 с.
2. Дригайло, В. Г. Основы научной организации труда в библиотеке : учебно-методическое пособие / В. Г. Дригайло. – М. : ЛИБЕРЕЯ БИБИНФОРМ, 2005. – 424 с.
3. Библиотека ВУЗа на новом этапе развития социальных коммуникаций : материалы междунар. науч.-практ. конф., Днепропетровск, 22-23 апр. 2010 г. – Д. : Изд-во Днепропетр. нац. ун-та ж.-д трансп. им. акад. В. Лазаряна, 2010. – 132 с.
4. Шалиганова, А. Молодий працівник наукових бібліотек України (за матеріалами всеукраїнського дослідження) / А. Шалиганова // Бібліотечний форум України. – 2010. – № 2. – С. 6–12.
5. Романюк, О. Система підвищення фахового рівня працівників публічних бібліотек Києва / О. Романюк // Бібліотечний форум України. – 2010. – № 2. – С. 22–25.
6. Романюк, О. Система підвищення фахового рівня працівників публічних бібліотек Києва / О. Романюк // Бібліотечний форум України. – 2011. – № 1. – С. 37–40.
7. Долматова, Н. Професійний конкурс "Бібліо-пані" / Н. Долматова // ДПТ сьогодні. – 2013. – № 4. – С. 1.

УДК 027.7:[81'255.2:6]

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА НАУЧНЫХ СТАТЕЙ НА АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УНИВЕРСИТЕТСКИХ БИБЛИОТЕК

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВИХ СТАТЕЙ НА АНГЛІЙСЬКУ МОВУ В ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ БІБЛІОТЕК

THE PECULIARITIES OF TRANSLATION OF SCIENTIFIC ARTICLES INTO ENGLISH LANGUAGE IN UNIVERSITY LIBRARY ACTIVITY

Игнатова О. В., Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна

Ігнатова О. В., Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

Ignatova O. V., Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan

В докладе освещены вопросы развития новых инновационных направлений деятельности библиотеки высшей школы. Это: ответственность за распространение результатов научной деятельности учёных и информационная аналитика. Обосновывается необходимость наличия в штате университетской библиотеки квалифицированного переводчика. Описываются особенности научного стиля английского языка и основные трудности при переводе метаданных и полных текстов научных статей.

У доповіді освячені питання розвитку нових інноваційних напрямів діяльності бібліотеки вищої школи. Це: відповідальність за поширення результатів наукової діяльності вчених та інформаційна аналітика. Обґрунтовується необхідність наявності в штаті університетської бібліотеки кваліфікованого перекладача. Описуються особливості наукового стилю англійської мови та основні труднощі при перекладі метаданих і повних текстів наукових статей.

The report describes the development of new innovative directions of the higher school library. This is the responsibility for distribution of research activities of scientists and information analytics. Report explains the need of the qualified interpreter presence in the university library staff. The features of scientific style of the English language and the main translation difficulties of metadata and full-text articles are described.

Ключевые слова: университетская библиотека; информационно-аналитическая деятельность; перевод; научно-технический стиль.

Ключові слова: університетська бібліотека; інформаційно-аналітична діяльність; переклад; науково-технічний стиль.

Keywords: university library; information and analytical activity; translation; scientific and technical style

Современная библиотека – это особое социальное учреждение, играющее огромную роль в деле образования и науки, обеспечивающее информационную поддержку ведущих областей деятельности вуза, а также в наибольшей мере удовлетворяет потребности современного общества в информации. В условиях внедрения современных информационных технологий, возрастания роли информации в образовательном и научном процессах, формирования новой библиотечной философии, перехода на нелинейную интеракционно-коммуникационную модель деятельности библиотеки вуза проблема развития новых направлений библиотечной работы приобретает особое значение. Анализ работы библиотек высшей школы за последние 5 лет демонстрирует постоянное изменение видов библиотечно-информационного обслуживания и производства. Например, в 2007 г. основными являлись следующие направления:

- формирование информационной культуры студентов и преподавателей вуза;
- внедрение технологий штрихового кодирования и электронного читательского формуляра
- организация электронных читальных залов, автоматизированных рабочих мест для читателей с доступом в Интернет;
- компьютеризация библиотечно-информационных процессов, использование новых электронных технологий;
- создание собственных баз данных и расширение использования заимствованных информационных ресурсов и т.д. [5].

Сегодня, в условиях быстрого перемещения коммуникационного взаимодействия с пользователями университетских библиотек в пространство виртуальных коммуникаций, интеграционных процессов в сегменте мировой науки и образования, актуальные ещё 5 лет назад виды деятельности дополнились принципиально новыми. Так, ученые и практики ведущих университетских библиотек мира отмечают, что информатизация привела к появлению нового сегмента в библиотечной работе – ответственности за распространение результатов научно-исследовательской деятельности ученых вуза. Реализация этого сегмента на практике осуществляется в четырех направлениях:

- создание и сопровождение университетских репозитариев открытого доступа как платформы для интеграции в мировое информационное научное пространство;
- реализация модели библиотеки как издателя/соиздателя электронных научных журналов открытого доступа;
- проведение наукометрических и библиометрических исследований, имеющих целью определение научной (публикационной) активности ученых вуза;
- развитие информационной аналитики как инструментария для подготовки компетентных ответов на нетиповые запросы пользователей [1, 2, 6].

В нашем докладе мы акцентируем внимание на информационно-аналитическом обеспечении научной деятельности вузов, так как именно в нем скрыт потенциал, который позволит библиотекам высшей школы развиваться и двигаться вперед.

Важным аспектом аналитической деятельности и неперменным рабочим инструментарием являются международные базы данных и информационные платформы, что предполагает использование в работе иностранных языков, в первую очередь, английского.

Информационно-аналитическая деятельность уже прочно вошла в практику работы университетских библиотекарей зарубежья. Так, наличие аналитических отчётов и справок, а также рекомендаций авторам по работе с наукометрическими базами данных, списками профильных журналов с высоким импакт-фактором для размещения в них своих публикаций и др. являются обязательной информацией на сайтах университетских библиотек.

Для большинства библиотек вузов Украины работа с наукометрическими базами данных и продвижение научных публикаций учреждения являются новыми и недостаточно изученными технологическими процессами. Для их качественного выполнения кроме специальных навыков библиотечно-информационного специалиста необходимым является и хорошее знание английского языка.

Остановимся на переводе метаданных и «тела» научной статьи. Данный перевод – довольно сложный коммуникативный процесс, так как неправильное понимание смысла статьи или незнание научно-технической терминологии может послужить причиной искажения смысла и появления барьеров коммуникации (коммуникационных шумов). Научно-технический перевод не терпит двойственности смысла и искажения используемых терминов. Научный стиль английского языка имеет свои характеристики и перевод с русского на английский язык (или наоборот) потребует от переводчика соотнесения грамматических конструкций и лексического материала одного языка с другим, с учетом особенностей научного стиля в целом.

Первой характеристикой научного стиля английского языка являются особенности использованной лексики. В текстах научного стиля используется много терминов. Термин – это специальное эмоционально-нейтральное слово или словосочетание, принятое в определенной профессиональной сфере и употребляемое в особых условиях. Он передает название точно определенного понятия, относящегося к той или иной области науки или техники. Структура русских (украинских) терминов-эквивалентов может отличаться от структуры англоязычных терминов, например, компоненты в них могут быть «переставлены»: *purchasing power parity* – паритет покупательной способности, *limited liability company* – общество с ограниченной ответственностью, *value added tax (VAT)* – налог на добавленную стоимость (НДС), и т.п. Русские (украинские) термины-аналоги могут отличаться от оригинальных терминов количеством компонентов, например: *joint venture company* – совместное предприятие.

Кроме того, для научного стиля характерно использование специальной фразеологии, клишированных фраз. Часто такие русские и английские фразы в научном тексте полностью совпадают: суть вопроса – *the heart (the essence) of the matter*; одним словом – *in a nutshell*, *in a word*, невосполнимая утрата – *an irreparable loss*. Но возможно и некоторое варьирование в обоих языках. Например, по-русски можно сказать «одним словом» или «вкратце»; по-английски – *in a nutshell*, *in brief*, *briefly* или *in a word*.

Научная и техническая литература стремится как можно точнее описать и объяснить определенные факты. Поэтому в ней преобладают существительные, прилагательные и неличные формы глагола. Описывая предметную ситуацию, английский язык часто выбирает иную, чем русский (украинский), отправную точку в описании, использует иной предикат или конфигурацию признаков. Для него, в частности, характерно преимущественное использование глагольных форм. Русскому (украинскому) языку, наоборот, свойственно более широкое использование опредмеченных действий и признаков, что проявляется в более частом, чем в английском, использовании существительных. В английской научной литературе личные формы глагола очень часто употребляются в страдательном залоге. Основное внимание автора направлено на конкретные факты, которые надо описать и объяснить. Тем самым личность автора отодвигается на второй план, а названия предметов, процессов и т. п. выдвигаются на первое место и по твердому порядку слов, присущему английскому языку, становятся подлежащими. В научной и технической литературе распространен страдательный залог. В русскоязычной научной

литературе страдательный залог также используется довольно часто, но несколько реже, чем в английском. К синтаксическим особенностям оформления научных текстов следует отнести синтаксическую полноту оформления высказывания, наличие аналитических конструкций, номинативность (именной характер морфологической части предложения), наличие пассивных форм, безличных, неопределенно-личных оборотов. Преобладает настоящее время глаголов, использование которого дает возможность представить излагаемые сведения как абсолютно объективные, находящиеся вне времени, как истину в последней инстанции [3, 4].

Все перечисленные лексико-синтаксические особенности научно-технических текстов служат одной цели: подчеркнуть объективность излагаемой в них информации, устранить коммуникационные барьеры и сделать коммуникацию наиболее эффективной.

Как видно из вышеперечисленного, научный стиль английского и русского (украинского) языков имеет как схожие признаки, так и различия. Именно это представляет собой трудность при переводе научных статей. В отличие от английского, в научном стиле русского языка нередко преобладают сложные предложения, обремененные множеством придаточных, что затрудняет процесс их перевода. В таких случаях переводчику приходится прибегать к различного рода трансформациям. Например, разделение слишком длинных предложений на несколько или опущение тех или иных «избыточных» слов при переводе. Масштаб и глубина переводческих трансформаций бывают весьма различными: от трансформаций, влекущих за собой относительно небольшое несходство переводного высказывания с исходным, до случаев, так называемого, парадоксального перевода, когда внешняя непохожесть исходного и переводного высказываний такова, что в продукте, предложенном языковым посредником, трудно сразу же признать перевод, и лишь "по зрелому размышлению" становится ясно, что решение оптимально, что перевести ближе к тексту было просто невозможно.

Зарубежные эксперты особо подчеркивают необходимость грамотного перевода. Зачастую иностранные издания отказывают в публикации научной работы именно потому, что перевод является калькированным. Стиль такой работы отличается от стиля работы носителя языка. Зачастую это происходит именно из-за того, что оригинал перегружен длинными, сложными для понимания предложениями и составляет большую переводческую трудность.

Подводя итог, мы видим, что в условиях развития и трансформации информационно-коммуникационных технологий современные библиотеки вынуждены развивать новые разновидности деятельности. Опыт зарубежных библиотек показывает, что распространение результатов научной деятельности университетов является очень важным направлением их деятельности. Именно оно помогает библиотекам не только развиваться самим, но и повышать рейтинг университета на мировом уровне.

В данных условиях совершенно необходимым является наличие в штате университетской библиотеки квалифицированного переводчика. Именно этот специалист, владеющий навыками создания адекватного перевода при работе с метаданными и полными текстами статей, способен преодолеть языковые коммуникационные барьеры и сделать коммуникацию максимально эффективной. Благодаря качественному переводу ускоряются процессы интеграции информационных ресурсов библиотек вузов в международное научно-образовательное пространство.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Колесникова, Т. А. Интеграция библиотек вузов Украины: современное состояние и перспективы развития [Электронный ресурс] / Т. А. Колесникова. – Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2010/disk/105.pdf>. – Загл. с экрана.
2. Колесникова, Т. А. Новая философия и инновационные направления деятельности библиотеки ВУЗа [Электронный ресурс] / Т. А. Колесникова. – Режим доступа: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/for_lib/konf-2012/16.pdf. – Загл. с экрана.
3. Особенности английской научной речи [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://terralinguistica.ru/cave/Referats_Metodichka/english_scientific_speech.html. – Загл. с экрана.

4. Поспелова, Г. Б. Характеристики научного стиля в английском языке / Г. Б. Поспелова // Иностранные языки: теория и практика перевода. – 2012. – № 2. – С. 8–14.
5. Маркова, В. Н. Вузовская библиотека в современном образовательном пространстве / В. Н. Маркова // Библиотеки и образование: новые аспекты взаимодействия (29.11.2006) : материалы и докл. конф., посвящ. 130-лет. науч. б-ки. – Белгород : БелГУ, 2007. – С 16–24.
6. Тітова, Н. М. Інноваційна діяльність Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки як головний чинник якісних змін та її подальшого розвитку / Н. М. Тітова // Інноваційна діяльність бібліотек в умовах інформатизації та соціально-економічних перетворень суспільства (29.11.2011) : матеріали обласної міжвідомчої науково-практичної конференції. – Д. : Обласна універсальна наукова бібліотека, 2012. – С. 4–17.

УДК 027.7:[023.5:005.963]

НОВИЙ РІВЕНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНИХ КАДРІВ ВНЗ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВА ВИМОГА ТЕХНОЛОГІЧНИХ ВІЯНЬ ХХІ СТ.

НОВЫЙ УРОВЕНЬ ИНТЕЛЛЕКТУАЛИЗАЦИИ БИБЛИОТЕЧНЫХ КАДРОВ ВУЗА КАК ОБЯЗАТЕЛЬНОЕ ТРЕБОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ВЕЯНИЙ ХХІ В.

NEW LEVEL OF UNIVERSITY LIBRARY STAFF INTELLECTUALIZATION AS OBLIGATORY REQUIREMENT OF TECHNOLOGICAL TRENDS OF THE XXI CENTURY

Калашникова С. В., Кучеренко Ю. В. Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

Калашникова С. В., Кучеренко Ю. В. Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна

Kalashnikova S. V., Kucherenko Yu. V. Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan

У статті розглядаються проблеми інтелектуалізації бібліотечних кадрів у зв'язку з впровадженням інноваційної моделі бібліотеки університету та новими технологічними віяннями, проводиться аргументація вимог щодо вдосконалення професійних характеристик бібліотечних працівників.

В статье рассматриваются проблемы интеллектуализации библиотечных кадров в связи с внедрением инновационной модели библиотеки университета и новыми технологическими веяниями, проводится аргументация требований по совершенствованию профессиональных характеристик библиотечных работников.

This article presents the problem of library staff intellectualization due to implementation of innovative model of University library and new technological trends, provides requirements argumentation for improving professional characteristics of librarians.

Ключові слова: інновації, інформаційні технології, інтелектуалізація, бібліотеки, бібліотечно-інформаційні фахівці

Ключевые слова: инновации, информационные технологии, интеллектуализация, библиотеки, библиотечно-информационные специалисты

Keywords: innovations, information technology, intellectualization, libraries, library and information specialists.

Поняття «бібліотека» має тривалу історію існування. Але знання про відповідну реалію в переважній більшості людей доволі примітивні й зосереджені виключно на фрагментарних, часткових відомостях. Завдання бібліотек і бібліотекарів у різні часи полягали у виконанні відмінних завдань і функцій, які змінювались відповідно часовій дійсності. Для представлення чіткої картини розглянемо порівняльний аналіз бібліотечної справи й ролі бібліотекарів у різні епохи.

Здійснивши дискурс в античні часи, ми побачимо, що література побутувала виключно в усній формі, лише поява такого жанру як роман спричинює традицію оформлення книжки (спочатку у вигляді сувою, а потім – зшитка). Варто зазначити, що перші книги писали на листях, корі, полотні, шовку, глиняних табличках, шкірі й папірусі. Лише в 100-150 р. кодекси і зброшуровані книги прийшли на заміну сувоям. Тоді такого терміна як «бібліотекар» не існувало, але була потреба в укладанні та зберіганні книжкового фонду і ця функція лягала на плечі звичайних людей.

У період Середньовіччя набуло виключної важливості переписування текстів, що породило ріст значимості книги у відповідний період, оскільки тоді читання книг було привілеєм духовенства. У монастирях у середні віки існували бібліотеки, при яких діяли скрипторії (майстерні переписування й оформлення рукописів). У Новий час, з розповсюдженням письменності, появою університетів як світських закладів навчання та університетських бібліотек, підвищилося й число відвідувачів бібліотек.

Упродовж багатьох віків друкована книга істотно не змінилась, але способи друку удосконалилися. З появою перших комп'ютерів з'явилась можливість змінити носії інформації, що передбачає розширення комунікаційних зв'язків та удосконалення сервісу бібліотек університетів.

У наш час, коли інформація стає ресурсом соціально-економічного розвитку, а інформаційні послуги одними з провідних у секторі економіки країни, значно зростає роль бібліотечних організацій як форми зберігання знань людства та як універсальних інформаційних центрів.

За останнє десятиріччя поруч із традиційними напрямками й формами роботи бібліотеки в практику широко ввійшли новітні інформаційні технології, а разом з ними поширилося таке поняття як «інновації». Зміни, що відбуваються в організації роботи бібліотек вищих навчальних закладів освіти, зумовлені глобальними процесами інформаційного оновлення, потребують висококваліфікованих фахівців для якісного інформаційно-бібліотечного обслуговування. Бібліотекар продовжує виконувати традиційну роль посередника між інформаційними ресурсами та їх споживачами. Та попри всю традиційність, щодо відповідної фахової кваліфікації постійно зростають професійні вимоги, зокрема, опанування сучасних технологій пошуку, обробки, зберігання й доставки інформації.

Зважаючи на зростання ролі бібліотеки як осередку навчальної, наукової та художньої інформації університету, діяльність окремих категорій бібліотечних працівників дедалі більше набувають характеристик притаманних представникам наукової сфери. Адже бібліотекар, по суті, створює кардинально нову, систематизовану, стислу інформацію, організатором і технологом якої він є.

Імідж бібліотеки залежить не лише від внутрішніх чинників, до яких відносяться прагнення бібліотечних працівників формувати в собі нове мислення, інтегрувати знання, впроваджувати нові форми й методи роботи, виходячи з потреб навчального закладу й користувачів, активне представлення бібліотек, їхніх ресурсів і результатів їхньої діяльності на сторінках друкованих та електронних видань. Не менш важливим є комунікативний процес. Уміння спілкуватися є запорукою успішної роботи бібліотек. Мовна культура, ерудиція, високі моральні якості бібліотекарів створюють позитивне враження від бібліотечної сфери в цілому [6]. Бібліотечний працівник – це своєрідна обкладинка відповідної установи і вона репрезентує й ознайомлює користувачів зі всіма тонкощами бібліотеки не лише як інформаційного центру, а й складної багатоступеневої системи.

Зміни, які відбуваються в напрямі діяльності бібліотечної організації, сприяють набуттю нового статусу в якості обслуговування, конкурентоспроможності. Для забезпечення сталого

розвитку інноваційної діяльності, кожна бібліотечна установа має визначити для себе конкретні завдання з формування комфортного внутрішнього комунікаційного середовища, основними з яких є:

- зменшення трудомісткості окремих операцій;
- комфортність роботи для співробітників і користувачів.

Інноваційні зрушення є обов'язковою й невід'ємною частиною бібліотек, які прагнуть шукати, створювати й впроваджувати нововведення у свою діяльність.

Організаційні інновації спрямовані на встановлення зовнішніх комунікацій бібліотеки, адаптацію в зовнішньому середовищі, зміну структури бібліотеки. Сьогодні проблеми розвитку бібліотеки оцінюються за такими критеріями: актуальність нововведення; відповідність загальній ідеї розвитку даної бібліотеки; можливість потенційних учасників в освоєнні інноваційних здобутків; фінансові витрати.

Розвиток бібліотеки – це проблема відповідності, насамперед, професійної підготовки у виконуваній роботі бібліотекарів. Та найважливішим завданням і однією з фундаментальних складових впровадження нововведень є виховання в бібліотечних кадрах творчого підходу до своєї праці. Це, в свою чергу, позитивно впливає на трансформаційні процеси в бібліотечній справі. Основний з них – перехід від традиції до сучасної бібліотеки як динамічного центру інформації. Все це відкриває перед бібліотеками ХХІ сторіччя не тільки великі можливості, а й створює ряд проблем, які для більшості бібліотек можуть стати нездоланими. Оскільки, з одного боку, відбувається збільшення потоку інформації, причиною якого є сучасні технології, а з іншого, накладається певна відповідальність на бібліотечних фахівців за виховання інформаційної культури користувачів, що, в свою чергу, передбачає вільну орієнтацію в новітніх інформаційних джерелах. Значно розширюється бібліотечна сфера в мережевому середовищі, що провокує зростання значимості спілкування. Подібні явища характеризують працівників інформаційно-бібліотечної сфери як висококваліфікованих робітників. Традиційне спілкування відповідає сутнісній потребі особистості в безпосередньому контакті, і в бібліотеках воно стає все більш важливим та пріоритетним. Сьогодні бібліотеки не тільки центри збереження й розповсюдження інформації, але й осередки, які спроможні задовольнити комунікаційні потреби відвідувачів. Книгозбірням потрібен спеціаліст, який володіє високим рівнем культури спілкування. Поступово формуються ціннісні орієнтири й норми поведінки в межах бібліотеки, яка по-новому організовує свій комунікаційний простір [6].

В умовах широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій та вільного доступу до потоків інформації, зростає особиста відповідальність індивідуума, яка нерозривно пов'язана з поняттям свободи.

Інформатизація професійної бібліотечно-інформаційної діяльності, яка полягає, насамперед, у збільшенні спожитої, опрацьованої та якісно відтвореної інформації, визначає її інтелектуалізацію. Адже з розвитком процесів інформатизації в університетських книгозбірнях відбувається поглиблення інтелектуалізації бібліотечної професії [5].

Намагаючись покращити імідж бібліотечного працівника й підвищити престиж бібліотечного фаху, керівництво зарубіжних бібліотек вдається до таких заходів, як зміна назв бібліотечних посад та функцій бібліотечного працівника. Дієвим засобом покращення існуючої думки про бібліотекарів є певна професіоналізація бібліотечного персоналу. Тобто необхідно позбутися аматорства, а приймати на роботу, що потребує кваліфікації й передбачає співробітництво з користувачами, виключно фахівців із спеціальною освітою. Характерною тенденцією на сучасному етапі є використання в бібліотечній практиці сучасних ринкових технологій управління персоналом. Так, підбираючи кадри, бібліотечне керівництво спирається на моделі компетентності (сформульований перелік основних знань, умінь і навичок). Показовими рисами високого професіоналізму є: комунікабельність, інноваційність, високий загальноосвітній рівень. Для підвищення свого суспільного статусу сучасні бібліотекарі повинні проявляти себе, як фахівці в галузі інформації, спеціалісти у сфері культури, інформаційні архітектори. Для професійного розвитку бібліотечних працівників можна використати запропоновану концепцію Пітера Сенге,

директора Центру організаційного навчання в школі менеджменту MIT Sloan при Массачусетському технологічному інституті [2]. Згідно з нею керівництво бібліотек повинно сприяти професійному розвитку працівників, використовуючи модель, що складається з п'яти елементів (дисциплін). А саме:

1. Системне мислення.
2. Майстерність самовдосконалення. Заохочення працівників до навчання, особистого розвитку.
3. Інтелектуальні моделі.
4. Створення спільного бачення.
5. Навчання в команді.

Визначаючи риси, що мають бути притаманні бібліотекарю XXI ст., американські бібліотекарі переосмислили «13 заповідей» Франкліна і сформулювали кодекс бібліотекаря XXI століття [1].

Отже, бібліотекарю мають бути притаманні такі риси як *відвага*, лише людина смілива, може розвиватися як професіонал і розвивати професію; *вміння швидко при звичаюватися до нових умов*, бібліотека повинна встигати за вимогами часу та потребами своїх користувачів; *орієнтація на обслуговування*, бібліотекар повинен почути користувача та зрозуміти його потреби; *збалансованість*, вміти правильно співвідносити бюджетні кошти, часові витрати, потреби користувачів і застосування технологій; *колегіальність*, *вміння працювати в команді*, а також такі риси як *допитливість*, *креативність*, *розважність*, *уміння зацікавити*, *партнерство*, *цілеспрямованість*, *наполегливість*, *відданість справі*.

Бібліотекар XXI століття не може пасивно й байдуже виконувати свою роботу. Щоб досягти результату, слід повністю віддаватися своїй справі, самовдосконалюватися, постійно навчатися, підвищувати свій професійний рівень [1].

Цікавим є той факт, що сам термін «інтелектуалізація» є результатом продиктованих вимог нового часу з його технологічними й технічними перетвореннями, оскільки тлумачення відповідного терміну подають лише сучасні словники, чого не можна сказати навіть про енциклопедії радянських часів. Ось як трактує розглядуваний термін Великий тлумачний словник сучасної української мови 2010 року видання: «...проникнення інтелектуалізму в життя людей, насичення його розумовою діяльністю» [3]. Тобто, ми можемо абсолютно чітко стверджувати, що відповідна лексема з'явилася з появою відповідної реальності. Саме цим пояснюється відсутність даного слова у старіших виданнях словників та енциклопедій.

Концепція інтелектуалізації праці бере свій початок із вчення про інтелектуалізацію суспільства. У широкому розумінні інтелектуалізацію соціуму В.Врублевський пропонує розглядати як цілеспрямований процес, що має на меті радикальне розширення масштабу покращення використання знань, підвищення творчих можливостей соціальних систем усіх видів і рівнів, створення соціальних і технологічних передумов до кращого використання інтелекту кожної особистості й сукупного інтелекту, а також для насичення всіх сфер суспільного життя, і в першу чергу, управління, науки, освіти, медицини, охорони навколишнього середовища, системи штучного інтелекту й підвищення їх віддачі [7].

У науковому дослідженні Т. О. Колесникової «Впровадження інноваційної моделі бібліотеки університету як чинник глибокої інтелектуалізації бібліотечної професії» представлено шість інноваційних проектів. Один із них має назву «Інтелектуалізація бібліотечної професії». Суть його полягає в перспективі реалізації комплексу заходів з підвищення професіоналізму сучасного бібліотечно-інформаційного фахівця, зміні статусно-рольової позиції працівника НТБ в університеті, тобто сприйняття бібліотечних функцій як тієї частки університетської системи, яка є стабільно прогресуючим новатором, вдосконалення й навички якого висвітлюються в наукових дослідженнях, конференціях міжнародного рівня та інших різновидах науково-дослідницьких робіт [5].

Особливість інтелектуалізації в бібліотечній професії полягає в постійному набутті та актуалізації професійних знань, умінь і навичок у процесі навчання, самоосвіти та творчої самореалізації у відповідній сфері. Сучасний фахівець характеризується ефективним інформаційним мисленням і навиками, що дають можливість збільшити кількість спожитої,

опрацьованої та якісно відтвореної інформації. Він орієнтований на підвищення рівня якості та зручності обслуговування користувачів, але при цьому світоглядним нормативом його діяльності має бути бібліотечний гуманізм [9].

Таким чином, фахівці інноваційної університетської бібліотеки поступово набувають нових рис. Вони стають експертними радчими зі створення, управління й розповсюдження електронними інформаційними ресурсами й технологічними засобами. Зміст інформаційно-бібліотечної професії криється в максимальному розумінні потреб науковців, вільній орієнтації в насичених потоках інформації, пошукових та навігаційних стратегіях діячів освітньої сфери [5].

Отже, новий тип бібліотечно-інформаційного фахівця – освічена, творча, товариська, креативна особистість, сконцентрована на потребах користувача, яка здатна мислити як вчений, бути дослідником-експериментатором, надавати допомогу в процесах обміну знаннями й виступати при цьому носієм гуманістичних світоглядних ідей [4]. Саме такий фахівець може реалізувати концепцію інтелектуалізації бібліотечної професії та зможе забезпечити якісне інформаційно-бібліографічне обслуговування. Як бачимо, різнобічна робота висококваліфікованих фахівців університетської бібліотеки дає змогу розширити межі інтелектуального розвитку студентів, викладачів і науковців, і тим самим впливати на формування інтелектуальної еліти. Основна місія бібліотечних працівників та інших інформаційних працівників – забезпечувати необмежений і неопосередкований доступ до інформації задля власного розвитку, освіти, культурного збагачення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богун Н. Корпоративна культура в бібліотеці / Н. Богун // Бібліотечна планета.- 2013.-№ 1.- С. 11-13.
2. Burkhardt A. In the spirit of Benjamin Franklin: 13 virtues of the next-gen librarian/ Burkhardt A., Johnson C. R., Tomlinson C. // College & Research Libraries News.-2011.- Vol. 72, № 8.- P. 450-467.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. В. Т. Бусел].- К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002.- 1440 с.
4. Колесникова Т. О. Впровадження інноваційної моделі бібліотеки університету як чинник глибокої інтелектуалізації бібліотечної професії / Т. О. Колесникова // Вісник Книжкової палати.- 2012.- № 11.- С. 21-22.
5. Колесникова Т. О. Впровадження інноваційної моделі бібліотеки університету як чинник глибокої інтелектуалізації бібліотечної професії / Т. О. Колесникова // Вісник Книжкової палати.- 2013.- № 1.- С. 19-24.
6. Пашкова В. Міжнародний кодекс етики / В. Пашкова // Бібліотечна планета. - 2012. - № 3. - С. 8-9.
7. Ракова Л. Н., Карпенко К. В. Інтелектуалізація праці та тенденції її розвитку в Україні / Л. Н. Ракова, К. В. Карпенко // Вісник Східноукраїнського національного університету. - № 1(172).- 2012.- С. 206-211.
8. Senge P. M. The fifth discipline: The art & practice of the learning organization / Senge Peter M.- New York: Random House, 2006.- 445 p.
9. Соколов А. В. Библиотечный авангард информационного общества/А. В. Соколов// Научные и технические библиотеки.- 2012.- № 2.- С.51-59.

УДК 027.7:004.774

ВЕБ-САЙТ БІБЛІОТЕКИ КМІ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

ВЕБ-САЙТ БИБЛИОТЕКИ КМИ: ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

KMI LIBRARY WEB-SITE: PROSPECTS OF DEVELOPMENT

Караман Т. І., Криворізький металургійний інститут

Караман Т. И., Криворожский металлургический институт

Karaman T. I., Kryvyi Rih Metallurgical Institute

Висвітлюються питання організації веб-сайту бібліотеки Криворізького металургійного інституту та окреслюються перспективи запровадження додаткових послуг, що стали можливими завдяки новітнім інформаційним технологіям.

Освещаются вопросы организации веб-сайта библиотеки Криворожского металлургического института и раскрываются перспективы внедрения дополнительных услуг, возникших благодаря новейшим информационным технологиям.

The article deals with questions of web-site organization of Kryvyi Rih Metallurgical Institute Library and highlights the prospects of new additional services, which appeared as a result of the newest information technologies.

Ключові слова: електронна бібліотека, інформаційний комплекс, користувач, веб-сайт.

Ключевые слова: электронная библиотека, информационный комплекс, пользователь, веб-сайт.

Key words: e-library, informative complex, user, web-site.

Бібліотека вищого навчального закладу сьогодні дедалі частіше асоціюється з поняттями «знання» й «професіоналізм». Тут накопичуються й систематизуються всі можливі види інформації та забезпечується сучасний рівень інформаційної підтримки процесів навчання та науково-дослідної діяльності. Наявність великої кількості інформації породжує необхідність її упорядкування, систематизації і найголовніше – створення безперешкодного доступу до цієї інформації, що підвищить ефективність як наукової роботи, так і навчання. Традиційні способи доступу до інформації поступово відходять на другий план.

Серед актуальних напрямків діяльності вузівських бібліотек – підтримка й просування бібліотечних веб-сайтів, використання в навчальному та науково-дослідному процесах електронних ресурсів віддаленого доступу, розвиток он-лайнних послуг на основі власних фондів документів. Саме тому перед нашим колективом постало важливе питання, як професійно грамотно та повноцінно представити в Інтернеті бібліотеку КМІ зі своїми електронними продуктами та послугами. Зараз ми працюємо над створенням багатфункціонального інформаційно-бібліографічного веб-ресурсу. Для нас принципово важливо, щоб він виконував такі функції:

- надання користувачеві вичерпної інформації;
- забезпечення позитивного враження в потенційних користувачів;
- легкість у завантаженні;
- оперативне поновлення.

Веб-сайт є одним із інструментів бібліотечно-бібліографічного обслуговування користувачів бібліотеки. Ми вважаємо, що неабияке значення для сайту має перше враження відвідувача від нього, що досягається завдяки оформленню головної сторінки та основних розділів. Не менш важливим є й подальша думка відвідувача, яку він формує, мандруючи розділами сайту бібліотеки. Тому особливу увагу ми звертаємо на оформлення та логічну будову структури сайту. При виконанні цієї роботи виникає ряд труднощів. Тому хотілося б висловити таку пропозицію: для бібліотекарів, до посадових обов'язків котрих входить діяльність, що стосується сайтобудівництва, були б дуже корисними спеціальні семінари з основ веб-дизайну, які розширили б уявлення про мережеві презентаційні можливості.

Сьогодні веб-сайти стають невід'ємною частиною сучасної бібліотеки й тому сприймаються як презентація її образу в інформаційному просторі. Головними завданнями веб-сайту є не тільки забезпечення пошуку, а й замовлення документів та їх отримання, що стає найважливішим мотивом звертання користувачів до бібліотеки або її сайту. Через деякий час у нашій бібліотеці запрацює служба електронної доставки документів за запитами користувачів. Це дозволить здійснювати пошук інформаційних ресурсів, надавати електронні копії документів, а за необхідності – сканувати документи із власних фондів. У найближчих наших планах поставлена задача – створення електронної бібліотеки навчально-методичних матеріалів. Це повнотекстові версії методичних і навчальних посібників, навчально-методичних комплексів дисциплін, що включають у себе методичні вказівки й рекомендації, завдання до іспитів і заліків, курсових і дипломних робіт та ін. Бібліотека повинна надати користувачеві якомога більше інформації про ресурси й послуги на власному веб-сайті, щоб безпосередньо з нього користувач мав змогу виконати якомога більше функцій щодо використання цієї інформації.

Користувачі прагнуть отримати весь комплекс сучасних інформаційних послуг, а бібліотека має надати їх. Бібліотечні електронні інформаційні ресурси, доповнюючи традиційні форми, стають дедалі ефективнішим засобом комунікації. Колектив нашої бібліотеки намагається запровадити додаткові послуги, які дозволять підвищити якість і комфортність обслуговування. Перспективи свого розвитку наша бібліотека пов'язує з впровадженням нових інформаційних технологій, орієнтованих на формування якісного електронного продукту; наданням швидкого доступу до інформації; організацією електронної доставки документів.

Кожна бібліотека вищого навчального закладу розуміє важливість і актуальність для навчального закладу своєчасного формування навчально-освітнього ресурсу з метою оперативного інформаційного забезпечення навчального процесу. Веб-сайт є найважливішим інструментом інформаційного комплексу інституту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Артемов, Ю. Роль і місце веб-порталу в діяльності наукової бібліотеки / Ю. Артемов, О. Непляха, Ж. Левченко // Бібліотечний форум України. – 2006. – №2. – С. 19-21.
2. Донец, В. Библиотека вузов в веб-пространстве / В. Донец // Бібліотечний форум України. – 2007. - №3. – С. 16-17.
3. Копанєва, В. Бібліотека в системі наукової електронної комунікації / В. Копанєва // Бібліотечний вісник. – 2007. - №5. – С. 3-9.

УДК 027.7:004.032.4

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФАКТОР ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН БІБЛІОТЕК ВИЩОЇ ШКОЛИ

МУЛЬТИМЕДИЙНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК ФАКТОР ОРГАНИЗАЦИОННО-ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ИЗМЕНЕНИЙ БИБЛИОТЕК ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

MEDIA TECHNOLOGIES AS A FACTOR OF ORGANIZATIONAL AND TECHNOLOGICAL CHANGES OF HIGH SCHOOL LIBRARIES

Кислюк Л. В. Навчальний центр Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка

Кислюк Л. В. Учебный центр Харьковского национального технического университета сельского хозяйства им. Петра Василенко

Kyslyuk L. Training Center of Kharkiv National Technical University of Agriculture named after Peter Vasilenko

Розглядаються мультимедійні технології як фактор організаційно-технологічних змін бібліотек вищої школи. Визначаються напрями освоєння мультимедійних технологій бібліотеками вищої школи України.

Рассматриваются мультимедийные технологии как фактор организационно-технологических изменений библиотек высшей школы. Определяются направления освоения мультимедийных технологий библиотеками высшей школы Украины.

The multimedia technologies as a factor of organizational and technological changes in the high school libraries had been considered. The directions of learning of the multimedia technologies in the high school libraries of Ukraine have been analyzed.

Ключові слова: мультимедійні технології, бібліотеки вищої школи, мультимедіа, медіатека

Ключевые слова: мультимедийные технологии, библиотеки высшей школы, мультимедиа, медиатека

Keywords: multimedia technologies, high school libraries, multimedia, media-library

У сучасних умовах бібліотеки перебувають у процесі динамічних змін, пов'язаних із впровадженням новітніх інформаційних технологій. Під їх впливом відбуваються організаційні зміни, що удосконалюють якість бібліотечного обслуговування; розширюється доступ користувачів до національних і світових інформаційних ресурсів; здійснюється виробництво інноваційних інформаційних продуктів та послуг; змінюється характер соціальної взаємодії. Виникає суттєве протиріччя між наявністю широкого кола високопродуктивних засобів інформаційно-комунікаційних технологій і низькими темпами їх впровадження до бібліотечних систем, що гальмує як темпи їх технологічного розвитку, так і результативність задоволення інформаційних потреб користувачів бібліотек; між темпами опанування інформаційними технологіями різного рівня та швидкістю організаційно-структурних трансформацій бібліотек.

Упровадження ММТ відкриває нові можливості в створенні, зберіганні, розповсюдженні й використанні інформації. Їх застосування сприяє медіації комунікаційного простору, що пов'язано з можливістю не опису реальності в символічних абстракціях, не аудіо-, не відео- відображення об'єктів і процесів, а принципово нову модель, яку можна охарактеризувати як адекватне подання реальності. Розвиток ММТ змінює діяльність бібліотек, сприяє її трансформації в складну систему, яка

відрізняється багатокomпонентністю, інтегральністю, поєднанням лінійного й нелінійного подання інформації [3]. З іншого боку, у зв'язку з тим, що бібліотека існує в динаміці інших каналів комунікації – на її діяльність впливають і тенденції розвитку усіх сфер суспільства.

На привабливість медіатечної мережі впливає використання всіх можливих форм взаємодії з користувачами, в першу чергу за допомогою технології Web 2.0, яка створює нову основу для взаємодії медіатеки, бібліотеки, користувача, суспільства в цілому. У медіатеці з принципів Web 2.0 доцільним є використання інтерактивності й можливості внесення користувачем свого вкладу. Посилення взаємодії з користувачами може сприяти розвитку медіатеки в напрямі удосконалення змістовного наповнення ресурсу; удосконалення доступу до мультимедійних об'єктів за рахунок внесення додаткової інформації в опис ресурсів. Таке співробітництво дозволить забезпечити високу якість матеріалів, які можна буде використовувати в процесі навчання, самоосвіти, наукових досліджень. Крім того, зворотній зв'язок із користувачем має відігравати свою роль у формуванні нових сервісів і вдосконаленні наявних, заснованих на відкритих стандартах.

Проведений аналіз дозволяє визначити декілька напрямів освоєння мультимедійних технологій бібліотеками вищої школи України.

До першого напрямку віднесено комплектування та організацію доступу для користувачів бібліотек до мультимедійних продуктів та послуг.

До другого – формування позитивного іміджу бібліотек на засадах створення мультимедійних презентацій та інших мультимедійних продуктів, що відображають сучасні бібліотечні послуги.

До третього – створення багатовимірною науково-освітнього та соціокультурного середовища на основі генерації та транспортування мультимедійної інформації та знань у рамках програм культурної та наукової спадщини.

Четвертим напрямом є організація мультимедійних читальних залів, мультимедійних центрів, медіатек [1; 2].

В освітніх установах медіатека є структурним підрозділом, який найчастіше базується на базі комп'ютерного або Інтернет-класу чи центру.

Бібліотека та медіатека співвідносяться як частина і ціле. Найголовніша відмінність між двома системами знаходиться в області посередництва та об'єкта інформації: у бібліотеці – це, здебільшого, текстовий документ – бібліотекар – комп'ютер – читач; у разі медіатеки – це різні види інформації – бібліотекар (медіатекар) – технічні засоби – користувач, що пов'язане з поєднанням у медіатеці усього розмаїття сучасних технологій роботи з інформацією й знанням.

Медіатека як один із результатів впровадження ММТ є сховищем найрізноманітнішої інформації: аудіо- та відео-слайдів, комп'ютерних програм, текстової інформації.

Отже, організаційні зміни, пов'язані з впровадженням ІКТ у бібліотечну діяльність, перебудовують форми комунікації, формують нові комунікаційні моделі, характеризуються переходом від внутрішнього контуру бібліотечної діяльності до інтелектуалізації комунікаційного простору (табл. 1).

Відбуваються організаційні зміни, пов'язані з впровадженням сучасних інформаційних технологій у бібліотечну діяльність, які на першому етапі динаміки закладають підґрунтя для конструювання нової бібліотечної реальності, результатом якого є створення автоматизованої бібліотеки. Наступний етап, на підґрунті досягнутого на першому, сприяє розширенню комунікаційного простору на основі освоєння бібліотеками технологій та сервісів Інтернету, у результаті чого бібліотека трансформується в бібліотечно-інформаційний центр. Це в свою чергу стає основою для подальшого розвитку бібліотеки на засадах мультимедійного сприйняття світу, нових комунікаційних відносин, що сприяє формуванню бібліотеки як інтегрованої багатofункціональної установи.

Таблиця 1

Динаміка організаційних змін під впливом впровадження ІКТ

Етапи	Технології	Процеси	Організаційні зміни	Зміни в бібліотечній парадигмі
I	Автоматизації	Реєстрації, каталогізації, організація доступу до власних ЕК	Відділи, сектори автоматизації	Автоматизована бібліотека
II	Інтернет технології	Доступ до зовнішніх ЕР, сайтобудування	Інтернет-центри	Бібліотечно-інформаційний центр
III	Мультимедійні технології	Створення мультимедійних ресурсів, продуктів	Медіатеки	Інтегрований багатофункціональний центр

Варто зауважити, що на етапі визначальної ролі технологій автоматизації провідними були бібліотеки вищої школи, на етапі розширення комунікаційного середовища на засадах Інтернет та мультимедійних технологій до їх рівня наближаються публічні бібліотеки України.

Отже, конвергенція інформаційних та мультимедійних технологій забезпечує принципово новий рівень бібліотечної діяльності. Зазначене посилює завдання бібліотек щодо відбору, комплектування мультимедійних продуктів, формування когнітивних структур професійних знань. Тобто постає проблема формування відповідної комунікаційної інфраструктури з одночасним функціонуванням декількох платформ, стандартів, протоколів, гетерогенного комунікаційного простору. Це свідчить про те, що динаміка технологічно-організаційного розвитку бібліотек є відображенням їх здатності адаптуватись до мінливих зовнішніх і внутрішніх умов існування.

Використання ММТ підвищує роль бібліотеки вищої школи в системі соціальних комунікацій. Рівень інтерактивності мультимедійних ресурсів разом зі складністю моделей комунікації, що використовуються, підвищує ступінь взаємодії користувача з об'єктами ресурсу, його вплив на процеси комунікаційного обміну; розширює спектр форм, каналів та засобів комунікаційної взаємодії, відбувається поширення нових каналів, які базуються на когнітивних, інтелектуально насичених технологіях

Таким чином, освоєння бібліотечними установами новітніх інформаційних технологій, мультимедіа відкривають широкі можливості для розширення бібліотечних послуг; впливають на організаційні зміни, у першу чергу, пов'язані зі створенням медіатек та спеціальних відділів,

секторів; сприяють перегляду фундаментальних уявлень про роль і місце бібліотек у суспільстві, основних принципів організації бібліотечної діяльності та системи соціальних комунікацій у цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Денисенко Н. Вузовские медиатеки / Н. Денисенко // Библиотека. — 2007. — № 11. — С. 49-50.
2. Зуева Е. М. Библиотека-медиатека: библиотечный мультимедиа-центр // Медиатека и мир. — 2009. — № 1. — С. 18-21.
3. Шемаєва Г. В. Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій : монографія / Г. В. Шемаєва. — Х. : ХДАК, 2008. — 289 с.

УДК 027:004.7

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА СИСТЕМА ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КАК ИНСТРУМЕНТ ОПТИМИЗАЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БИБЛИОТЕК

INFORMATION AND ANALYTICAL SYSTEM AS A TOOL OF LIBRARY ACTIVITY OPTIMIZATION

Кобелєв О. М., ХДАК, Побіженко В. В., ХДАК

Кобелєв А. Н., ХГАК, Побіженко В.В., ХГАК

Kobieliev O. M., Kharkiv State Academy of Culture

Pobizhenko V. V., Kharkiv State Academy of Culture

У статті акцентується увага на інформаційно-аналітичних системах як інструменті оптимізації діяльності бібліотек та на основних їхніх функціях й особливостях.

В статье акцентируется внимание на информационно-аналитических системах как инструменте оптимизации деятельности библиотек и на основных их функциях и особенностях.

This article focuses on information and analytical systems as library activity optimization tools and on their basic functions and features.

Ключові слова: інформаційно-аналітичні системи, мережеві інформаційні ресурси, оптимізація діяльності бібліотек, соціально-комунікативна реальність.

Ключевые слова: информационно-аналитические системы, сетевые информационные ресурсы, оптимизация деятельности библиотек, социально-коммуникативная реальность.

Keywords: information and analytical systems, information resources, library activity optimization, social and communication reality.

Посилення ролі інформаційної аналітики як особливої сфери людської діяльності, покликаній забезпечити інформаційні потреби суспільства за допомогою аналітичних технологій через переробку вихідної інформації й екстракцію знань, зумовлено різноманітністю й надмірністю інформації, яка накопичена в комунікаційній системі суспільства та необхідністю її селекції. При

цьому історично саме бібліотека має пріоритет у систематичному впорядкуванні інформації та знань.

Головними факторами інституціоналізації інформаційно-аналітичної діяльності в структурі соціально-комунікаційної діяльності є інформатизація, глобалізація й інтелектуалізація суспільних відносин як підґрунтя розвитку сучасної інформаційної цивілізації та становлення суспільства знань. Ці процеси зумовили не тільки збільшення обсягів інформації й забезпечення віддаленого доступу до масивів структурованих знань, а й переосмислення значення інформації (знань) у системі стратегічних ресурсів, засобів їх обробки, представлення й використання. Застосування технологій інформаційно-аналітичної діяльності та відповідних інформаційно-аналітичних систем, дозволяє структурувати наявні інформаційні ресурси бібліотек і використовувати їх як моделі консолідованої інформації, які частково чи повністю відбивають контент соціоінфосфери, універсум знань, здобутих суспільством.

Головна особливість інформаційно-аналітичних систем бібліотек полягає в оперуванні як власними, так і віддаленими мережевими інформаційними ресурсами. При цьому їх рівень та якість знаходяться в прямій залежності від інформаційних технологій, виробленого інформаційного продукту чи послуги, на основі чого користувач оптимізує свою діяльність. Інформаційно-аналітична система бібліотеки базується, перш за все, на оцінці змісту документальної інформації. Організаційні ресурси інформаційно-аналітичних систем бібліотек полягають у створенні відповідних структурних підрозділів та управлінсько-розпорядчих зусиллях стосовно запровадження та аналітичної роботи в бібліотеках. Створюючи й підтримуючи найбільші фонди друкованих і електронних ресурсів, бібліотеки беруть участь в оглядово-аналітичній діяльності, виконуючи складні запити користувачів за допомогою власних методик, технологій інформаційного моніторингу та діагностики, можуть опановувати інтелектуальні процедури порівняльного аналізу інформації. Технологічна складова ресурсу забезпечення інформаційно-аналітичної системи в бібліотеках зумовлює саму можливість інституціоналізації інформаційно-аналітичної діяльності та її масового застосування в бібліотечних установах. Існуючі програмні засоби аналітичної переробки інформації та екстракції знання (Oracle Business Intelligence, Business Objects, Enterprise Intelligence Platform, Microsoft SQL Server Analysis Services, SAP NetWeaver Business Intelligence, Link Grammar Parser, Cíbola/Oleada, TextAnalyst 2.0, Galaktika-ZOOM та ін.) дозволяють бібліотекам швидко інтегрувати до когнітивного рівня функціонування соціально-комунікаційної системи сучасного суспільства, але нині в Україні ще недостатньо розвинуте аналітичне програмно-технічне середовище бібліотек.

Перспективи розвитку інформаційно-аналітичних систем у бібліотечно-інформаційній сфері полягають в активізації використання аналітичних технологій у бібліотеках, реструктуруванні бібліотек та створенні в них спеціалізованих інформаційно-аналітичних підрозділів як одного із засобів оптимізації діяльності та їх адаптування до нової соціально-комунікативної реальності.

УДК 027.7:025.5-021.131

**ВІРТУАЛЬНА СЛУЖБА БІБЛІОТЕКИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ –
НОВА ФОРМА ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ**

**ВИРТУАЛЬНАЯ СЛУЖБА БИБЛИОТЕКИ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ
- НОВАЯ ФОРМА СПРАВОЧНО-БИБЛИОГРАФИЧЕСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ**

**VIRTUAL SERVICE OF UNIVERSITY LIBRARY – NEW FORM OF REFERENCE
SERVICE**

Ковальова З. Ф., Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

Ковалева З. Ф., Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко

Kovalova Z. F., Lugansk Taras Shevchenko National University

У статті аналізуються нові форми довідково-бібліографічного обслуговування, зокрема віртуальна служба бібліотеки вищого навчального закладу.

В статье анализируются новые формы справочно-библиографического обслуживания, в частности виртуальная служба библиотеки ВУЗа.

This paper examines new forms of reference service, including virtual service of university library.

Ключові слова: віртуальна служба бібліотеки, довідково-бібліографічне обслуговування, віддалені користувачі, електронний режим.

Ключевые слова: виртуальная служба библиотеки, справочно-библиографическое обслуживание, удаленные пользователи, электронный режим.

Keywords: virtual service of library, reference service, remote users, electronic regime.

Сучасною тенденцією в роботі бібліотек є впровадження нових інформаційних технологій та використання Інтернету. Інтернет інтенсивно впливає на довідково-бібліографічне та інформаційне обслуговування користувачів бібліотек, викликаючи необхідність реорганізації довідково-бібліографічних служб, зміни в традиційних функціях бібліографів.

Важливим напрямом довідково-бібліографічного обслуговування (ДБО) є відповіді на запити віддалених користувачів. Локальні користувачі (відвідувачі бібліотеки) можуть отримати бажану інформацію від бібліографа-консультанта, а віддаленим користувачам досить важко зорієнтуватись в інформаційних продуктах, які пропонує бібліотека, або вести самостійний пошук інформації в Інтернеті.

Тому широке розповсюдження одержала останнім часом нова форма довідкового обслуговування віддалених користувачів у мережі Інтернет – «Віртуальна довідкова служба». «Віртуальна довідка» дає можливість розширити зону обслуговування за рахунок віддалених користувачів, дозволяє за допомогою консультанта значно скоротити час самостійного пошуку та одержати кваліфіковану відповідь провідних фахівців бібліотеки.

Про актуальність ДБО в електронному режимі, як сучасного напряму бібліотечної діяльності, свідчить і постійно зростаючий потік публікацій у професійній літературі. Ця тема розглядається в працях Н. Адріанової, В. Степанова, Риб'янцевої та ін.

Віртуальна служба успішно розвивається в зарубіжних країнах і характеризується широкою розповсюдженістю в різних типах бібліотек.

В Україні початок впровадження нового сервісу – віртуального ДБО – датується 2003 роком.

В умовах сьогодення електронні довідкові служби повинні надавати доволі широкий спектр послуг, а саме:

- виконання довідок щодо наявності видань та уточнення вихідних відомостей документів, що зберігаються у фондах конкретної бібліотеки;
- професійний тематичний пошук документів;
- пошук фактографічної інформації;
- навігація сайтом бібліотеки;
- навігація в ресурсах Інтернету;
- формування електронних колекцій довідково-бібліографічних видань, доступних он-лайн;
- рекомендація електронних джерел (сайтів бібліотек, електронних каталогів, бібліографічних, реферативних, проблемно-тематичних БД науково-інформаційних установ, відповідно до запиту користувача.

Електронне (віртуальне) ДБО є порівняно новою формою ДБО для бібліотеки ЛНУ ім. Тараса Шевченка. Наш невеликий досвід у ДБО віддалених користувачів свідчить про зростання якості, оперативності, додаткові можливості цього сервісу.

«Віртуальна довідка» розпочала роботу на веб-сайті бібліотеки ЛНУ ім. Тараса Шевченка в 2008 році. Технологія виконання віртуальної довідки включає: разовий запит, пошук бібліографічної або повнотекстової інформації, відповідь користувачеві. Більшість довідок виконується завдяки електронним ресурсам бібліотеки: БД «Електронний каталог», БД «Електронна бібліотека». З 2013 р. співробітники довідково-бібліографічного відділу бібліотеки ЛНУ почали активно використовувати й ресурси мережі Інтернет для обслуговування віддалених користувачів.

«Віртуальна служба» в бібліотеці ЛНУ імені Тараса Шевченка ведеться спільно двома відділами. Адміністратор електронного читального залу, який є й адміністратором «Довідкової служби», протягом дня приймає запити. На адресні запити він відповідає самостійно, а складні передає співробітникам ДБО. Кваліфікований бібліограф рекомендує, виконуючи віртуальну довідку, тільки достовірну інформацію, надійні мережеві ресурси. Після одержання відповіді від бібліографа, адміністратор безкоштовно відправляє їх на електронну адресу користувача, а також розміщує в «Архіві бібліографічних довідок».

Результати довідково-бібліографічного обслуговування віддалених користувачів є цінними електронними бібліографічними ресурсами. Серед них – архіви відповідей на виконані віртуальною службою запити користувачів. Архів формується з метою скорочення часу пошуку інформації, звернення до вже знайденої інформації, аналізу якості виконання довідок. Ним може скористатись будь-який користувач без обмежень.

За результатами запитів, довідки, що надаються бібліографами поділяються на: тематичні, адресні, уточнюючі та фактографічні.

Так, згідно аналізу архіву виконаних довідок, які розташовані на сайті нашої бібліотеки, службою віртуальної довідки за весь час роботи, з 2008 по 2013 рр., бібліографами надано 283 віртуальні довідки (2008 р. – 11 довідок; 2009 – 46 довідок; 2010 – 52 довідки; 2011 – 87 довідок; 2012 р. – 87 довідок; січень – серпень 2013 р. – 55 довідок). Як бачимо, кількість користувачів, які надсилають свої запити, невпинно зростає.

Із загальної кількості виданих довідок найбільшу частину становлять адресні: наявність того чи іншого документу у фонді. Ми відповідаємо користувачеві й в подальшому рекомендуємо звертатись на сайт бібліотеки до електронного каталогу. Потім – тематичні довідки, серед яких найчастіше надходять запити педагогічної тематики та запити по підбору списків літератури до курсових, дипломних, наукових та інших робіт, де ми згідно правил, обмежуємось 5 джерелами; потім такі рубрики як Література, Мовознавство, Культура та ін. Якщо ми не маємо можливості надати інформацію зі свого фонду (це буває, коли у фонді відсутні необхідні користувачеві

джерела або запити, на котрі бібліотека по правилам користування не дає відповіді), то ми радимо звернутись в інші бібліотеки міста, найчастіше – до сусідньої Луганської ОУНБ ім. М. Горького.

Отже, аналіз показав, що бібліографами ЛНУ ім. Тараса Шевченка найбільше видано адресних довідок, із тематичних – найчастіше з педагогічної тематики. Серед користувачів найбільш активними є студенти, які становлять основну кількість користувачів, що звернулись до «Довідки». Треба відмітити, що збільшується кількість користувачів, які звертаються у віртуальну службу неодноразово з різними запитаннями у т. ч. й адресними. Велика кількість наданих адресних довідок та неодноразове звертання, з одного боку, свідчить про якість виконання запитів, довіру фахівцям бібліотеки, а з іншої сторони, це може вказувати на низький рівень інформаційної культури користувачів, які не мають навиків самостійного пошуку. Тому особливу увагу треба приділяти підвищенню якості інформаційної культури студентів. З цією метою зі студентами-першокурсниками проводяться заняття по спецкурсу «Робота з пошуковими бібліотечними системами», де також рекламується ця форма послуги.

Разом із достатньо простими запитамі дуже часто зустрічаються надзвичайно складні, що потребують від бібліографів додаткових пошукових зусиль. Наприклад: звернення *de visu*, пошук Інтернет - ресурсів.

Аналіз якості виконання запитів свідчить про те, що переважна більшість довідок виконані на належному рівні. Позитивні відповіді дають на майже 80% запитань. Разом з тим, виявляються запити, що були виконані, але мають недостатньо конкретну, недостатню повну інформацію. Серед них виділяють проблемні теми, з яких не вистачає літератури. Трапляються й негативні відповіді на запитання про наявність у фонді конкретних видань. Такі запити аналізують і записують в «Зошит незадовільного попиту», так як потребують доукомплектування фонду бібліотеки або поповнення БД «Електронна бібліотека»

Аналіз виконання віртуальних довідок дозволяє виявити запити, що не одержали відповіді (фактично відмовлення). Причини відмовлень:

- не знайдено інформацію за даним запитом;
- обмеження, що вказані в умовах виконання запитів;
- некоректний запит читача або незрозуміла галузь пошуку інформації.

Найбільшу перевагу серед наданих матеріалів користувачі надають електронним документам, які дозволяють швидко обробити отриману інформацію та використати її для власної роботи. Майже всі користувачі «Довідки» володіють Інтернетом, але далеко не кожен вміє грамотно сформулювати запитання та знайти відповідь до теми, тому за допомогою звертаються до справжніх фахівців-бібліографів. Якщо в Інтернеті немає потрібного документа, оператор служби направляє користувача до друкованих матеріалів, або пропонує переглянути альтернативні варіанти до теми. Ті читачі, котрі вже звертались до «Довідки», стали постійними її відвідувачами, адже вони знають, що фахівці оперативно нададуть надійну та всебічну інформацію з поставленого запиту.

Отже, «Віртуальна довідка» дає можливість розширити зону обслуговування за рахунок віддалених користувачів. Вона дозволяє за допомогою консультанта значно скоротити час самостійного пошуку користувача та дає можливість одержати кваліфіковану відповідь провідних фахівців бібліотеки. Крім того, виконання широкого спектру запитів дозволяє бібліографам удосконалювати навички пошуку інформації з використанням електронних ресурсів бібліотеки та світу, що підвищує їхній фаховий рівень. Головне завдання бібліотечного працівника полягає в збереженні основних принципів обслуговування: кваліфікований пошук інформації, її якість та достовірність.

Перспектива розвитку віртуальних довідкових служб бібліотек України – в кооперуванні зусиль, створенні корпоративної системи онлайнового обслуговування користувачів, здійсненні крупномасштабних проектів.

Ми також у перспективі плануємо створення й участь у корпоративній віртуальній довідковій службі вузівських бібліотек м. Луганська, що дозволить здійснювати централізоване віртуально-довідкове обслуговування та сприятиме розширенню послуг бібліотеки. Також, це дозволить

створити єдиний архів відповідей на запити, який забезпечить користувачам самостійний пошук. Крім того, робота в межах корпорації дозволить направляти запити віддалених користувачів саме до тих бібліотек, чиї фонди, колекції, а також рівень професійної кваліфікації персоналу найбільше відповідає кожному конкретному запиту.

Участь у корпоративній системі сприятиме збільшенню кількості віддалених користувачів і розширенню можливості оперативного отримання якісної інформації про документи не тільки з власного фонду бібліотеки ЛНУ, а й інших бібліотек, які співпрацюють у службі, розкрити фонд бібліотеки не тільки для співробітників і студентів університету, а й для більш широкого загалу користувачів, посилити позиції бібліотеки ЛНУ в системі комунікацій у сучасних умовах і вийти на новий рівень більш якісного обслуговування віддалених користувачів.

УДК 027.7:[024:004]

МОНИТОРИНГ СТАТИСТИЧЕСКОГО УЧЕТА АВТОМАТИЗИРОВАННЫХ БИБЛИОТЕЧНЫХ ПРОЦЕССОВ ОБСЛУЖИВАНИЯ В ПРОГРАММЕ УФД/БИБЛИОТЕКА

МОНІТОРИНГ СТАТИСТИЧНОГО ОБЛІКУ АВТОМАТИЗОВАНИХ БІБЛІОТЕЧНИХ ПРОЦЕСІВ ОБСЛУГОВУВАННЯ В ПРОГРАМІ УФД / БІБЛІОТЕКА

MONITORING OF STATISTICAL ACCOUNTING OF AUTOMATED LIBRARY SERVICE PROCESSES IN PROGRAM UFH/LIBRARY

Ковтун А. И., Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко

Ковтун А. І., Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

Kovtun A. I. Lugansk Taras Shevchenko National University

В статье поднимаются вопросы мониторинга статистического учета автоматизированных библиотечных процессов обслуживания в программе УФД/библиотека.

У статті піднімаються питання моніторингу статистичного обліку автоматизованих бібліотечних процесів обслуговування в програмі УФД / бібліотека.

This article presents monitoring of statistical accounting of automated library service processes in program UFH/Library.

Ключевые слова: статистический учет, автоматизация, исследования, электронные документы, дифференцированный учет, технологии, алгоритм учета

Ключові слова: статистичний облік, автоматизація, дослідження, електронні документи, диференційований облік, технології, алгоритм обліку

Keywords: monitoring of statistical accounting, library service, e-documents, filing system.

Показатели библиотечной статистики частично меняются по мере изменения социальной роли библиотеки и библиотечной технологии.

Базой исследования учета работы абонемента при автоматизации библиотечных процессов служит статистический учет обслуживания пользователей. Первоочередная задача исследования – специальное статистическое наблюдение, изучение факторов, влияющих на изменения форм

статистического учета, введение собственных учетных форм, создающихся в процессе работы библиотеки. Методика обработки данных включает сводку и группировку статистического материала, динамику показателей, изменения тех или иных явлений.

Наибольшего успеха в этом можно достигнуть при применении научно обоснованных и проверенных практической деятельностью показателей и данных учета.

Систематическая работа по внедрению новых технологий библиотечного обслуживания на основе электронных документов началась на учебном абонементе в 2006 году. Важной задачей обслуживания в системе УФД/Библиотека стала отработка технологии автоматизированного получения итоговых статистических данных по каждой библиотечной операции и по каждому подразделению библиотеки:

- категория пользователей;
- учет пользователей по единому читательскому билету;
- количество обслуженных;
- история обслуженных;
- посещения на местах;
- книговыдача на местах и по категории пользователей.

В программе УФД/Библиотека вопросы такого рода не были разработаны. К имевшейся статистической основе были добавлены функции вне программы, имеющие выход на базу данных основной системы. Соответственно этой схеме отработана система получения итогов статистических данных по единому читательскому билету и обслуженным пользователями на местах.

В нашей библиотеке всегда существовала система учета пользователей, которая обеспечивала дифференцированный учет по категориям. В основу автоматизированной статистики был заложен следующий алгоритм учета пользователей.

В секторе учебной литературы студенты, младшие специалисты, магистранты, слушатели довузовской подготовки и последиplomного образования учитываются по единому читательскому билету, а единый учет профессорско-преподавательского состава, аспирантов и сотрудников ведется в секторе научной и художественной литературы. Пользователи читальных залов и отдела иностранной литературы считаются обслуженными. Проведенный анализ показал, что предусмотренный программой учет пользователей, который обеспечивал дифференцированный учет по категориям, был нарушен по следующим причинам:

- не предусмотрена отметка ежегодной перерегистрации на ламинированном читательском билете;
- вновь зачисленному профессорско-преподавательскому составу, аспирантам и сотрудникам читательские билеты выдавались в отделе информационных технологий на основании БД контингента отдела кадров;
- первичная выдача читательских билетов студентам дополнительного набора (по документам приемной комиссии) осуществлялась вне системы единого учета и перерегистрации, который ведется на абонементе.

В результате поиска, эксперимента, оценивания отработана система получения итогов статистических данных по единому читательскому билету.

Проблема учета пользователей при первичной выдаче читательского билета была полностью решена в результате реорганизации библиотеки, которая позволила реконструировать кафедру выдачи читательских документов.

Для верного учета по единому читательскому билету профессорско-преподавательского состава, аспирантов и сотрудников стало необходимым отражать статистические данные в секторе научной и художественной литературы путем сверки учета с другими подразделениями библиотеки.

В секторе учебного абонемента неучтенные цифры по единому читательскому билету фиксируются при подписи обходного листа студента-выпускника. Поэтому полученная цифра, предусмотренная годовым планом, соответствует статистическому учету.

Практика статистических наблюдений, сбора и обработки количества данных показала, что для сохранения информации итоговой цифры в электронном виде необходимо ввести дополнительные поля в историю статистики библиотеки – это цифра ежегодного учета обслуженных и количество пользователей по единому читательскому билету и по категориям.

Немаловажным пунктом в автоматизированном статистическом учете считаются данные о задолженности по документам и должникам библиотеки. Была отработана схема блокировки должников и погашения задолженности. Выявлению задолженности способствует автоматизированный контроль по срокам пользования документов. Для точного учета задолженности документов (меню «Видані документи» и таблица «Кількість відібраних») можно узнать дату регистрации документа, шифр пользователя, место хранения документа и другую информацию. Кроме того, там же можно узнать о должниках библиотеки всех курсов, добавив «Рік видання» и указав дату в диапазоне. Напротив каждого выданного документа будет указана фамилия пользователя, взявшего данный документ.

Также есть возможность просмотра задолженности и непосредственно студентом. Организована она через веб-интерфейс в режиме реального времени. Для этого необходимо посетить веб-страницу библиотеки, затем перейти в соответствующий раздел «Заборгованість», ввести номер читательского билета и увидеть перечень документов, которые взяты на электронный формуляр, где указана дата их возврата и место выдачи. Красным цветом выделены документы, срок пользования которыми уже закончился. Таким образом, пользователь получает полную информацию о задолженности.

Используя схему блокировки электронных формуляров, можно узнать количество выпускников, зарегистрированных в БД нашей библиотеки и не прошедших обходной лист. Для этого необходимо в функции «Читачі» и «Дата реєстрації» указать в диапазоне дату начала и конца регистрации, а затем зафиксировать слово «Ні» (заблоковані). В таблице «Кількість відібраних» получим список фамилий, шифры и общее количество студентов.

Если выбрать пункт «Так» (заблоковані), то получим список студентов-выпускников, подписавших обходной лист.

В течение шестилетнего обслуживания пользователей в автоматизированном режиме учебный абонемент получил определенный опыт, что позволило коренным образом модернизировать конкретные процессы и операции формирования ресурса библиотечного обслуживания, включая схему подписи обходных листов. Это актуально для выпуска бакалавров, обслуживающихся в электронном виде через единый электронный формуляр, который дает полную информацию о пользователе, о наличии книг (выданных / сданных) во всех подразделениях библиотеки, что позволило библиотекарю сектора абонемента ставить подпись на обходном листе.

Нынешняя системы учета, применяемая в библиотеке, прошла через несколько этапов в процессе чего она дополнялась и совершенствовалась. Подводя итоги, надо отметить, что разработанный алгоритм учета пользователей – это одно из ведущих направлений работы библиотеки, имеющее своей целью поиск, оценку, разработку и применение библиотечных новшеств.

УДК 316.77+027.7:004

БИБЛИОТЕКА ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ И НОВАЯ СФЕРА

ИНФОРМАЦИОННОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ

БІБЛІОТЕКА ВИЩОЇ ШКОЛИ ТА НОВА СФЕРА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

LIBRARY OF HIGHER SCHOOL AND A NEW FIELD OF

INFORMATION INTERACTION

Колесникова Т. А., Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта им. академика В. Лазаряна

Колесникова Т. О., Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна

Kolesnikova T. A., Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan

В статье на примере научно-технической библиотеки Днепропетровского национального университета железнодорожного транспорта рассмотрены новые направления деятельности, связанные с работой в цифровой среде и ломающие стереотипы восприятия её образа.

У статті на прикладі науково-технічної бібліотеки Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту розглянуто нові напрями діяльності, пов'язані з роботою у цифровому середовищі та ламаючі стереотипи сприйняття її образу.

The article considers the new areas of library activities by the example of Scientific and Technical Library of Dnipropetrovsk National University named after Academician V. Lazaryan. These areas deal with the work in digital media and break the stereotypes of perception of the library image.

Ключевые слова: библиотека вуза, образовательные и научные коммуникации, инновационные направления работы университетских библиотек

Ключові слова: бібліотека ВНЗ, освітні та наукові комунікації, інноваційні напрями діяльності університетських бібліотек

Keywords: higher school library, education and scientific communications, innovation areas of university library activity

Научные библиотеки находятся в уникальном положении, помогая продвигать новые методы публикаций среди профессорско-преподавательского состава и служить инициаторами и организаторами изменений в своих университетах. Изменение не наступит быстро или легко, однако существуют определённые шаги, которые научные библиотекари могут предпринять в настоящее время для продвижения вперёд инициатив научной коммуникации.

Элизабет С. Тёртл, Мартин П. Куртуа, Университет штата Канзас (США), 2008 [9].

Особенностью современного этапа развития библиотек является их причастность к последствиям сразу двух революций – ментальной и технологической. Глобализация и формирование новой культурной парадигмы связаны с изменением ментальности как способа видения мира, отражающегося (и выражающегося) в поведении не только отдельных этнических групп, но и всего человечества. Технологическая революция, в свою очередь, связана с последствиями техногенного взрыва в сфере коммуникаций.

Стремительное распространение информационно-коммуникационных технологий, становление Интернет как социального явления, обеспечивающего коммуникацию со всей социальной и культурной системой общества, привели к переходу библиотек вузов к новой сфере информационного взаимодействия, стимулирующего возникновение новых видов коммуникационных отношений.

Библиотека сегодня осуществляет не только информационное обеспечение учебного и научного процессов в вузе. Она получила возможность интегрировать документированную информацию из собственных фондов в единое информационное научно-образовательное пространство, доступное учреждениям высшей школы любого уровня, в любой стране мира. Университетские библиотекари новой формации находятся в центре огромных массивов данных, доступных в международном масштабе; они способны обработать эти объёмы, извлечь релевантную информацию из них, донести её до потребителя. Кроме того, новые формы деятельности библиотек, связанные со сменой схем передачи информации и общения, привели к развитию в них недокументальных каналов коммуникации – каналов межличностного интерактивного общения (реального и виртуального), часто – персонализированного.

Именно поэтому сегодняшний этап в эволюции библиотечных систем определён следующим образом – библиотека развивается как информационный центр, как полюс информационной деятельности учреждения высшей школы. И это означает, что любой вопрос, касающийся документированного знания и определённый сообществом вуза как требующий активного участия и поддержки со стороны библиотеки, должен войти в сферу её услуг (и как можно быстрее).

И только тогда будет выполняться миссия современной библиотеки высшей школы – максимально эффективное, комфортное и качественное удовлетворение информационных потребностей университетских сообществ в учёбе, научных исследованиях, педагогической и административной практике.

Сегодняшнему развитию библиотек вузов Украины и зарубежья присущи постепенное, но непрекращающееся перемещение взаимодействия пользователей и библиотекарей в пространство виртуальных коммуникаций. Безусловно, университетские библиотеки экономически развитых стран мира и библиотеки вузов Украины находятся на разных стадиях освоения и внедрения новых информационных технологий (НИТ). Но тенденции их развития как коммуникационных структур, изменившие внутреннее состояние функционирования, схемы движения информационных потоков, коммуникационные связи с внешней средой и способствующие эволюции коммуникационных моделей деятельности библиотек сферы высшего образования, по многим аспектам совпадают.

Анализ профессионального информационного потока доказывает, что современное библиотечное сообщество высшей школы всего мира на сегодняшний день, в момент экономических потрясений, трансформации образовательных программ и кризисных явлений в научно-издательской отрасли, среди тенденций стратегического развития на ближайшие 3 года на первое место ставит доминанту **«Университетские библиотеки должны доказать ценность, которую они представляют для сообщества своего учреждения»** [4, 7]. Например, Исследовательский комитет по планированию и рассмотрению деятельности академических библиотек в системе высшего образования и Ассоциация колледжей и научных библиотек США каждые 2 года определяют 10 основных тенденций, задающих стратегию их развития. В 2012 г.

среди приоритетных тенденций, кроме уже названной выше, были также названы следующие доминанты [7]:

- *Интенсивное развитие новых моделей научного общения и публикации требуют от университетских библиотек США или активного участия, или ухода на периферию информационной деятельности;*
- *Фактическая реализация проекта «Электронная книга как норма для библиотек высшей школы США»;*
- *Разработка в университетских библиотеках США концепции долгосрочного планирования действий по сохранению стремительно увеличивающейся массы цифрового контента;*
- *Формирование высокопрофессионального кадрового состава с целью реализации концепций глубокой интеллектуализации библиотечной профессии для решения инновационных задач университетских библиотек и др.*

Остановимся на отдельных моментах основной деятельности вузовских библиотек – информационном обеспечении учебного и научного процессов, базирующемся на предоставлении библиотечных услуг и продуктов в пространстве цифровых коммуникаций (внутренних и внешних коммуникационных сред).

В зарубежных библиотеках сферы высшего образования в направлении поддержки учебного процесса активно развивается **выдача электронных книг** (цифровых учебников). Данная тенденция предусматривает, что большие коллекции печатных изданий, имеющие низкую обращаемость, будут изыматься из фондов в пользу лицензионных соглашений с поставщиками электронных книг. Это позволит библиотекам приобретать только те книги, которые пользуются большим спросом.

Ориентируясь на новые способы получения и распространения информации с помощью мобильных устройств (смартфонов, нетбуков, iPad и т.д.), все большее число библиотек высшей школы зарубежных стран предоставляют услуги по доставке контента именно на них.

В вузовских библиотеках Украины деятельность по получению и распространению информации с помощью мобильных устройств только начинает развиваться. Главным тормозом в этом процессе является, конечно же, финансовая нестабильность. И в то же время, библиотечно-информационные специалисты осознают, насколько серьёзный вызов ставит перед ними проблема введения в постоянную практику работы электронных книг. В первую очередь, **придётся создавать новые методики технологических процессов**, например, по вопросам: «механизм приобретения и получения электронных книг», «путь электронной книги в библиотеке», «их учёт и каталогизация», «способы предоставления е-книг и устройств для их чтения пользователям библиотек», «маркетинг и реклама библиотечных услуг по выдаче е-книг» и др.

На сегодняшний день для большинства библиотек высшей школы Украины также остаётся нерешённой проблема обеспечения студентов круглосуточным доступом к электронно-библиотечной системе (ЭБС), содержащей издания по основным изучаемым дисциплинам. Речь идёт об электронной библиотеке как информационной системе, объединяющей учебную, учебно-методическую литературу и иные библиотечно-информационные ресурсы и средства обеспечения образовательного процесса в соответствии с лицензией на осуществление деятельности вуза по реализации образовательных программ. Используемые некоторыми библиотеками для этих целей информационные системы для агрегации, хранения и распространения информации, являющейся результатом научной деятельности – институциональные репозитории (DSpace, EPrints, Fedora, Invenio и др.) – вряд ли являются решением проблемы. Создатели этих систем, находящихся в свободном доступе, ограничивают их контент в основном научным содержанием. В Википедии даётся определение институционального репозитория как электронного архива для длительного хранения, накопления и обеспечения долговременного и надёжного открытого доступа к результатам научных исследований, проводимых в данном учреждении (научные статьи, материалы конференций и монографии, диссертации и авторефераты, патенты и компьютерные программы... – http://en.wikipedia.org/wiki/Institutional_repository). Но для университетов допускается включение других цифровых объектов, генерируемых нормальной академической

жизнью данного учреждения, например, административных документов (статистических отчетов, анализов и др), конспектов или учебных объектов.

В то же время вузы стремятся иметь отдельную электронно-библиотечную систему, **содержащую издания по основным изучаемым дисциплинам полного спектра авторов** (а не только данного учебного заведения, что обязательно для репозитария), обладающую возможностью интеграции любых баз данных учебной и учебно-методической литературы на основании прямых договоров с их правообладателями.

Например, в Российской Федерации наличие такой ЭБС является основным требованием Министерства образования и науки. Сегодня в России в учреждениях высшей школы распространены в основном три варианта решения проблемы обеспеченности обучающихся (в т.ч., последипломного образования и повышения квалификации) доступом к ЭБС:

- создание собственной ЭБС вуза;
- подключение внешней ЭБС сторонних организаций (агрегаторов);
- формирование межвузовской (корпоративной) ЭБС.

Показателен в этом отношении опыт Научной библиотеки Омского государственного технического университета (ОмГТУ, РФ) по использованию собственной ЭБС вуза [5], *базирующейся на Системе автоматизации библиотек ИРБИС*. ЭБС «АРБУЗ» – Автоматизированная распределённая библиотека учебного заведения(ий) – зарегистрирована как интеллектуальная собственность ОмГТУ. Она была призвана решить проблемы рационального расходования средств, выделяемых на комплектование, обновление фонда библиотеки, централизацию учебных информационных ресурсов вуза. Дополнительные аргументы – сохранение за вузом исключительных прав на собственные произведения, интеграция с существующей системой автоматизации библиотек, приобретение электронных изданий в соответствии с информационными потребностями вуза, отсутствие ограничений на количество и продолжительность подключения пользователей.

Но выход в свет нового Приказа Минобрнауки России от 15.09.2011 № 1953 «Лицензионные нормативы к обеспеченности обучающихся вуза доступом к электронным образовательным и научным ресурсам» заставил и НБ ОмГТУ, и библиотеки других вузов, имеющих определенный опыт работы с собственными ЭБС, прийти к единому решению. Его смысл состоял в том, что достичь выполнения Лицензионных нормативов и обеспечить необходимую динамику роста можно только объединив свои усилия. Поэтому уже 5 вузов Омска перешли на работу межвузовского (корпоративного) варианта ЭБС «АРБУЗ», разумно решая проблемы качественного информационной поддержки учебного процесса и обслуживания пользователей.

Поэтому, с моей точки зрения, сегодня перед украинскими библиотеками высшей школы вновь стоит проблема, аналогичная той, которая решалась 10-15 лет назад при выборе АБИС (УФД/Библиотека, ИРБИС, АЛЕФ и др) и которая на сегодняшний день так и оставила нерешённым вопрос создания сводного каталога отечественных библиотечных ресурсов.

Итак, можно постулировать – классические задачи хранения, индексирования, поиска и доставки документов не являются больше гарантией успешного существования научной библиотеки вуза. Изменение менталитета и наших читателей, и наших работодателей, и нас самих, реализация реформ в сфере высшего образования, тяжёлое экономическое положение требуют от библиотекарей немедленных доказательств университетскому сообществу своей нужности, целесообразности достаточного финансирования, невозможности сокращения штатов. И этими доказательствами могут являться только новые формы работы, связанные с виртуальными коммуникациями и востребованные потребителями новых библиотечных услуг и продуктов.

Учёные и практики университетских библиотек мира отмечают, что информатизация выдвинула библиотеки на ведущую роль в реализации альтернативной модели научной коммуникации (е-наука и е-исследования). Практически это демонстрируется в создании нового сегмента библиотечно-информационной работы – **ответственности за распространение результатов научно-исследовательской деятельности учёных университета**, который сделал ведущей философию открытого доступа к информации и знаниям.

Рассмотрим реализацию данной концепции, которая легла в основу стратегического развития научно-технической библиотеки [2-4], на примере Днепропетровского национального университета железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна (далее – НТБ ДНУЖТ) на конкретных фактах.

Стратегическая цель НТБ ДНУЖТ – быть центром интегрированного информационного обеспечения учебного и научного процессов, а также культурологической деятельности университета.

Миссия НТБ – максимально эффективное, комфортное и качественное удовлетворение информационных потребностей университетских сообществ в учёбе, научных исследованиях, педагогической и административной практике.

Главная характерная особенность деятельности НТБ ДНУЖТ – это определение интеллектуальных информационных технологий стратегическим вектором её функционирования, идеологией её развития и неперенным условием существования.

Реализация инновационного направления работы – ответственность за распространение результатов научно-исследовательской деятельности учёных университета – была начата в 2009 г. Она предусматривала овладение 2-мя мощными информационными платформами открытого доступа (DSpace и OJS) для интеграции научной информации университета, являющейся его интеллектуальной собственностью, в мировое информационное пространство, а также развитие информационной аналитики и введение в постоянную практику библиотечной деятельности проведение библио – и наукометрических исследований.

На сегодня библиотекари НТБ ДНУЖТ являются менеджерами, кураторами, координаторами и соиздателями:

- университетского репозитория «eaDNURT» (Electronic Archive of the Dnipropetrovsk National University of Railway Transport – <http://eadnurt.diit.edu.ua/>);
- системы сайтов научных периодических изданий ДНУЖТ – «E-journals of DNURT» (<http://ejournals.diit.edu.ua/>), состоящую из 5 сайтов (в перспективе – из 8);
- 2-х научных журналов: «Антропологічні виміри філософських досліджень» (e-ISSN 2304-9685, <http://ampr.diit.edu.ua/>) и «Наука та прогрес транспорту» (e-ISSN 2307-6666, <http://stp.diit.edu.ua/>).

Активизация процессов по интеграции украинской науки в мировую систему, выход ряда приказов и нормативных документов МОН Украины, регламентирующих сегодняшнюю деятельность вузов страны, потребовал немедленной реакции со стороны библиотек. В НТБ ДНУЖТ с 2011 г. начинается развитие принципиально нового вида деятельности – информационной аналитики как инструментария мониторинга мирового научного информационного потока, анализа уровня цитирования учёных и индексов влияния периодических изданий ДНУЖТ в международном научно-информационном пространстве и их продвижение к наукометрическим индексам основных отраслевых и международных БД.

На сегодняшний день библиотекарями НТБ ДНУЖТ зарегистрированы в международном каталоге периодических изданий **Ulrichsweb™ Global Serials Directory**, научно-метрических системах **Google Scholar**, **DOAJ**, **Polish Scientific Bibliography**, **eLIBRARY.ru**, **CiteFactor**, **Index Copernicus** два научных периодических издания университета («Антропологічні виміри філософських досліджень» и «Наука та прогрес транспорту»). Продолжается подготовка данных изданий к экспертизе в универсальной международной наукометрической БД **SCOPUS**.

Являясь кураторами данных направлений в университете сотрудники библиотеки проводят научно-практические семинары для профессорско-преподавательского состава, учёных и редакций с целью разъяснения ряда аспектов во повышению их индекса цитирования, основных требований международных изданий к написанию статей, повышению импакт-факторов университетских журналов и др.

В связи с подписанием международного договора между ДНУЖТ и компанией Ельзевир о предоставлении доступа к наукометрической БД **SCOPUS** (курируют данное направление работы сотрудники отдела библиотечно-информационных технологий НТБ), готовится новый цикл

научно-практических семинаров для профессорско-преподавательского состава и учёных университета по пользованию и возможностям SCOPUS.

Данная деятельность сопровождается предоставлением аналитической информации на сайте библиотеки (<http://library.diit.edu.ua/>, кнопка «Учёным и редакциям») по вышеназванным вопросам, а также тематически структурированными (в соответствии с деятельностью вуза) перечнями сайтов международных журналов, входящих в наукометрические БД SCOPUS и WEB OF SCIENCE и имеющих достаточно высокие импакт-факторы.

Десять сотрудниц библиотеки уже прошли обучение на семинарах (3 этапа) по теме «Направления сотрудничества университета с научно-метрическими информационными системами – мониторинг, анализ исследований и индексирование публикаций публикаций вуза» и получили соответствующие сертификаты Украинской библиотечной ассоциации.

Учёные [1] отмечают, что при этом информационно-аналитическая деятельность (ИАД) библиотек как составная часть новой социально-коммуникационной реальности исполняет прежде всего задачи качественно-содержательного преобразования информации. При этом ИАД опирается как на природный интеллект специалистов библиотек, так и на их уровень владения компьютерными технологиями оперирования информационными массивами, методами математического моделирования процессов и др. И в то же время информационная аналитика стимулирует постоянное расширение профессионального кругозора библиотекарей, их знаний, умений, навыков. То есть, ИАД содействует повышению интеллектуального потенциала библиотечной профессии.

Реализовав данные инновационные виды деятельности, мы понимаем, что следующим шагом будет введение в практику работы НТБ ДНУЖТ ещё одного креативного направления, уже сейчас востребованного учёными университета.

Ещё в 2000 г. П. Брофи постулировал, что задачами, характеризующими университетскую библиотеку нового формата, являются анализ, обработка и реорганизация первичной информации для пользователя [6].

В 2011 г. испанские университетские библиотекари Н. Робинсон-Гарсиа и Д. Торрес-Салинас (Robinson-Garcia, N., & Torres-Salinas, D.) вводят новое понятие библиотечной специализации – «встроенный библиотекарь» (embedded librarian) [8]. **«Встроенный библиотекарь»** – библиотекарь, «встроенный» в работу большой научно-исследовательской группы и занимающийся упорядочением, структурированием, обработкой, анализом и реорганизацией первичной (не опубликованной) информации – лабораторных журналов, чертежей, отчётов, документов про ход исследования, составлением метаданных для статьи и др. Другими словами, данный специалист должен осуществлять: управление данными, мониторинг деятельности научно-исследовательской группы, посредничество в процессе коммуникации с журналами.

В круг непосредственной заинтересованности НТБ ДНУЖТ с 2014 г. будет входить ещё одно инновационное направление в работе, связанных с информационной аналитикой и наукометрической деятельностью – альтметрикс (Altmetrics) **Альтметрикс** – новое понятие в научной коммуникации, связанное с веб-аналитикой, Интернет-маркетингом. Наукометрия строится на данных об индексах цитирования и импакт-факторов. Но на повестке дня учёных – соискателей мировых наград и грантов, стоит проблема представления не только информации о статьях в рецензированных журналах, а и ссылки на результаты исследований в соцсетях, на сайтах, на блогах, информация про ход исследований, наборы данных и программное обеспечение для проведения его исследований и т.д. Считается, что набор этих данных позволит глубже оценить интеллектуальный вклад исследователя, проследить ход исследования, мысли и поведение исследователя.

Развитие новой сферы информационного взаимодействия изменило роль библиотекаря в научной коммуникации вуза. Учёные-библиотековеды отмечают [9], что обычно библиотекари больше знакомы с вопросами научной коммуникации, чем профессорско-преподавательский состав и администрация, и пытаются занять ведущую позицию по введению идеалов научной коммуникации в практику. А это предполагает, что современный библиотекарь должен стать

«ролевой моделью» для университетского сообщества в реализации альтернативной модели научной коммуникации, на собственной практике используя то, что пропагандирует своим вузовским коллегам. Среди его стратегий как «ролевой модели» можно выделить следующие:

- публикация сотрудниками библиотек вузов собственных статей в научных периодических изданиях открытого доступа. Например, Директория журналов открытого доступа (DOAJ) предлагает бесплатный электронный доступ к статьям из 141 профессионального журнала, объединённых рубрикой «Библиотечные и информационные науки» («Library and Information Science»);

- самоархивирование научных статей, докладов/тезисов, монографий, диссертаций, авторефератов и т.д. в институциональных репозиториях или цифровых тематических архивах. например, E-LIS Repository (Repository for Library and Information Science – Международный архив по библиотековедению и информатике);

- соблюдение публикационной этики (этики научных публикаций), основные аспекты которой охватывают отношения авторов, редакторов и читателей в процессах: подготовки научной статьи автором, взаимодействия автора и редакции при подаче статьи, соблюдении издателем прав всех авторов, взаимоотношений издателей и читателей, разрешение конфликтных ситуаций при обнаружении плагиата, ошибок в результатах исследований, а также другие вопросы, связанные с публикацией и распространением научных статей.

Таким образом, анализ новой сферы информационного взаимодействия и основных тенденций развития библиотек высшей школы в условиях полипредметности и поликанальности коммуникационных связей доказывает – библиотека активно формирует новую научно-образовательную информационную среду вуза, интегрирующуюся в национальное и мировое информационное пространство. Именно сотрудники библиотек являются пропагандистами, инициаторами и организаторами цифровых инициатив в своих университетах.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Кобелев, О. Інформаційно-аналітична діяльність бібліотек як соціокомунікаційний феномен / Олексій Кобелев // Вісн. Кн. палати. – 2009. – № 10. – С. 22–25.
2. Колесникова, Т. А. Новая философия и инновационные направления деятельности библиотеки вуза [Электронный ресурс] / Т. А. Колесникова // Традиції та новації в інформаційному забезпеченні науки та освіти : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Сімферополь, 22-24 трав. 2012 р. – Сімферополь, ТНУ, 2012. – http://library.zntu.edu.ua/for_librarian/crim_2012/kolesnikova.pdf и <http://eadnurt.diit.edu.ua:82/jspui/handle/123456789/1091>.
3. Колесникова, Т. О. Впровадження інноваційної моделі бібліотеки університету як чинник глибокої інтелектуалізації бібліотечної професії / Т. О. Колесникова // Вісн. Кн. палати. – 2012. – № 11. – С. 21–22; 2013. – № 1. – С. 19–23.
4. Колесникова, Т. О. Стратегія розвитку бібліотек вищої школи України на 2013-2015 рр.: бачення професіонала / Т. О. Колесникова // «Вісник Львівського університету. Серія: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. – 2013. – Вип. 9.
5. Михайленко, И. И. Создание межвузовской библиотечно-информационной системы // Науч. и техн. библиотеки, 2013. – № 4. – С. 52–59.
6. Brophy, P. Towards a genetic model of information and library services in the information age // Journal of Documentation. – 2000. – Vol. 56, No. 2. – P. 161–184.
7. 2012 top ten trends in academic libraries: A review of the trends and issues affecting academic libraries in higher education. June 2012 // College & Research Libraries News. – 73. no. 6. – P. 311–320.
8. Robinson-Garcia, N. Librarians “embedded” in research / N. Robinson-Garcia & D. Torres-Salinas // CiLiP Update Gazette, CiLiP. – 2011. – PP. 44-46.
9. Turtle, E. C. Scholarly communication: Science Librarians as Advocates for Change / E. C. Turtle, M. R. Courtois. – <http://www.istl.org/07-summer/article2.html>.

УДК 021.6:004.77

**К ВОПРОСУ ПЕРСПЕКТИВ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ
БИБЛИОТЕЧНЫХ СИСТЕМ В УСЛОВИЯХ МИРОВОГО КРИЗИСА**

**ДО ПИТАННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ БІБЛІОТЕЧНИХ
СИСТЕМ В УМОВАХ СВІТОВОЇ КРИЗИ**

**ON THE QUESTION OF PROSPECTS OF LIBRARY INFORMATION SYSTEMS
DEVELOPMENT IN CONDITIONS OF GLOBAL CRISIS**

Косолапов А.А., Мотин А.В., Лоскутов Д.В., Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта им. акад. В. Лазаряна

Косолапов А. А., Мотін О. В., Лоскутов Д. В., Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. акад. В. Лазаряна

Kosolapov A. A., Motin A. V., Loskutov D. V., Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan

Доклад посвящен анализу информационных библиотечных систем, перспективе их развития в русле мирового кризиса. Акцентируется внимание на «облачных вычислениях» и формировании единого информационного библиотечного «облака».

Доповідь присвячена аналізу інформаційних бібліотечних систем, перспективі їх розвитку в руслі світової кризи. Акцентується увага на «хмарних обчисленнях» і формуванні єдиної інформаційної бібліотечної «хмари».

The report focuses on analysis of library information systems, prospects of their development in conditions of global crisis, also focuses on “cloud computing” and formation of common library information “cloud”.

Ключевые слова: облачные вычисления, информационные библиотечные системы, мировой кризис, библиотечное облако.

Ключові слова: хмарні обчислення, інформаційні бібліотечні системи, світова криза, бібліотечна хмара.

Keywords: “cloud computing”, information library systems, global crisis, library cloud.

Современный мир вошёл в полосу экономического кризиса, который охватил практически все страны. Это сказывается на сокращении инвестиций во все сферы производства, науку, образование. Образование в этих условиях ищет новые, менее затратные, формы предоставления образовательных услуг, и многие университеты создают свои системы дистанционного обучения, подготовки и переподготовки кадров (СДО). Основой таких систем являются информационные библиотечные ресурсы, которые используют самые последние достижения IT- и Интернет-технологий. Однако, каждому университету, библиотеке или предприятию требуются для внедрения современных программно-технических средств достаточно большие средства, которые невозможно получить в условиях кризиса. Любые половинчатые, неполные решения приводят к многообразию автоматизированных библиотечных систем и усложняют их интеграцию. Есть ли выход в этой ситуации? Есть! Это так называемые «облачные вычисления», которые стали возможны в условиях высокоскоростных каналов Интернета, когда время передачи запросов соизмеримо со временем доступа к данным [1].

В докладе предлагается концепция создания единого информационного библиотечного «облака» (БОБ), построенного на основе мощного центра обработки данных с единой программной средой и открытой архитектурой. Прообраз такой систем можно найти на транспорте – это АСК ВП УЗ-Е [2]. Для построения БОБ необходим подход на основе методики системного проектирования [3]. Пока же каждый ВУЗ идёт своим путём. В 2013 году в Лаборатории Информационных Технологий нашего университета была внедрена технология виртуализации, построен кластер из 2 серверов под управлением системы ESXi, которая позволяет запускать на одном сервере несколько виртуальных машин под управлением различных ОС.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Baun C., Kunze M., Nimis J., Tai S. Cloud Computing (2nd edn.) // Published in the book series: Informatik im Fokus Copyright / Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, 2011. – 108 p.
2. Косолапов А.А. Ключевая роль транспорта в современном мире : монография [Текст] / [авт. кол. : Косолапов А. А., Блохин А. Л., Боряк К.Ф. и др.]. - Одесса : КУПРИЕНКО СВ, 2013 – 163 с.
3. Косолапов А.А. Методика системного проектирования как научно-методическая основа управления проектом создания информационно-образовательного портала «Консорціум библиотек Укрзалізнични» [Текст] // А.А. Косолапов / Материали міжнародної науково-практичної конференції «Бібліотека ВУЗа на новому етапі розвитку соціальних комунікацій», 22-23 квітня 2010 г. – Д.: Вид-во ДНУЖТ, 2010. – С. 49-50.

УДК 027.7:024-021.483

БІБЛІОТЕКА ВИШУ Й ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

БИБЛИОТЕКА ВУЗА И ВОСПИТАНИЕ ТОЛЕРАНТНОСТИ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ

THE UNIVERSITY LIBRARY AND TOLERANCE EDUCATION OF TODAY'S YOUTH

Костирко Т. М., Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Костырко Т. Н., Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова
Kostyrko T., Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Белодед О. В., Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Белодед Е. В., Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова
Beloded E., Admiral Makarov National University of Shipbuilding,

У статті за допомогою соціологічного дослідження визначаються основні принципи міжкультурного спілкування з користувачами, розглядаються проблеми розуміння толерантності, їх значення для розвитку особистості та суспільства.

В статье с помощью социологического исследования определяются основные принципы межкультурного общения с пользователями, рассматриваются проблемы понимания толерантности, их значение для развития личности и общества.

The article by survey identifies the key principles of intercultural communication with users, the problems of understanding tolerance, their importance for the development of the individual and society.

Ключові слова: виховання, толерантність, міжкультурне спілкування, бібліотека вишу, культурно-просвітницька робота, толерантний світогляд користувача.

Ключевые слова: воспитание, толерантность, межкультурное общение, библиотека вуза, культурно-просветительская работа, толерантный мировоззрение пользователя.

Keywords: education, tolerance, intercultural communication, university library, cultural and educational activities, tolerant outlook user.

*«Толерантність – це мистецтво жити
з іншими людьми та з іншими ідеями»
Кофі Аннан,
7-й Генеральний секретар ООН*

Становлення та розвиток української державності, інтеграція у світове співтовариство, побудова громадянського суспільства передбачають орієнтацію на пріоритети духовної культури у вихованні підростаючого покоління. Виховання сучасної молоді має обов'язково спиратися на ідеї толерантності, розглядаючи їх як найдієвіший засіб досягнення взаєморозуміння, взаємоповаги, злагоди в суспільстві.

Особлива роль у цьому процесі належить бібліотекам вишів, оскільки в умовах інтеграції ВНЗ у світовий загальноосвітній процес, розширення міжнародного співробітництва у вишах збільшується кількість студентів різних національностей, культур, релігійних спрямувань. Саме тому книгозбірні ВНЗ мають сприяти поширенню ідей толерантності серед студентської молоді шляхом проведення гуманітарно-просвітницьких заходів, створення середовища діалогу культур, толерантного спілкування.

З метою визначення професійного ставлення працівників бібліотек ВНЗ до цієї проблеми, вивчення можливостей книгозбірень вишів у популяризації ідей толерантності Наукова бібліотека НУК провела соціологічне дослідження "Бібліотека вишу й виховання толерантності сучасної молоді".

У дослідженні прийняли участь 65 працівників відділів обслуговування користувачів провідних книгозбірень вишів м. Миколаєва, що входять до складу методичного об'єднання, а саме:

- Наукової бібліотеки Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (24 респ.);
- Наукової бібліотеки Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (20 респ.);
- Бібліотеки Чорноморського державного університету ім. П. Могили (9 респ.);
- Бібліотеки Миколаївського національного аграрного університету (8 респ.);
- Бібліотеки Відокремленого підрозділу "Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв" (Зресп.);
- Бібліотеки Миколаївського інституту права НУ "ОЮА" (1 респ.).

Вікові параметри учасників дослідження характеризуються таким чином: найбільше число – 32,3 % складають респонденти старші 50 років, 18,5 % становлять учасники опитування від 46 до 50 років, 16,9 % – від 25 до 30 років, рівна кількість 10,8 % складають респонденти віком від 31 до 35 років та від 35 до 40 років відповідно, найменший відсоток – 4,6 % складають опитувані фахівці до 25 років.

За освітнім рівнем – 83,1% респондентів мають повну вищу освіту, у т.ч. 54 % мають вищу бібліотечну освіту, 12,3 % мають базову вищу освіту, 1,5% мають початкову вищу освіту й 3,1 % –

повну загальну середню освіту, що свідчить про високий освітній та професійний рівень підготовки фахівців відділів обслуговування книгозбірень ВНЗ Миколаєва.

Щодо стажу роботи в бібліотеках даної групи бібліотечного персоналу, то він виглядає так: найчисельніші групи, по 27,7% від загальної кількості, складають фахівці зі стажем роботи від 3 до 9 років та від 10 до 20 років відповідно, наступну групу – 23,1 % складають працівники зі стажем роботи понад 30 років, 15,4 % – зі стажем роботи понад 20 років, найменш чисельнішу групу (6,1 %) складають респонденти зі стажем роботи до 3 років.

Дослідження проводилось методом анкетування, яке передбачало самостійне заповнення анкет респондентами й було анонімним. До анкети було включено 15 запитань.

Перше питання анкети надавало респондентам можливість сформулювати своє визначення поняття "толерантність". Як же розуміють бібліотечні фахівці термін "толерантність"? Пропонуємо ознайомитись з рейтингом відповідей:

- переважна більшість (55,4 %) респондентів вважає, що це терпимість до чужих думок, вірувань і поведінки;
- для 26,2 % це поняття означає повагу, сприйняття та розуміння самовираження та самовиявлення людської особистості;
- для 4,6 % опитаних - це повага прав інших;
- такий же відсоток респондентів (4,6 %) вважає, що це прийняття іншого таким, яким він є;
- по 3,1% респондентів позначили варіанти – «здатність поставити себе на місце іншого» та «визнання прав і свобод людини»;
- 1,5 % респондентів визначили його, як «відмова від домінування та насильства».

Свій варіант відповіді надала одна учасниця дослідження, яка справедливо вважає, що поняття «толерантність» багатогранне, кожне з визначень висвітлює якусь одну з граней толерантності.

Далі, нам цікаво було дізнатися думку працівників бібліотек відносно того чи актуальна тема толерантності сьогодні?

Переважна більшість опитаних (95,4 %) вважає її «актуальною», для 3,1 % бібліотечних фахівців ця тема «неактуальна» і 1,5 % респондентів визнає її «не зовсім актуальною».

Тобто, отримані відповіді свідчать про те, що фахівці книгозбірень визнають тему толерантного ставлення людини до свого оточення дуже злободенною в наш час. Важливим є усвідомлення необхідності навчитися жити в соціумі, керуючись принципами толерантності.

На запитання «Чи знаєте Ви, коли відзначається Міжнародний день толерантності?» ми отримали наступні відповіді:

- найбільш поінформованими з цього питання виявились 87,7 % респондентів;
- не знають – 12,3 % опитаних.

Чи вважають толерантність професійно необхідною якістю працівника бібліотеки? Саме це ми хотіли з'ясувати в наших респондентів у наступному запитанні. Їх відповіді розподілилися наступним чином:

- так – вважає переважна більшість – 96, 9 % респондентів;
- ні – вважає 3,1 % опитаних.

Таким чином, значна більшість респондентів розуміє, що робота бібліотек вишу з виховання толерантності має розпочинатись з вироблення толерантного стилю поведінки працівників бібліотек. Адже виховання повинно відбуватись щодня, демонструючи власний приклад. Розуміння проблем кожного читача, який прийшов у бібліотеку, – це фундамент толерантності. Толерантність є професійно необхідною особистісною якістю бібліотекаря й такі її прояви як доброзичливість, повага, комунікабельність, терпіння впливають зі змісту й завдань його діяльності.

Чи згодні учасники дослідження з твердженням К. Ю. Генієвої – відомого російського літературознавця, бібліографа, культуролога: «Бібліотека – територія толерантності?»

- так – вважає 90,8% респондентів;
- ні – 3,1%.

Деякі респонденти надали власні варіанти відповіді. Вони вважають, що «все залежить від обставин», «бібліотека не завжди є територією толерантності».

Українські бібліотеки толерантні вже за своєю сутністю. На цьому наголошує Стаття 21 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», яка визначає, що громадяни України незалежно від статі, віку, національності, освіти, релігійних переконань, місця проживання, мають право на бібліотечне обслуговування. Дійсно, бібліотека – це територія толерантності, своєрідна школа спілкування, адже сюди може прийти кожен, незалежно від соціальної належності, національності, релігійних поглядів, належності до певної культури й почуватися повноцінним і рівним.

Особлива роль у цьому процесі належить бібліотекам вишів. Саме вони мають можливість толерантно розповідати студентській молоді про різні культури, народи, релігії, звичаї й традиції, сприяти міжнаціональному спілкуванню.

Наступне запитання більш уточнює та конкретизує попереднє. У ньому ми прагнули з'ясувати: у чому полягає роль бібліотеки вишу у формуванні толерантного світогляду користувачів?

На думку наших респондентів, роль бібліотеки вишу полягає:

- у формуванні морально-естетичної культури через високу культуру читання, яка допомагає усвідомити, що толерантність є одним з найнеобхідніших принципів людського буття;
- у проведенні просвітницької, виховної роботи;
- у пошуку ефективних виховних форм роботи зі студентською молоддю, що покликані актуалізувати нагальність терпимого ставлення до оточуючих людей;
- у повазі й порозумінні з користувачами;
- в інформуванні користувачів, вихованні толерантного ставлення до оточуючих;
- у сприянні створення умов для комфортного спілкування й отримання необхідної інформації користувачами незалежно від їх соціального, національного, релігійного та інших статусів;
- у доброзичливому ставленні до культури учасників спілкування, повазі до представників інших релігій, розумінні культурних засад.

Аналіз відповідей на поставлене запитання свідчить про те, що працівники бібліотек розуміють важливу роль книгозбірні вишу як провідника ідей толерантності. Завдання бібліотек полягає в прищепленні поваги до культури, традицій, поглядів інших людей за допомогою використання широкого спектру інформаційних ресурсів, різноманітних форм і методів масової та індивідуальної роботи з користувачами, сучасних інформаційних технологій.

У наступному запитанні анкети ми пропонували нашим респондентам розташувати за ступенем важливості основні принципи міжкультурного спілкування з користувачами за рівнем зменшення їх значення.

Пропонуємо ознайомитись з рейтингом відповідей:

Принципи міжкультурного спілкування з користувачами	Місце
Ставитись до культури учасників спілкування з такою ж повагою, як до своєї;	1
Не судити про цінності, переконання та звичаї інших культур, відштовхуючись від власних цінностей; Завжди пам'ятати про необхідність розуміння культурних засад чужих цінностей;	2
Спілкуючись з представниками іншої релігії, поважати цю релігію;	3
Поважати звичаї вдягатися, прийняті в інших культурах;	4

Не вважати колір шкіри основою взаємовідносин з тією чи іншою людиною;	5
Не ставитись зверхньо до людини, якщо її акцент відрізняється від твоєї вимови;	6

Таким чином, дослідження допомогло визначити основні принципи міжкультурного спілкування з користувачами, найголовніші серед них: ставитись до культури учасників спілкування з такою ж повагою, як до своєї; не судити про цінності, переконання та звичаї інших культур, відштовхуючись від власних цінностей; завжди пам'ятати про необхідність розуміння культурних засад чужих цінностей; спілкуючись з представниками іншої релігії, поважати цю релігію.

У ході дослідження було поставлено за мету виявити, чи дозволяють фонди бібліотек ВНЗ задовольнити потреби користувачів у літературі різними мовами світу, різних народів, різних релігійних спрямувань тощо?

На жаль, відповіді переважної більшості респондентів (47,7 %) свідчать про те, що фонди бібліотек ВНЗ не дозволяють задовольнити потреби користувачів. Разом з тим, 35,4 % опитаних відмітили, що інформаційні можливості їхніх книгозбірень кращі, тобто дозволяють задовольнити запити читачів. 16,9 % опитаних позначили, що фонди їхніх бібліотек надають можливість задовольнити читачькі потреби частково.

Наступне запитання було спрямовано безпосередньо на респондентів, що надали негативну відповідь на попереднє запитання. У ньому ми пропонували позначити, які джерела інформації допомагають задовольнити читачькі запити.

Потужним інформаційним ресурсом, як і передбачалося, виявився Інтернет, його використовують 72 % опитаних. Фонди інших бібліотек міста допомагають задовольнити потреби користувачів для 28 % респондентів.

Які ж форми культурно-просвітницької роботи використовують наші респонденти у своїй практичній діяльності з формування толерантності студентської молоді?

Отримані відповіді свідчать про те, що бібліотечними фахівцями використовується різноманітний арсенал традиційних та інноваційних форм і методів культурно-просвітницької роботи: конкурси "Моя найкраща у світі – рідна мова", присвячені Міжнародному дню рідної мови; зустрічі студентів з представниками національних товариств у форматі "Жива бібліотека"; літературні вечори в рамках роботи "Клубу любителів поезії", активними учасниками яких є іноземні студенти; інформаційно-пізнавальні години; історичні екскурси; години цікавих повідомлень; дискусії; круглі столи за актуальними темами, де студенти можуть висловити свою думку; прес-діалоги; віртуальні виставки; віртуальні огляди та ін. Це свідчить про те, що бібліотечні працівники знаходять ефективні форми спілкування з користувачами, які дійсно сприяють пізнанню культурної спадщини, всебічному дослідженню свого коріння, інформуванню молоді про культуру інших народів, організації міжнаціонального спілкування.

Сьогодні, в умовах інформаційного суспільства, вже неможливо якісно задовольняти потреби користувачів бібліотек без застосування сучасних технологій. Тому за допомогою наступного запитання ми прагнули з'ясувати, чи використовують учасники дослідження можливості сучасних інформаційних технологій в організації заходів з формування толерантного світогляду користувачів?

- так – позначили 90,8 % респондентів;
- ні, тобто не використовують – 9,2 % опитаних.

Завдяки використанню більшістю респондентів новітніх інформаційних технологій розширюється спектр послуг книгозбірень вишів, забезпечується доступність, повнота, оперативність і комфортність отримання інформації.

Які ж саме інформаційні технології використовують у своїй роботі учасники дослідження?

Отримані відповіді свідчать про те, що активно використовуються інтернет-технології – технології створення й підтримки різних інформаційних ресурсів у мережі Інтернет: сайтів, електронних каталогів, електронних бібліотек тощо; використовується електронна пошта, відбувається спілкування в чатах, форумах, блогах, відео-конференціях тощо. Також, найбільшого поширення досягло застосування мультимедійних технологій, що надає можливість створення презентацій, віртуальних виставок, слайд-шоу, роликів тощо. Завдяки цьому користувач перестає пасивно сприймати інформацію й стає активним учасником заходів.

Використання інформаційних технологій дозволяє перейти на якісно новий рівень обслуговування, підвищує ефективність та забезпечує повноту задоволення інформаційних потреб користувачів.

Далі нам цікаво було дізнатися, чи беруть участь іноземні студенти в заходах бібліотек вишів?

- так – відповіді 60 % опитаних;
- ні – відзначили 40 % респондентів.

Таким чином, переважна більшість респондентів зазначила, що іноземні студенти є безпосередніми учасниками гуманітарно-просвітницьких заходів бібліотек вишів. Це з одного боку сприяє взаємопроникненню різних культур у студентське середовище, розширенню уявлення про культуру, традиції інших народів, з іншого – вимагає від бібліотечних працівників прояву таких професійних якостей, як етнічна грамотність, толерантність, ерудиція, комунікабельність; створення в бібліотеці сприятливого психологічного клімату для користувачів усіх національностей.

На завершенні дослідження ми хотіли дізнатися: чи співпрацюють працівники бібліотек, при організації заходів цієї тематики, з національно-культурними товариствами міста, національними діаспорами, відділами міжнародного співробітництва вишу, іншими організаціями? Якщо так, то з якими саме?

Відповіді респондентів розподілилися майже навпіл: 49,2 % відмітили варіант "ні", трохи менша частина опитаних (47,7 %) зазначила варіант "так". Решта учасників дослідження (2,1 %) відзначили, що співпраця мала разовий характер.

Ділові зв'язки підтримуються з "Радою національних товариств Миколаївської області" та з окремими національно-культурними товариствами області – Обласною російською національною громадою "Русич", Обласним товариством вірменської культури, Центром болгарської культури та ін. (НБ МНУ ім. В. О. Сухомлинського, Бібліотека ЧДУ ім. П. Могили, Бібліотека ВП "Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв", Бібліотека Миколаївського національного аграрного університету). НБ НУК співпрацює з Навчально-науковим центром міжнародного співробітництва вишу. Ця співпраця надає нового імпульсу в роботі бібліотек, підвищує їхній імідж.

Дослідження дало можливість зробити висновок, що працівники бібліотек вишів мають досить високий рівень розуміння проблем толерантності, їх значення для розвитку особистості та суспільства. Це дуже важливо, оскільки без усвідомлення цього працівниками бібліотек неможливе формування толерантної свідомості й поведінки в молоді. Знаменним є той факт, що більшість респондентів згодні з відомим висловом, що бібліотека – територія толерантності, й вважають за необхідне проводити заходи, присвячені цьому актуальному питанню. Фундаментом у цій роботі, безумовно, є головний інформаційний ресурс – фонд бібліотеки, від повноти комплектування якого залежить задоволення інформаційних запитів користувачів, в т.ч. іноземних студентів. Робота з формування толерантності в студентській молоді має провадитись послідовно й систематично, тому бібліотекам вишів доцільно розробити цільові програми, де передбачалось би проведення заходів різних форм з використанням сучасних інформаційних ресурсів та каналів зв'язку, залучення установ та організацій, що займаються молодіжними проблемами, співпраця з національними діаспорами тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андоленко, О. Бібліотека – територія толерантності [Текст] / О. Андоленко // Бібліотечний форум України. – 2007. – № 3. – С. 38-41.
2. Бабій, Л. Бібліотека – територія толерантності [Текст] / Л. Бабій // Бібліотечна планета. – 2005. – № 4. – С. 28.
3. Кудlach, В. Національні меншини в просторі толерантності [Текст] / В. Кудlach // Вісник Книжкової палати. – 2011. – № 1. – С. 45-46.
4. Савенко, Л. Роль юнацької бібліотеки у формуванні толерантності й духовності молоді [Текст] / Л. Савенко // Бібліотечний форум України. – 2012. – № 4. – С. 23-25

УДК 027.7:[023.5:005.963]

**ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ БІБЛІОТЕК ВИЩОЇ ШКОЛИ
(З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ КРИВОРІЗЬКОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ)**

**ПОВЫШЕНИЕ КВАЛИФИКАЦИИ РАБОТНИКОВ БИБЛИОТЕК ВЫСШЕЙ
ШКОЛЫ (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ КРИВОРОЖСКОГО
ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА)**

**PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF THE UNIVERSITY LIBRARIANS (FROM
EXPERIENCE OF THE SCIENTIFIC LIBRARY OF KRYVYI RIH PEDAGOGICAL
INSTITUTE OF STATE HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENT "KRYVYI RIH
NATIONAL UNIVERSITY")**

Кравченко О. М., Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет»

Кравченко А. Н., Криворожский педагогический институт ГБУЗ «Криворожский национальный университет»

Kravchenko O. M., Kryvyi Rih Pedagogical Institute of State Higher Education Establishment "Kryvyi Rih National University"

У статті розглянуто досвід підвищення кваліфікації співробітників бібліотеки КПІ, висвітлено проблеми безперервної бібліотечної освіти працівників бібліотек вищої школи.

В статье рассмотрен опыт повышения квалификации сотрудников библиотеки КПИ, освещены проблемы непрерывного библиотечного образования работников библиотек высшей школы.

The article dwells upon professional development experience of the librarians of Kryvyi Rih State Pedagogical Institute. The issues of continuous library education of higher education librarians are discussed.

Ключові слова: бібліотека вищої школи, підвищення кваліфікації працівників бібліотеки, професійні знання, вміння та навички.

Ключевые слова: библиотека высшей школы, повышение квалификации работников библиотеки, профессиональные знания, умения и навыки.

Key words: university library, professional development of librarians, professional knowledge, skills and abilities.

Сучасний стан розвитку суспільства зумовлює необхідність удосконалення всіх соціальних інститутів, переосмислення їхньої суспільної ролі та соціально декларованої мети діяльності. Бібліотеки України відіграють роль культурологічних і просвітницьких інституцій, які сприяють демократичним процесам, інформатизації суспільства, забезпечують права громадян на доступ до інформації та інтелектуальну свободу особистості. Ефективно реалізувати таку місію бібліотеки може лише справжній професіонал, який володіє глибокими фаховими знаннями, комп'ютерними технологіями, здатний до творчих нестандартних рішень.

В умовах реформування освіти за Болонською системою посилилися вимоги до спеціалістів бібліотек, особливо вищих навчальних закладів. Метою професійної діяльності спеціаліста бібліотеки ВНЗ є створення умов всебічного розвитку майбутніх фахівців, забезпечення успішного оволодіння студентами знаннями загальнонаукових, спеціальних та суспільних наук і формування на цій основі цілісного наукового світогляду. Особливістю книгозбірень ВНЗ є те, що вони поєднують у собі інформаційні та освітні функції, володіють достатніми ресурсами і найбільш наближені до своїх користувачів. Для якісного виконання вузівською бібліотекою її основного завдання сприяння навчальному, науковому і виховному процесам необхідний високий професіоналізм, широта кругозору, вміння орієнтуватися в мінливих умовах сьогодення. Сучасний бібліотекар повинен навчати, знати і бути носієм не тільки традиційної бібліотечно-бібліографічної культури, а й володіти сукупністю інформаційних знань, навичками інформаційних технологій, спеціальними психолого-педагогічними знаннями. Саме від їх підготовки і кваліфікації залежатиме успіх роботи в нових інформаційних умовах. Успішність функціонування бібліотеки як центру інформації, соціального інституту зобов'язує бібліотечних фахівців швидко та адекватно реагувати на зміни в інформаційних потребах користувачів, удосконалювати форми обслуговування, надавати якісне інформаційне консультування, розширювати спектр бібліотечно-інформаційних послуг, вимагає систематичного вивчення нових технологій. Функціонування будь-якої установи, зокрема бібліотеки, залежить безпосередньо від професійного рівня та особистих якостей її працівників. Тому так гостро постало питання підвищення професійного рівня бібліотекарів.

У бібліотечній літературі термін «підвищення кваліфікації бібліотекарів» тлумачиться як удосконалення професійних знань, навичок і вмінь, підвищення загальноосвітнього рівня відповідно до новітніх досягнень культури, науки й техніки, ознайомлення з передовим бібліотечним досвідом [1]. Головним завданням системи підвищення кваліфікації в бібліотеці ВНЗ є досягнення відповідності між рівнем кваліфікації окремих співробітників і всього колективу бібліотеки та досягненнями сучасної бібліотечної науки і практики.

Бібліотека Криворізького педагогічного інституту використовує різноманітні засоби для формування і розширення професійного світогляду бібліотечних працівників. Це й традиційні, випробувані часом форми, і нові, сучасні, інтерактивні. Однією з найбільш поширених традиційних форм підвищення компетентності, що дозволяє різнобічно і планомірно висвітлювати питання теорії і практики бібліотечної діяльності, є семінари, науково-практичні конференції тощо. Працівники бібліотеки Криворізького педагогічного інституту беруть активну участь у семінарах; регіональних, всеукраїнських, міжнародних науково-практичних конференціях; нарадах бібліотек, де розглядаються питання діяльності бібліотек ВНЗ у світлі модернізації вищої освіти, інформатизації суспільства.

У 2012 році співробітники бібліотеки КПІ брали участь у:

Семінарі-дискусії «Соціокультурна діяльність: нові форми та технології»; м. Дніпропетровськ, бібліотека Дніпропетровської консерваторії, 18.01.2012 р.

Міжнародному науково-практичному семінарі «Інформаційні ресурси для науки та освіти»; м. Київ, наукова бібліотека Києво-Могилянської академії, 31.01. – 01.02. 2012 р.

Всеукраїнській науково-практичній конференції «Бібліотека та сучасні тенденції в інформаційному забезпеченні освітньої, науково-дослідної та інноваційної діяльності ВНЗ»; м. Хмельницький, наукова бібліотека Хмельницького національного університету, 15.03. – 16.03. 2012 р. (Лебедюк О.О., зав.науково-методичним відділом, з доповіддю «Науково-дослідна робота як джерело

формування інформаційних потреб студентів»; Дікунова О.А., зав. інформаційно-бібліографічним відділом, з доповіддю «Діалогічна взаємодія бібліотечних фахівців та користувачів бібліотеки ВНЗ як чинник у підвищенні якості освіти»).

Міжнародній науково-практичній конференції бібліотек ВНЗ «Традиції і новації в інформаційному забезпеченні науки та освіти»; м. Симферопіль, наукова бібліотека Таврійського національного університету, 22.05-24.05.2012 р. (Кравченко О.М. – заступник директора бібліотеки, з доповіддю «Підвищення кваліфікації працівників бібліотеки ВНЗ»; Головка Л.В. – зав. відділу комплектування та наукової обробки документів, з доповіддю «Перспективи використання Open Journal Systems у бібліотеках України»).

Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Роль освітянських бібліотек у формуванні інформаційного простору України»; м. Київ, Державна наукова педагогічна бібліотека ім. В.О.Сухомлинського, 16.09.-18.09.2012 р.

Міській науково-практичній конференції «Діяльність наукової бібліотеки в інформаційному, навчально-виховному та культурному просторі Криворізького національного університету»; м. Кривий Ріг, бібліотека Криворізького педагогічного інституту, 28.09.2012 р. (Віняр Г.М. – директор наукової бібліотеки ДВНЗ «Криворізький національний університет», з доповіддю «Наукова бібліотека Криворізького національного університету як науково-інформаційна та соціально-культурна інфраструктура університету»; Лебедюк О.О. – зав. науково-методичного відділу, з доповіддю «Культурно-просвітницька та методична діяльність бібліотеки Криворізького педагогічного інституту»).

Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми діяльності бібліотек в умовах інформаційного суспільства», м. Львів, наукова бібліотека Національного університету «Львівська політехніка», 25.10.2012 р. (Віняр Г.М. – директор наукової бібліотеки, Лебедюк О.О. – зав. науково-методичного відділу, з доповіддю «Виховний потенціал творчих зустрічей у бібліотеці ВНЗ»; Кравченко О.М. – заступник директора бібліотеки, Грамм О.М. – зав. відділу обслуговування з доповіддю «Етичний аспект культури бібліотечного обслуговування»).

Проте існуюча практика підвищення кваліфікації з виїздом на семінари, конференції тощо не забезпечує реальної актуалізації знань, не завжди орієнтована на вирішення нестандартних бібліотечних ситуацій та недостатньо враховує специфіку бібліотек різних типів і видів. У цих умовах великого значення набуває підвищення кваліфікації співробітників у самій бібліотеці, коли до цього процесу без відриву від виробництва може залучатися практично весь колектив бібліотеки. На переконання І. Макеєвої, бібліотека ВНЗ може й повинна сьогодні виступити навчальним центром безперервної освіти для своїх працівників, вона цілком здатна здійснювати внутрішньобібліотечне підвищення їх кваліфікації [2].

У бібліотеці Криворізького педагогічного інституту діє злагоджена система підвищення кваліфікації, яка передбачає: підвищення професійного рівня співробітників, доведення його до ступеня професійної майстерності; диференційне опанування новітніми технологіями відповідно до функціональної спеціалізації співробітників бібліотеки; підвищення загальнокультурного рівня. Кадровий потенціал бібліотеки Криворізького педагогічного інституту складає 36 співробітників, з них бібліотечну освіту мають лише 28% працівників. У цих умовах функціонування внутрішньобібліотечної системи підвищення кваліфікації, спрямованої на прискорення оволодіння необхідними технологіями, відіграє важливу роль і стає базою в досягненні вищої сходинки професіоналізму. У бібліотеці КПІ робота з підвищення кваліфікації співробітників ведеться в рамках загальнобібліотечного плану. Внутрішньобібліотечна система включає різноманітні форми і методи навчання: школа молодого бібліотекаря, загальнобібліотечні заняття з різних питань бібліотечної справи, стажування нових співробітників у відділах бібліотеки, заняття у структурних підрозділах, огляди професійної літератури, самоосвіта працівників тощо. Підвищення кваліфікації співробітників у межах внутрішньобібліотечної системи здійснюється із застосуванням ефективних форм, заняття проходять у формі лекцій, практичних занять, семінарів, круглих столів тощо. При формуванні груп співробітників і при організації занять дотримуємося принципу диференціації за освітою, стажем роботи, посадою, виконанням функціональних

обов'язків. Для фахівців з бібліотечною освітою, а також для керівного складу бібліотеки Криворізького педагогічного інституту організовано методичні семінари, де розглядаються питання організації технологічних процесів в окремих відділах, впровадження новітніх технологій у практичну діяльність, оволодіння фахівцями технологією моніторингу всіх бібліотечних процесів з метою їх удосконалення, максимального наближення до користувача.

Для бібліотекарів-початківців організована «Школа бібліотекаря», яка розрахована на 3 роки навчання. Мета занять полягає в допомозі бібліотекарю якнайшвидше адаптуватися в колективі, розширенні і поглибленні професійних знань, засвоєнні навичок і вмінь практичної роботи. На заняттях розглядаються інноваційні форми і методи роботи, питання підвищення культури обслуговування користувачів, основні бібліотечні процеси. Для прикладу, у 2012 році було проведено 6 занять у рамках «Школи бібліотекаря» на теми: «Нормативно-правове забезпечення функціонування бібліотеки ВНЗ», «Новітні інформаційні технології та автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи», «Культурно-просвітницька діяльність бібліотеки ВНЗ: перспективні напрями роботи», «Бібліотечні класифікаційні системи», «Інноваційні технології в обслуговуванні користувачів», «Маркетинг в бібліотеці». Наприкінці кожного року слухачі «Школи бібліотекаря» здають залік, який приймає комісія, до якої входять провідні спеціалісти бібліотеки.

У бібліотеці КПІ велика увага приділяється самоосвіті. Великий російський бібліотекознавець Є. Сукіасян визначає самоосвіту «як постійний, повсякденний процес аналізу, накопичення і систематизації знань, що відбувається як під час роботи, так і після неї, не пов'язаний з організованими формами навчання і підвищення кваліфікації» [3]. Отже, під самоосвітою слід розуміти керовану самою людиною систематичну пізнавальну діяльність, у процесі якої вона самостійно здобуває, поповнює і вдосконалює свої знання, уміння та навички. Самоосвіта передбачає насамперед вміння орієнтуватися у фаховій літературі, критичне осмислення положень, фактів та висновків, які містяться в цих джерелах і, нарешті, творче застосування самостійно здобутих знань на практиці. Професійне читання має велике значення у становленні фахівця і є неодмінною умовою підвищення кваліфікації бібліотекаря.

Бібліотека КПІ передплачує фахові періодичні видання «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», «Бібліотечна планета», «Бібліотечний форум України», «Вісник книжкової палати», «Шкільна бібліотека», «Научные и технические библиотеки», які постійно переглядаються працівниками бібліотеки та використовуються в роботі, у підготовці до занять з підвищення кваліфікації. Періодичні видання заповнюють прогалини у фаховій освіті бібліотекарів. Зазначимо, що для фахового зростання та розширення професійної комунікації вітчизняних бібліотекарів великі можливості надає мережа Інтернет. Електронний всесвіт розширює професійну свідомість бібліотечних фахівців, виводить їх на рівень принципово нового розуміння сучасної бібліотеки як установи, що забезпечує доступ до інформації. Отже, закладаються наукові основи підготовки бібліотекаря як фахівця, для якого робота з ресурсами глобальної мережі є невід'ємним елементом професійної кваліфікації.

Важливою ланкою у професійному розвитку персоналу є також комунікативно-професійні контакти з бібліотечними фахівцями інших регіонів, безпосереднє знайомство з досвідом роботи бібліотек не тільки міста та області, а й всієї країни.

Зазначимо, що робота з організації підвищення кваліфікації працівників бібліотеки КПІ відзначається постійним пошуком і впровадженням інновацій, зумовлених вимогами часу і перспективами розвитку інформаційних технологій. Проте внутрішньобібліотечне підвищення кваліфікації не може розв'язати всіх проблем, що стоять перед бібліотекою, тому необхідно вирішити проблему підготовки і перепідготовки кадрів з урахуванням специфіки роботи бібліотек ВНЗ і створення системи підвищення інформаційно-бібліографічної кваліфікації спеціалістів даних бібліотек на державному рівні. На сучасному етапі, коли реальні можливості розширення штату обмежені, а обсяг і складність завдань, що стоять перед бібліотеками вищої школи, зростають, необхідно також звернути увагу на обґрунтований підбір кадрів як важливий засіб підвищення функціональної ефективності роботи бібліотеки ВНЗ та її окремих підрозділів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Библиотечное дело: Терминологический словарь / сост. И.М. Сулова, Л.Н. Уланова. – М.: Книга, 1986. – 224 с.
2. Макеєва І. Методологічні підходи до організації внутрішньо-бібліотечної системи підвищення кваліфікації кадрів бібліотек ВНЗ / І.Макеєва // Бібліотечний вісник. – 2008. – №5. – С.29-34.
3. Сукиасян Э. Р. Библиотечная профессия. Кадры. Непрерывное образование / Э. Р. Сукиасян. – М.: Гранд-Фаир, 2004. – 447 с.

УДК 004.78 : [024 : 027.7]

ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ БІБЛІОТЕКИ В ЕЛЕКТРОННОМУ СЕРЕДОВИЩІ

ОБСЛУЖИВАНИЕ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ БИБЛИОТЕКИ В ЭЛЕКТРОННОЙ СРЕДЕ

MAINTENANCE OF LIBRARY USERS IN ELECTRONIC ENVIRONMENT

Крайнюк О. В., Донецкий національний університет економіки і торгівлі імені М.Туган-Барановського

Крайнюк Е. В., Донецкий национальный университет экономики и торговли имени М. Туган-Барановского

Krainuk E.V., Donetsk National University of Economics and Trade named after M.Tugan-Baranovsky

Розглянуто систему основних нормативних документів, що становлять підґрунтя для практичної реалізації процесів обслуговування користувачів в електронному середовищі.

Дан анализ основных нормативных документов процесса обслуживания пользователей электронными ресурсами.

It is given the analysis of basic normative documents, which are the basis for practical realization of processes of user maintenance in electronic environment.

Ключові слова: інформаційні та електронні ресурси, правове регулювання.

Ключевые слова: информационные электронные ресурсы, правовое регулирование.

Keywords: informative electronic resources, legal adjusting.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується переходом до всеохоплюючої інформатизації всіх соціальних інституцій і процесів, пов'язаних із формуванням інформаційних ресурсів і передачею знань. Діяльність бібліотек як інформаційних, культурних і освітніх установ набуває все більшого суспільно-правового значення.

На перший план об'єктивно виступає правове забезпечення конкретних напрямів роботи бібліотеки як інформаційного й соціокультурного інституту.

Основний предмет правового регулювання бібліотечного обслуговування – інформаційні відносини. Ці відносини виникають при здійсненні різнопланових інформаційних процесів: виробництва, обробки, зберігання, пошуку, передачі й споживання інформації.

Окремі положення і норми права чинного законодавства відображають наступні принципи правового регулювання конкретної діяльності бібліотеки:

- вільний доступ користувачів до інформації;
- відкритість фондів бібліотек;
- правовий захист бібліотечно-інформаційних продуктів як об'єктів
- інтелектуальної власності;
- забезпечення права авторства бібліотечно-інформаційних продуктів.

У всі часи суспільним призначенням бібліотеки було формування, збереження, зібраних у бібліотечні фонди джерел, інформування про їх існування й надання користувачам. Але в процесі реалізації своєї місії бібліотеки зіштовхуються з низкою взаємопов'язаних правовідносин, серед яких: публічне право (право громадян на доступ до інформації) та приватне право (право автора на захист його творів).

Правові проблеми використання інформаційних ресурсів можна умовно представити у вигляді декількох протилежних сторін: публічність і відкритість доступу до інформації, з однієї сторони, та вимоги захисту інформації з дотриманням авторського права, з другого боку. Бібліотекам доводиться зіштовхуватись з необхідністю вирішення наступних правових проблем: забезпечення нормативно-правового обґрунтування організації та функціонування різноманітних інформаційних ресурсів і послуг; забезпечення авторського права при електронному доступі до повнотекстових документів, копіюванні та оцифруванні документів, що зберігаються у фондах.

Отже, під бібліотечним правом розуміється сукупність юридичних норм, що регулюють суспільні відносини в процесі бібліотечної діяльності й визначають її правовий режим.

На основі досвіду роботи наукової бібліотеки Донецького національного університету економіки і торгівлі (ДонНУЕТ) розглянемо систему основних нормативно-правових документів, що становлять підґрунтя для практичної реалізації процесів накопичення, зберігання й використання електронних інформаційних ресурсів.

Сучасний етап розвитку наукової бібліотеки ДонНУЕТ характеризується інтенсивним впровадженням новітніх технологій в інформаційно-бібліотечні процеси. Характерними рисами бібліотеки сьогодення є поєднання таких принципових ознак: кумуляція інформаційного потенціалу за основними напрямками діяльності вищого навчального закладу, забезпечення доступу користувачам до власних інформаційних ресурсів, доступ користувачів бібліотеки до вітчизняних і світових інформаційних ресурсів з урахуванням міжнародних стандартів і умов Болонського процесу.

Діяльність бібліотеки активно переміщується в нове інформаційно-комунікативне середовище, вагомою складовою документно-інформаційного ресурсу бібліотеки стають електронні інформаційні ресурси.

Порядок доступу до бібліотечних фондів та інформаційних ресурсів, перелік основних послуг і умови їх надання визначаються «Правилами користування бібліотекою», які затверджуються ректором університету. Право користування бібліотекою мають студенти, аспіранти, магістранти, професорсько-викладацький склад, працівники структурних підрозділів університету, слухачі інституту післядипломної освіти. На весь контингент університету створюється єдина електронна база даних. Користувачі заповнюють реєстраційну картку – договір, в якому своїм підписом підтверджують згоду з умовами обслуговування в автоматизованому режимі та свою відповідальність за дотримання авторських прав під час роботи з повнотекстовими електронними документами. Читацький квиток – це єдиний документ, на підставі якого здійснюється обслуговування користувачів бібліотеки.

Комплексна автоматизація всіх бібліотечних процесів на основі інформаційної системи (АБІС) «UNILIB» дозволила створити якісну інформаційно-бібліографічну базу обслуговування користувачів, насамперед із підготовки бібліографічної інформації (БІ) й бібліографічного

пошуку. Невід'ємною частиною інформаційного сервісу, що надається бібліотекою в локальному режимі, є електронний каталог (ЕК), за рахунок якого значно спростився багатоаспектний пошук наукової інформації, перегляд електронних документів (ЕД) та інш. Звернутися за інформацією до каталогу можна з будь-якого комп'ютера локальної комп'ютерної мережі університету. Наповнення ЕК здійснюється за конвеєрною технологією автоматизованої обробки всіх надходжень до бібліотеки та планового ретровводу. Електронна пошукова система дозволяє оперативно знаходити в каталозі бібліотеки потрібні видання, складати бібліографічні списки, кожен запис в яких інформує про те, в якому відділі бібліотеки зберігається той чи інший примірник.

Електронні ресурси розширюють межі використання традиційного фонду бібліотеки, доповнюють його зміст і якість, дають можливість користуватися не тільки текстовою інформацією, але й мультимедійною.

Бібліотека отримує електронні документи з навчально-методичної лабораторії університету, від викладачів, набуває диски у видавництвах і торгових організаціях, а також оцифровує документи для повнотекстових тематичних БД. Передача файлів електронних документів до бібліотеки, їх облік, каталогізація й розміщення на сервері наукової бібліотеки відбувається на підставі таких документів:

- Наказ ректора «Про формування фонду наукової бібліотеки ДонДУЕТ
- документами на електронних носіях» №465 від 10.11.2003 р.
- Положення про Електронну Бібліотеку ДонНУЕТ
- Технологічна інструкція по формуванню повнотекстових баз даних наукової бібліотеки ДонНУЕТ
- Авторський договір

У зв'язку з тим, що бібліотека одержує від авторів університету електронну версію документа, розроблено Авторський договір, в якому автор надає бібліотеці права на включення до електронної бібліотеки (ЕБ) повнотекстової версії електронного документа й відповідні права щодо його використання. Саме авторський договір виступає як інструмент управління інтелектуальною власністю бібліотеки й елемент її захисту. Це особливо важливо для електронного середовища, яке практично нічим не захищено. Діюча автоматизована бібліотечно - інформаційна система «UNILIB» забезпечує доступ до повнотекстових ресурсів бібліотеки. Організація доступу орієнтована на вільне одержання документів у мережі без спеціальних обмежень. Документи стають доступними користувачеві після електронної каталогізації й розміщення посилань на них у бібліографічному описі. Електронні документи надаються в безкоштовне використання зареєстрованим користувачам бібліотеки ДонНУЕТ тільки в приміщеннях бібліотеки та в межах Web-каталогу з правом їх копіювання для освітніх, наукових і навчальних цілей. Допускається використання електронних документів виключно в некомерційних цілях. Не допускається здійснювати модифікацію електронних документів та програмних продуктів.

Сьогодні вже з упевненістю можна говорити, що придбання електронних документів і процес створення повнотекстових колекцій у науковій бібліотеці набув стійкого характеру. Внутрішньовузівські видання - це масив інформації, який постійно використовується як у навчальному процесі, так і в науковій роботі викладачів, аспірантів, студентів. Це електронні версії монографій, підручників, навчальних посібників, методичних видань, курсів лекцій, тести, практикуми й таке інше. Створені електронні колекції реалізують головні завдання інформаційного обслуговування: підвищення рівня доступності документів та забезпечення доступу користувачів бібліотеки до інформації, яка існує в електронному форматі.

Одним з актуальних напрямів діяльності бібліотеки є створення й розвиток інформаційно насиченого web-сайту, який служить інструментом оперативного просування знань про бібліотеку, її ресурси й послуги. Бібліотечний сайт розглядається як невід'ємний елемент обслуговування користувачів, стартова точка доступу до ресурсів власної генерації. Згідно «Положення про Веб-сайт наукової бібліотеки ДонНУЕТ» основними завданнями web-сайту є організація доступу

користувачів до програмних ресурсів бібліотеки через Internet: електронного каталогу книг, статей з журналів і газет, бюлетеня нових надходжень, віртуальних виставок і презентацій літератури, вільно доступних в Internet повнотекстових ресурсів.

Застосовано авторизований доступ користувачів до веб-каталогу бібліотеки, що дає можливість надавати доступ віддаленим користувачам до повнотекстових електронних ресурсів. Реалізована можливість перегляду користувачами власного електронного формуляра з метою самостійного контролю терміну повернення літератури, надається інформація про наявність кількості документів у підрозділах бібліотеки та обертаність кожного з них. Ці послуги доступні користувачам бібліотеки цілодобово через мережу Інтернет. До електронних інформаційних ресурсів бібліотеки забезпечено доступ усім відокремленим структурним підрозділам та технікумам університету.

Користувачі всесвітньої глобальної мережі мають змогу отримати оперативну інформацію щодо наявності документів у фондах бібліотеки, знайти необхідний для користування ресурс за типом і видом документа. Але право доступу до повнотекстових документів мають тільки авторизовані користувачі з персональним Pin-кодом.

Бібліотека надає доступ до ресурсів мережі Інтернет. Користувачі мають можливість безкоштовного доступу до науково-освітніх ресурсів, відео- та аудіоматеріалів, мультимедійної інформації всесвітньої мережі. Згідно «Правил користування мережею Інтернет» та розгорнутою зоною WI – FI доступу до ресурсів, Інтернет в бібліотеці не може використовуватися для ігор, спілкування в соціальних мережах.

Відповідаючи сучасним вимогам, бібліотека орієнтована на розширення спектра бібліотечно-інформаційних продуктів, що надаються, і пропонує користувачам значний перелік послуг, серед яких доступ до віддалених електронних колекцій. У режимі тестового доступу бібліотека надає можливість відстежувати оперативну наукову інформацію в повнотекстових базах даних провідних країн світу з правом перегляду й копіювання повних текстів статей тільки з комп'ютерів локальної мережі університету.

Отже, проблема правових відносин бібліотечного обслуговування вирішується за допомогою комплексного підходу, який включає забезпечення цілісної політики в системі державного управління формуванням, розвитком і використанням інформаційних ресурсів як на державному рівні, так і на рівні окремої бібліотеки, базуючись на інформаційно-комунікаційній стратегії розвитку бібліотеки, що забезпечить повноцінне накопичення, використання й доступність інформаційних ресурсів відповідно до сучасних потреб користувачів.

УДК 027.54:631

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ БІБЛІОТЕК ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ (НА ПРИКЛАДІ ННСГБ НААН)

ИНФОРМАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ БИБЛИОТЕК И ЕГО ИСПОЛЬЗОВАНИЕ В ИСТОРИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ (НА ПРИМЕРЕ ННСГБ НААН)

INFORMATION POTENTIAL OF AGRICULTURAL LIBRARIES AND ITS APPLICATION IN HISTORICAL RESEARCH

Красікова О.Ю. Національна академія аграрних наук України (м. Київ)

Красикова Е.Ю. Национальная академия аграрных наук Украины (г. Киев)

Krasikova O. Y. National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine (Kyiv)

В тезах розглядається місце та роль книги в історичних дослідженнях аграрної науки

В тезисах рассматривается место и роль книги в исторических исследованиях аграрной науки

The theses consider the place and role of the book in historical research of agricultural sciences

Ключові слова: історичні дослідження, бібліотека, книга, сільське господарство, ґрунтознавство, вчені-ґрунтознавці

Ключевые слова: исторические исследования, библиотека, книга, сельское хозяйство, почвоведение, ученые-почвоведы

Keywords: historical research, library, book, agriculture, soil science, soil scientists

«Среди ценностей, создаваемых человеческим гением, одно из первых мест (если не первое по достоинству) должно быть отведено книге или печатному слову вообще, в которых запечатлевается и увековечивается драгоценнейшее достояние человечества – мысль, знание...»

П. А. Тутковский

(П.А. Тутковский. В.И. Оноприенко., М. «Наука», 1987 г.– с. 118)

Інформаційний потенціал сільськогосподарських бібліотек є основою наукового розвитку сільського господарства будь-якої країни. На сучасному етапі в Україні з метою оптимізації роботи бібліотечно-інформаційної мережі створено 25 обласних територіальних об'єднань, до складу яких входять 257 сільськогосподарських бібліотек різного підпорядкування.

Головною національною книгозбірнею сільськогосподарської та лісогосподарської літератури є Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України (ННСГБ НААН).

Із здобуттям Україною державної незалежності все більшого масштабу набирають історичні дослідження в галузі сільського господарства, зокрема, ґрунтознавства. Науковою громадою схвально сприймається відродження забутих імен метрів сільськогосподарської дослідної справи: Г. Махова, О. Набоких, А. Терниченка, В. Крокоса, О. Янати та багатьох інших відомих учених, до наукового обігу долучаються факти, що тривалий час залишались недоступними для фахівців. Можна впевнено стверджувати, що здобутки вчених ґрунтознавців довоєнного періоду заклали міцний фундамент у вивченні природи південного заходу України, зокрема ґрунтознавства, геології, гідрогеології, палеонтології кайнозою, клімату, геоморфології, гідрології і гідрохімії Чорного моря. Ними були підготовлені висококваліфіковані фахівці, які разом з учителями успішно працювали в радянський період і заклали міцний фундамент для майбутніх дослідників.

Неоціненну роль у дослідженнях історії аграрної науки відіграють класичні раритетні джерела та монографічні видання сучасних фахівців сільського господарства, що зберігаються в сільськогосподарських бібліотеках.

Фонди ННСГБ НААН на сучасному етапі складають понад 1 млн. різних документів, у тому числі, іноземних видань на 25-ти мовах світу.

Особливе місце в скарбниці сільськогосподарської літератури ННСГБ НААН посідають рідкісні видання, що отримали статус національного надбання. Насамперед, – це література періоду 1802–1900 рр., що складається із надзвичайно важливих історичних джерел і відзначається своєю унікальністю, інформативністю, новизною та є основою відтворення цілісної картини становлення й розвитку сільськогосподарської дослідної справи. Слід підкреслити особливу цінність для історії науки таких фундаментальних праць, якими є дослідження ґрунтів природознавців світового рівня В. Докучаєва, П. Костичева та інших, а також енциклопедичні видання сільськогосподарської тематики.

Отже, роль сільськогосподарських бібліотек в історичних дослідженнях аграрної науки є провідною, а відтворення аграрної історії – вагомим внеском у розвиток сільського господарства нашої країни.

УДК 027.7:[023:005.31]

МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ (З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ВІДДІЛУ КРИВОРІЗЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ ДВНЗ «КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»)

МЕТОДИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКОГО ОТДЕЛА КРИВОРОЖСКОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА ГВУЗ «КРИВОРОЖСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ»)

METHODOICAL WORK IN SCIENTIFIC UNIVERSITY LIBRARY (FROM EXPERIENCE OF SCIENTIFIC-METHODOICAL DEPARTMENT OF KRYVYI RIH PEDAGOGICAL INSTITUTE OF STATE HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENT “KRYVYI RIH NATIONAL UNIVERSITY”

Лебедюк О. О., Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет»

Лебедюк Е. А., Криворожский педагогический институт ГВУЗ «Криворожский национальный университет»

Lebeduk O., Kryvyi Rih Pedagogical Institute of State Higher Education Establishment «Kryvyi Rih National University»

У статті розглядаються питання методичного забезпечення бібліотеки вищого навчального закладу, функції та значення методичної діяльності; розкривається досвід роботи науково-методичного відділу бібліотеки Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет».

В статье рассматриваются вопросы методического обеспечения библиотеки ВУЗа, функции и значение методической деятельности; раскрывается опыт работы научно-методического отдела библиотеки Криворожского педагогического института ГВУЗ «Криворожский национальный университет».

The article discusses issues of methodical supply in a university library, functions and significance of methodical work; experience of scientific-methodical department of the library of Kryvyi Rih Pedagogical Institute of State Higher Education Establishment –Kryvyi Rih National University” is dwelled upon.

Ключові слова: бібліотека вищого навчального закладу, методична діяльність бібліотеки ВНЗ, підвищення кваліфікації працівників бібліотек

Ключевые слова: библиотека вуза, методическая деятельность библиотеки ВУЗа, повышение квалификации работников библиотек

Keywords: university library, methodical work in university library, professional development of librarians.

Успішність функціонування бібліотеки ВНЗ як інформаційного, наукового та культурно-просвітницького центру зобов'язує бібліотечних фахівців швидко та адекватно реагувати на зміни інформаційних потреб користувачів, удосконалювати форми обслуговування, надавати якісне інформаційне консультування, розширювати спектр бібліотечно-інформаційних послуг, забезпечити процес інноваційного оновлення бібліотеки.

Процеси оновлення торкнулись майже всіх бібліотечних процесів. Однак у нашій діяльності є така ланка, де ці процеси набувають особливої гостроти. Це методична діяльність, яка є фундаментом для різноманітних бібліотечних інновацій, оскільки вона й визначається як інноваційна, тобто пов'язана з впровадженням нововведень у практику роботи книгозбірні вишу.

Функції методичної діяльності бібліотеки ВНЗ

№ п/п	Функція	Основні напрямки діяльності
1.	Аналітична	Аналіз планово-звітної документації бібліотеки, передового бібліотечного досвіду
2.	Інформаційна	Інформування бібліотекарів про досягнення бібліотечної теорії й практики
3.	Педагогічна	Організація підвищення кваліфікації бібліотекарів, сприяння адаптації кадрів у колективі, формування загальнокультурних та професійних компетентностей
4.	Організаційно-розпорядча	Надання практичної допомоги як структурним підрозділам бібліотеки, так і окремим працівникам; створення організаційно-розпорядчих документів
5.	Науково-дослідна	Розробка перспективних напрямків наукових досліджень бібліотеки, участь у конференціях, нарадах, семінарах тощо

Усі функції методичної діяльності бібліотеки ВНЗ взаємопов'язані. Виходячи з цих функцій, головними завданнями, які на сучасному етапі стоять перед методичною службою наукової бібліотеки Криворізького педагогічного інституту є:

підвищення ролі керівників відділів, головних спеціалістів;
розвиток творчої активності та ініціативи бібліотекарів;
формування бібліотечного мислення;
підвищення професіоналізму працівників бібліотеки.

- Усі ці завдання переорієнтують методичну роботу з організаційної на дослідну при збереженні традиційних напрямків діяльності;
- узагальнення та впровадження передового бібліотечного досвіду;
- підвищення кваліфікації бібліотекарів;

- методична допомога як відділам, так й окремим працівникам бібліотеки.
- Виконанню цих пріоритетних напрямків сприяє різноманіття форм методичної праці. Це: консультації, бесіди, аналітична діяльність, розробка методичних рекомендацій, документів, проведення семінарів, нарад, відвідування інших бібліотек тощо.

Аналітична функція. Це, у першу чергу, процеси планування та звітності. На основі цього аналізу здійснюється організаційно-методичний вплив на роботу окремих структурних підрозділів бібліотеки, виявляються ті ділянки бібліотеки, де методична допомога вкрай необхідна.

Науково-дослідна функція. Методичну діяльність бібліотеки потрібно розглядати як складову частину науково-дослідної роботи бібліотеки. У системі «наука-методика-практика» методична діяльність займає центральне місце, забезпечуючи впровадження результатів науково-дослідної роботи в практику конкретної бібліотеки. Зміст методичної діяльності – удосконалення роботи бібліотеки, навчання кадрів, допомога відділам бібліотеки в оволодінні інноваційними методами роботи. Вивчення, узагальнення та впровадження в практику новітніх бібліотечних технологій має дуже велике значення для покращення діяльності бібліотеки, є важливим напрямком методичного керівництва

В основу **організаційно-розпорядчої функції** покладено аналіз стану роботи бібліотеки. Для розробки організаційно-розпорядчих документів у країні впроваджується уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Головними нормативно-технічними документами цієї системи є: «Державний класифікатор управлінської документації України ДК 010-98», чинний з 01. 06.1999 р. та «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів (4163-2003)».

Для кожної функції бібліотечної діяльності передбачені певні види організаційно-розпорядчих та науково-методичних документів: положення, статuti для регламентації діяльності бібліотеки в цілому та її структурних підрозділів, інструкції – для управління технологічними процесами, методичні рекомендації – для закріплення прийнятого методичного рішення, методичні посібники – для навчання, підвищення кваліфікації та передачі досвіду.

Ми вважаємо, що орієнтовний перелік документів, які регламентують діяльність бібліотеки ВНЗ, повинен включати:

- положення про бібліотеку та її структурні підрозділи;
- правила користування бібліотекою та окремими підрозділами;
- посадові інструкції на всіх співробітників бібліотеки;
- інструкції на всі технологічні процеси (організація фондів і довідково-пошукового апарату, шлях документа в процесі обробки тощо);
- положення про ради (бібліотечну, методичну, дирекції);
- положення про атестацію;
- правила внутрішнього розпорядку, правила техніки безпеки та протипожежної безпеки;
- картотеку методичних рішень, методичні посібники, рекомендації, пам'ятки, розпорядження, накази тощо.

Для того, щоб упроваджувати інноваційні форми й методи роботи методистам бібліотеки необхідно їх проаналізувати та зробити висновки про доречність (або недоречність) введення тих чи інших інновацій у практику. Це є **інформаційною складовою** методичної діяльності.

Фонд фахових періодичних видань наукової бібліотеки Криворізького педагогічного інституту

Україна:

Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія (з 2011 р.);
Бібліотечна планета (з 2002 р.);
Бібліотечний вісник (1993-2008 рр.);
Бібліотечний форум України (2006-2008 рр., з 2010 р.);

Вісник книжкової палати (2006-2007рр., з 2009 р.);
Шкільна бібліотека (журнал) (2005-2009 рр., з 2011 р.);
Шкільна бібліотека (газета) (2004-2007 рр.).

Зарубіжні видання (Росія, Білорусь):

Библиография (2002-2005 рр.);
Библиотека в школе (2006-2007 рр.);
Библиотечное дело (2001-2006 рр.);
Библиотечное дело (2005-2007 рр.);
Библиотечный свет (2005);
Мир библиографии (2001-2006 рр.);
Научно-технические библиотеки (1993, 1995-1996, 1999-2000, 2003, з 2006 р.)

Впровадження інновацій – це активний процес впливу на роботу бібліотеки. Але підвищенню ефективності роботи бібліотеки сприяє не впровадження інновацій, а їх освоєння працівниками бібліотеки. На цьому постулаті наполягає відомий російський бібліотекознавець Анатолій Миколаєвич Ванєєв [1].

Педагогічна функція. Окремо зупинимось на підвищенні кваліфікації бібліотекарів, бо функціонування бібліотеки безпосередньо залежить від професійного рівня та особистих якостей її працівників.

Більшість працівників бібліотеки Криворізького педагогічного інституту – це люди, віддані бібліотечній справі, незаперечні професіонали, які сприяють розвитку бібліотеки та перетворенню її на сучасний інформаційно-культурний центр. Та, на жаль, існують кадрові проблеми, характерні для всіх бібліотек вищих навчальних закладів. Це старіння кадрів, відсутність спеціалістів, які добре розуміються на новітніх технологіях, мають можливості та бажання продукувати масив оригінальних ідей.

Ми проаналізували кадровий склад працівників бібліотеки Криворізького педагогічного інституту за такими критеріями як бібліотечний стаж та освіта.

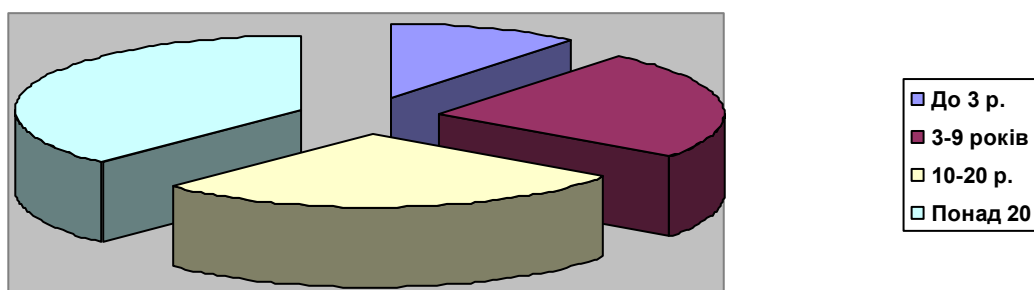
Штат бібліотеки Криворізького педагогічного інституту – 37,
з них мають повну вищу освіту – 34 (91,9%);
у т.ч. вищу спеціальну – 10 (27%).

Діаграма кількості працівників бібліотеки Криворізького педагогічного інституту з бібліотечною освітою (на 01.01.2013 р.)

За стажем бібліотечної роботи працівники розподіляються так:
 до 3 років – 4 (10,8 %);
 3-9 років – 9 (24,3 %);
 10-20 років – 10 (27 %);
 понад 20 років – 14 (37,9).

Діаграма кількості працівників бібліотеки Криворізького педагогічного інституту за бібліотечним стажем (на 01.01.2013 р.)

Далі наводимо таблицю з програми підвищення кваліфікації працівників бібліотеки Криворізького педагогічного інституту.

**Програма підвищення професійної майстерності
«Школа бібліотекаря» на 2013 рік**

№ п/п	Тема заняття	Форма проведення
1.	Бібліотека Криворізького педагогічного інституту: історія, сучасність, перспективи. Екскурсія в музей Криворізького педагогічного інституту	Лекція; екскурсія

2.	Комплектування та облік бібліотечного фонду. Бібліотечна обробка та каталогізація документів. ДПА.	Практичне заняття
3.	Користувач – бібліотекар: види та техніка бібліотечного спілкування. Професійна етика.	Семінар-тренінг
4.	Культурно-просвітницька та виховна діяльність бібліотеки ВНЗ	Круглий стіл
5.	Інформаційно-бібліографічне обслуговування користувачів ВНЗ: нові тенденції	Навчальний семінар
6.	Сайт бібліотеки Криворізького педагогічного інституту як обличчя книгозбірні. Методика пошуку в електронному каталозі.	Практичне заняття
7.	Фахова періодика як засіб підвищення професійної компетентності працівників бібліотеки Криворізького педагогічного інституту	Огляди фахових видань
8.	Стажування в провідних бібліотеках м. Кривого Рогу та Дніпропетровська	Стажування

Керівництво бібліотеки, зав. відділами та головні спеціалісти бібліотеки Криворізького педагогічного інституту вивчають досвід інших бібліотек шляхом відвідування науково-практичних конференцій, нарад, семінарів, розробляють технологічні та посадові інструкції, впроваджують нові технології в роботу бібліотеки, надають консультації користувачам бібліотеки з питань використання електронних ресурсів у локальній мережі та мережі Інтернет, документів на електронних носіях інформації тощо.

Методична діяльність – це робота, яка потребує постійного пошуку інноваційних шляхів підвищення ефективності й якості бібліотечно-бібліографічного обслуговування. На сучасному етапі головними завданнями науково-методичного відділу бібліотеки вищого навчального закладу є формування бібліотекаря як спеціаліста, підвищення й розвиток творчої ініціативи фахівців, диференційована методична допомога працівникам бібліотеки з урахуванням рівня їх професійної підготовки, підвищення бібліотечної культури шляхом організації занять «Школи бібліотекаря, формування позитивного іміджу бібліотеки вищого навчального закладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ванеев А. Методическое обеспечение библиотечной деятельности. учеб. пособие / М. Ванеев. - М.: Изд-во ИПО Профиздат, 2002.- 144 с.

УДК 027.7:021.4

БИБЛИОТЕКА ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ КАК ЗОНА КОММУНИКАТИВНОГО КОМФОРТА

БІБЛІОТЕКА ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК ЗОНА КОМУНІКАТИВНОГО КОМФОРТУ

UNIVERSITY LIBRARY AS AN ZONE OF COMMUNICATIVE COMFORT

Леденёва Н. Д., Национальный горный университет

Леденьова Н. Д., Національний гірничий університет

Ledenyeva N. D., National Mining University

В научном исследовании обсуждаются вопросы о библиотеках высшей школы как об одном из воспитателей гармоничных и морально совершенных личностей учебного заведения.

У науковому дослідженні обговорюються питання про бібліотеки вищої школи як про один з вихователів гармонійних і морально досконалих особистостей навчального закладу.

In this scientific research discusses about university library as one of the teachers of harmonious and morally perfect university individuals.

Ключевые слова: коммуникативный комфорт, библиотеки высшей школы, эдукация, структура воспитания.

Ключові слова: комунікативний комфорт, бібліотеки вищої школи, едукція, структура виховання.

Keywords: university libraries, communicative comfort, erudition, education structure.

Благодаря хранящимся в вузовских библиотеках духовным сокровищам, их смело можно назвать душой учебного заведения. Научно-техническая библиотека способна влиять и создавать атмосферу творческой заинтересованности в учебе, науке, культуре, искусстве, литературе, влиять на состояние духа молодого человека и таким образом участвовать в процессе воспитательного влияния на него.

Высшее учебное заведение – это учреждение, целью которого является продолжение эдукации молодого человека: воспитания, формирования, становления, развития, обучения.

Термин «эдукация» означает «выведение» «выращивание» (от лат. Educate от ex-duco – «вывожу»), то есть воспитание всесторонне развитой, гармоничной личности, «выведение» ее на высокий общечеловеческий культурный уровень, социализацию в качественно новых условиях.

Сколько человек живет, столько он и испытывает воспитательное влияние. Начавшийся в семье, дошкольном учреждении, в школе процесс национального воспитания логически и органично должен быть продолжен в высшей школе на соответствующем уровне. Прежние ученики, а нынешние студенты первых курсов, начинают свою жизнедеятельность в новой для них ситуации (новая форма организации обучения, изменение места проживания, новое окружение, особенности общения и пр.)

В высших учебных заведениях должны создаваться оптимальные условия для удовлетворения разнообразных общественно позитивных и полезных потребностей молодого человека.

Библиотека высшего учебного заведения является не только средством обеспечения доступа студентов к знаниям и информации, но и зоной коммуникативного комфорта, которая способствует воспитанию гармоничной, морально совершенной личности, открытой к

интеллектуальному и творческому развитию. Через художественное слово, музыку и живопись, через постоянное общение с литературой библиотека как центр интеллектуальной жизни не только университета, но и города, много делает для повышения общей культуры студенческой молодежи.

Важное место в структуре воспитания занимают чувства, которые являются источником богатства и глубины поведения человека. Они способствуют трансформации определенных действий личности из сферы умственного восприятия в сферу эмоциональных переживаний, что делает их стойкими, способствуют активизации психических процессов. Вспомним, как поэзия, музыка, изобразительное искусство, влияя на эмоциональную сферу человека, способствуют формированию чувств и благородных деяний.

Научно-техническая библиотека Национального горного университета первая вузовская библиотека в Приднепровском регионе. Созданная в конце XIX века, она, являясь ровесницей высшего горного училища, была единой библиотекой для учебных заведений региона до 40-х гг. XX века. Сотрудники университета не ограничивались изучением и чтением лекций по определенной дисциплине, но и плодотворно занимались изучением истории и культуры родного края. Они являлись активными участниками литературных и художественных кружков. Поэтому не случайно при университетской библиотеке появилась литературная студия «Уголек» (1968), одна из старейших в городе, которая продолжает свою работу и сейчас. Многие из ее слушателей, помимо выбранной специальности, стали известными поэтами. Например, Людмила Некрасовская - поэтесса, прозаик, эссеист является членом профессиональных союзов писателей и журналистов в Лондоне, Мадриде, Москве, Киеве, председателем днепропетровской областной организации Конгресса литераторов Украины. Золотое перо Руси (2008, Москва), Почетный гражданин искусства (2007, Мадрид). Лауреат десяти международных литературных премий и более 30-ти международных и всеукраинских поэтических фестивалей и конкурсов 2004-2010 гг. Автор одиннадцати поэтических сборников. Ее стихи переведены на английский, испанский, эсперанто, иврит.

Некоторые участники студии стали членами различных литературных союзов: Любовь Томская - поэтесса, прозаик, член Регионального союза писателей Приднепровья, Межрегионального союза писателей Украины (г. Луганск), Международного сообщества писательских союзов (г. Москва). За последний год Любовь Томская - самый титулованный поэт в Днепропетровске. В 2012-м она стала лауреатом семи международных и всеукраинских фестивалей: "Гринландия-2012", "Славянские традиции" и др.

Участники литературной студии «Уголек» Стас Бойко и Светлана Приходько стали лауреатами Всеукраинского поэтического фестиваля «Подкова Пегаса» (г. Винница, 2006 г), а Сергей Кучеренко, Анастасия Пугачева и Дмитрий Романчук - лауреатами литературного фестиваля «Летающая крыша» (г. Черкассы).

У многих «угольковцев» издано по несколько литературных сборников. Повести и рассказы братьев Прудченко публиковались в журналах Украины, России, Израиля, США и других изданиях. Общий тираж опубликованных произведений – более 800 тыс. экз.

Слушатели «Уголька» публикуются на страницах местных периодических изданий. К 100-летию университета были изданы альманахи «Гірничі обрії», «Берег поезії»(2009, 2011). Издавались и общие сборники: «Філософський зошит: Поетичний альманах»(2008), «Сердце не забудет: документально-литературный сборник» (2010), «Накопитель: Тетрадь № 1» (2006), «Написано за 15 хвилин: Експромти літературної студії «Вуглик»»(2011), а также индивидуальные сборники студийцев: Галины Алексеевой «Мелодии любви: стихи»(2007), Татьяны Валовой «Из лоскутков бегущих дней: стихи» (2009), Маши Колесниковой «Параноя: збірка віршів» (2009), Зинаиды Кравченко-Дубовской «Відлуння віків: поезії» (2009), Игоря Пистунова «З останнього: збірка віршів» (2008) и другие.

В разное время литературной студией руководили: Н. А. Фоменкова, А. Н. Шкляр (член Союза писателей Украины, поэт), Г. Д. Сидлецкая, Е. Д. Прудченко, С. Куликов.

Помимо литературы и поэзии, сотрудники и учащиеся университета увлекаются живописью, вышивкой, вязанием, фотографией и т. д. В стенах библиотеки проводятся постоянные выставки творческих работ, которые пользуются большим интересом у читателей библиотеки. В свое время радовали глаза наших читателей персональные фотовыставки авторских работ: выпускника НГУ С. Селезнева – «Фантазии и формы» (2001); заведующего кафедрой минералогии и петрографии В. В. Ишкова (2005); сотрудника университета В. В. Алмазова – «Эта милостливая природа» (2007); студента НГУ Артема Гусака – «Чарівний погляд об'єктиву» (2008); академика НАН Украины, профессора, ректора горного университета Г. Г. Пивняка – «Мить життя – вічність ...» (2010); профессора кафедры высшей математики Л. Я. Фомичевой – «Закохана у квіти я» (2011). Читальные залы библиотеки служили вернисажем для художественных работ доцента кафедры маркшейдерии Т. Г. Николаевой; для акварелей профессора НГУ В. В. Соболева; для работ художественной вышивки сотрудников НГУ Е. С. Шевель (2002) и А. И. Воеводы (2003), а также доцента кафедры философии Т. В. Журавлевой – «Натхнення рук жіночих і сердець» (2011).; для выставки корнепластики «Лесная скульптура» В. Семенова (2009).

Подобные выставки устраиваются совместно с другими библиотеками и организациями города, области: художественным музеем, литературным музеем и пр.

Организация и проведение творческих встреч, различных вечеров привели к созданию на базе научно-технической библиотеки НГУ творческой гостиной «Зустріч», в которой уже регулярно проводятся встречи с интересными людьми города и области. В гостях у «Зустрічі» уже побывали альпинисты, осуществившие восхождение на пик им. Т. Г. Шевченко (Сучанский хребет Кабардино-Балкарии) – наивысший памятник великому Кобзарю; профессор Национальной металлургической академии Украины В. С. Савега (тема: —История художественного и колокольного литья—); главный художник-постановщик Днепропетровского городского театра кукол В. М. Никитин; ведущий астроном областного планетария Л. О. Марченко; представители городской молодежной организации «Творческое объединение реконструкторов» и организации «Князя дружина» Е. Федорова, А. Гаренко и Н. Волин со своей программой «Историческая реконструкция быта, культуры, ремесла, костюмов»; мастер днепропетровского органа А. С. Юрийчук поделился своим «Життям у світі музики» и многие другие.

С интересом восприняли студенты предлагаемые им занятия факультатива дополнительных знаний «Дізнайся більше», где проходят художественные часы и «уроки» музыки, читательские конференции и альманахи путешествий. В последние годы произошло определенное смещение акцентов. На смену сухим лекциям пришли такие новые формы работы как урок-концерт «Эффект Моцарта», вечер-викторина «Листая страницы «Кобзаря», информационная лента «Адам Смит. Портрет рассеянного профессора», обзор-поиск «Таинственное золото конкистадоров. Большие географические открытия» и «История денег. Художественный аспект»; открытый разговор «Что значит быть читателем?» и тому подобное.

Для усиления эмоционального влияния на слушателей во время мероприятий используются художественное оформление помещений, видеоматериалы, слайды, музыкальное сопровождение. Такие мероприятия всегда приглашают студентов к сотрудничеству и сотворчеству, ибо содержательное общение – всегда творчество, обогащающее их внутренний мир. О проведении этих мероприятий заботится созданный отдел общественной информации.

В работе применяются в основном проблемно-поисковые методы и приемы. Хочется, чтобы мероприятия вызвали интерес у слушателей и были нужны нашим читателям. Каждое мероприятие имеет какую-то „изюминку”, это сгусток мыслей, эмоций, призывов, предупреждений. И почти всегда – это немножечко и интеллектуальная провокация, которая дает духовную пищу молодежи. Они учат любить и ценить образное слово писателя и брать его за образец. Удачное мероприятие – это как ключи от храма, где встречаются необычные собеседники – автор, библиотекарь, читатель и художественный образ, которые ведут между собой диалог на равных о цене человеческой жизни, о нравственности и аморальности, об истине, счастье и красоте

Все проводимые мероприятия сопровождаются не только традиционными книжными выставками и просмотрами литературы, но и тематическими слайдовыми презентациями.

Просветительская деятельность библиотеки строится на совместной работе с институтом гуманитарных проблем, кружками университета, центром досуга НГУ. В последние годы библиотека активно сотрудничает с клубом исторического танца «Відлуння» при горном университете. В рамках цикла мероприятий «Бібліотечні гостини» проводятся совместные творческие вечера, которые знакомят присутствующих с танцевальными традициям разных стран - это и творческие чаепития «Із Шотландією в серці» (о шотландских традициях), «Меня пленяет вихорь бальный» (о бальной культуре в России XIX века), «Burns supper» (ко дню рождения Роберта Бернса), это и творческая вечеринка «Золоті двадцяті: Париж – Нью-Йорк» (о культуре танцев 20-х гг. XX ст.) и т. д.

Характерной особенностью научно-технической библиотеки горного университета является то, что она находится в постоянном поиске новых форм работы с пользователями, создает условия для общения людей разных мировоззрений и национальностей, а также для восприятия научных и духовных ценностей.

А выступления студентов на таких мероприятиях в библиотеке еще раз доводят, что вузовская библиотека является не только активным участником и помощником в учебном процессе, но и необходимым источником дополнительных знаний, которые повышают общую культуру, кроме того, является центром содержательного досуга.

На дверях древней библиотеки висела надпись «Аптека души». И сейчас сотрудники библиотеки создают такую атмосферу, в которой каждый посетитель может получить качественную информацию по интересующей его теме, будет удовлетворен той творческой обстановкой и беседами друг с другом. И самое главное, чтобы у него было постоянное желание возвращаться в библиотеку.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Актуальные проблемы гуманитарного знания в техническом вузе / Санкт Петербургский государственный горный университет. – СПб, 2011. – 331 с. - (Записки Горного института; Т.193)
2. Грабар Н. Інформаційно-виховні функції бібліотеки вищого навчального закладу // Вісник Книжкової палати. – 2004. – № 1. – С. 35-37.
3. Дригайло В. Г. Миссия вузовских и других научных библиотек // Научные и технические библиотеки. – 2004. - № 4. – С. 50-55.
4. Сучасні проблеми бібліотечної діяльності у вищих навчальних закладах в контексті переходу до інформаційного суспільства: збірник тез доповідей науково-практичної конференції. – Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2008. – 68 с.

УДК 378

**ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКИ У ВНЗ
У СУЧАСНОМУ ОСВІТЯНСЬКОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ**

**ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ НАУКИ В ВУЗАХ В СОВРЕМЕННОМ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ УКРАИНЫ**

**INFORMATION SUPPORT OF SCIENCE AT UNIVERSITIES
IN THE MODERN EDUCATIONAL SPHERE OF UKRAINE**

Лесюк О.В., Академія митної служби України

Лесюк О. В., Академия таможенной службы Украины

Lesyuk O. V., Academy of Customs Service of Ukraine

Послідовно викладено та обґрунтовано фактори інтелектуалізації сучасного простору України, серед яких головним організаційним осередком є ВНЗ. Поєднання фундаментальної науки у ВНЗ та науково-педагогічної практики забезпечують створення нового соціального інтелекту нації. Умовою професіоналізації сучасної вищої освіти в Україні стає її інформаційне забезпечення через використання світових та національних інформаційних ресурсів.

Последовательно изложены и обоснованы факторы интеллектуализации современного пространства Украины, среди которых главным организационным центром есть ВУЗы. Сочетание фундаментальной науки в ВУЗах и научно-педагогической практики обеспечивают создание нового социального интеллекта нации. Условием профессионализации современного высшего образования в Украине становится ее информационное обеспечение через использование мировых и национальных информационных ресурсов.

The intellectualization factors of modern space in the Ukraine are consistently described and justified. The main organizational centers among them are universities. Combination of basic science and scientific practices in higher education provide the creation of new social intelligence of the nation. The condition of the professionalization of modern higher education in Ukraine is its information support using international and national information resources.

Ключові слова: вища школа, інформаційне забезпечення, інформатизація освіти

Ключевые слова: высшая школа, информационное обеспечение, информатизация образования

Key words: higher education, information, informational support of education

Українська освіта ХХІ ст. повинна стати конкурентоздатною в глобалізаційному вимірі інформаційного простору, віднайти й забезпечити перспективи вдосконалення змісту освіти та її інформаційно-технічного забезпечення. Замість традиційної ретрансляції знань у навчальному процесі повинно домінувати формування умов і засобів для успішного творчого пошуку, втілення інноваційних технологій в освітянську діяльність, забезпечення найкращого середовища для здійснення соціалізації індивіда через наукові комунікації.

Досліджуючи наукові джерела щодо окреслених актуальних аспектів теми, було виявлено методологічну особливість розглядання сьогодні сучасного освітянського простору науковцями. В індустріальному суспільстві перевага надавалась прагматичній, технократичній домінанті в освіті. У сучасній освітянській ситуації в межах функціонування інформаційного суспільства головний акцент зроблено на гуманітарному вимірі освіти.

Інформаційна ємність вищої освіти має також важливий економічний критерій розвитку сучасного суспільства України. Економічну цінність інформаційної діяльності у ВНЗ по виробництву інформаційних продуктів та послуг можна розглядати як частину інформаційного бізнесу у валовому національному продукті. Таке визначення відносно діяльності інформаційних та бібліотечних структур ВНЗ не є протиріччям щодо теорії інформаційного суспільства. Відносно економічного критерію оцінки стану національного інформаційного простору вища освіта належить до вторинного інформаційного сектору економіки.

Характерною ознакою цього сектору є не виробництво інформаційного продукту та послуг по ринковій вартості, а інформаційна діяльність з асортиментом наданих послуг у структурі навчального закладу, які сприяють підвищенню ефективності праці та управління освітянським процесом. Економічна цінність інформаційної діяльності вузівських центрів оцінюється за кінцевим результатом освітянської діяльності – якості підготовки фахівців для всіх сфер життєдіяльності суспільства.

Підвищення якості наукових та науково-методичних розробок у ВНЗ на користь ефективності навчального процесу залежить переважно від двох факторів: наукової кваліфікації професорсько-викладацького складу та наявності «лабораторних» умов для постійного вдосконалення особистісного знання. Враховуючи існуючі мовні, просторові, галузеві бар'єри на шляху отримання всього обсягу нового знання про предмет навчання, актуальним стає включення в процес формування якісного знання з фахів у ВНЗ посередників між особистістю студента та обсягом наукової інформації. Значущість посередницьких структур у ВНЗ підвищується необхідністю адаптації нового знання безпосередньо до завдань навчального процесу, в якому знання подається на рівні апробованого та формуючого професійні навички.

Для освітянського простору України характерним залишається існування при кожному ВНЗ окремого інформаційного посередника – наукової бібліотеки або її трансформації в навчальний інформаційно-ресурсний центр. Формуючи організацію роботи наукової бібліотеки ВНЗ, її нормативно-правові засади, доречно з'ясувати для кожного закладу окремо рівень інформаційної насиченості наукової та науково-методичної діяльності, що забезпечує якісні показники навчального процесу. Первинним кроком у формуванні стратегії інформаційного забезпечення головних напрямів діяльності ВНЗ є створення моделі стратегічного плану наукових досліджень локального, регіонального, національного рівнів, враховуючи етапність створення нового знання в межах галузевого спрямування ВНЗ. Процес моделювання наукових досліджень для наукової бібліотеки ВНЗ є необхідним чинником управління її внутрішньою функціональною спрямованістю, що забезпечує її мобільність і значущість для ВНЗ.

Процес моделювання наукових досліджень для наукової бібліотеки ВНЗ є необхідним чинником управління її внутрішньою функціональною спрямованістю, що забезпечує її мобільність і значущість для ВНЗ. Взаємовпливовість та взаємообумовленість науки та навчального процесу є соціальною необхідністю сьогодення, оскільки динаміка наукового знання сучасного періоду розвитку науки, диктує необхідність впровадження інновацій у змістовне наповнення наукових дисциплін. Кожний із означених напрямів наукової діяльності ВНЗ має бути деталізовано з урахуванням потреб поточного навчального року, періоду ліцензування спеціальностей ВНЗ, періоду акредитації, періоду звітування про наукові та навчальні досягнення. Крім того, еволюція сучасного знання на принципах інтеграції фундаментальних наук і міждисциплінарних зв'язків прикладних наук сприяє оновленню глосаріїв, розробки галузевих тезаурусів та їх використання в створенні наукових та навчальних текстів, перш за все, наукових монографій, підручників та навчальних посібників. Базові засади інформаційного компоненту відповідають змістовним положенням «Концепції національної інформаційної політики», де відокремлено розглядаються основні складові інформатизації українського суспільства.

До перспектив наукового та прикладного удосконалення інформаційного забезпечення наукової та науково-педагогічної діяльності у ВНЗ України, досліджуючи досвід їх інноваційної політики, слід віднести, у першу чергу такі: удосконалення нормативно-правової бази щодо використання науково-інформаційних ресурсів в електронному середовищі ВНЗ; організацію депозитарію

електронних видань і електронних версій друкованих видань, розгортання роботи з архівування наукової інформації в соціальних мережах; наповнення локального сховища електронної інформації ВНЗ як засобу інтеграції інформаційних ресурсів бібліотеки, кафедр, науково-дослідних підрозділів і формування єдиного науково-інформаційного простору; розвиток корпоративних інформаційних мереж, що інтегрують територіально-розподілені бібліотечні структури та інформаційні ресурси за напрямками підготовки фахівців.

УДК 027.7:025.5

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ В НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ БИБЛИОТЕКЕ НАЦИОНАЛЬНОГО ГОРНОГО УНИВЕРСИТЕТА

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КОРИСТУВАЧІВ У НАУКОВО-ТЕХНІЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ НАЦІОНАЛЬНОГО ГІРНИЧОГО УНІВЕРСИТЕТУ

FORMATION OF USERS INFORMATION CULTURE IN SCIENTIFIC AND TECHNICAL LIBRARY OF NATIONAL MINING UNIVERSITY

Лоздан Л.В., Национальный горный университет

Лоздан Л.В., Національний гірничий університет

Lozdan L. V., National Mining University

В статье рассматривается роль библиотеки и всех её подразделений в формировании информационной грамотности пользователей посредством создания единого информационного пространства ВУЗа.

У статті розглядається роль бібліотеки і всіх її підрозділів у формуванні інформаційної грамотності користувачів за допомогою створення єдиного інформаційного простору ВУЗу.

The paper observes the role of library and all its departments in formation of user information literacy through the creation of common information and communication university space.

Ключевые слова: информационная культура пользователей, культура личности, информационное пространство вуза, библиотечные ресурсы.

Ключові слова: інформаційна культура користувачів, культура особистості, інформаційний простір ВУЗу, бібліотечні ресурси.

Keywords: information culture of users, personal culture, information university space, library resources.

Составной частью общей культуры личности является информационная культура, возможность осуществлять конструктивный подход к поиску информации, оперативно ее находить и эффективно использовать. Основным компонентом информационной грамотности пользователя является образование и самообразование, профессиональный уровень и квалификация, практический опыт работы с источниками информации.

Вузовская библиотека и ее ресурсы, традиционные и инновационные, являются частью информационного пространства. Именно библиотека учебного заведения обеспечивает межотраслевые научные связи, обеспечивает учебный и научно-исследовательский процессы документами межотраслевой, общеобразовательной и специальной тематики, ориентируясь на учебные планы конкретного заведения.

Одним из важнейших направлений работы научно-технической библиотеки Национального горного университета является формирование информационной грамотности пользователя, без чего невозможно эффективное использование библиотечных ресурсов. В связи с этим, в библиотеке разработан план комплексных мероприятий по работе с пользователями, направленных на формирование основных информационных навыков и их применению: лекции и практические занятия; обзорные экскурсии по библиотеке, беседы и консультации; культурно-образовательные мероприятия; связи со средствами СМИ.

Сотрудниками справочно-библиографического отдела разработано несколько презентационных программ для различных категорий пользователей с учетом их профессиональной специализации и уровнем информационной подготовки: учащихся лица, первокурсников, магистров, аспирантов и т.д. Проводимые занятия ставят перед собой несколько целей: знакомство с информационными ресурсами библиотеки, в т.ч. с имеющимися базами данных; приобретение практических навыков работы с различными источниками информации, обучение пользованием информационно-поисковой системой в традиционном и автоматизированном режимах. Обучение поиску информации неразрывно связано с обучением правилам пользования каталогами, картотеками, справочниками, словарями и другими вспомогательными материалами. Появление компьютерных информационно-поисковых систем в библиотеке требуют развития специализированных навыков: понимания представления информации в базах данных, умения выбирать область поиска, пользоваться ключевыми словами. Пользователи убеждаются, что электронный каталог гораздо компактнее, чем традиционный, а поиск в нем быстрее, разнообразнее и удобнее. В плане программы – реклама мероприятий, проводимых в библиотеке: выставки-просмотры, творческие встречи, презентации и т.д. Все это в совокупности формирует позитивное отношение пользователей к библиотеке, желание стать ее постоянными посетителями, повышает ее имидж.

Изменения, происходящие во внешней среде, заставляют вузовские библиотеки выполнять новые функции, расширять виды информационных услуг, уделяя больше внимания библиотечно-библиографической, аналитической и фактографической информации, создавать новые информационные продукты. Сегодня в библиотеки технических вузов приходят пользователи с изменившимися и усложнившимися запросами и требованиями к запрашиваемой информации. Поэтому специалисты библиотек ассоциируются теперь у пользователей не только с хранителями информации, но и с консультантами, помогающими им адаптироваться к новым информационным технологиям.

Используются различные методики активного обучения студентов, от комплексных программ по развитию информационной культуры до индивидуальных консультаций пользователей. Пользователям предоставляется возможность работы с электронными ресурсами библиотеки: электронным каталогом, репозиторием, медиа-архивом, полнотекстовыми БД - на сайте <http://www.nmti.org.ua> . С 2012 г. обеспечен доступ к электронному каталогу всем пользователям Internet. Наиболее эффективными технологиями, способствующими самостоятельной работе студентов и дистанционному обучению, является Интернет и мультимедийные технологии.

Пересмотрены программы библиотечно-библиографических занятий. Их направленность не только библиотековедение и библиография, но и основы информатики. Главная цель дисциплины «Основы информационной культуры», изучаемой студентами на первом и четвертом курсах в нашей библиотеке, – подготовка будущих специалистов НГУ к успешной самореализации в условиях информационного общества и общества знаний. Задачей программ является формирование творческой личности, способной реализовать добытую информацию в личных и профессиональных интересах.

Отсюда вытекает необходимое требование к вузовской библиотеке – создание системы непрерывного обучения пользователей информационным технологиям. При выполнении этого условия информационные ресурсы будут доступны и понятны.

Обязательной составляющей частью информационного образования является умение создавать новую информацию. При этом пользователь должен представлять ценность созданной им

информации. С этой целью научно-техническая библиотека Национального горного университета для пополнения электронного каталога, оцифровке документов привлекает студентов. Студенты разрабатывают курсовые и дипломные проекты, связанные с автоматизацией и компьютеризацией библиотеки. Таким образом готовятся грамотные и активные пользователи библиотеки, умеющие работать с информационными ресурсами. И что наиболее важно – пользователю предоставляется возможность принимать участие в разработке программных продуктов, необходимых для автоматизации библиотечных процессов.

В стратегическом плане развития научно-технической библиотеки университета - стать центром, обеспечивающим пользователям оперативный, свободный и комфортный доступ к информационным ресурсам, занять ключевые позиции в научно-образовательном процессе вуза; стать субъектом реализации функции социально-культурной адаптации личности и ее всестороннего гармонического развития. Решая эту задачу, библиотека установила творческие конструктивные отношения с ректоратом, деканатами и другими структурными подразделениями вуза. Освоено новое направление в работе библиотеки: информационное сопровождение крупных вузовских и даже городских и областных мероприятий.

Сотрудники научно-технической библиотеки НГУ готовы к выполнению сложных задач, которые должны обеспечить доступ к информации в любом формате для всех пользователей. Библиотека должна стать не просто хранилищем книг, а информационным провайдером.

Таким образом, посредством единого информационного и коммуникационного пространства вуза и собственной информационно-образовательной среды, библиотека обеспечивает равноправный доступ и рациональный обмен информационно-библиотечными ресурсами, создает условия для самообразования, саморазвития и формирования информационной культуры будущих специалистов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Нефедова О. Н. Обучение пользователей в вузовской библиотеке // Научные и технические библиотеки, 2004. - № 7. – С. 58-61.
2. Доронина И.Н. Формирование информационной культуры профессионала библиотечно-информационной деятельности // Научные и технические библиотеки, 2009. - № 9. – С. 73-78.
3. Рыбальченко Е. Опыт формирования информационной компетентности пользователей вузовской библиотеки // Бібліотечний форум України, 2009. - № 3. – С. 28-31.
4. Юсупова Г.Н. Приоритеты и социальная значимость формирования информационной культуры студентов различных специальностей // Научные и технические библиотеки, 2010. - № 3. – С. 33-38.
5. Нефедова О.Н. Формирование информационной культуры в процессе становления специалиста:[Библиотека ДВНЗ "НГУ"] // Проблеми розробки галузевих стандартів вищої освіти нового покоління:Наук.-метод. конф. 12-13 травня 2011 р., м. Дніпропетровськ: Зб. тез доповідей. – Дніпропетровськ : НГУ, 2011. – С. 129-132.
6. Дригайло С.В. Формирование информационной культуры пользователей и сотрудников библиотеки // Научные и технические библиотеки, 2011. - № 1. – С. 79-88.
7. Ткаченко Т.П. Основи інформаційної культури; навчальний посібник / МОН України, Донецький Національний університет економіки і торгівлі, НБ. – Донецьк : [ДОННУЕТ], 2009. – 332 с.

УДК 027.7(477.8):017.1-028.27

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ КАТАЛОГІВ НА САЙТАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ БІБЛІОТЕК ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ЭЛЕКТРОННЫХ КАТАЛОГ НА САЙТЕ УНИВЕРСИТЕТСКОЙ БИБЛИОТЕКИ ЗАПАДНОГО РЕГИОНА УКРАИНЫ

THE FUNCTIONING OF ELECTRONIC CATALOGUES AT THE UNIVERSITY LIBRARY WEB SITES OF WESTERN REGION OF UKRAINE

Луцишина Т. С., Рівненський державний гуманітарний університет

Луцишина Т. С., Ровенский государственный гуманитарный университет

Lutsyshyna T. S., Rivne State Humanitarian University

У доповіді висвітлено зміст та особливості функціонування електронних каталогів, поданих на сайтах університетських бібліотек Західного регіону України

В докладе освещены содержание и особенности функционирования электронных каталогов, представленных на сайтах университетских библиотек Западного региона Украины

The article considers the content and features of functioning of e-catalogues at the university library web sites of the Western region of Ukraine.

Ключові слова: електронний каталог, бібліотека ВНЗ, веб-сайт бібліотеки, інформаційні ресурси, інформаційне забезпечення навчального процесу.

Ключевые слова: электронный каталог, библиотека вуза, сайт библиотеки, информационные ресурсы, информационное обеспечение учебного процесса.

Keywords: e-catalogue, university library, library web site, information resources, information support of educational process.

В умовах тотального впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій в усі сфери суспільної діяльності реалізація основних функцій бібліотеки ВНЗ — інформаційне забезпечення, необмежений доступ до вітчизняних і світових інформаційних ресурсів, інформаційний супровід навчального та наукового процесів — покладається на веб-сайт. Сьогодні веб-сайт розглядається фахівцями як інструмент, що дозволяє виконувати функції, притаманні реально існуючій організації у віртуальному просторі, та надає додаткові можливості користувацькій аудиторії.

Місце й роль бібліотеки ВНЗ у системі інформаційного забезпечення навчальної та наукової діяльності ВНЗ стали предметом дослідження багатьох науковців. Сучасні напрями розвитку бібліотек ВНЗ в умовах інформатизації освіти й науки досліджували Т. Єременко, Т. Колесникова; рівень автоматизації бібліотек ВНЗ та її вплив на інформаційне обслуговування аналізувала Л. Кислюк. Окремі аспекти інформаційно-ресурсного забезпечення навчального процесу вивчали О. Панарина, О. Кузьмінська, Н. Коряковцева, Н. Редькіна. Зокрема, проблеми ефективності бібліотечних веб-сайтів розглядала Н. Редькіна, яка відносить створення веб-сайту до стратегічних напрямів діяльності бібліотек [2]. Дещо інший підхід до функціонування веб-сайтів має Н. І. Гендіна, яка називає веб-сайт одним із найважливіших видів сучасних інформаційних ресурсів [1]. Проте, окремі аспекти інформаційного наповнення веб-сайтів бібліотек ВНЗ вивчені недостатньо.

Метою даної статті є дослідження особливостей функціонування електронних каталогів (далі ЕК) на сайтах університетських бібліотек Західного регіону України.

Враховуючи функціональне призначення та потреби цільової аудиторії користувачів, веб-сайт бібліотеки ВНЗ має низку особливостей, що вирізняють його з-поміж веб-представництв інших організацій. По-перше, веб-сайт бібліотеки ВНЗ є важливою складовою сайту університету, що відображається у відповідному його розділі. Оптимальним вважають розміщення посилання на сайт бібліотеки на головній сторінці сайту університету та забезпечення можливості легкого переходу між ними. По-друге, при створенні та підтримці життєдіяльності сайту бібліотеки ВНЗ основна увага повинна надаватись його інформаційному наповненню (контенту). Для формування контенту бібліотечних сайтів та їх ефективного функціонування В. К. Степанов пропонує перелік обов'язкових розділів, наявність яких може варіюватися самою бібліотекою, залежно від специфіки профілю навчального закладу: новини / календар подій; загальні відомості про бібліотеку; інформаційно-бібліографічні ресурси; відомості про фонди; перелік послуг, що надаються [3].

Віддалені користувачі веб-сайту бібліотеки ВНЗ перш за все звертаються до ЕК як ресурсу, що забезпечує багатоаспектний пошук інформації. Тому предметом нашого дослідження є аналіз змісту й особливостей функціонування ЕК, представлених на сайтах університетських бібліотек Західного регіону України, як об'єкта дослідження.

Для аналізу інформаційних ресурсів бібліотек ВНЗ у веб-середовищі були обрані бібліотеки, які є членами Львівського зонального методичного об'єднання (ЛЗМО). До складу Львівського зонального методичного об'єднання входять 34 бібліотеки ВНЗ III-IV рівня акредитації Львівської, Волинської, Рівненської, Закарпатської, Чернівецької, Тернопільської, Івано-Франківської областей. Методичним центром ЛЗМО є Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка.

На момент здійснення дослідження (друга половина серпня — перша половина вересня 2013 р.) не всі бібліотеки мали власні веб-представництва в мережі Інтернет і, на жаль, не всі сайти відповідали вимогам якості. Із 34 бібліотек власними веб-сайтами та функціональними веб-сторінками в мережі представлені 30.

Більшість досліджуваних бібліотек ВНЗ формують ЕК на основі базового програмного забезпечення «УФД/Бібліотека» (67 %) та «ІРБІС» (20 %). Лише Наукова бібліотека Львівського національного університету (НБ ЛНУ) імені І. Франка використовує автоматизовану бібліотечно-інформаційну систему (АБІС) власної розробки „ГАЛС” (3 %). 10 % бібліотек не представили АБІС на власних веб-сайтах.

В НБ ЛНУ імені І. Франка ЕК формується новими надходженнями з 1991 р. та складається з баз даних (БД) «Каталог нових надходжень», «Замовлення читача», «(АФ) Електронний каталог» (каталог франкомовних видань колекції корпоративного проекту «Французький Альянс»). У програмному середовищі «ГАЛС» для пошуку в ЕК пропонується понад 20 параметрів. Можливий пошук за різними варіаціями заголовка, предметною рубрикою, географічним регіоном, примітками, резюме, основним текстом та деякими відомостями, які присвоюються документу під час вводу відомостей у БД.

Такий широкий спектр пошукових параметрів потрібний для професійного пошуку, але може спричиняти труднощі при користуванні ЕК непрофесіоналами. Було б доцільно доповнити пошукову форму ЕК гіпертекстовими підказками.

НБ Національного медичного університету імені Д. Галицького формує ЕК на основі прикладної програми «ІРБІС» та базових модулів «Електронний каталог» і «Повнотекстова база». Пошукові можливості каталогу розраховані на користувачів з різним рівнем інформаційної грамотності й передбачають різні види пошуку: стандартний (за автором, назвою, роком видання та ключовими словами), розширений (галузевий пошук за ключовими словами, який уточнюється додатковими пошуковими параметрами), професійний (передбачає короткий або повний формат представлення бібліографічної інформації), розподілений (пошук у розподілених БД ІРБІС-корпорації), за словником (алфавітний пошук за ключовими словами, автором, назвою та

хронологією), галузевий та проблемно-тематичний (що здійснюється за Державним рубрикатором з науково-технічної інформації, предметними рубриками, УДК, ББК, темами). Кожен вид пошуку супроводжується правилами складання запиту під час пошуку.

Серед бібліотек, які обрали базовим програмним забезпеченням «УФД/Бібліотека», вигідно вирізняється ЕК Науково-технічної бібліотеки (НТБ) Національного університету (НУ) «Львівська політехніка», який нараховує 319 312 документів та поновлюється кожні два тижні. В ЕК НТБ НУ «Львівська політехніка» обліковуються документи з 1985 р. та результати ретроспективного обліку фондів НТБ. В ЕК виділено БД «Актуальні питання в соціально-економічній періодиці», «Праці вчених Львівської політехніки», «З історії Львівської політехніки», «Вища школа України». Детальна інформація про ЕК відображена в паспорті, який допомагає користувачам зорієнтуватися в змісті ЕК. Пошук документів можна здійснювати як за атрибутами (автор, назва, місце та рік видання, інші вихідні відомості), так і за тематикою документів через рубрику «Пошук теми» та за допомогою класифікаторів.

Щоб скористатися ЕК НТБ Тернопільського національного технічного університету, досить відкрити головну сторінку веб-сайту бібліотеки. Пропонується пошук в ЕК за назвою документа та є посилання на детальний пошук, що характерний для ЕК, які функціонують на основі програмного забезпечення «УФД/Бібліотека». Весь фонд бібліотеки облікується в ЕК. Особливістю ЕК вишу є те, що для пошуку літератури використовується ще одна АБІС — «Кона»» Вона дозволяє здійснювати повну каталогізацію, проводити електронний облік видач та повернення примірників, облік витрат на придбання літератури, керування користувачами й підрозділами, відслідковувати боржників і створювати звіти по користувачах бібліотеки.

Забезпечується пошук літератури за різними елементами АСПІ. Параметри пошуку можна додавати до перегляду за автором і назвою та уточнювати чи спрощувати пошуковий припис.

Перейти до пошуку в ЕК НТБ Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (ІФНТУНГ) (АБІС «УФД/Бібліотека») можна, обравши відповідний лінк у стрічці меню веб-сайту бібліотеки. На даний час в ЕК міститься 323 тис. записів. Зареєстрованим користувачам можна скористатися розділом «Ваш персональний формуляр» та замовити необхідні документи, відібрані за результатами пошуку. Для комфортності користування ЕК у рубриці «Користувачам» міститься „Інструкція з пошуку документів в програмі «УФД/Бібліотека» та «Інструкція з пошуку документів по електронному каталогу з можливістю їх замовлення через сайт науково-технічної бібліотеки». На сайті НТБ ІФНТУНГ, крім текстової та графічної інформації щодо користування ЕК, міститься відеоінструкція, яка наочно демонструє послідовність виконання операцій пошуку інформації.

Оскільки специфіка інформаційних ресурсів університетських бібліотек полягає в тому, що об'єктом інформаційного забезпечення є наукова та навчальна діяльність вузу, то пошукові форми ЕК окремих бібліотек мають посилання на спеціальні та/або профілізовані БД. Варто відзначити широкий вибір класифікаторів, що сприяють інформаційному забезпеченню навчального процесу у ВНЗ: «Видання з грифом МОНУ», «Каталоги НТБ ІФНТУНГ», «Напрямок підготовки», «Рекомендована література в електронному вигляді для студентів 1—5 курсів»»

В ЕК НБ Тернопільського національного економічного університету (ТНЕУ) серед класифікаторів наявний «Каталог навчальних курсів», який здійснює пошук у межах дисциплін, які читаються в навчальному закладі. Додаткові параметри пошуку за навчальними дисциплінами містять ЕК НБ Національного університету водного господарства та природокористування (НУВГП) та НБ Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника.

Нетрадиційний перелік класифікаторів пропонують ЕК бібліотеки Мукачівського державного університету: краєзнавча БД «Карпатика» та проблемно-тематична «Проблеми освіти та нові технології навчання». ЕК Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича містить БД «Систематична картотека статей», «Краєзнавча картотека» та «Конференції і вісники».

Часто в ЕК міститься інформація про історію ВНЗ та праці викладачів навчального закладу. ЕК НБ Тернопільського національного економічного університету пропонує „Праці викладачів ТНЕУ”, які згруповані за алфавітом викладачів ВНЗ, і містить посилання на праці співавторів та

повний текст документа. Інформаційні ресурси з аналогічним функціональним призначенням мають ЕК НБ НУВГП (БД «Праці викладачів НУВГП»), ЕК бібліотеки Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка (ДДПУ) (БД «Праці вчених ДДПУ») ЕК НТБ ІФНТУНГ (БД «Видання праць викладачів та науковців університету», БД «Історія ІФНТУНГ»), ЕК бібліотеки Івано-Франківського національного медичного університету (ІФНМУ) (БД «Праці науковців ІФНМУ»), БД «Праці співробітників вузу» в ЕК НТБ Українського національного лісотехнічного університету.

З погляду користувача, технологія здійснення інформаційного запиту та отримання результатів пошуку в проаналізованих програмних продуктах фактично однакові. Проте існують деякі відмінності в комфортності та якості користування ЕК як сервісною послугою кожної окремо взятої бібліотеки. На наш погляд, найбільш прийнятною та доступною для користувачів з різним рівнем інформаційної культури є пошуковий інтерфейс ЕК НБ національного медичного університету імені Д. Галицького, який працює в програмному середовищі «ІРБІС».

Не можна залишити поза увагою те, що з усіх розглянутих тільки ЕК НТБ ТНЕУ імені І. Пулюя містить бібліографічні записи всього фонду бібліотеки. Особливість ЕК НТБ ТНЕУ імені І. Пулюя полягає також у тому, що пошукова форма даного ресурсу стає доступною при відкритті головної сторінки сайту бібліотеки й не потребує додаткових витрат часу на пошук його місцезнаходження.

Додаткові пошукові можливості ЕК забезпечують БД, які входять до структури каталогів. Тематичне спрямування цих БД профілізоване у відповідності до специфіки інформаційного забезпечення навчального процесу та фахової підготовки у вузі. Вдале рішення щодо тематичної структури БД мають ЕК НТБ Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, НБ Тернопільського національного економічного університету, бібліотека Мукачівського державного університету, НБ Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича.

Отже, веб-сайт бібліотеки — це інтегрований інформаційний ресурс, який сприяє просуванню інформаційних продуктів і послуг бібліотеки у віртуальному просторі та задовольняє інформаційні потреби як локальних, так і віддалених користувачів.

Оскільки завдання ЕК — створення на основі БД бібліотеки якісного, багатофункціонального інформаційно-бібліографічного ресурсу, який має задовольняти потреби не тільки користувачів бібліотеки, а й всіх користувачів Інтернету, то основними критеріями ефективності та адекватності ЕК університетських бібліотек необхідно визначити такі:

спрощена процедура авторизації для доступу до ЕК;
широкі можливості для пошуку, навігації та отримання інформації в ЕК за рахунок навчальних матеріалів та гіперпосилань, що допомагають невідготтованим користувачам орієнтуватися в ЕК;
інтуїтивний інтерфейс пошуку (коли замість систематичного індексу користувач бачить інтерактивне гіперпосилання за тематичною рубрикою й автоматично отримує бібліографічну добірку за відповідною темою з фонду бібліотеки).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гендина Н. И. Официальный веб-сайт: проблемы отражения в открытом информационном пространстве основных функций библиотеки как социального института / Н. И. Гендина, Н. И. Колкова, О. И. Алдохина // Науч. и техн. б-ки. — 2010. — № 2. — С. 5—15.
2. Редькина Н. Эффективность библиотечных сайтов / Н. Редькина // Науч. и техн. б-ки. — 2010. — № 3. — С. 31—34.
3. Степанов В. Требования к web-сайту библиотеки / В. Степанов // Степанов В. Интернет в профессиональной информационной деятельности / В. Степанов. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://textbook.vadimstepanov.ru/chapter5 /glava5-1.html>. — Название с экрана.

УДК 023.3(477.63) "18/19"

РОЗВИТОК БІБЛІОТЕЧНИХ ОСЕРЕДКІВ У СТРУКТУРІ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ КАТЕРИНОСЛАВА

РАЗВИТИЕ БИБЛИОТЕЧНЫХ ОЧАГОВ В СТРУКТУРЕ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ ЕКАТЕРИНОСЛАВА

DEVELOPMENT OF LIBRARY CENTRES IN STRUCTURE OF YEKATERINOSLAV EDUCATION INSTITUTIONS

Лучка Л. М., Дніпропетровський національний університет ім. Олеса Гончара

Лучка Л. Н., Днепрпетровский национальный университет им. Олеса Гончара

Luchka L. M., Oles Honchar Dnipropetrovsk National University

Висвітлено внесок керівництва навчальних закладів у розвиток бібліотечної справи Катеринослава другої половини XIX – початку XX ст. Приділено увагу процесам бібліотечної діяльності, зокрема комплектуванню фондів та керівництву читанням, що викликали підвищений інтерес училищних педагогічних рад.

Освещен вклад руководства учебных заведений в развитие библиотечного дела Екатеринослава во второй половине XIX – начале XX в. Уделено внимание процессам библиотечной деятельности, в частности комплектованию фондов и руководству чтением, которые вызывали повышенный интерес педагогических советов училищ.

The article shows the contribution of educational institutions' leaders to Yekaterinoslav librarianship in the second half of the 19th – the beginning of the 20th centuries. The article describes some aspects of library activity such as book acquisition and student reading guidance which were of great interest on Pedagogical councils.

Ключові слова: керівництво навчальних закладів, бібліотеки, фонди, керівництво читанням, Катеринослав.

Ключевые слова: руководство учебных заведений, библиотеки, фонды, руководство чтением, Екатеринослав.

Keyword: leaders of educational institutions, libraries, stocks, reading guidance, Yekaterinoslav.

У другій половині XIX – початку XX ст. до бібліотечної мережі Катеринослава входили бібліотеки різного підпорядкування. За джерелами відомо, що найбільш вагомими в культурно-освітньому просторі міста були бібліотеки середніх навчальних закладів. Історіографічна база свідчить, що в окремих закладах бібліотечна справа підтримувалась і мала позитивні результати, а в деяких – зафіксовані негативні моменти, які гальмували процес подальшого розвитку бібліотеки як підрозділу освітнього закладу. За структурою вони відігравали суттєву роль у розвитку освіти краю. Різні за обсягом бібліотечні фонди, їх змістове наповнення, кількість користувачів давали уявлення про рівень освіти та статус навчального закладу.

Першим навчальним закладом Катеринослава стала Класична гімназія, яка розпочала свою історію в 1793 році як народне училище. Нашу увагу привернула діяльність Педагогічної ради Катеринославської класичної гімназії під керівництвом директора М. І. Білого (1864 – 1867). Заходи, які здійснювались у навчальному закладі, мали позитивні результати для вирішення бібліотечних проблем. У 1865 р. на засіданні керівного складу освітнього закладу питання про

гімназійну бібліотеку було першочерговим. Рада мала підготувати правила збереження та видачі бібліотечних книг, скласти три каталоги (хронологічний, систематичний, алфавітний). Розуміючи скрутний фінансовий стан бібліотеки, директор гімназії запропонував надати можливість стороннім читачам користуватися нею на платній основі. За цих умов було створено комісію, до складу якої входили інспектор та двоє викладачів, яким доручалось розробити проект правил користування бібліотекою. Крім того, керівництво контролювало книговидачу бібліотечної літератури відповідно до читацького віку [3, с. 206].

У 1867 р. бібліотекар Леонтович, за дорученням керівництва, підготував рапорт, який містив дані щодо систематичного та алфавітного каталогів фундаментальної бібліотеки, але книги ще не були систематизовані за відділами. Педагогічна рада також вирішувала питання про призначення на посаду завідувача та бібліотекаря: вони мали бути фахівцями бібліотечної справи. Керівництво піклувалося й про місце знаходження бібліотечного фонду, умови його зберігання та зручність у користуванні. Зокрема, у 1865 р., з метою придбання історичних книжок за переліком бібліотекаря, було відкрито фонд під назвою «Карамзіновський відділ бібліотеки». У 1868 р. Педагогічна рада порушувала питання про порядок користування періодичними виданнями, які викликали інтерес у учнів.

У 1869 р., за часів керівництва З. В. Коленка (1867 – 1873), для покращення обслуговування читачів учнівську бібліотеку відокремили від фундаментальної та об'єднали з пансіонською. У навчальний процес вводились нові дисципліни, що в свою чергу вимагало збільшення назв навчальної та наукової літератури. У 1882 р. на посаду директора Катеринославської класичної гімназії було призначено В. К. Зозуліна, який викладав історію та географію, користувався значною кількістю літератури. Його уроки давали учням міцні знання й сприяли їх особистісному вихованню. Вагомим був внесок освітянина в розвиток двох бібліотек. За часів його керівництва бібліотека збагатилася цінною за змістом навчальною та науковою літературою, зокрема: словником Форчеліні, спеціальними словниками й посібниками з історії та географії. Зазначимо, що В. К. Зозулін один із перших у Катеринославі почав користуватись отриманими виданнями та привчав учнів до змістовного переказу «туманних картинок» з етнографії. Він запровадив учнівські реферати-бесіди, що сприяли заохоченню до читання художніх творів та наукової літератури. Перевагу директор віддавав творам Ф. М. Достоевського, які, на його думку, мали значний вплив на виховання учнів навчальних закладів Катеринославщини.

У 1899 р., під керівництвом директора О. І. Андрієвського (1886 – 1900), фундаментальну бібліотеку було переобладнано, що позитивно позначилося на обслуговуванні викладацького складу гімназії. Не залишалася бібліотека й поза увагою попечителів навчального округу, які контролювали зміст книгозібрання: на жаль, учнівська бібліотека не повинна була мати твори В. Г. Белінського, М. О. Добролюбова та Марка Вовчка. З 1890 р. в обов'язки класних наставників входить видача учням довірених їм класів книжок учнівської бібліотеки [3, с. 209, с. 304].

Інтерес викликають спогади інспектора Катеринославської класичної гімназії П. С. Козловського про директорів навчального закладу. Зокрема, М. С. Алаєв обіймав посаду директора й викладав історію та географію в 1877-1881 рр. За цей період підвищився престиж гімназії: керівник надавав допомогу бідним дітям книжками та грошима, значну увагу приділяв поточному комплектуванню бібліотек та читанню відповідно до потреб молоді Катеринослава. Суворий нагляд за домашнім читанням на квартирах не дозволяв учням вільно користуватися літературою, що друкувалась на території Російської імперії. Крім того, у навчальному закладі порушили питання щодо складання докладного переліку книжок, «необхідних та корисних для читання учнів» [3, с. 380-381].

Наступним навчальним закладом, який відіграв важливу роль у підготовці кваліфікованих кадрів, були Катеринославське Перше та Друге реальні училища. Фонд бібліотеки Катеринославського Першого реального училища (1875 р.) під головуванням директорів О. А. Соколова (1875 – 1883), Г. С. Голубовського (1883 – 1898) та О. М. Собещанського (1898 – 1900) збільшився майже в 12 разів: у 1877 р. він становив 677 примірників, у 1900 р. – 8488. Перші

пожертвування на користь училища зробив почесний попечитель закладу, активний представник у справі освіти й виховання молоді П. М. Міклашевський (1876 – 1878 рр.) [2, с. 55].

У 1887 р. Педагогічна рада цього закладу створила комісію з перегляду змісту учнівської бібліотеки, у результаті чого бібліотека була упорядкована: вилучені розрізнені твори та зношені книги, замість них придбали велику кількість нової літератури. Каталог складено відповідно до віку (для молодших, середніх та старших учнів), розглянуто хронологічний каталог та його змістовне наповнення. Комісія розробила план: по-перше, поповнити основну бібліотеку 72 примірниками; по-друге, вилучити з основного фонду 189 видань, з них 89 іноземних (27 – німецькою та 62 – французькою мовами). Залишок (566 книг) поділити на дві групи: для учнів старших класів (323) та для молодших (243). По-третє, іноземними книгами дозволяти користуватись тільки учням старших класів.

Педагогічна рада вирішувала й питання про реорганізацію учнівської бібліотеки. Перше місце у виховному процесі училища посідало читання, яким необхідно було керувати. Як аптекар видає ліки: тільки за вказівкою лікаря, так і бібліотекар книжки, – за рекомендацією викладача. Члени ради розмірковували: оскільки книга впливає на розум, серце та волю людини, то цей процес необхідно скеровувати шляхом послаблення або посилення. Учнівська бібліотека, згідно з інструкцією, містила книжки, схвалені училищною радою, причому навпроти назви кожної книги в каталозі було зроблено відповідні позначки. Комісія, у склад якої входили директор, викладачі та бібліотекар (П. Т. Окулова), щорічно здійснювала перевірку бібліотечного майна. У 1893/94 н. р. керівництво училища придбало церковні книги на суму 58 крб. [4, с. 11-15].

У 1898 р. на посаду директора призначено інспектора, викладача математики О. М. Собещанського. Його заслуга полягала в поповненні училищної бібліотеки змістовними навчальними посібниками та художньо ілюстрованими мистецькими виданнями. Наприкінці ХІХ ст. підвищився матеріальний рівень бібліотеки, що позитивно позначилось на навчально-виховному процесі закладу. Щорічне поповнення училищної бібліотеки становило 96 примірників; найбільшу кількість літератури (511 прим.) купували для читачів старшого віку [2, с. 14].

Під час Першої світової війни директор училища Н. Е. Хлодовський поповнив бібліотеку 172 примірниками. Втім, навчальний процес мав і негативні сторони: збіднювався через те, що учні не вивчали творчість М. В. Гоголя, В. Г. Бєлінського, М. Ю. Лєрмонтова; твори Ф. І. Тютчева, М. О. Некрасова, О. І. Герцена, М. О. Добролюбова, Д. І. Писарева, епічні твори В. А. Жуковського, К. Ф. Рилєєва, О. С. Пушкіна як непотрібні учням. Проте обов'язковим залишалось вивчення історії Росії епохи імператора Петра Великого [4, с. 8, 11].

Значну увагу Опікунська рада училища приділяла купівлі навчальних посібників для бібліотеки. Усі клопотання щодо комплектування фондів задовольнялись негайно та в повному обсязі. Училище приділяло значну увагу тому, щоб учні не читали «шкідливих» книжок. Через це читачам дозволялось користуватись тільки виданнями з училищної бібліотеки. У свою чергу зростала відповідальність наставників, які наглядали за щоденним отриманням бібліотечних книжок. Для задоволення читацьких запитів фонди шкільної бібліотеки мали бути повноцінними. У 1915/16 н. р. порушувалось питання про обов'язкове читання, яке, за висновком Педагогічної ради училища, пригнічує індивідуальні нахили учнів, у результаті чого знижується інтерес до книги та читання [4].

Під керівництвом директора Катеринославського Другого реального училища С. Ф. Тимошенка відбувались наради й засідання з обговорення та вирішення питань навчально-виховного процесу, зокрема про розвиток бібліотек, підбір нових навчальних посібників, передплату літератури до фундаментальної та учнівської бібліотек, пошук кадрів на посаду бібліотекарів. У 1909 р. директором училища було обрано статського радника Д. М. Фінакова, який підвищену увагу приділяв поповненню фондів, щорічно збільшуючи асигнування [8].

Під керівництвом директора Катеринославського комерційного училища А. С. Синявського, у 1903/04 н. р. училищна бібліотека переглянула, виправила й доповнила каталоги класних бібліотек, внесла зміни в позакласне читання, яке вважали допоміжним засобом навчально-

виховного процесу. З метою розширення інтересів та нахилів читачів – учнів старших класів – училище відкривало й предметні бібліотеки: природознавства, географії, історії, мовознавства. Це мало поглиблювати вивчення спеціальних предметів. Крім того, запроваджений аналіз читання визначав найбільш популярні предмети на початку ХХ ст.: Закон Божий (97,6 %), російська мова (96,5 %), історія (92,1 %), алгебра (90,9 %). Педагогічна рада акцентувала увагу на організації позакласного читання. Зацікавленість учнів викликала художня література: Г. Бічер-Стоу «Хижина дяди Тома», К. М. Станюкович «Вокруг света на коршуне», А. Конан-Дойль «Шерлок Холмс», Ж. Верн «Дети капитана Гранта», М. В. Гоголь «Тарас Бульба», А. П. Чехов «Каштанка», І. С. Тургенєв. З історії привертала увагу твори Гомера «Илиада», «Одиссея».

У 1903/04 н. р., під керівництвом А. С. Синявського, в училищі було відкрито спеціальну географічну бібліотеку, яка від самого початку існування привертала увагу учнів краєзнавчою тематикою. А про те, що читання книжок з історичної бібліотеки було обов'язковим, свідчить той факт, що кожний учень повинен, прочитавши книгу, передати її зміст. Викладачі складали каталоги бібліотек, до яких входили наукові, науково-популярні та художні книжки в кількості 210 томів. На той час бібліотека мала літературу, присвячену українській історії. У навчально-виховному процесі помічниками директора були наглядачі, які виконували обов'язки завідувача класної бібліотеки, керували процесом читання та відповідали за каталог. Директор А. С. Синявський постійно піклувався про нові надходження періодичних видань, разом з викладачем В. І. Пічетою брав активну участь у розробці систематичного каталогу із позакласного читання історичної літератури [6, с. 146-154].

Вагомим був внесок у розвиток бібліотечних осередків керівних кадрів катеринославських жіночих навчальних закладів. За період керівництва Катеринославською Маріїнською жіночою гімназією О. Я. Риндовська збільшила фонди фундаментальної й учнівської бібліотек у 7 разів. Педагогічні ради жіночих навчальних закладів несли відповідальність за обрання бібліотекаря з кола викладачів, складали правила про порядок зберігання та видачі книжок, наглядали за наповненням систематичного та хронологічного каталогів. Постійний нагляд за фондами виявлявся в перевірках фундаментальної бібліотеки. Так, 1872 р., у результаті такого заходу, частину зношених книжок було вилучено, інші – передано до учнівських фондів [1, с. 18; 9, с. 20].

У 1879 р. на засіданні педагогічної ради Катеринославської чоловічої гімназії вирішувалось питання щодо відкриття учнівської бібліотеки, яка б задовольняла читацькі запити дітей та відповідала педагогічним вимогам. Рада підготувала графік обслуговування читачів: видачі книжок у зазначені дні та години тижня [7].

Важливу роль у процесі отримання технічної освіти, що була нагальною потребою для розвитку промислового міста, відігравали технічні навчальні заклади. Наприкінці ХІХ ст. керівництво залізничних технічних училищ опікувалось не тільки придбанням до бібліотеки фахової, загальноосвітньої літератури (книг та журналів), а й значну увагу приділяло «масовій роботі» серед читачів-учнів, зокрема, проведення літературних читань, присвячених актуальним на той час питанням. Начальник училища В. С. Галицький піклувався про забезпечення необхідною літературою учнів незаможних родин.

Отже, рівень розвитку катеринославських бібліотек навчальних закладів у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. залежав від ставлення керівництва до осередків культури. Державні кошти, грошові внески, пожертвування становили вагому підтримку бібліотечним починанням. З одного боку, керівництво навчальних закладів опікувалось бібліотечними справами. Відкриття бібліотек, поповнення фондів зібрань, вивчення читацького контингенту та кола його інтересів – це першорядні завдання, які вирішувалися керівниками навчальних закладів. З іншого боку, постійний суворий нагляд за фондами, читанням учнів гальмував процес розвитку бібліотек, про що свідчить вилучення «шкідливих» видань, незадоволені читацькі запити, користування тільки визначеними бібліотеками. Незважаючи на труднощі, бібліотеки середніх навчальних закладів активно діяли в культурно-освітньому просторі Катеринослава, спрямовували свою діяльність на підвищення рівня грамотності населення та сприяли поширенню різногалузевих знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Донцов Г. В.* Десятилетие Екатеринославской городской женской гимназии, 1883 – 1893 / Г. В. Донцов. – Екатеринослав, 1894.
2. Исторический очерк Екатеринославского реального училища за 25 лет существования, 1875 – 1900. – Екатеринослав, 1901.
3. *Локоть Я.* Столетие Екатеринославской классической гимназии, 1805 – 1905 гг.: краткий исторический очерк / Я. Локоть. – Екатеринослав, 1908.
4. Отчет Екатеринославского Первого реального училища за 1915 – 1916 уч. год. – Екатеринослав, б.г.и.
5. Отчет о состоянии Екатеринославского Второго коммерческого училища, 1912 – 1913 гг. – Екатеринослав, 1914.
6. Отчет о состоянии Екатеринославского коммерческого училища, 1903 – 1904 уч. год. – Екатеринослав, 1904.
7. Отчет о состоянии Екатеринославской мужской гимназии за 1879/80 уч. год / сост. секретарь педагогического совета Г. В. Донцов. – Екатеринослав, 1880.
8. *Рождественский А.* Краткий исторический очерк 10-летнего существования Екатеринославского II имени князя Алексея Николаевича реального училища / А. Рождественский. – Екатеринослав, 1911.
9. *Чернова А. А.* Историческая записка о Екатеринославской Мариинской женской гимназии с времен основания до 1 августа 1881 г. / А. А. Чернова. – Екатеринослав, 1883.

УДК 023.5:005.963

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ БІБЛІОТЕКАРІВ

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕХНИЧЕСКИХ СРЕДСТВ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ БИБЛИОТЕКАРЕЙ

PSYCHOLOGICAL BASES OF USING THE TECHNICAL EQUIPMENTS OF STUDIES FOR FUTURE LIBRARIANS

Макеєва І. І., Дніпропетровський національний університет ім. О.Гончара

Макеева И. И., Днепрпетровский национальный университет им. О. Гончара

Makeeva I. I., Dnepropetrovsk National University named of O.Gonchar

У доповіді висвітлюються психологічні основи використання комп'ютерної техніки в системі підвищення кваліфікації співробітників бібліотек вищих навчальних закладів.

В докладе освещаются психологические основы использования компьютерной техники в системе повышения квалификации сотрудников библиотек высших учебных заведений.

In the lecture psychological bases of using technical equipments in systems of improvement of librarian employees qualification in higher educational establishments' libraries are illuminated.

Ключові слова: технічні засоби, системи підвищення кваліфікації бібліотекарів, бібліотеки ВНЗ.

Ключевые слова: технические средства, системы повышения квалификации библиотекарей, библиотеки вузов.

Keywords: technical equipments, systems of improvement of qualification of librarian employees, higher educational establishments' libraries.

Об'єктивною закономірністю сучасного етапу розвитку суспільства є зростання ролі технічних засобів навчання в житті людини. Технічні засоби навчання бажано використовувати в перепідготовці бібліотекарів-початківців для інтенсифікації й підвищення ефективності навчання.

Під технічними засобами навчання (ТЗН) слід розуміти технічні пристрої, які забезпечують передусім подання навчальної інформації, контроль знань, формування практичних умінь і навичок. До них належать засоби динамічної й статичної проекції світлових і звукових зображень дійсності – кіноапаратура, магнітофони, відеоманітофони, DVD-, TV- і радіоапаратура, технічні пристрої для контролю знань, а також комп'ютерна техніка [3;10;15;10]. Як відзначив А. Даринський, у розвитку освіти дорослих, у підвищенні її якості й дієвості велику роль може зіграти включення в навчання позашкільних форм і засобів, зокрема. використання радіо й телебачення для передачі лекцій, кінодемонстрацій і консультацій на допомогу навчанню дорослих учнів [2, С.33].

Досвід використання ТЗН у навчальному процесі свідчить, що систематичне застосування їх поряд із традиційними засобами дає змогу ефективно розв'язувати такі дидактичні завдання, як забезпечення науковості навчання, його зв'язку з життям, прискорення темпу засвоєння бібліотекарями-початківцями навчального матеріалу, розвиток їх інтересів і здібностей, диференціація та індивідуалізація процесу навчання, систематичний контроль процесу, і результатів навчання.

Технічні засоби навчання класифікують за функціями та засобами впливу на бібліотекарів, які навчаються. За функціями, що їх виконують ТЗН у навчальному процесі, виділяють засоби інформації й контролю засвоєння знань, формування навичок самостійної роботи.

Прогресивна педагогіка давно довела провідну роль відчуттів у засвоєнні знань, і розробила принцип наочності (Я. Коменський, І. Песталоці, К.Ушинський) [4;12;13]. Так, К. Ушинський вважав, що наочністю називається спеціально організоване в ході навчання й підпорядковане його завданням застосування вчителем реальних об'єктів, що відтворюють деякі суттєві властивості оригіналу [13]. При цьому наочність має на меті створити в бібліотекарів, що навчаються, цілісне й чітке уявлення про предмети та явища реальної дійсності і передбачає правильне встановлення тісного зв'язку між чуттєвим і раціональним, співвідношення наочного і абстрактного, конкретного і узагальненого.

Важливою умовою ефективного використання в процесі навчання різних видів наочності є широке застосування ТЗН. Аудіовізуальні технічні засоби, поєднуючи слухові та зорові сторони об'єктів дійсності, посилюють комплексність чуттєвого їх сприймання, створюючи тим самим об'єктивні передумови для активізації процесу навчання, скорочення часу на засвоєння бібліотекарями знань. Успіх використання наочності залежить від поєднання зі словесним поясненням.

До використання наочних засобів ставляться передусім такі вимоги:

чітко визначити мету використання наочності в системі підвищення кваліфікації, допомагаючись усвідомлення й прийняття бібліотекарями цієї мети;

вести їх від зовнішнього сприймання окремих об'єктів до пізнання їхніх ознак, зв'язків та взаємозалежностей;

формувати пізнавальну активність бібліотекарів, що навчаються, організовуючи стосовно їхніх інтересів різноманітні форми самостійної роботи при використанні наочності;

забезпечувати оптимальне поєднання слова викладача й сприймання майбутніми бібліотекарями наочності.

Способи активізації пізнавальної діяльності в процесі використання ТЗН можуть бути досить різноманітними, але їх об'єднує психологічна установка особистості на сприймання. Адже зв'язок „наочність – учень” є не механічною передачею знань, не суто дидактичним відношенням між посібником і бібліотекарем, що навчається, а процесом творчим, що залежить від багатьох психологічних факторів. Так, ефективність використання ТЗН залежить від знайденого

викладачем оптимального співвідношення між навчальним змістом інформації, закладеної в технічних засобах, та можливостях її сприймання й засвоєння майбутніми бібліотекарями.

Нові форми та методи навчання переслідують, в основному, дві цілі. Перша – полегшити засвоєння та запам'ятовування навчального матеріалу. За даними ЮНЕСКО, при слуховому сприйнятті закріплюється 15 % мовленнєвої інформації, при зоровому – 25 % візуальної інформації, слухаючи та дивлячись одночасно, людина запам'ятовує 65 % інформації, що їй повідомляється. Друга ціль – індивідуалізація процесу навчання. Вирішити ці проблеми допомагають і сучасні мультимедійні технології.

Можна сформулювати такі переваги навчання з використанням комп'ютера:

- здійснення контролю індивідуального темпу навчальної діяльності, тому бібліотекар-початківець має можливість індивідуально переходити до наступної частини навчальної інформації, задавати швидкість подання задач і час, необхідний для їх розв'язання;
- створення для слухача можливості самостійно обирати рівень навчального матеріалу (від вищого рівня складності до нижчого і навпаки). При цьому є можливість випробувати себе на різних рівнях складності, враховуючи прогалину в засвоєнні навчального матеріалу;
- демонстрування слухачу динаміки розвитку процесів та явищ, їх перетворення, що робить інформацію наочною – носієм інформації стає візуальний образ;
- використання програм надає навчальному процесу гнучкості під час пояснення нового навчального матеріалу.

Сфера застосування комп'ютера в системі підвищення кваліфікації співробітників бібліотек ВНЗ досить широка, починаючи від управління навчальною діяльністю бібліотекарів, що навчаються, і завершуючи управлінням системою підвищення кваліфікації в цілому. У вузькому значенні комп'ютеризація навчання стосується лише тих сфер застосування комп'ютера, які безпосередньо пов'язані з навчанням (тестуванням, облік успішності, складання характеристик, використання комп'ютера в самостійній роботі).

У загальному вигляді можна виділити два основні напрямки застосування комп'ютера в навчальному процесі: як об'єкта вивчення й засобу навчання. Перший передбачає засвоєння знань та вмінь, які дозволяють бібліотекарям усвідомити можливості та соціальні наслідки використання комп'ютера при вирішенні різноманітних завдань. Другий напрям – комп'ютер як засіб навчання – спрямований на підвищення ефективності навчального процесу.

Ідеї загальної комп'ютерної грамотності з'явилися порівняно давно, але щоб вони стали реальністю, необхідні відповідні передумови: соціально-економічні, технічні та науково-педагогічні [1;7;11]. Необхідна, по-перше, усвідомлена потреба в тому, щоб усі члени суспільства мали комп'ютерну грамотність, по-друге, відповідні технічні засоби повинні бути доступні для широкого застосування як за своїми техніко-економічними даними, так і з погляду рівня підготовки, яку потрібно мати для роботи з ними. Необхідна наявність математичного забезпечення, що орієнтоване на осіб без спеціальної підготовки в галузі обчислювальної техніки та програмування. По-третє, необхідні психолого-педагогічні знання про те, як організувати засвоєння комп'ютерної грамотності в масовому масштабі.

Щоб забезпечити комп'ютерну грамотність бібліотекарів-початківців, необхідно вирішити ряд психолого-педагогічних завдань, а саме: уточнити цілі комп'ютерного навчання, визначити основні компоненти комп'ютерної грамотності й уточнити зміст навчання, розробити ефективні методи навчання, дослідити умови, що сприяють позитивному ставленню бібліотекарів, що навчаються, до оволодіння комп'ютерною грамотністю.

Комп'ютер, як засіб навчання має значні резерви підвищення ефективності процесу навчання. До них можна віднести:

- новизна робіт із комп'ютером викликає в бібліотекарів підвищений інтерес до роботи з ним і посилює мотивацію навчання;
- колір, графіка, музика, звукова мова й, особливо відеотехніка, значно розширюють можливості представлення інформації;

- звільняє бібліотекарів від рутинної роботи, полегшує внесення виправлень до текстів, рефератів;
- відкриває доступ до важкодоступної інформації, дозволяє одержати її негайно;
- активно включає бібліотекарів у навчальний процес, дозволяє їм зосереджувати увагу на найважливіших аспектах, що вивчаються;
- здійснює індивідуалізоване навчання на основі моделі бібліотекаря бібліотеки ВНЗ, дозволяє вибрати оптимальний шлях навчання.

Комп'ютеризація навчання ставить й особливі вимоги до психологічних теорій. Тому важливою передумовою ефективного застосування комп'ютера в навчальному процесі є вдосконалення теорії навчання, перш за все, його психологічних основ. Разом із тим, слід пам'ятати, що комп'ютер має величезні можливості в перероблюванні інформації, дозволяє більш точно виявити закономірності формування діяльності, психологічного розвитку бібліотекаря, вирішити численні психолого-педагогічні проблеми.

Впровадження інформаційних технологій у бібліотеках вищої школи надає можливість забезпечити доступ до світових інформаційних ресурсів, накопичених у численних базах і банках даних. Можливості використання Інтернету для задоволення інформаційних потреб, підвищення професійного рівня бібліотечних працівників розглядають у своїх статтях О. Кочетова, Л.Ляшенко, Л.Філіппова [5;6;14].

Технологія використання інформаційних технологій допомагає вирішувати низку дидактичних, виховних та розвиваючих освітніх цілей:

Усвідомити необхідність отримання знань.

Навчити здобувати ці знання самостійно, уміти застосовувати їх для вирішення нових пізнавальних і практичних завдань.

Сприяти формуванню комунікативних навичок бібліотекаря-початківця, а саме: здатність працювати в різноманітних групах, виконуючи різнорівневі соціальні роботи (лідера, виконавця, посередника тощо).

Розширити коло спілкування бібліотекарів, знайомство з іншими культурами, різними поглядами на одну проблему.

Прищепити слухачам уміння користуватись дослідницькими прийомami: збирати необхідну інформацію, уміти її аналізувати з різних поглядів, систематизувати та висувати різні гіпотенузи, уміти робити висновки.

Залучення комп'ютерних технологій та Інтернету додає проекту більший динамізм, змінює його часові межі та найголовніше – навчає обробляти та аналізувати значний обсяг інформації.

Отже, система Інтернет-ресурсів для фахової самоосвіти, підвищення кваліфікації й розширення професійних контактів пропонує: повнотекстові електронні матеріали (статті з періодичних фахових видань, матеріали конференцій, семінарів); теле- та електронні конференції; персональну інформацію за соціально-демографічними ознаками та спектром наукових інтересів наших колег.

Активне використання сучасних засобів і форм інформаційних комунікацій у бібліотечно-інформаційній сфері сприяє розширенню професійних контактів, стає однією з форм та засобом у системі підвищення кваліфікації спеціалістів бібліотек ВНЗ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гершунский Б.С. Компьютеризация в сфере образования: проблемы и перспективы / Б.С.Гершунский. – М., 1987. – 264 с.
2. Даринский А.В. Пути развития общего образования взрослых /А.В.Даринский // Советская педагогика. – 1966.— № 2.— С. 30—38.
3. Євдокимов О.В. Ефективність нових технологій організації навчання /
4. О. В. Євдокимов // Педагогіка і психологія.— 1997.— № 2. – С. 161—172.
5. Коменський Я.А. Вибрані твори / Я.А. Коменський.— К., 1988. – 248с.

6. Кочетова О.М. Ресурсы Интернета для библиотекарей / О.М. Кочетова // Науч. и тех. б-ки. — 2006.— № 5.— С. 47—52.
7. Ляшенко Л. Ресурси INTERNET для бібліотечної професії як складова безперервної освіти бібліотекарів / Л. Ляшенко // Вісн. Кн. палати. — 2001.— №1.— С. 15—18.
8. Машбиц Е.И. Компьютеризация обучения: проблемы и перспективы / Е.И. Машбиц. — М., 1996. — 270 с.
9. Михалкина О.Б. Использование ЭВМ в целях повышения профессионального уровня библиотекаря-библиографа: автореф. дис. канд. пед. наук / О.Б. Михалкина; МГИК. — М., 1986. — 16 с.
10. Мурсалимов Ш.Р. Возможности использования микро-ЭВМ для библиографического обслуживания читателей в вузовских библиотеках. Технологические и методические аспекты: автореф. дис. канд. пед. наук / Ш.Р. Мурсалимов; Моск. гос. ин-т культуры. — М., 1988. — 16с.
11. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / За заг. ред. О.М. Пехоти.— К., 2001.— 256 с.
12. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Под ред. Е.С. Полат. — М., 2000. — 272 с
13. Песталоцці Й.Г. Вибрані педагогічні твори / Й.Г. Песталоцці.— К., 1986.—338с.
14. Ушинский К.Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології / К.Д. Ушинский. — М., 1992. — 431 с.
15. Филиппова Л. Повышение компьютерно-профессионального уровня библиотечных работников / Л. Филиппова // Біб. форум України. — 2006. — №3.— С. 20—25.
16. Чашко Л.В. Застосування технічних засобів навчання в умовах кабінетної системи / Л.В. Чашко. — К., 1995. — 90 с.
17. Шахмаев Н.М. Технические средства обучения / Н.М. Шахмаев. — М., 1995. — 190 с.

УДК 027.7:004.774

АНАЛИЗ САЙТА БИБЛИОТЕКИ ОМГТУ НА СООТВЕТСТВИЕ ПРИНЦИПАМ КАЧЕСТВА ВЕБ-САЙТОВ ПО КУЛЬТУРЕ

АНАЛІЗ САЙТУ БІБЛІОТЕКИ ОМДТУ ЩОДО ВІДПОВІДНОСТІ ПРИНЦИПАМ ЯКОСТІ ВЕБ-САЙТІВ З КУЛЬТУРИ

THE ANALYSIS OF THE SITE OF OMSTU LIBRARY TO COMPLY WITH THE PRINCIPLES OF THE QUALITY OF CULTURE WEB SITES

Михайленко И. И., Мансурова С. Е., ФГБОУ ВПО «Омский государственный технический университет»

Михайленко І. І., Мансурова С. Є., ФГБОУ ВПО «Омський державний технічний університет»

Mikhaylenko I. I., Mansurova S. E., FGBOU VPO «Omsk State Technical University»

Представлены результаты исследования сайта библиотеки вуза на соответствие принципам качества. Намечены направления совершенствования электронного представительства библиотеки в сети Интернет.

Представлені результати досліджень сайту бібліотеки ВНЗ щодо відповідності принципам якості. Намічені напрямки вдосконалення електронного представництва бібліотеки в мережі Інтернет.

The research results of the higher education institution library site for compliance with the quality principles are presented. The directions of improvement of electronic representation of the library in the Internet are planned.

Ключевые слова: веб-сайт, библиотека, качество.

Ключові слова: веб-сайт, бібліотека, якість.

Keywords: website, library, quality.

Для обеспечения качества предоставляемой учреждениями культуры онлайн-информации, обеспечивающей наивысший уровень обслуживания пользователей, европейской группой «Определение потребностей пользователей, содержания и критериев качества веб-сайтов по культуре» был подготовлен проект «Minerva», в рамках которого были разработаны десять принципов качества web-сайтов по культуре. Данный проект получил поддержку представителей Министерств культуры и ведущих учреждений культуры стран-членов Европейского союза. Организации сферы культуры, которые занимаются созданием или ведением веб-сайтов и представляют в Интернет свои фонды и/или инициативы, могут использовать данные принципы для оценки собственных сайтов[1]. Так как использование Интернета для образовательных, научных и культурных целей все более повышает значение качества онлайн-информации. Научной библиотекой ФГБОУ ВПО «Омский государственный технический университет» (НБ ОмГТУ) было принято решение провести в 2012 году анализ сайта библиотеки на соответствие данным принципам. При этом некоторые из принципов были отнесены к некритичным: либо они неприменимы к сайту вузовской библиотеки, либо имеют иной вес для комплексной оценки.

Прозрачность

Web-сайт должен ясно обозначать свое назначение, поставленные при его создании цели, организацию, отвечающую за управление сайтом.

Сайт НБ ОмГТУ является «прозрачным» на 72,7% (см. приложение 1), что меньше нижней границы соответствия принципу - 75%. Библиотекой признано: данный показатель не является критичным, т.к. две характеристики, которым сайт не отвечает, связаны с представлением миссии библиотеки на других языках. Можно предположить, что быстрый переход на научные и образовательные ресурсы важнее для студентов и преподавателей вуза, чем формулировка миссии на иностранных языках.

Эффективность

Качественный web-сайт должен осуществлять отбор, оцифровку, авторизацию, представление и оценку содержания, которые делают сайт эффективным для пользователей. Сайт библиотеки ОмГТУ является достаточно «эффективным» - 82,4% (см. приложение 2), что выше нижней границы - 75%. Функция поиска на настоящий момент разработана. Вторая характеристика, которая не поддерживается сайтом НБ ОмГТУ, связана с многоязычностью представления меток элементов и пояснительного материала, что не является на данном этапе критичным для библиотеки.

Поддержка

Web-сайт должен работать в соответствии с политикой качества обслуживания, обеспечивающей его своевременную, надлежащую поддержку и актуализацию. Сайт НБ ОмГТУ соответствует характеристикам данного принципа на 81,8% (см. приложение 3). Библиотекой не проводится перемещение информации по завершению проекта в другой раздел сайта, устаревшего материала – в архив и пр., т. к. информация изначально формируется по принципу архива, дополнительного перемещения в другие разделы сайта не требуется. Политика по периодической проверке и обновлению содержания сайта закреплена в Положении о веб-сайте НБ ОмГТУ (2007 г.), но представлена только в виде ответственности и полномочий сотрудников библиотеки. Порядок и периодичность проведения проверок и обновления содержания сайта в Положении отсутствуют. Необходимость выработки такой политики предполагает рассмотрение данного документа при редактировании.

Доступность

Качественный web-сайт должен быть доступным для всех пользователей независимо от их физических ограничений или используемых технологий, включая навигацию, содержание и

элементы интерактивности. Сайт библиотеки ОмГТУ отвечает принципу «доступности» на 83,3% (см. приложение 4), что выше нижней границы - 75%. Единственный критерий, которому сайт не отвечает, это – использование собственных разработок и плагинов при создании сайта. Для обеспечения преемственности (в случае перераспределения функциональных обязанностей, увольнения/приема новых программистов библиотеки) следует оформить «паспорт сайта», где перечислить используемые расширения, плагины, другие технологии собственной разработки, представить перечень, либо указать возможность поддержки платформ разных браузеров, изложить характеристику программного комплекса управления сайтом, указать другие технические и программные решения.

Ориентация на пользователя

В обязательном порядке web-сайт должен быть ориентированным на пользователей: принимать во внимание потребности пользователей, обеспечивать им своевременность и простоту работы с сайтом, реагируя на оценку сайта пользователями и поступающую от них обратную связь. Выявлено, что сайт НБ ОмГТУ является дружелюбным по отношению к пользователям лишь наполовину. Соответствие критериям принципа «ориентация на пользователя» составляет 50% (см. приложение 5). Для улучшения данного показателя необходимо организовать на сайте специальную опцию, где пользователи могли бы давать свои комментарии о содержании и оформлении сайта, высказывать предложения и замечания по работе библиотеки, отвечать на вопросы анкет, включать свою информацию, которая обогатит содержание сайта и пр.

Реактивность

Качественный web-сайт должен разрешать пользователям контактировать с сайтом, получать адекватный ответ; при необходимости - стимулировать пользователей задавать вопросы, обмениваться информацией, проводить дискуссии. Способность сайта НБ ОмГТУ отвечать на вопросы и предложения пользователей является низкой - составляет 45,5% (см. приложение 6). Для повышения показателя на сайте необходимо организовать открытый форум, который позволит пользователям обмениваться информацией. Для того чтобы исключить размещение на сайте неприемлемых материалов, сотрудниками библиотеки должен проводиться анализ представленной пользователями информации и удаление некорректных высказываний и документов. Поэтому, в случае открытия на сайте данного сервиса, в библиотеке должен быть назначен модератор форума.

Многоязычность

Web-сайт учреждения культуры должен обеспечивать минимальный уровень доступа к информации: на двух языках. Так как деятельность библиотеки связана с информационным обеспечением учебного и научного процессов вуза, нацелена на удовлетворение потребностей в информации определенных целевых групп (обучающихся и работающих в ОмГТУ, которые являются русскоязычными/русскоговорящими пользователями), 40%-е соответствие сайта библиотеки принципу «многоязычности» не является критичным (см. приложение 7). Для представления библиотеки мировой общественности, информационной поддержки изучения обучающимися в вузе иностранных языков некоторые разделы сайта представлены параллельно на английском языке.

Совместимость

Качественный web-сайт должен быть совместимым с другими веб-сайтами, предоставляя пользователям возможность легко находить необходимые информационные ресурсы и услуги. Коэффициент соответствия сайта принципу составляет 58% (см. приложение 8). Необходимо отметить, что ОАИ предназначен для открытых полнотекстовых архивов. Полные тексты, представленные на сайте ОмГТУ, в большинстве таковыми не являются. Протокол z39.50 (как и SRW/SRU) используются во внутренних системах сайта, однако при большом количестве источников распределенный поиск по таким ресурсам показывает крайнюю неэффективность по времени исполнения – до нескольких минут, а при высоких нагрузках и до нескольких десятков минут, либо вовсе не исполняется вследствие перегруженности серверов и каналов. Например, распределенный поиск по 50 базам данных 50-ю пользователями приведет к одновременному

запуску 2500 запросов. Кроме того, при большом количестве источников значительно падает доступность данных (внешние сервера могут быть перезагружены, на них могут вестись технические работы и т.д.) Учитывая, что количество подобных БД в НБ ОмГТУ свыше 100, была принята иная схема – создание централизованных сводных каталогов как библиографических, так и иных. Для синхронизации может использоваться, в том числе и протокол z39.50 (но библиотека не ограничивается им), однако поиск ведется по централизованной БД, что позволяет выполнять поиск менее чем за 10 секунд. Кроме того, поиск не зависит от доступности источника. Использование профиля DC возможно, но необходимо помнить о том, что данный профиль имеет всего около 15 элементов.

Управляемость

Web-сайт должен быть управляемым на основе уважения прав интеллектуальной собственности и частной жизни, четкой декларации условий использования веб-сайта и его содержания. Сайт НБ ОмГТУ является «управляемым» на 44,4%, что значительно меньше нижней границы. Цифровые водяные знаки не используются, т. к. от издательств нет подобных требований, к тому же, знаки будут затруднять работу студентов с ресурсами. Информация о лицензировании материалов сайта полезна, но для ее создания необходима работа юристов и единые для ОмГТУ правила лицензирования, которые в настоящий момент отсутствуют. Это приводит к четырём ответам «нет» в вопросах о лицензировании материалов сайта (см. приложение 9).

Сохранность

Качественный web-сайт должен использовать соответствующие стратегии и стандарты, обеспечивающие веб-сайту и его содержанию долговременную сохранность. Сайт библиотеки отвечает принципу «сохранности» на 60% (см. приложение 10). Рост данного показателя может быть обеспечен при разработке кратко-, среднесрочной стратегии и долгосрочной политики сохранности, а также переносом создаваемых резервных копий на более долговечные носители. Но это повлечет значительные финансовые вложения в соответствующее оборудование и бесперебойную финансовую поддержку этих программ. Кроме того, необходимо наличие соответствующих кадров для поддержания подобных архивов в работоспособном состоянии (включая периодическую проверку данных с лент). Также необходимо отметить, что предлагаемая в руководстве технология ComrasTape/DLT/SDLT с 2007 года уже не поддерживается. Существующий стандарт LTO пересматривается примерно раз в два года, как следствие происходит достаточно быстрое устаревание не только оборудования, но и носителей, что потребует его обновления и, возможно, перезаписи накопленных лент. Кроме того, необходимы площади для хранения архивных лент, т.к. их объем может достигать внушительных размеров.

Анализ сайта библиотеки на соответствие принципам качества веб-сайтов по культуре показал, что только четыре принципа соблюдаются библиотекой при разработке и развитии сайта: прозрачность, эффективность, поддержка и доступность. Для повышения качества сайта (с точки зрения учреждений культуры) библиотеке необходимо больше внимания уделять связи с пользователями (ориентация на пользователей, реактивность) и другими онлайн-ресурсами (совместимость), в т. ч. будущими (долговременная сохранность).

Часть требований для библиотеки ОмГТУ имеет крайне малую эффективность относительно трудозатрат (многоязычность). Часть требований и вовсе не имеет смысла. Например, распределенность в z39.50 приведет к неработоспособности системы в целом. Для реализации необходимо специальное оборудование (стриммеры) и расходные материалы (картриджи LTO), ставки специалистов для исполнения соответствующих работ (архивация, модерирование, перевод) и площади для хранения резервных копий.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Принципы качества веб-сайтов по культуре. Руководство / Под ред. Пятой рабочей группы проекта Minerva «Определение потребностей пользователей, содержания и критериев качества веб-сайтов по культуре». – М., 2006. – 64 с.

Приложение 1

Перечень контрольных характеристик принципа «прозрачность»	Да	Нет	Н/о*
Имя сайта появляется в строке заголовка браузера (самая верхняя строка браузера)	√		
Активная часть сайта появляется в строке заголовка браузера	√		
Имя сайта четко высвечивается и выделяется на главной странице	√		
Имя сайта указывает на цель и сущность сайта	√		
URL сайта служит указанием на его цель	√		
Формулировка миссии представлена	√		
Формулировка миссии появляется на первой странице		√	
Формулировка миссии приводится на нескольких языках		√	
Легкий переход на другие языки в формулировке миссии		√	
Название организации бросается в глаза	√		
Любую анимацию или визуальную презентацию можно обойти	√		
Всего 11 характеристик.	8	3	-

* не определено

Приложение 2

Перечень контрольных характеристик принципа «эффективность»	Да	Нет	Н/о
Потребности пользователей определены на основании исследований с участием	√		

групп пользователей			
Критерии отбора содержания отражают заранее известные потребности пользователей	√		
Все элементы правильно маркированы (идентифицированы)	√		
Все элементы связаны с соответствующим пояснительным материалом	√		
Весь пояснительный материал фактически верен	√		
Учетные единицы и пояснительный материал проверены специалистами	√		
Метки элементов и пояснительный материал многоязычны		√	
Отлаженная работа всех гиперссылок	√		
Иллюстрации представлены с соответствующим разрешением	√		
Там, где это необходимо, используются иллюстрации с уменьшением	√		
Иллюстрации с высоким разрешением также предоставляются (в соответствии с правом интеллектуальной собственности)	√		
Имеются «crumbtrail»			√
Постоянно доступна главная страница	√		
При необходимости, используется функция перехода по странице	√		
Кнопка «назад» (Back) браузера работает нормально	√		
Предоставляется карта сайта	√		

Включена функция поиска по сайту		√	
Всего 17 характеристик.	14	2	1

Приложение 3

Перечень контрольных характеристик принципа «поддержка»	Да	Нет	Н/о
Полностью актуализированная информация о ходе работ над проектом	√		
Никакой «зависающей» или неожиданно обрывающейся информации о ходе работ над проектом	√		
Завершенная и резюмированная информация по завершённому проекту	√		
Информация по завершённому проекту перемещена в другое место на сайте		√	
Политика проверки и обновления всего нестатичного содержания веб-сайта		√	
Фактическое проведение периодических обновлений	√		
Новый облик или «подтяжка лица», проведенные за последние шесть месяцев	√		
Рассмотрение/планирование нового облика или «подтяжки лица»	√		
Претворение в жизнь политики технического обслуживания	√		
Принятие и тестирование процедур создания резервных копий	√		
Создание технических и программных платформ для обеспечения актуализации системы	√		
Всего 11 характеристик.	9	2	-

Приложение 4

Перечень контрольных характеристик принципа «доступность»	Да	Нет	Н/о
Сайт соответствует основным положениям WAI	√		
Соответствие планировалось с самого начала для оптимизации только текстового наполнения	√		
Анимация и мультимедиа используются только в случае необходимости	√		
Никакие технологии собственной разработки или плагины не используются		√	
Поддерживаются платформы разных браузеров	√		
Медленное соединение с Интернет не является препятствием для использования сайта	√		
Всего 6 характеристик.	5	1	-

Приложение 5

Перечень контрольных характеристик принципа «ориентация на пользователя»	Да	Нет	Н/о
Пользователи вовлечены в определение основных характеристик и процесс проектирования	√		
Пользователи проанализировали элементы опытного образца сайта	√		
Предложения и обратная связь должны быть извлечены и изучены	√		
Обратная связь, поступающая от пользователей, должна быть документально оформлена			√
Обратная связь была включена в процесс проектирования и внедрения		√	
Онлайновые средства существуют для того, чтобы пользователи могли дать свои комментарии и обратную связь		√	
Обратная связь от пользователей была учтена при пересмотре и перестройке сайта		√	
Сайт включает средства, позволяющие пользователям вносить свой вклад в его содержание	√		
Всего 8 характеристик.	4	3	1

Приложение 6

Перечень контрольных характеристик принципа «реактивность»	Да	Нет	Н/о
Имеется средство, позволяющее пользователям задавать вопросы	√		

Определен сотрудник, отвечающий на такие вопросы	√		
Сотрудник проходит соответствующую подготовку и инструктаж	√		
Сотрудник имеет доступ к специалистам из разных областей знаний и кураторам	√		
Специалисты проходят инструктаж и понимают свои обязанности по оказанию необходимой помощи	√		
Принята официальная политика, определяющая скорость ответов		√	
Открыт форум для пользователей		√	
Определен сотрудник, осуществляющий управление форумом		√	
Сотрудник, осуществляющий управление форумом, проходит соответствующую подготовку и инструктаж		√	
Действует процесс модернизации		√	
Сотрудник, осуществляющий управление форумом, имеет доступ к специалистам из разных областей знаний		√	
Всего 11 характеристик.	5	6	-

Приложение 7

Перечень контрольных характеристик принципа «многоязычность»	Да	Нет	Н/о
Часть содержания сайта представлена более, чем на одном языке	√		
Часть содержания сайта представлена на знаковом языке	√		
Часть содержания сайта представлена на языках, которые не являются языками стран-членов ЕС, но на которых говорят проживающие в данной стране иммигранты		√	

Оглавление сайта и общая информация о нем представлены более, чем на одном языке		√	
Базовые функциональные возможности сайта (поиск, навигация) предоставлены на нескольких языках		√	
Статичное содержание предоставлено на нескольких языках	√		
Переход с одного языка на другой осуществляется легко	√		
Структура сайта и пользовательский интерфейс не зависят от языка		√	
Принята политика многоязычности, которая составляет основу элементов сайта		√	
Сайт анализируется с позиций многоязычности		√	
Всего 10 характеристик.	4	6	-

Приложение 8

Перечень контрольных характеристик принципа «совместимость»	Да	Нет	Н/о
Изучение стандартов и примеров передового опыта предшествовало началу работ по проекту сайта	√		
Дизайн сайта разработан с учетом соответствующих стандартов	√		
Метаданные соответствуют Дублинскому ядру или DC.Culture	√		
Веб-сайт не использует расширения к HTML собственной разработки	√		
Функции раскрытия содержания базируются на протоколе OAI		√	
Распределенный поиск в каталогах или базах данных осуществляется с		√	

использованием протокола Z39/50 или SRW/SRU			
Распределенный поиск на сайте возможен	√		
Распределенный поиск на сайте возможен с использованием META-тэгов	√		
Распределенный поиск на сайте осуществляется через поисковое средство сайта и удаленный интерфейс	√		
Разработан профиль открытости сайта для изучения		√	
Профиль открытости сайта для изучения использует соответствующий стандарт, например, RSLP		√	
Все внешние интерфейсы подтверждены документально		√	
Всего 12 характеристик.	7	5	-

Приложение 9

Перечень контрольных характеристик принципа «управляемость»	Да	Нет	Н/о
Конечный пользователь должен активно соблюдать нормы и правила поведения и условия доступа (например, поставив «галочку» в соответствующем окне)	√		
Качество представления содержания (например, разрешение изображений) имеет определенные ограничения	√		
Содержание помечено цифровыми водяными знаками		√	
Содержание помечено четко различимыми водяными знаками		√	
Условия использования сайта защищают его владельца от нарушения его прав интеллектуальной собственности на, базу данных в целом		√	

Официальный законный договор заключен между владельцами содержания и владельцем сайта, регулируя порядок использования содержания сайта	√		
Нормы прайвеси конечного пользователя открыты для конечных пользователей для изучения		√	
Никакие шпионские средства или пароли не используются	√		
Рассматривается ли использование лицензии CreativeCommons?		√	
Всего 9 характеристик.	4	5	-

Приложение 10

Перечень контрольных характеристик принципа «сохранность»	Да	Нет	Н/о
Принята долгосрочная политика сохранности		√	
Принята краткосрочная стратегия сохранности		√	
Регулярно осуществляется создание резервных копий	√		
Создание резервных копий осуществляется в режиме off-site		√	
Принят план восстановления в случае чрезвычайных ситуаций	√		
План восстановления в случае чрезвычайных ситуаций прошел тестирование	√		
Периодически создаваемые резервные копии переносятся на более долговечные носители (такие, как DLT)		√	
Существует среднесрочная стратегия сохранности		√	
Рассматривалась возможность миграции на новые носители	√		

Миграция на новые носители планируется или осуществляется		√	
Замена устаревающих носителей планируется или осуществляется	√		
Миграция формата файлов и технологии презентации и/или эмуляция планируются или осуществляются	√		
Содержание веб-сайта представлено в стандартных форматах файлов	√		
Веб-сайт использует стандартные технологии представления информации	√		
Веб-сайт избегает использования технологий собственного изобретения и плагинов	√		
Всего 15 характеристик.	9	6	-

УДК 027.7:004.774

ВЕБ-САЙТЫ БИБЛИОТЕК ВУЗОВ: ОПЫТ СОЗДАНИЯ И ВОЗМОЖНОСТИ

ВЕБ-САЙТИ БІБЛІОТЕК ВНЗ: ДОСВІД СТВОРЕННЯ Й МОЖЛИВОСТІ

WEB SITES OF UNIVERSITY LIBRARIES: EXPERIENCE OF CREATION AND CAPABILITIES

Моисеева Н.Ю., Тамбовский государственный университет им. Г. Р. Державина

Моїсєєва Н. Ю., Тамбовський державний університет ім. Г. Р. Державіна

Moiseieva N. Yu., Tambov State University named after G. R. Derzhavin

Научная работа посвящается веб-сайтам библиотек, в частности, рассматриваются опыт создания, а также их возможности.

Наукова робота присвячується веб-сайтам бібліотек, зокрема, розглядаються досвід створення, а також їх можливості.

This scientific paper is dedicated to libraries web sites, especially, experience of creation and also its capabilities are discussed.

Ключевые слова: веб-сайты библиотек, новые технологии, ресурсы информации, контент.

Ключові слова: веб-сайти бібліотек, нові технології, ресурси інформації, контент.

Key words: libraries web sites, innovative technology, information resources, content.

В современных условиях быстрого развития информационных технологий, первое представление о библиотеке ВУЗа многие пользователи получают через web-сайт. В настоящее время он является информационным полем для удовлетворения образовательных потребностей, обеспечения информационной поддержки студентов, методической помощи коллегам из библиотек других учебных заведений, обмена опытом и информирования профессионального сообщества.

Наша точка зрения опирается на исследования в данной области, в частности, А.М. Белов считает, что на фоне процесса интенсивного формирования единого мирового информационного образовательного пространства, возрастает роль централизованного хранения электронных обучающих средств и обеспечения свободного доступа к информационным ресурсам. Инструментом для свободного доступа является web-сайт библиотеки ВУЗа [1].

Одним из аспектов изучения web-сайтов библиотек ВУЗов является анализ опыта работы в этом направлении библиотек российских учебных заведений. Нами были рассмотрены крупные библиотеки ВУЗов России: Научно-техническая библиотека Кузбасского государственного технического университета (НТБ КузГТУ); Информационно-библиотечный центр Менделеевского университета (ИБЦ МУ); Библиотека Национального исследовательского ядерного университета «МИФИ» (НИЯУ МИФИ); Научная библиотека Томского государственного университета (НБ ТГУ); Библиотека Оренбургского государственного университета (ОГУ); Библиотека Новосибирского государственного педагогического университета (НГПУ).

В настоящее время приоритетное направление работы НТБ КузГТУ – внедрение новых технологий. К услугам пользователей создан web-сайт. Помимо библиотечной работы, такой как электронный каталог, электронная библиотека, комплектование библиотечного фонда, на сайте есть раздел «В помощь научно-исследовательской работе», который включает в себя сведения о нормативно-регламентирующей документации в сфере НИР, перечне российских рецензируемых научных журналов, а так же информацию о получении патента на изобретение и т.д. На сайте представлены различные ресурсы: базы данных, виртуальные выставки, предоставляется доступ к электронным версиям книг издательства деловой литературы «Альпина Паблишерз», создана коллекция ссылок на различные ресурсы учебной, научно-информационной, профессиональной тематики, в отдельных рубриках – ссылки на сайты ведущих отечественных и зарубежных издательств, научных периодических изданий и полнотекстовых БД [2]. Сайт НТБ КузГТУ достаточно информативен по своему содержанию и эргономичен для пользователей, что является наиболее важным требованием.

Нами был рассмотрен опыт библиотеки Менделеевского университета. Сайт ИБЦ МУ был создан в 2001 году. Его разработка была удостоена медали «Лауреат ВВЦ» в рамках III Всероссийской научно-практической конференции «Образовательная среда сегодня и завтра». С помощью его сервисов до пользователя доводится необходимая информация, обеспечивается доступ ко всем информационным ресурсам, осуществляется поиск и заказ литературы с любых компьютеров, подключенных к сети Интернет, ведется интерактивный диалог с пользователями. На сайте ИБЦ содержится большое количество ресурсов, которые строго структурированы [4]. Мы считаем что, деятельность ИБЦ МУ в отношении создания и информационного пополнения своего сайта носит динамичный характер, о чем свидетельствует и количество разделов, и их контент.

На наш взгляд, следует отметить опыт библиотеки НИЯУ МИФИ. Пользователям web-сайта НИЯУ МИФИ доступны поиск и заказ литературы в электронных каталогах: авторизовавшись на сайте, они могут заказать необходимую литературу, и в течение 20 минут заказ будет выполнен. Для авторизованных пользователей доступны также полные тексты «внутривузовских» изданий, материалов конференций, статей авторов НИЯУ МИФИ. На сайте организован доступ к БД полнотекстовых научных периодических отечественных и зарубежных изданий. Постоянно ведётся поиск новых ресурсов по тематике научных исследований ВУЗа и его филиалов. Фонд трудов авторов НИЯУ МИФИ представляет ценность не только для пользователей университета, но и пользователей из других городов и стран [5]. Структура сайта характерна для Интернета:

представительства библиотеки ВУЗа, имеет хорошие навигационные способности и дружелюбный интерфейс.

На сайте НБ ТГУ наиболее полная информация представлена в разделах: «Кто может быть читателем библиотеки», «Электронные научные ресурсы», «Электронный каталог», «Время работы», «Услуги библиотеки», «О библиотеке». Навигация на сайте библиотеки осуществляется с помощью карты сайта, понятной схемы группировки материалов. Показателем эффективности управления сайтом выступают регулярность и своевременность его обновления [6]. Рассмотренный сайт НБ ТГУ, на наш взгляд, спроектирован с учетом основных требований к сайтам. Сайт ориентирован на пользователей, так как предоставляет необходимые ресурсы для современного образовательного процесса. Доступ к сайту не имеет ограничений, реактивность сайта достигается путем обратной связи с пользователями. Сайт предоставляет возможность легко находить необходимые информационные ресурсы и услуги на других сайтах библиотек ВУЗов России и других стран.

Первые шаги к автоматизации в библиотеке ОГУ были сделаны в 1993 году. Собственный сайт они разработали позже. С сайта открыт доступ к БД «Электронный каталог». «Виртуальная справочная служба», созданная на сайте, позволила существенно увеличить число читателей, представила возможности абонентам, находящимся вне библиотеки, оперативно пользоваться услугами библиографов, собственной ресурсной базы и т.д. Зарегистрированные пользователи имеют возможность посмотреть свой электронный читательский билет: уточнить сроки возврата литературы, получить оперативную информацию о местонахождении книги и ее занятости [3].

Web- сайт библиотеки НГПУ, с момента создания – по настоящее время, существенно изменился: переработаны дизайн и дерево сайта, изменено содержание старых рубрик и введены новые, составлен аннотированный каталог ссылок на образовательные ресурсы. На сайте выставлены издания, создаваемые библиографическим информационным центром: квартальные указатели, биобиблиографические указатели преподавателей НГПУ, рекомендательные списки, бюллетени новых поступлений [7].

На наш взгляд, сайты ВУЗов России активно создаются и развиваются в направлении улучшения как своего содержания (контента), так и внешней формы предоставления информации. На многих сайтах библиотек информация представлена в соответствии с требованиями, предъявляемыми к web- сайту по культуре. Вышеперечисленные сайты библиотек ВУЗов России, на наш взгляд, являются функциональными и информативными и имеют дружелюбный интерфейс.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Белов А.М. Методика оценки качества сайта [Электронный ресурс] / А.М. Белов. – Электрон. дан. – Режим доступа: <http://www.ict.edu.ru/ft/006158/nt2008.pdf>, свободный. – Загл. с экрана.
2. Голубенко Н.Б. Особенности информирования студентов в научно – технической библиотеке Кузбасского государственного технического университета [Электронный ресурс] / Н. Б. Голубенко. – Электрон. дан. – Режим доступа: <http://ellib.gpntb.ru/subscribe/index.php?journal=ntb&year=2010&num=11&art=4>, свободный. – Загл. с экрана.
3. Заварыкина Н.П. Научная библиотека университета: вчера, сегодня, завтра: к 55- летию Оренбургского государственного университета [Электронный ресурс] / Н. П. Заварыкина. – Электрон. дан. – Режим доступа: <http://ellib.gpntb.ru/subscribe/index.php?journal=ntb&year=2010&num=8&art=8>, свободный. – Загл. с экрана.
4. Калинина Л. , Сулименко С. Этапы большого пути [Электронный ресурс] / Л. Калинина, С. Сулименко. – Электрон. дан. – Режим доступа: http://www.aselibrary.ru/digital_resources/journal/irr/2009/number_4/number_4_2/number_4_2960/, свободный. – Загл. с экрана. Национальному исследовательскому ядерному университету «МИФИ»- 70 лет [Электронный ресурс]. – Электрон. дан.- Режим доступа: <http://sb.litera-ml.ru/assets/files/Fulltext/Mephi%281%29.pdf>, свободный. – Загл. с экрана.

5. Шабурова О.Г. Web-сайт Научной библиотеки Томского государственного университета: в поисках оптимального варианта [Электронный ресурс] / О.Г. Шабурова. – Электрон. дан. – Режим доступа: http://www.lib.tsu.ru/index_about_ub.php?id=392, свободный. – Загл. с экрана.
6. Широкова Т.И. От традиций предшественников к опыту современности: к 70 – летию библиотеки НГПУ / Широкова Т.И. // Библиотеки учебных заведений . – 2008. - № 28. – С. 63 – 68. 37

УДК 028

ПРОМОЦІЯ КНИЖОК ТА ЧИТАННЯ

ПРОМОЦИЯ КНИГ И ЧТЕНИЯ

PROMOTION OF BOOKS AND READINGS

Мямліна А. В., Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара

Мямлина А. В., Днепрпетровский национальный университет им. О. Гончара

Miamlina A. V., Oles Honchar Dnipropetrovsk National University

Дослідження присвячено розгляду основних способів промоції книжок з метою привернення уваги читачів та підвищення попиту на відповідні друковані видання.

Исследование посвящено рассмотрению основных способов продвижения книг с целью привлечения внимания читателей и повышения спроса на соответствующие печатные издания.

This research is devoted to consideration of main methods books promotion for attraction attention of readers and increase demand of relevant publications.

Ключові слова: промоція книжок, медіа-канали, комунікаційні стратегії, засоби масової інформації.

Ключевые слова: продвижение книг, медиа-каналы, коммуникационные стратегии, средства массовой информации.

Keywords: promotion of books, media channels, communication strategies, media.

Все частіше постає питання, як сьогодні можна популяризувати книжки та читання. До комунікаційної політики книжок зазвичай відносять рекламні оголошення на телебаченні, радіо й у пресі, каталоги видавництв з інформацією про нові видання, рецензії, огляди, участь у книжкових виставках та ярмарках, інтерв'ю з авторами, літературні дайджести та рейтинги, плакати та буклети, інформацію з сайту видавництва або письменника, блоги авторів, які в свою чергу виступають засобом та об'єктом реклами, та в другому випадку самі потребують окремої промоції.

Більшість компаній користується найбільш доступними та дешевими способами рекламування та промоції книжок. На сьогодні рівень рекламно-інформаційної діяльності суб'єктів видавничої справи, книговидання та книгорозповсюдження залишається не достатньо високим, хоча й надзвичайно важливим. Звернемо увагу на такі медіа-канали, що використовують для промоції книжок та читання, як от телебачення, радіо та періодична преса та на досвід українських мас-медіа у сфері популяризації книжок та читання.

На вітчизняному телебаченні, на превеликий жаль, є лише одна програма про книжки. Вона виходить на каналі УТ-1 і має назву «Книга.ua», виходить щоп'ятниці о 13.15, її тривалість 20 хвилин. Між іншим програма доступна й для онлайн перегляду.

Власне, окрім спеціалізованої програми про книжки, також можна виділити різноманітні розважальні програми у форматі ток-шоу в яких знаходиться час на приділення уваги промоції книжок. Так, Опра Уінфрі у своєму надпопулярному шоу часто рекомендує глядачам звернути увагу на певні твори літератури, що призводить до збільшення уваги до цих творів. Можна сказати, що завдяки пораді чи маленькому коментарю ведучої продаються накладди.

Слід відмітити, що в радіо ефірі у FM-діапазоні також зустрічаються розважальні програми присвячені книжкам. На радіостанції «Гала-радіо» були хвилини, коли діти розповідали про дитячі книжки в перервах між рекламою та музикою (осінь 2012- зима 2013).

На радіо «Relax» також між піснями, новинами та рекламою передбачено розважальні записи – уривки з відомих творів під назвою «Relax прочитання», які можна класифікувати як розважальну програму-вставку з маленьких (всього лише на 100-120 слів) фрагментів з улюблених літературних (класичних та сучасних) творів, що відповідають загальному формату радіостанції на Relax FM, легкому та спокійному радіо.

Концепція програми – це фрагменти з класичних та сучасних творів світової літератури, логічно завершені та такі, що легко сприймаються на слух аудиторією радіостанції.

Радіопрограма «Relax – прочитання» має за слоган фразу: «Фрагменти з улюблених творів». І хоча на меті автори програми не мають просувати читання взагалі, формувати культуру читання чи просувати письменників, місія програми полягає всього лише у відволіканні та розважанні слухача, проте ми не можемо ігнорувати факт існування такої програми в українському FM-діапазоні.

За планом програма виходить один раз на дві години з 10.00 до 23.00 та чотири рази на годину з 23.00 до 06.00. Читають фрагменти ведучі радіостанції, так звані бренд-войси, впізнавані голоси ведучих радіостанції, чоловічі або жіночі в залежності від літературного фрагменту та його автора.

Повноцінна авторська програма українського актора Олексія Горбунова «Зворотній бік вітру» виходила в ефір на хвилях радіостанції «Ренесанс» упродовж декількох років. Ця програма не мала аналогів в українському ефірі, адже в ній автор читав фрагменти культових творів (Давлатов, Шукшин, Пелевін, Муракамі). Важливим є й той факт, що автор та ведучий самостійно, на свій смак, обирав авторів та твори, а також стиль читання фрагментів перед мікрофоном. Тривалість програми складала годину, виходила вона щовівторка, але оскільки формат радіостанції музичний, то читання фрагментів творів перебивали музичними композиціями.

Цікавим видається нам процес стимулювання читання через друковані медіа, а саме суспільно-політичні, ділові та розважальні видання. Наприклад, у розважальних виданнях можна розмішувати різні корисні поради для читачів, які взяли з книжок. Це можуть бути способи освідчення в коханні або перелік місць освідчення в коханні літературних героїв; зібрання кулінарних рецептів із відомих творів; ідеї, як добре провести родинний вечір, чи перелік нестандартних подарунків, які отримували літературні герої. За статистикою видання такого плану мають широке коло читачів і, можливо, цікавий факт змусить їх прочитати весь твір, а можливо вони зрозуміють, що книжки – це збірки корисної й цікавої інформації.

Періодичні видання також іноді долучаються до промоції книжок через друк на своїх шпальтах різноманітних рецензій та анотацій чи то більше, навіть публікації журнальних варіантів твору, як це робить видання Фобрс Україна. Нон-фікшн та бізнес-література часто потрапляє до уваги редакторів ділових видань. Редакції публікують частини, анотації та журнальні варіанти книжкових видань бізнес-тематики та таких, що мають відношення до бізнесу. Так, Форбс опублікувало журнальний варіант книги І. Літовчєкна «Запалюючи зірку: історія Київстару від першої особи», «Правила бізнесу Генрі Форда», фрагмент книги «Код Дурова», «Величні за власним вибором», «Як влаштований цей світ. Нариси на макросоціологічні теми».

Провідне видання США Publisher's Weekly публікує анотації, відгуки та рецензії на книжки, а також рейтинги літератури, які складаються на основі рівня продажів книжок. Видавці США також намагаються розповсюджувати інформацію про нові книжки в періодичних виданнях,

рекламах та інформаційних матеріалах, які публікують Washington Post, Newsweek, New York Times.

На каналі BBC мало місце шоу «Велике читання», у результаті якого було обрано улюблену книгу нації, нею стала «Володар перстнів» Д.Толкієна. У США бібліотеки разом із телевізійним каналом намагалися змусити глядачів почитати книжки. Після трансляції історичних фільмів глядачам пропонувався перелік із декількох книжок, які мали відношення до періоду, який було показано у фільмі та пропонувалось завітати до найближчої бібліотеки.

Інформаційні листки чи газети, що випускають книжкові супермаркети, асоціації видавців, видавництва, книжкова палата можна віднести до промоції книжок. Якщо переглянути інформаційний лист, що випускала мережа магазинів «Емпік», то там можна зустріти новини з життя цієї мережі магазинів, інформацію про нові книжки, інтерв'ю з авторами і рейтинги книжок – вся ця інформація, безперечно, впливає на покупця, до того ж на шпальтах розміщують анонси подій, що мають відбутись у залах магазину. Між іншим, інформаційні листки видавництва та книжкових мереж надзвичайно подібні до виставок літератури в бібліотеці, з тією лише різницею, що бібліотека виставляє тематичну літературу з метою ознайомлення читачів із творами, що знаходяться у фондах, а ось видавництва та книжкові магазини намагаються, окрім ознайомлення аудиторії з асортиментом своєї продукції, ще й продати свої книжки.

Отже, при вдало продуманій комунікаційній стратегії використання засобів масової комунікації може привернути увагу до певних книжок взагалі та читання зокрема.

УДК 027.7:025.5

ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ: ТРАДИЦИИ И ИННОВАЦИИ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ І НАУКИ: ТРАДИЦІЇ Й ІННОВАЦІЇ

INFORMATION SUPPORT OF EDUCATION AND SCIENCE: TRADITIONS AND INNOVATIONS

Недайвода Т. А., ГВУЗ "Национальный горный университет"

Недайвода Т. О., ДВНЗ "Національний гірничий університет"

Nedaivoda T. A., National Mining University

В статье проводится анализ роли библиотеки ВУЗа как информационного центра в общем образовательном процессе, а также инновационные процессы в ней.

У статті проводиться аналіз бібліотеки ВНЗ як інформаційного центру в загальному освітньому процесі, а також інноваційні процеси в ньому.

This article analyzes the role of university library as an information centre in general educational process and also innovative processes in it.

Ключевые слова: информационное обеспечение, IT-технологии, серверная платформа, инновации, информационные технологии.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, IT-технології, серверна платформа, інновації, інформаційні технології.

Keywords: information support, IT-technology, service platform, innovations, information technology.

В современном мире система образования должна, как никогда, быть ориентирована на требования реальной жизни. Именно образование должно стать главным показателем интеллектуального, культурного, духовного, социального и экономического развития общества и государства.

Основные приоритеты на пути к этому:

- европейский уровень качества и доступности образования;
- духовные ориентиры;
- развитие общества на основе новых знаний;
- повышение эффективности использования финансовых и материально-технических ресурсов.

В мире постоянно развивающихся IT-технологий требования к уровню предоставления библиотеками пользователям информационных ресурсов значительно повысились. Работая с традиционными источниками информации, библиотеки ищут и находят новые формы работы с пользователями.

Своей задачей коллектив библиотеки видит внедрение современных интеллектуальных информационных технологий, работа по внедрению которых была начата в библиотеке Национального горного университета в конце 90-х гг. прошлого столетия. После приобретения и внедрения АБИС («УФД. Библиотека») были автоматизированы основные технологические процессы, связанные с комплектованием и научной обработкой литературы, созданием электронного каталога, автоматизированным обслуживанием пользователей. Параллельно с вводом новых поступлений в электронный каталог ведется ретроконверсия карточного каталога. Также осуществляется ретроспективный ввод статей из периодических изданий научного профиля университета, что позволяет использовать введенные записи для создания биобиблиографических указателей трудов ученых НГУ, выпуск которых начат в 2001 году.

Наряду с биобиблиографическими указателями издается «Календарь знаменательных и памятных дат Национального горного университета», «Анотаций каталог видань Національного гірничого університету», библиографический указатель «Національний гірничий університет: події, факти, особистості».

На сегодняшний день наши пользователи в электронном читальном зале могут работать с изданными в университете учебниками, учебными пособиями, методическими указаниями, авторефератами диссертаций и отчетами о научно-исследовательской работе, которые передаются в фонд библиотеки на съёмных электронных носителях. В фонде научно-технической библиотеки имеются также электронные варианты реферативных журналов, нормативных и законодательных материалов.

Справочно-библиографический отдел библиотеки университета принимает заявки от научных сотрудников и аспирантов на информирование по темам научных исследований в формате избирательного распространения информации. Такая система информационного обслуживания предполагает систематическое информирование о текущих поступлениях информационных источников в соответствии с запросами пользователей, при обязательной обратной связи. Она даёт возможность абонентам минимизировать потери времени на поиск необходимой информации, повысить эффективность научного поиска, оперативно знакомиться с новыми поступлениями.

Для включения в систему избирательного распространения информации мы предлагаем сотруднику заполнить анкету, указав свой электронный адрес.

С расширением использования телекоммуникационных технологий вузовские библиотеки превратились в информационные центры. Сегодня значение вузовской библиотеки определяется не только традиционными показателями библиотечного фонда, количеством подписных изданий, количеством пользователей, но и уровнем комфортности доступа к информационным ресурсам независимо от формата.

Создание сети Интранет, новых рабочих мест для сотрудников научно-технической библиотеки и пользователей, подключение к Интернету потребовали технического переоснащения библиотеки.

В последнее время большое распространение получила технология организации беспроводных сетей связи WiFi, такая точка доступа в 2011 году была установлена в студенческом читальном зале. Теперь все, у кого есть современные гаджеты с настройкой Wi-Fi, придя в библиотеку, могут не только взять книгу и полистать журналы, но и бесплатно подключиться к Интернету.

В рамках развития информатизации и компьютеризации библиотечных процессов в конце 2012 года для библиотеки были приобретены соответствующие технические средства. Это позволило развить существующие и создать новые сервисы по информационному обеспечению учебного и научного процессов в Национальном горном университете.

К концу февраля серверная платформа информационной системы библиотеки была сконфигурирована и протестирована. Были исправлены некоторые проблемы конфигурации и на созданном ресурсе были построены несколько виртуальных систем реализующие следующие информационные сервисы:

- АБИС УФД/Библиотека (БД электронного каталога и система учета оборота фондов библиотеки) — была перенесена в новое виртуальное окружение со старого персонального компьютера, что позволило существенно повысить надежность обработки и хранения информации;
- управляющую систему сети библиотеки (контроллер домена) для контроля всех объектов и субъектов информационной системы;
- хранилище полнотекстовых документов и прочих медиа-данных на 32 Тбайта;
- веб-сервер библиотеки (<http://lib.nmu.org.ua>);
- резервный сервер АБИС УФД/Библиотека;
- резервный Веб-сервер библиотеки;
- к концу апреля был построен библиотечный репозиторий для предоставления пользователям в свободном или частично свободном доступе авторефератов диссертаций, методических пособий, периодических изданий НГУ, хранящихся в электронном виде в фондах библиотеки (<http://ir.nmu.org.ua>);
- строится полнотекстовая поисковая система для нахождения информации внутри документов хранящихся в электронном хранилище библиотеки.

В рамках повышения рейтинга представления в Интернет Национального горного университета в целом, и библиотеки в частности, был разработан новый дизайн веб-сайта библиотеки и предприняты действия по увеличению индексов на ресурсы библиотеки в ведущих поисковых системах.

Для повышения Интернет-рейтингов на базе библиотеки создан медиа-архив для хранения фото, видео- и аудио-материалов событий, происходящих в университете.

В настоящее время активно выполняются подготовительные работы к автоматизированной книговыдаче: наполняется электронная база пользователей, ведется ретроштрихкодирование активного фонда.

Перспективным заданием для вузовских библиотек остается интеграция электронных образовательно-информационных ресурсов, эффективная навигация в них и обеспечение доступа к ним независимо от места пребывания пользователей.

Коллектив научно-технической библиотеки стремится, чтобы ее библиотечно-информационные ресурсы использовались с максимальной эффективностью. Главной своей задачей считает улучшение обслуживания пользователей, а также соблюдение разумного баланса между необходимостью перемен и сохранением ценных библиотечных традиций.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Новітні інформаційні технології в університетській бібліотеці / Л. Габова, С. Гришко, Л. Дмитренко, А. Артеменко / Бібліотечний форум України, 2008. - № 4. – С. 17-18.
2. Головацька І. Підвищення якості інформаційного сервісу бібліотеки вищої школи // Вісник книжкової палати, 2009. - № 8. – С. 31-32.

3. Зинченко И. Внедрение электронных библиотечных технологий в библиотеке вуза // Бібліотечний форум України, 2010. - № 4. – С. 13-15.
4. Сорокин И. В. Технологии Web и Web 2.0 как средство интеграции библиотек в современную электронную среду // Научные и технические библиотеки, 2011. - № 3. – С. 23-31.
5. Молчан Ж. Автоматизация библиотечных процессов на основе современных преткных решений радиочастотной идентификации (RFID) объектов // Бібліотечний вісник, 2012. - № 5. - С. 31-35.

УДК 027.7:[025.5:001.891]

СТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ КОРИСТУВАЧІВ: ІЗ ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНСЬКОЇ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ АКАДЕМІЇ.

СОЗДАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ РЕСУРСОВ ИНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЗАПРОСОВ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ: ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ УКРАИНСКОЙ ИНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ АКАДЕМИИ.

CREATION OF INFORMATION RESOURCES OF ENGINEERING PEDAGOGICAL REQUESTS FOR USERS: THE EXPERIENCE OF THE SCIENTIFIC LIBRARY OF THE UKRAINIAN ENGINEERING PEDAGOGICS ACADEMY.

Ніколаєнко Н. М. Наукова бібліотека Української інженерно-педагогічної академії

Николаенко Н. Н. Научная библиотека Украинской инженерно-педагогической академии.

Natalia Nikolayenko. Scientific library of the Ukrainian Engineering Pedagogics Academy.

У статті викладено досвід роботи Наукової бібліотеки УІПА з питань інформаційно-бібліографічного забезпечення розвитку інженерно-педагогічної освіти проведеної в рамках виконання наукового дослідження «Системна організація інформаційно-бібліографічного забезпечення розвитку інженерно-педагогічної освіти». Стаття містить інформацію про власний інформаційний ресурс галузевого характеру з єдиною точкою доступу.

В статье представлен опыт работы Научной библиотеки УИПА по вопросам связанным с тематикой научного исследования «Системная организация информационно-библиографического обеспечения развития инженерно-педагогического образования». В ней изложена информация о собственном информационном ресурсе отраслевого характера с единой точкой доступа.

This paper presents the experience of the scientific Library of UIPA on questions related to the topics of scientific research in the state budget theme "System organization of information and bibliographic software development of engineering and teacher education." It provides information about its own sector-specific information resource with a single point of access.

Ключові слова: власні повнотекстові інформаційні ресурси, вторинні інформаційні ресурси, науково-дослідна робота бібліотеки, сервісні послуги.

Ключевые слова: собственные полнотекстовые информационные ресурсы, вторичные информационные ресурсы, научно – исследовательская работа библиотеки, сервисные услуги.

Keywords: internal full-text information resources, secondary information resources, scientific-research work of

the library, services.

Основним напрямком діяльності Наукової бібліотеки Української інженерно-педагогічної академії (НБ УІПА) є забезпечення користувачів якісною інформацією. Умовно інформація ділиться на універсальну – необхідну людині в реалізації її різноманітних соціальних функцій та галузеву, яка потрібна тільки певного роду фахівцям. Забезпечувати галузеву інформацією з проблем інженерно-педагогічної освіти покликана НБ, яка формує свої фонди й організовує інформаційну діяльність відповідно до потреб користувачів УІПА. З метою підвищення ефективності цієї діяльності фахівці бібліотеки постійно вивчають, аналізують, осмислюють науково обґрунтовують потреби своїх користувачів і вживають конкретні заходи для її реалізації. Одним із таких вагомих заходів є наукове дослідження «Системна організація інформаційно-бібліографічного забезпечення розвитку інженерно-педагогічної освіти», яке проводить бібліотека разом з кафедрою педагогіки і методики професійного навчання (наук. керівник д.пед.наук проф. Н. О. Брюханова; виконавці – канд. пед. наук Д. В. Коваленко, директор НБ Н. М. Ніколаєнко, вчений секретар бібліотеки О. М. Рибальченко; термін виконання 2012-2014рр.)

Під час виконання першого етапу, на основі аналізу літературних джерел, визначено стан інформаційно-бібліографічного забезпечення розвитку інженерно-педагогічної освіти в Україні. Вивчено матеріали про вплив інженерно-педагогічної освіти на систему професійно-технічної освіти України, проаналізовано цілі, завдання, зміст інженерно-педагогічної освіти та нормативно-правову базу з питань інженерно-педагогічної освіти, вивчено матеріали стосовно системи підготовки спеціалістів в УІПА як провідного ВНЗ з інженерно-педагогічної освіти, проведено моніторинг засобів масової інформації та Інтернет-середовища з питань розвитку інженерно-педагогічної освіти, визначено основні напрямки розвитку інформаційно-бібліотечного простору академії як основного напрямку діяльності Наукової бібліотеки в інформаційно-бібліографічному забезпеченні розвитку інженерно-педагогічної освіти. Перші отримані результати дають підстави дійти висновку – система інженерно-педагогічної підготовки фахівців стане більш ефективною за умови розробки і впровадження в практику діяльності ВНЗ інженерно-педагогічного профілю чіткої системи організації й забезпечення інформаційно-бібліографічного супроводу навчального процесу.

У соціально-комунікаційному контексті під процесом впровадження системи організації й забезпечення інформаційно-бібліографічного супроводу галузі мається на увазі процес оперативного доведення первинної (повнотекстової) та вторинної (бібліографічної, реферативної, оглядово-аналітичної, фактографічної тощо) інформації до користувачів, який здійснюється через бібліотеку.

У межах виконання науково-дослідної роботи, на сайті Наукової бібліотеки (<http://library.uipa.edu.ua>) створено галузевий ресурс «Інженерно-педагогічна освіта» з єдиною точкою доступу для оперативного доведення первинної (повнотекстової) інформації, що містить відомості про навчально-методичну лабораторію, наукову школу «Методика професійного навчання. Інженерна педагогіка» професора О. Е. Коваленко, повні тексти збірника наукових праць «Проблеми інженерно-педагогічної освіти», повні тексти монографій у розділі «Інженерно-педагогічна освіта в дослідженнях науковців», повні тексти авторефератів дисертацій, які захищені у спеціалізованій вченій раді к.64.108.01, спеціальність 13.00.02 – теорія та методика навчання з технічних дисциплін у розділі «Автореферати дисертацій», інтерактивне посилання на галузеву реферативну БД ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, бібліографічну продукцію бібліотеки у вигляді науково-допоміжних, тематичних покажчиків та рекомендаційних списків літератури за тематикою наукових досліджень, перелік наукової періодики України, Росії та зарубіжжя з питань педагогіки та психології, web-ресурси з проблем інженерно-педагогічної освіти та інформаційний ресурс для професійно-технічної освіти.

Докладніше про галузевий інформаційний ресурс з єдиною точкою доступу «Інженерно-педагогічна освіта».

Першою представлено інформацію про діяльність навчально-методичної лабораторії через інтерактивне посилання на головну сторінку академії, у рубриці про наукову школу професора О.

Е. Коваленко «Методика професійного навчання. Інженерна педагогіка», де подано загальну характеристику наукової школи, науковий доробок професора О. Е. Коваленко, основні напрямки роботи наукової школи.

Повні тексти збірника наукових праць «Проблеми інженерно-педагогічної освіти» з 1 по 39 номер (всього 1004 публікації) представлено у зворотній хронології, що дає змогу в першу чергу знайомитись з результатами наукових досліджень в галузі інженерно-педагогічної й професійної освіти, питаннями стратегії й методології, методики й змісту підготовки фахівців, професійної психології тощо.

Інформацію з проблем інженерно-педагогічної освіти представлено в категорії рубрики «Інженерно-педагогічна освіта в дослідженнях науковців», яка надає доступ до повних текстів 15 монографій. У категорії рубрики «Анотування дисертацій» представлено 44 повні тексти анотувань дисертацій, що захищені в спеціалізованій вченій раді к.64.108.01, спеціальність 13.00.02 – теорія та методика навчання з технічних дисциплін у зворотній хронології.

Інтерактивне посилання на галузеву реферативну БД ДНПБ України ім.

В. О. Сухомлинського дає змогу науковцям отримувати доступ до збірок наукових праць, періодичних видань психолого-педагогічної тематики, які представлені в аналітичному вигляді й надають дослідникам можливість зорієнтуватись в потужно зростаючому інформаційному потоці наукової педагогічної думки.

Вторинний бібліографічний ресурс у вигляді науково-допоміжних, тематичних покажчиків та рекомендаційних списків літератури, підготовлених фахівцями відділу Наукової інформаційно-бібліографічної діяльності бібліотеки за тематикою наукових досліджень («Інновації в освіті», «Якість технологій та освіти», «Інженерно-педагогічна освіта. Підготовка інженерно-педагогічних кадрів» тощо), дає змогу користувачеві бути поінформованим про важливі публікації науковців у галузі педагогічної науки й освіти вітчизняних науковців та вчених країн СНД.

Перелік наукової періодики України з питань педагогіки та психології (51 назва журналів України, 55 назв журналів Росії, 104 назви збірок наукових праць, 12 назв зарубіжних друкованих видань та 16 назв зарубіжних електронних видань), який представлено у категорії рубрики, надає можливість користувачам мати уявлення про розгалужену систему фахових видань, в яких публікуються результати наукових досліджень у галузі вітчизняної та зарубіжної педагогіки й освіти, з доступом через інтерактивне посилання.

Категорію рубрики «Web-ресурси з проблем інженерно-педагогічної освіти» створено з метою розширення міжвузівського співробітництва.

Рубрика «Професійно-технічна освіта» заснована для інформаційної підтримки керівників, викладачів, майстрів виробничого навчання ПТНЗ; у ній представлена нормативно-правова база професійно-технічної освіти, рекомендаційні списки літератури з проблем ПТО в Україні та Web-ресурси.

Сайт бібліотеки є досить об'ємним електронним освітнім ресурсом, який містить електронний каталог з повнотекстовою базою навчально-методичних видань, БД «Праці вчених», повнотекстовою базою анотувань в т.ч. з педагогіки, анотований каталог «Освітні ресурси Інтернету» та галузевий ресурс з єдиною точкою доступу «Інженерно-педагогічна освіта».

Робота з розширення сервісних послуг через сайт бібліотеки для фахівців у галузі освіти продовжується.

Поряд з цим, для забезпечення інформаційної підтримки у справі інженерно-педагогічної підготовки фахівців працівниками НБ УПА, започатковано серію оглядово-аналітичних публікацій з питань інноватизації освітніх процесів у вигляді бібліографічних покажчиків, списків літератури науково-допоміжного та рекомендаційного характеру, які в збірнику наукових праць «Проблеми інженерно-педагогічної освіти» знаходять відображення в розділі «Інформація». Представлена оглядово-аналітична інформація у фаховому виданні «Проблеми інженерно-педагогічної освіти» надасть можливість науковцям, педагогам, аспірантам, студентам розширити знання з цього напрямку, бути поінформованими з питань інновацій освіти, підготовки педагогічних кадрів тощо. Планується продовження серії публікацій з питань

інноватизації освітянських процесів, що сприятиме плідній співпраці з користувачами фахового видання.

Новий електронний ресурс галузевого спрямування для інноватизації освітянських процесів дає змогу науковцям оперативно забезпечувати інформаційні потреби перманентною інформацією в доступній та зручній для використання формі.

Бібліотечні фахівці не тільки вивчають ринок інформаційних ресурсів, а й приділяють увагу багатоаспектному аналізу інформаційних потреб користувачів, всебічному вивченню використання ними первинної інформації та створення вторинної. Активізуючи й модернізуючи роботу в цьому напрямку, бібліотека спрямовує її на повноцінне інформаційне забезпечення інженерно-педагогічної науки й освіти через надання інформаційної підтримки основним напрямкам наукових досліджень лабораторії з питань стратегії та методології розвитку інженерно-педагогічної освіти в нових соціально-економічних умовах, удосконалення її змісту, професіонального становлення особистості майбутнього інженера-педагога на основі інноваційних педагогічних технологій.

Результати розширення інформаційного сервісу з надання вторинного інформаційного ресурсу галузевого спрямування користувачі отримують також у вигляді бібліографічної (науково-допоміжні, тематичні, рекомендаційні покажчики), біобібліографічної (покажчики, що виходять у трьох серіях «Вчені УПА – ювіляри», «Праці кафедр УПА», «Праці УПА») продукції, яка розміщена на сайті бібліотеки. Щорічно виходять поточні бібліографічні покажчики «Нові надходження літератури до НБ». Ці покажчики систематично видаються й оприлюднюються на сайті бібліотеки library.upa.edu.ua і сторінках фахового видання «Проблеми інженерно-педагогічної освіти». У перспективі розглядається питання поступового переходу від бібліографії в традиційному вигляді до створення інтерактивних бібліографічних покажчиків та проблемно-орієнтованих баз даних.

Галузеву реферативну інформацію фахівці отримують через інтерактивні посилання на реферативні БД ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, БД «Україніка наукова» НБУ ім. В. Вернадського. Науково-аналітичну обробку фахових видань психолого-педагогічного напрямку УПА бібліотека здійснює для створення галузевого сегменту загальнодержавної реферативної бази даних «Україніка наукова» та її паперового варіанту – українського реферативного журналу (УРЖ) «Джерело». Реферати публікуються в УРЖ «Джерело», серія 3 «Соціальні та гуманітарні науки. Мистецтво».

Кропітка праця співробітників бібліотеки з підготовки, популяризації й розповсюдження інформаційних матеріалів серед науковців академії сприяють реалізації ряду актуальних завдань бібліотеки: створення інформаційних ресурсів, забезпечення інформаційно-бібліографічних потреб фахівців у ресурсах інженерно-педагогічної тематики і входження до вітчизняного інформаційного простору.

Створення електронних баз даних з бібліографічною, повнотекстовою та гіпертекстовою інформацією – це шлях якнайповнішого забезпечення користувачів необхідною галузевою інформацією.

Очевидно, що функція сучасної бібліотеки трансформується нині з інформаційної в інформаційно-аналітичну. Тому сьогодні бібліотеки повинні інтегрувати свої продукти й послуги в мережеве середовище, саме туди, де працюють користувачі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [Електронний ресурс] : [проект]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>. – Назва з екрану
2. Ніколаєнко, Н. М. Роль бібліотеки у формуванні науково-освітнього інформаційного простору ВНЗ / Н. М. Ніколаєнко // Вища школа. – 2013. – № 5. – С. 48–59 : табл. – Бібліогр.: 3 назв.

УДК 81'255.2:6

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКИХ ТЕКСТОВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ КОМПРЕССИИ

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМПРЕСІЇ

FEATURES OF SCIENTIFIC AND TECHNICAL TEXTS TRANSLATION WITH USING OF COMPRESSION

Перепелица И.Г., Сахаров В.Д., ГУ «ЦГНТБ ГМК Украины»

Перепилиця І. Г., Сахаров В. Д., ДУ «ЦДНТБГМК»

Perepelitsa I. G., Sakharov V. D., Central State Scientific and Technical Library of Mining and Metallurgical complex of Ukraine

В научном исследовании представлены главные особенности перевода научно-технических текстов. Освещены нюансы и тонкости данного процесса. Рассматриваются такие составные научного текста, как аннотация, реферат; раскрываются их особенности и отличия.

У науковому дослідженні представлені головні особливості перекладу науково-технічних текстів. Висвітлені нюанси й тонкощі даного процесу. Розглядаються такі складові наукового тексту, як анотація, реферат; розкриваються їх особливості та відмінності.

In this scientific study the main features of scientific and technical texts translation are presented, The article covers the main nuances and process details, discusses such components of scientific text as abstract, summary, their particularities and differences are disclosed.

Ключевые слова: перевод, научно-технические тексты, реферат, аннотация, компрессия, малые тексты.

Ключові слова: переклад, науково-технічні тексти, реферат, анотація, компресія, малі тексти.

Keywords: translation, scientific and technical texts, summary, abstract, compression, small texts.

Горно-металлургический комплекс (ГМК) – важная составляющая часть народного хозяйства Украины, которая в значительной степени определяет экономический потенциал страны и её положение на международном рынке.

Успешное развитие ГМК Украины во многом зависит от внедрения новейших научно-технических разработок не только отечественных, но и зарубежных учёных.

Стремительный рост масштабов научных исследований в мире требует от учёных и производственников ГМК Украины находиться на уровне современных требований, быть

хорошо и своевременно информированными о том, что сделано или делается нового в их области интересов другими исследователями и практиками. А это предполагает постоянный интерес к публикациям в отечественных и иностранных журналах, сборниках, материалах научных конференций и т.д.

В ГУ «ЦГНТБ ГМК Украины» проводится значительная работа по своевременному и высококачественному обеспечению читателей новейшей информацией о достижениях зарубежных и отечественных учёных в различных областях науки и техники.

Письменные научные документы являются важными источниками информации и передачи её в пространстве и времени. Они могут быть первичными (монографии, сборники, диссертации, статьи) и вторичными, какими являются рефераты, аннотации, резюме.

В рефератах и аннотациях сообщаются в сжатом (сжатом) виде сведения о первичных документах, в них отображаются наиболее существенные элементы первоисточников (6).

В связи с огромным объёмом научно – технической информации для ускорения процесса ознакомления пользователей библиотеки с новейшими научными достижениями её сотрудниками осуществляется перевод аннотаций и рефератов научных статей, публикуемых в различных зарубежных изданиях и, в частности, в журналах «Stahl und Eisen». «Zeitschrift für die Herstellung und Verarbeitung von Eisen und Stahl. Stahleisen GmbH, Düsseldorf» (Ежемесячный научно-технический журнал «Сталь и железо» для производителей и переработчиков железа и стали. ООО Стальайзен ГмбХ, г. Дюссельдорф, Германия).

С точки зрения развития теоретических представлений и практического приложения в ГМК Украины значительный интерес представляет выявление особенностей перевода аннотаций и рефератов научных статей, публикуемых зарубежными авторами, прежде всего, в этом журнале, поскольку его тематика так созвучна с устремлениями украинского пользователя научно-технической литературы по вышеназванной проблематике.

Поскольку читательская аудитория нашей библиотеки стремится как можно быстрее получить интересующую её научно-техническую информацию, то вполне естественно, что пытливый взор и начинающих, и маститых учёных, и производственников обращается, прежде всего, на содержание аннотаций, рефератов, резюме научных статей, материалов научных конференций и др., представляющих собой массивно сжатую информацию, почерпнутую из первоисточника.

Ускорение научно-технического прогресса в наше время просто вынуждает буквально всех обитателей планеты и, особенно, работников науки, жить в ускоренном темпе, экономя время, стремясь угнаться за бурным непрерывным поступательным развитием общества.

Каждому человеку хорошо известно, что единица времени остаётся неизменной, а вот значительным изменениям подвергается не только язык как средство общения, но и средства его выражения, т.е. так называемые языковые средства.

Использование авторами аннотаций и рефератов в известной степени можно объяснить стремлением к экономии не только языковых средств выражения смысла и содержания научной публикации, но и насущной потребности в экономии времени на ознакомление читателя с научной публикацией.

И здесь необходимо отметить, что одним из важнейших факторов, которые содействуют экономии языковых средств, является так называемая компрессия, т.е. упрощение, экономия языка, опущение ненужных элементов. Однако, при этом отсутствующие элементы легко могут быть восстановлены из контекста.

Именно поэтому экономия языка является обоснованной, а её использование не должно вызывать каких-либо сомнений. Ведь она помогает людям общаться быстрее, экономить время для ознакомления с научно-техническими достижениями, избавиться от ненужной, лишней информации.

Отметим, что в принципе человеку интересно общаться с таким собеседником, у которого такой же уровень знаний, или же даже более высокий.

Научно-технические тексты имеют определённую структуру, которая позволяет читателю ориентироваться в потоке информации, а также способствует успешному общению автора с читателем как участникам акта коммуникации.

Тенденция к экономии языковых средств присутствует во всех системах языка (фонетическая, лексическая, семантико-грамматическая, синтаксическая) и проявляется на разных уровнях функционирования речевых единиц: предложений, словосочетаний, слов, морфем, фонем.

Авторы научных публикаций вполне осознанно используют компрессию как языковое средство, хотя бы для частичного решения проблемы за счёт подачи научного материала в сокращённом виде и с допустимым сжатием его в пределах разумной достаточности, т.е. с использованием компрессии, но без утраты или существенных изменений содержания первоисточника.

Безусловно, очень важно, чтобы собеседник (читатель) понимал, что же хочет сказать автор в своём научном труде. И если он стремится достичь этого понимания, то ни к чему загромождать язык ненужными, чрезмерно усложнёнными конструкциями. Более того, к компрессии мы часто прибегаем в обыденной жизни, иногда даже совершенно не догадываясь об этом.

Тем не менее, компрессия допустима только тогда, когда в тексте имеется чрезмерное количество информации. То есть возможность компрессии тесно связана с проявлением избыточности в языке.

Наиболее объёмная компрессия наблюдается именно в аннотациях и рефератах статей, диссертаций и других документов научно-технической направленности. Можно с уверенностью сказать, что аннотации и рефераты находятся на первом месте по степени сжатия (компрессии) текста, с их помощью осуществляется массивное сжатие, сокращение текста, который зачастую изложен на многих страницах первоисточника.

Переводчик научно-технической литературы должен учитывать, что использование компрессии является оправданным среди учёных именно в связи со стремительным нарастанием объёма научных знаний в различных областях и выдвигаемым требованием их своевременного получения, осмысления или последующей передачи.

Термин «аннотация» происходит от латинского Annotation – примечание. Аннотация – это краткая, сжатая характеристика текста с перечислением основных вопросов книги, диссертации, рукописи, статьи и т.д. Она должна дать читателю представление о характере, построении и назначении оригинала (3,4, 6, 7).

Термин «реферат» происходит от латинского refero – сообщаю, краткое изложение в письменном виде или в форме публичного доклада научной работы по теме.

В соответствии с Инструкцией для референтов Реферативного журнала ВИНТИ, реферат – это текст, который содержит основную научную информацию реферируемого документа (данные относительно объекта, цели, места, времени, методов, результатов и выводов) (11).

Реферат предназначен для того, чтобы информировать читателя о содержании документа. Он даёт возможность определиться с тем, насколько необходимо обращаться к первоисточнику и с какой целью, т.е. только ознакомиться, заказать копию или перевод.

Из информационного реферата можно получить сведения, являющиеся вполне достаточными для того, чтобы не обращаться к первоисточнику.

Отметим, что поскольку при создании скомпрессованных текстов происходит очень высокая степень генерализации (обобщения), то автор просто вынужден пользоваться своими словами, создавая вторичный текст в виде аннотации, резюме или реферата.

Создавая такой текст, автор научной публикации сам, по своему усмотрению, определяет её актуальность, новизну, а также необходимый, по его мнению, объём познавательной информации, который будет достаточным для будущего пользователя научной продукции.

Главная разница в составлении аннотации и реферата связана, прежде всего, с различным назначением этих документов.

Если аннотация служит только для информирования читателя о существовании документа и его характере, то в реферате излагается содержание документа с характеристикой методов исследования, с фактическими данными и результатами научной работы.

Необходимо подчеркнуть, что зарубежные учёные нередко используют в одном скомпрессованном тексте положения и элементы, которые характерны как для аннотации, так и для реферата. Однако, информация о содержании и характере документа является задачей не только аннотации, но и реферата. Это безусловно должен учитывать переводчик научно-технической литературы.

Явление компрессии, используемое при составлении вторичных текстов на основе первоисточников, тесно связано с понятиями имплицитности и эксплицитности.

В современных словарях иностранных слов приведены такие определения этих понятий: эксплицитный (франц. Explicite, латин. Explicitus) - имеющий открытое выражение, очевидный,

чётко выраженный, маркированный; имплицитный (англ. *implicit*) – подразумеваемый, невыраженный, тот, который домысливается (5, 8).

То есть под имплицитностью понимают невыраженность части логических связей, которые существуют между предметами и явлениями действительности в лексическом наполнении выражения и/или в его грамматической структуре.

Переводчику научно-технической литературы необходимо обращать внимание на то, что аннотации или рефераты, которые написаны самими зарубежными авторами научных работ, по содержанию не всегда в полной мере отвечают текстам оригиналов. Нередко в них отображается такая информация, которая, на наш взгляд, недостаточно характеризует полученные автором (авторами) результаты исследований.

Переводя аннотации и рефераты научных работ иностранных авторов, следует всё же прочитать текст первоисточника, провести анализ соответствия вторичного текста (аннотации или реферата) основному содержанию научно-технической публикации. При этом необходимо учитывать запросы читателей, стремясь отобразить в тексте перевода то главное, что имеет в виду сам зарубежный автор.

Очень хорошо, конечно, если переводчику знакома тематика научной публикации, если он владеет соответствующей терминологией, однако, это не значит, что переводчик должен бояться переводить мало знакомый текст с иностранного языка. Здесь ему помогут специализированные словари, словари терминов и т.д.

Нередко при работе с вторичными текстами зарубежных авторов переводчику приходится увеличивать или уменьшать объём слишком большой или чрезмерно маленькой аннотации (реферата). Это требует уважительного отношения переводчика к тексту первоисточника и выдерживания требуемого объёма.

Отметим, что нормальным является такое сжатие (сокращение, компрессия) текста первоисточника, когда соотношение объёма аннотации (резюме, реферата) составляет 1 к 10 объёма оригинала (10).

Одной из важнейших характеристик научных публикаций зарубежных авторов является широкое использование терминов, терминологической лексики, сокращений. Именно насыщенность текста специальными терминами и терминологическими словосочетаниями является наиболее типичным лексическим признаком научно-технической литературы.

Термины отличаются от обычных слов прежде всего своими значениями, они отражают научно обоснованные понятия и присущи конкретным областям науки и техники. Зачастую один и тот же термин имеет разные значения в пределах различных наук. Например, в машиностроении термин *valve* - это клапан, а в радиотехнике – электронная лампа. Решающим при переводе термина является, конечно же, контекст.

Перевод терминов требует знания той отрасли, к которой относится перевод, понимания содержания терминов на иностранном языке и знания научно-технической терминологии на родном языке.

По мнению Т.Р. Кияка и др., главные трудности перевода связаны не с переводом отдельных терминов, которые зафиксированы в терминологических словарях, а с передачей правильного смысла каждой фразы, чему не всегда соответствует дословный перевод. Переводчик должен выполнять, по крайней мере, два условия: хотя бы частично ориентироваться в тематике переводимых текстов и в тексте перевода (2).

Характерной чертой современной научно-технической литературы является широкое использование различных сокращений и аббревиатур. Необходимо помнить, что принятые сокращения являются официальными, общепринятыми и их нельзя вольно изменять или заменять (3).

Поскольку в связи с расширением и стремительным ростом знаний возрастает потребность в новых понятиях, постоянно расширяется словарный запас, возникают новые термины, переводчику необходимо хорошо ориентироваться, хотя бы в той сфере, которой он

преимущественно занимается, чётко знать терминологию, уметь правильно передать содержание термина на родном языке, следить за развитием языка.

Насыщенность сокращениями – это важная особенность научно-технической литературы. Это объясняется тем, что термины в виде сложных слов и словосочетаний неудобны для пользования, поэтому часто сложный термин используется как короткий вариант в виде его главного компонента.

Сокращения при письменном переводе экономят место и время, но необходимо помнить, что сокращение не является главным или единственным термином, оно существует наряду с главным термином с тем же значением. Переводчик должен учитывать, что сокращения бывают общепринятыми и единичными.

Сокращения и аббревиатуры стали удобным средством компрессии научного текста, поскольку они облегчают процесс восприятия, запоминания и функционирования терминов, которые они заменяют. Нередко перевод сокращений и аббревиатур не вызывает никаких трудностей, если они уже опубликованы в словарях общего назначения или в соответствующих отраслевых словарях сокращений.

Известно, что при переводе с иностранных языков на родной язык возникают определённые синтаксические трудности, что обусловливается, главным образом, различиями в грамматической структуре этих языков.

Перевод научных (научно-технических) текстов требует определённой компетенции переводчика, он, в общем, несколько не легче, чем перевод поэзии или прозы. Переводчик должен как можно точнее передать содержание текста средствами языка перевода с сохранением формальных и содержательных единиц оригинала. Кроме того, необходимо подчеркнуть, что тексты аннотаций или рефератов предваряются фамилиями и именами авторов, а также названиями статей, которые также необходимо правильно перевести с иностранного на родной язык. Для перевода иностранных имён используют в основном транслитерацию или транскрипцию.

В процессе перевода грамматические и лексические явления воспринимаются в неразрывном единстве. Только в составе предложения раскрываются функции слова и устанавливаются их значения. Благодаря контексту устанавливается, в каком из свойственных ему значений использовано слово в каждом конкретном случае, но все возможные значения слова постоянно присутствуют в сознании переводчика (9).

Совершенно ошибочным является представление о переводе, как о простой подстановке слов одного языка словами эквивалентами из другого языка, поскольку большая часть слов в английском, немецком и русском/украинском языках являются многозначными. Вся система такого многозначного слова в русском/украинском языке не может полностью совпадать с системой слова в иностранном языке.

Случаев эквивалентных соответствий у многозначных слов не отмечено. Эквиваленты могут быть лишь у терминов и слов, которые по своей природе близки к ним. Однако, таких слов в языке не более 30%. Переводчик должен учитывать, что иногда условия контекста вынуждают отказаться даже от эквивалентного соответствия.

Задача переводчика состоит в том, чтобы найти варианты соответствия и провести контекстуальные замены в тех случаях, когда варианты соответствия не могут быть использованы по условиям контекста.

Таким образом, работа переводчика над преобразованием исходного текста в текст перевода предполагает умение пользоваться готовыми формулами и установленными переводческой практикой закономерностями, а также решением задач творческого характера (9).

В практике перевода нередко используются различные виды лексических трансформаций и замен. Читалина Н.А. выделяет 3 основных вида лексических трансформаций (добавление, опущение, замены).

Для создания контекстуальных замен используются шесть переводческих приёмов: конкретизация, генерализация, антонимический перевод, компенсация, смысловое развитие, целостное преобразование (9).

Согласно классификации В.И.Карабана, различают пять основных видов грамматических трансформаций (перестановка, замена, добавление, опущение, комплексная трансформация) (1).

Благодаря использованию различных видов переводческих трансформаций можно адекватно передать смысл скомпрессованных текстов, а также придерживаться норм русского/украинского языка и языка иностранной научной публикации.

Аннотации и рефераты, будучи относительно малыми текстами, владеют всеми лингвистическими чертами, как и макротекст в виде научной статьи, диссертации или других образчиков научной продукции.

Однако их особенностью является то, что с их помощью авторы предлагают пользователю (реципиенту) максимально сжатую и обобщённую информацию относительно первичного текста. Они дают ему возможность дальнейшего продолжения коммуникации с автором или отказа от этого, если реципиенту это не интересно, или он не видит научной, познавательной или практической ценности имеющейся публикации.

Именно поэтому для переводчика научно-технической документации очень важным является адекватная передача малых (вторичных) текстов с учётом различных приёмов переводческих трансформаций.

Здесь мы приведём один из примеров сделанного нами перевода аннотации с английского на русский язык.

Reinhard Fandrich, Bernd Kleimt, Heinz Liebig, Thomas Pieper, Frank Treppschuh und Wolfgang Urban - Райнхард Фандрих, Бернд Кляймт, Хайнц Либиг, Томас Пипер, Франк Треппшух, Вольфганг Урбан .

В этом примере фамилии и имена авторов научного текста переведены с помощью транслитерации.

Status of secondary metallurgy and present trends – Современное состояние ковшовой металлургии и актуальные тенденции её развития

При переводе названия научной статьи использованы такие виды преобразований:

добавление/декомпрессия (status – современное состояние, present trends – актуальные тенденции её развития), в обоих случаях в поверхностной структуре терминов отсутствуют слова современный и актуальные, но их смысл присутствует имплицитно; атрибутивное словосочетание secondary metallurgy (A + N) – ковшовая металлургия переведено словосочетанием прилагательное + существительное, а атрибутивное словосочетание present trends (N + N) – также переведено посредством словосочетания прилагательное + существительное.

Since the 1950s, a huge consolidation has taken place within the European steel industry. Today, under increasing efficiency and flexibility of the steel plants also in mass production, more and more sophisticated steel grades are requested. The product portfolio of the plants, which in the end means the market, decides on the aggregates needed for secondary treatment and on the layout of the steel works. This overview outlines the specific characteristics of modern secondary metallurgy for heating, vacuum degassing, efficient vacuum production and measures to ensure steel cleanness and cast ability. Furthermore it sketches present trends in application and development.

Начиная с 50-ых годов прошлого столетия, в сталеплавильной промышленности

Европы наблюдается стремительное укрупнение сталеплавильных заводов.

В это время в условиях возрастающей эффективности и гибкости сталеплавильных заводов также и при массовом производстве потребители всё больше и больше требуют

высококачественных сортов стали. Принятие решения о компоновке металлургических заводов и необходимый состав оборудования для внепечной обработки стали определяются сортаментом продукции, которая выпускается сталеплавильными заводами, и наконец, требованиями рынка.

В данном кратком обзоре в целом рассматриваются характерные черты современной ковшовой металлургии, которые касаются нагревания, дегазации металла в вакууме, эффективности систем по созданию вакуума, а также мероприятий, которые обеспечивают чистоту стали и её литейные качества.

Кроме того, в нём кратко представлены современные тенденции практического использования и развития ковшовой металлургии.

При переводе скомпрессованного текста аннотации нами использованы следующие переводческие трансформации: добавление и приём смыслового развития (Since the 1950s Начиная с 50-ых годов прошлого столетия); перестановки (European steel industry - сталеплавильная промышленность Европы, а не европейская сталеплавильная промышленность; здесь прилагательное в роли определения опосредованно характеризует последующее существительное).

Терминологические словосочетания steel plants, product portfolio, modern secondary metallurgy for heating, secondary treatment, vacuum degassing present trends in application and development переведены посредством поиска в специализированных словарях (Англо-русский металлургический словарь, М.-2002; Англо-русский и русско-английский словарь по металлургии и металлообработке лёгких сплавов (основные термины), М. -2008; Англо-русский политехнический словарь, М. - 1971, А.Е. Чернухин).

В связи с приведенным примером необходимо отметить, что поскольку смысл каждого текста складывается из эксплицитной (непосредственно выраженной) и имплицитной (не выраженной в поверхностной структуре) частей, то на основании проведенного нами анализа опубликованных в научных журналах скомпрессованных научных текстов зарубежных авторов, представленных в виде аннотаций и рефератов, можно сделать вывод о том, что в этих аннотациях (рефератах) акторами использованы не только массивное сжатие (компрессия) текстов оригиналов, принципы эксплицитности и имплицитности, но и кроме того, ещё и внутри полученных вторичных текстов употреблен целый ряд скомпрессованных элементов: сокращения, термины, терминологические словосочетания, скомпрессованные предложения.

Это позволило им (авторам научных публикаций) достичь максимального сжатия текста оригиналов и получить вторичные тексты хотя и в сжатом виде, но вполне достаточные для понимания содержания первичных текстов и их главных признаков. Всё вышесказанное даёт возможность реципиентам (пользователям) чётко определиться с необходимостью заказа полного текста научной публикации, или же удовлетвориться самими аннотациями (рефератами).

Для примера приведём сделанные нами переводы нескольких скомпрессованных предложений (выражений), которые были использованы зарубежными авторами научных статей.

1. Status of secondary metallurgy and present trends -

Современное состояние и актуальные тенденции развития ковшовой металлургии.

При переводе этого текста скомпрессованного выражения была найдена импликация содержания термина Status и этот термин был переведен как современное состояние, в терминологическом словосочетании present trends также найдена импликация, кроме того в переводе применили принцип декомпрессии (добавления) без изменения содержания. Затем при дальнейшем переводе текста использовали переводческую трансформацию перестановки.

High-productive electric arc furnaces like the EAF of Badische Stahlwerke GmbH require an optimized high-current system - Высокопродуктивные электрические дуговые печи, такие как электрическая дуговая печь в обществе с ограниченной ответственностью Badische Stahlwerke GmbH (Бадише Штальверке ГмбХ на сталеплавильном заводе в г. Бадене, ФРГ) требуют использования оптимальной системы токов высокого напряжения.

В этом предложении понадобилось перевести сокращение EAF (Electric arc furnaces – электрическая дуговая печь), сначала обратившись к Англо – русскому металлургическому словарю (М., 2002), потом перевести немецкое сокращение GmbH (Gesellschaft mit beschränkter Haftung – Общество с ограниченной ответственностью) с помощью Немецко – немецкого словаря сокращений (Koblichke Heinz. Großes Abkürzungsbuch. Abkürzen - Kurzwörter – Zeichen –

Symbole. VEB Bibliographisches Institut Leipzig.- 1980. 508 s.) и Немецко – русского экономического словаря (Блях, 1977). При переводе терминологического словосочетания high-current system применили переводческую трансформацию перестановки (1 -3 -2).

Steel is green – Производство стали отвечает требованиям «зеленой революции»

Очень интересное название научной статьи, поскольку в ней автор статьи использовал метафорическое высказывание. При переводе была использована переводческая трансформация смыслового развития, а также и грамматическая трансформация (green = прилагательное - зелёный, а переведено как словосочетание прилагательное + существительное = «зеленая революция»)

Можно без преувеличения сказать, что в приведенных примерах перевода предложений из научных статей, в том числе и названий научных статей зарубежными авторами текстов использованы такие же самые элементы компрессии, что и в аннотациях (рефератах, резюме), то есть компрессия названий статей, или отдельных предложений в статьях научного содержания достигалась не только благодаря применению терминологических словосочетаний, терминов, сокращений, но и вследствие принципов эксплицитности и имплицитности текста.

Поэтому при переводе скомпрессованных предложений обращали внимание на правильность (адекватность) перевода с учётом норм русского/украинского языка.

Перевод научно-технических терминов – словосочетаний необходимо начинать с перевода существительного, которое является основным компонентом, потом последовательно переводят смысловую группу справа налево. Перевод терминов типа: существительное + причастие I (или герундий) + существительное, существительное + причастие II + существительное начинают с перевода существительного, потом определяют, какой термин в русском/украинском языке выражает это понятие в данной области техники. При переводе словосочетания существительного с прилагательным нужно помнить, что выбор прилагательного зависит от лексического значения существительного, к которому он относится (3).

В терминологических словосочетаниях, созданных по типу $N_1 + N_2$, содержится скрытая информация, которую необходимо выявить при переводе. Эта информация заложена в контексте, а также в так называемых фоновых значениях (background knowledge). Благодаря наличию в языке возможности сжатого выражения через эту атрибутивную модель читателю, очевидно, нетрудно восстановить имплицитный элемент информации, который домысливается, но словесно не выражен. Иногда приходится осуществлять и разъяснительный перевод.

Необходимо обратить внимание на то, что аннотации и статьи, которые публикуются в журналах для ГМК Украины, излагаются не только на английском языке, но и преимущественно на немецком языке. В связи с этим с целью достижения адекватного перевода, особенно в сомнительных случаях, к делу необходимо прибавлять разные словари: специализированные технические, научно – технические, химические, экономические, терминологические и т.п., как англо – украинские/англо - русские, так и немецко–украинские/ немецко – русские.

В некоторых случаях требуется воспользоваться так называемым «обратным переводом», то есть сначала сделать поиск предполагаемого (предвиденного) термина на русском/украинском языке, а потом подобрать его соответствие на английском (немецком) языке, которое совпадает с оригинальным термином или максимально приближено к нему.

Это, на наш взгляд, также обеспечивает наиболее точную передачу значений терминологических сочетаний с языка оригинала на украинский язык.

Вот несколько примеров перевода терминологических словосочетаний.

Engine metallurgy - Металлургия механических устройств (двигателей).

При переводе этого терминологического словосочетания главным термином является metallurgy, поэтому перевод и начали с него, вследствие чего применили переводческую трансформацию перестановки (2-1). Кроме того, восстановили имплицитный смысл первого термина, применив декомпрессию (добавление).

Также термин Engine в единственном числе был переведен множественным числом.

Industrial furnaces - Промышленные металлургические печи.

В этом терминологическом словосочетании пропущено сказуемое металлургические, поэтому оно в переводе было восстановлено, а это связано с переводческой трансформацией добавления (декомпрессии).

New EG Machinery Directive - Новейшая Директива, разработанная на уровне Европейского Союза относительно производства машин, механизмов и оборудования.

В этом сложном терминологическом словосочетании имеется сокращение на немецком языке EG (Europäische Gemeinschaft – Европейский Союз), которое было переведено с помощью соответствующего термина, имеющегося в украинском языке. Все высказывание переведено с применением переводческой трансформации смыслового развития и пояснения с учётом контекста статьи, кроме того введено придаточное предложение (грамматическая трансформация).

Определённый интерес для переводчика научно-технической литературы представляет перевод терминов и сокращений, используемых в научных статьях.

При переводе научно-технических терминов как языковых знаков, которые репрезентируют понятие специальной, профессиональной области науки или техники, возникают определенные трудности, учитывая их неоднозначность, отсутствие переводных соответствий (в случае терминов-неологизмов) и национальную вариативность терминов (то есть наличие разных терминов в американском, британском и других вариантах английского языка, что обозначают одно и то же явление, процесс, объект и т.п.).

В процессе перевода термина выделяют два этапа:

Выяснение термина в контексте.

Перевод значения на родной язык.

Главным приемом перевода терминов является перевод с помощью лексического эквивалента. Термины должны сохранять такие черты, как абстрагированный характер, однозначность и системность (3).

Здесь мы приводим некоторые примеры перевода нами терминов.

Shear – Обрезчик конца слитка

Pop-up – скрытая прибыль

Slitter - Продольно-фрезерный станок

Assessments - методы оценки рисков

Emissions - общая эмиссия выхлопных газов автотранспортных средств

Strengths - положительные качества

Business - торгово-промышленная деятельность

Investment - вложение капитала

Spacing - площадь питания растений

Paddy – орошаемое (затопляемое) рисовое поле

При переводе простых терминов проводится поиск вариантных соответствий в специализированных технических, химических, терминологических словарях (англо – и русско – украинских и наоборот). Такие соответствия отыскиваются в разных терминологических системах, но перевод все равно осуществляется с учетом контекста.

При переводе также используются разные виды переводческих трансформаций: добавление (декомпрессия), объяснительный перевод и т.п. Кроме того, учитываются требования языка перевода и его нормы.

Как уже отмечалось, в современном английском языке лингвистами отмечается тенденция к языковой экономии, которая связана, прежде всего, с увеличением количества информации и с ускорением жизненного ритма, с одной стороны, и со стремлением свести к минимуму умственную и физическую деятельность говорящего, с другой стороны.

Языковая экономия – это не только отказ от неоправданных повторений, но и сокращение малоинформативных сегментов, которые не меняют общее содержание высказывания. При употреблении сокращений происходит реализация языковой экономии, сокращения являются одним

из наиболее продуктивных видов лексической компрессии, они облегчают процесс запоминания терминов, экономят место в научной публикации.

Как отмечает В.И.Карабан, в некоторых текстах сокращения иногда составляют 50 процентов всех словоупотреблений и 15 процентов словарного состава (1).

Он также выделяет четыре основных способа их передачи:

Перевод соответствующим сокращением.

Перевод соответствующей полной формой слова или словосочетания.

Транскодирование (транскрибирование или транслитерация) сокращения.

Транскодирование полной (исходной) формы соответствующего сокращения.

Мы также обнаружили высокую частотность употребления сокращений. Можно считать, что авторы научных статей вообще не обходятся без сокращений, причем часть сокращений объединяют в своем составе и существительные и прилагательные.

Ниже приведены некоторые примеры наших переводов сокращений из научных статей.

EAF- electric arc furnace – электрическая дуговая печь

COG - coke oven gas - газ коксовальной печи

GHG - greenhouse gases - парниковые газы, которые служат причиной глобального потепления климата

NG - natural gas – газ естественного происхождения

ISO-9001 - стандарт международной системы по стандартизации ИСО -9001

ULCOS – Ultra Low CO₂ Steelmaking- Сталелитейное производство со значительным снижением выделения углекислого газа

ERP- Enterprise Restructuring Project - проект структурной перестройки предприятий

ISO – International Standardisation Organisation – Международная организация по стандартизации

CNC - Computer Numerical Controller – устройство для числового программного управления

NLMC- Novolipetsk metallurgical complex – Новолипецкий металлургический комбинат

CSC - China Steel Corporation - Сталелитейная корпорация Китая «Чайна Стил Корпорейшн».

При переводе сокращений пользовались словарями сокращений общего назначения и словарями сокращений из разных терминологических систем как зарубежных, так и отечественных авторов.

При отсутствии необходимых соответствий нами применялся описательный метод перевода сокращений с учетом контекста.

Вследствие проведенного анализа относительно практических средств использования языковой компрессии можно заметить, что в научных статьях, аннотациях, рефератах зарубежные авторы применяют разные виды и способы компрессии, начиная со средств массивного сжатия, заканчивая широким использованием терминов, терминологических словосочетаний, сокращений и т.п.

При переводе аннотаций и рефератов, которые являются вторичными микротекстами, созданными из первичных макротекстов (оригиналов научной продукции) должны применяться общие правила перевода, которые приняты в переводческой практике. Это обуславливается тем, что такие микротексты владеют всеми особенностями макротекстов.

При переводе скомпрессованных предложений, терминологических словосочетаний переводчик может осуществлять восстановление имплицитного смысла с учетом контекста, конкретизацию значений отдельных терминов, объяснительный перевод, добавление слов/декомпрессию, расшифровку сокращений и т.п.

С целью достижения адекватного перевода к делу следует приобщать разные словари: специализированные технические, научно – технические, химические, экономические, терминологические и т.п., как англо – украинские/англо - русские, так и немецко – украинские/немецко – русские.

При переводе простых терминов необходимо провести поиск вариантных соответствий в специализированных технических, химических, терминологических словарях. Такие соответствия

отыскиваются в разных терминологических системах, а перевод осуществляется с учетом контекста.

Для перевода скомпрессованных элементов переводчик может применить разные виды переводческих трансформаций: добавление (декомпрессия), объяснительный перевод и т.п. Кроме того, необходимо учитывать требования языка перевода и его нормы.

Благодаря наличию в английском (а также и в украинском) языке возможности сжатого выражения смысла, при переводе иностранных статей на русский/украинский язык необходимо восстанавливать имплицитный элемент информации, который не выражен словами и домысливается.

Использование декомпрессии обусловлено совокупностью лингвистических и экстралингвистических факторов и выступает одним из самых важных средств воспроизведения содержания скомпрессованных предложений, терминологических словосочетаний, терминов на украинском языке.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово - стилістичні проблеми. – Вінниця, Нова книга, 2004.- 576 с.
2. Кияк Т.Р. Теорія та практика перекладу (німецька мова). Підручник для студентів вищих навчальних закладів./ Т.Р.Кияк., О.Д. Огуй, А.М. Науменко – Вінниця: Нова книга, 2006. – 592 с.
3. Коваленко А.Я. Загальний курс науково- технічного перекладу. Київ: «Фірма «ІНКІОС», 2002.- 320 с.
4. Коваленко А.Я. Науково-технічний переклад. Навчальний посібник курсу за вибором для 10-12 класів спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням англійської мови та профільних класів загальноосвітніх закладів. – 3-е вид., виправлене і доповнене – Тернопіль: Видавництво «ЛібраТетра», 2010. -232 с.
5. Новый словарь иностранных слов: близко 40000 сл. і словосполучень/Л.І.Шевченко, О.І. Ніка, О.І. Хом'як, А.А. Дем'янюк; За ред. Л.І. Шевченка – К.: АРІЙ, 2008.-672 с.
6. Славина Г.И. Аннотирование и реферирование. Пособие по английскому языку/ Г.И. Славина, З.С. Харьковский, Е.А. Антонова, М.А. Рыбакина.- М.: Высш. шк. - 1991.- 150 с.
7. Советский энциклопедический словарь/Гл. ред. А.М. Прохоров.- 3-е изд.-М.: Сов. Энциклопедия, 1984.- 1600 с., ил.
8. Современный словарь иностранных слов: Изд-во «Рус. яз.» - М.: Рус. яз., 1993.-740 с.
9. Читалина Н.А. Учитесь переводить (Лексические проблемы перевода), М., «Международ. отношения», 1975, - 80 с.
10. Stahl und Eisen. Zeitschrift für die Herstellung und Verarbeitung von Eisen und Stahl. Nr. 6-7. 2011. Stahleisen GmbH, Düsseldorf (Щомісячний науково – технічний журнал «Сталь та залізо» для виробників та переробників заліза і сталі. ТОВ Стальайзен ГмбХ, м. Дюссельдорф, Німеччина).
11. Инструкция для референтов реферативного журнала ВИНТИ. Составитель: канд. биол. наук. Е.Ш. Журавель, Москва, 1975. – 48 с.

УДК 027(476)

**БЕЛАРУСЬ БІБЛІОТЕЧНАЯ. ПРЕСС-РЕЛИЗ ПРОГРАММИ НАУЧНО
ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПОЕЗДКИ**

**БІЛОРУСІЯ БІБЛІОТЕЧНА. ПРЕС-РЕЛІЗ ПРОГРАМИ НАУКОВО ОСВІТНЬОЇ
ПОЇЗДКИ**

LIBRARIAN BELARUS. PROGRAM PRESS RELEASE OF SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL TRIP

Перепилиця І. Г., ДУ «ЦДНТБ ГМК України»

Перепелица И.Г., ГУ «ЦГНТБ ГМК Украины»

Perepelitsa I. G., Central State Scientific and Technical Library of Mining and Metallurgical complex of Ukraine

В научной статье рассматриваются основные библиотеки Белоруссии, которые формируют библиотечную систему страны, подается краткая, но содержательная информация об особенностях их создания и функционирования.

У науковій статті розглядаються основні бібліотеки Білорусії, які формують бібліотечну систему країни, подається коротка, але змістовна інформація про особливості їх створення та функціонування.

In the scientific article the main libraries of Belarus are considered, which form the library system of a country, brief but substantial information about the features of their creation and functioning is presented.

Ключевые слова: библиотечная система, библиотеки страны, интеллектуальный потенциал общества, электронный каталог, взаимодействие библиотек.

Ключові слова: бібліотечна система, бібліотеки країни, інтелектуальний потенціал суспільства, електронний каталог, взаємодія бібліотек.

Keywords: library system, libraries of a country, intellectual potential of society, e-catalog, interaction of libraries.

С 19 по 23 августа 2013 года в рамках программы Украинской библиотечной ассоциации совместно с Белорусской библиотечной ассоциацией представители государственного учреждения «Центральная государственная научно-техническая библиотека горно-металлургического комплекса Украины» (ГУ «ЦГНТБ ГМК Украины») приняли участие научно-образовательной поездке «Беларусь библиотечная».

Главными держателями национальных информационных ресурсов Республике Беларусь являются Национальная книжная палата, Национальная библиотека Беларуси и крупнейшие специальные научные или паранациональные библиотеки: Президентская библиотека Республики Беларусь, Фундаментальная библиотека Белорусского государственного университета, Центральная научная библиотека имени Якуба Коласа Национальной академии наук Беларуси, Республиканская научная медицинская библиотека, Белорусская сельскохозяйственная библиотека, Республиканская научно-техническая библиотека.

В поездке взяли участие представители библиотек разных систем и ведомств из 7 областей Украины. На территории Белоруссии нас радушно встретил председатель комитета по международным связям Белорусской библиотечной ассоциации Шандора Сергей Викентьевич.

Во время визита в Минск мы посетили:

- Национальную библиотеку Белоруссии,
- Республиканскую научно-техническую библиотеку Белоруссии,
- Национальную медицинскую библиотеку Белоруссии,
- Государственное учреждение «Белорусская сельскохозяйственная библиотека им. И.С. Лупиновича»,
- Библиотеку Белорусского государственного педагогического университета им. Максима Танка,
- Фундаментальную библиотеку Белорусского государственного университета.

Поездка была очень насыщенной и плодотворной.

Сама республика Беларусь впечатлила своей чистотой, доброжелательностью окружающих тебя людей, размеренным темпом

На сегодняшний день в Беларуси сформировалась библиотечная система, которая включает около 10 тысяч публичных и специальных библиотек с совокупным объемом фонда в 250 миллионов экземпляров. Наиболее значимыми среди них являются: Национальная библиотека Беларуси (8 миллионов экземпляров), Президентская библиотека Беларуси (1,5 млн.), Центральная научная библиотека Национальной академии наук Беларуси (3 млн. учетных единиц), Республиканская научно-техническая библиотека (32 млн. учетных единиц), Республиканская научная медицинская библиотека (900 тыс.), Белорусская сельскохозяйственная библиотека (500 тыс.), Фундаментальная библиотека Белорусского государственного университета (2 млн.), областные универсальные научные библиотеки (совокупный фонд - более 4,5 млн. экземпляров).

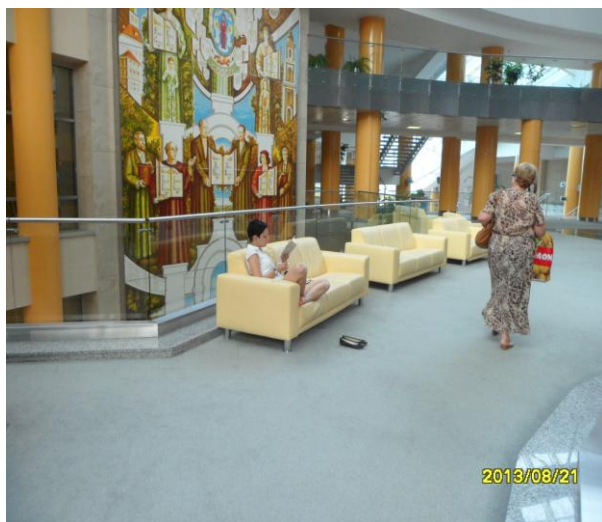
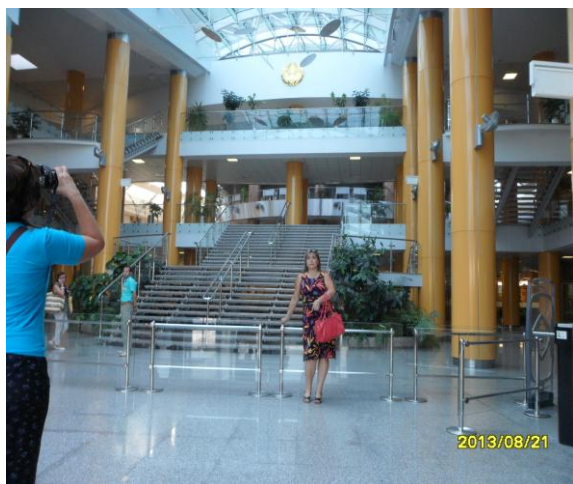
Национальная библиотека Беларуси, являясь особо ценным объектом культурного наследия белорусского народа, выполняет свою миссию – собирать, хранить и предоставлять в пользование обществу универсальный фонд документов, отражающих знания человечества и имеющих, прежде всего, отношение к Беларуси и ее национальным интересам.

В новом здании созданы все необходимые условия для сохранности уникальных фондов библиотеки, неисчислимые богатства которой вобрали в себя мудрость человеческой цивилизации. Сегодня Национальная библиотека Беларуси – главная библиотека страны, удовлетворяющая информационные потребности общества. С развитием современных информационных технологий на библиотеку возложены новые задачи и требования. В равной степени важно сохранять как электронные, так и печатные документы, чтобы не потерять наше культурное наследие для последующего поколения. Новая библиотека – современный информационный центр, осуществляющий формирование и эффективное использование информационных ресурсов, надежный инструмент информационного обеспечения всех сфер деятельности общества.

Национальная библиотека Беларуси выполняет также миссию социокультурного центра, предлагающего своим посетителям широкий спектр услуг в данной области.

Интеграция страны в общемировые информационные, инновационные и культурные процессы, содействие информатизации общества выводят библиотеку на качественно новый уровень информационного обеспечения интеллектуального потенциала общества.

Республиканская научная медицинская библиотека (РНМБ). Была основана в мае 1940 года. Является национальным центром формирования и распространения информационных ресурсов по медицине и здравоохранению в Республике Беларусь, республиканским депозитарием медицинской литературы. Фонд РНМБ включает более 800 тыс. экземпляров документов по всему комплексу медицинских дисциплин. Кроме того, насчитывается около 300 документов на электронных носителях. Сегодня РНМБ является информационным центром, предоставляющим свои услуги руководящим работникам и специалистам в области здравоохранения, медицины, смежных отраслей. Актуальным на сегодняшний день для коллектива РНМБ является решение задач, направленных на совершенствование формирования информационных ресурсов, улучшение оперативности и качества обслуживания пользователей, дальнейшее развитие внебюджетной деятельности, повышение квалификации кадров, а также придание эстетического вида библиотеке в ходе ремонта здания.

В настоящее время РНМБ ведет электронный каталог, который содержит свыше 188 тысяч записей на книги, авторефераты и диссертации, аналитическую роспись, периодические издания. В распоряжении читателей имеются базы данных собственной генерации «Национальная библиография по медицине и здравоохранению Беларуси», «Здравоохранение в Республике

Беларусь: официальный статистический сборник», «Сводный каталог иностранных периодических изданий по медицине и смежным областям», «Современные методы диагностики, лечения и профилактики заболеваний», «Здравоохранение Беларуси. Учреждения. Услуги и товары. Кто есть кто», «Достижения медицинской науки Беларуси», «Медицинские услуги сети Интернет».

Особо следует отметить издательскую и полиграфическую деятельность РНМБ. Ежегодно библиотекой издается в среднем 20 книг и брошюр общим объемом около 350 учетно-издательских листов. Кроме издательства книг и брошюр, библиотека изготавливает по запросу пользователей бланочную продукцию, осуществляет перевод и реставрацию книг, журналов и

других документов, их ксерокопирование.

Белорусская сельскохозяйственная библиотека (Бел СХБ). Данная библиотека была основана 10 февраля 1960 года. Бел СХБ является центральной научной библиотекой республики по проблемам агропромышленного комплекса, республиканским депозитарием литературы по сельскому хозяйству и лесному делу. Фонд Бел СХБ насчитывает более 500 тыс. экземпляров

документов более чем на 15-ти языках. В фонде Бел СХБ литература по сельскому хозяйству и лесному делу составляет 88% . То есть можно говорить о достаточно высоком удельном весе профильной литературы. Основной контингент пользователей составляют научные работники, специалисты сельского хозяйства и административно-управленческие кадры.

Республиканская научно-техническая библиотека (РНТБ). Республиканская научно-техническая библиотека (РНТБ) создана постановлением Совета Министров БССР от 25 февраля 1977 г. № 68 на базе НТБ Белорусского научно-исследовательского института научно-технической информации и технико-экономических исследований с 1 марта 1977 года. Основными целями создания библиотеки являлись: дальнейшее совершенствование системы НТИ; улучшение работы по справочно-библиографическому и информационному обслуживанию предприятий, НИИ и проектных организаций, ученых, инженерно-технических работников, новаторов производства; повышение уровня методического руководства сетью технических библиотек республики. Государственное учреждение "Республиканская научно-техническая библиотека" является республиканским депозитарием отечественной и зарубежной литературы по технике, технологии, экономике промышленности и смежным отраслям, государственным хранилищем патентной документации Республики Беларусь (Парижская конвенция по охране промышленной собственности, 1993 г.), нормативных документов по стандартизации и промышленных каталогов. Миссия РНТБ - содействие развитию научно-технической сферы Республики Беларусь посредством обеспечения максимального доступа к собственным, республиканским и международным информационным ресурсам пользователей всех регионов Беларуси.

Руководит библиотекой уроженка Одессы – Сухорукова Раиса Никандровна. Библиотека насчитывает 5 филиалов. Отлично налажена автоматизированная система ИРИ. Ежегодно услугами библиотеки пользуются свыше 200 тыс. посетителей, 2 тыс. предприятий и учреждений республики, которым предоставляется в пользование около 5 млн. документов и их копий. Абоненты РНТБ активно используют фонды и услуги РНТБ, около 70 библиотечно-информационных услуг по копированию и сканированию документов, получению изданий по МБА и др.

Фундаментальная библиотека Белорусского государственного университета (ФБ БГУ).

Была основана 30 октября 1921 года. Фонд ФБ БГУ универсален по содержанию и насчитывает свыше двух миллионов экземпляров документов. Отсутствие полной информации о содержательном составе фонда ФБ БГУ не позволяет охарактеризовать библиотеку в данном аспекте. Особенности формирования фонда ФБ БГУ определяются в первую очередь, выполняемой библиотекой учебной функцией. Однако современный вуз ни в коем случае не является только образовательным учреждением. Подготовка молодых специалистов проходит на базе научно-исследовательских и опытно-конструкторских работ, осуществляемых на кафедрах и в лабораториях.

Библиотека Белорусского государственного педагогического университета им. Максима Танка

Библиотека университета является крупнейшей вузовской библиотекой Республики Беларусь. Основана в 1931 году.

Библиотека обслуживает около 21 000 пользователей. Ежедневное количество посещений составляет 2 400 читателей. За год количество выданных изданий составило свыше 1 300 000 экз.

К услугам пользователей предоставлено 8 абонементов и 10 читальных залов на 1 295 посадочных мест. Функционирует 59 библиотек кафедр (кабинетов). Библиотека обеспечивает учебный процесс и научно-педагогическую деятельность вуза.

В настоящее время фонд библиотеки составляет около 1 500 000 экз. учебников, монографий, художественной литературы, журналов, газет, диссертаций, отчетов НИР и других изданий на русском, белорусском, иностранных языках на различных носителях информации. В библиотеке имеются фонд редких книг XVIII, XIX и начала XX вв.

За все время пребывания в поездке не исчезало чувство убежденности в том, что библиотеки находятся не на задворках истории, а наоборот являются центром социокультурных и информационных потребностей. Со стороны государства видно понимание и значимость библиотек. Все они снабжены современными автоматизированными библиотечными системами, пожарной и охранной сигнализацией, везде новое оборудование, техника, мебель, отремонтированные помещения. Выделяется хорошее финансирование на комплектование фонда, развиты общественные связи с различными инстанциями и организациями.

Современный библиотечный мир - это многообразная совокупность суверенных библиотек и библиотечных систем, каждая из которых должна развиваться и функционировать с учетом воздействия других. Ни одна библиотека или библиотечная сеть не может замкнуться исключительно на самой себе, отказаться от контактов и связей. Каким бы своеобразием они ни обладали, между ними всегда существует определенная общность, открытость друг для друга, зависимость одного от другого. А там, где имеет место взаимосвязь двух или нескольких библиотечных объектов (процессов, явлений), всегда существует взаимодействие между ними. Таким образом, они не только существуют в тесной связи друг с другом, но и оказывают определенное воздействие друг на друга. И в это мы еще раз убедились на примере взаимодействия библиотек разных систем и ведомств Республики Беларусь.

УДК 027.7:024

КОРИСТУВАЧ ТА БІБЛІОТЕКА: АНАЛІЗ АНКЕТУВАННЯ В ДНУЗТ

ПОЛЬЗОВАТЕЛЬ И БИБЛИОТЕКА: АНАЛИЗ АНКЕТИРОВАНИЕ В ДНУЖТ

USER AND LIBRARY: IN THE ANALYSIS OF DNUZT QUESTIONNAIRE

Петренко О. А., Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

Болвановська Т. В., Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

Petrenko O. A., Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan

Bolvanovska T. V., Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan

У статті проаналізовано анкетування користувачів науково-технічної бібліотеки Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, яке було проведено з метою удосконалення їх обслуговування. Результати опитування дозволяють зробити висновок щодо наявності невикористаних резервів в організації бібліотечно-бібліографічних занять з основ інформаційної культури серед користувачів, а також якості задоволення читачьких потреб.

В статье проанализировано анкетирование пользователей научно-технической библиотеки Днепропетровского национального университета железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, проведенного с целью усовершенствования их обслуживания. Результаты опроса позволяют сделать вывод о наличии неиспользованных резервов в организации библиотечно-библиографических занятий по основам информационной культуры среди пользователей, а также качества удовлетворения читательских потребностей

The article analyzes questionnaire of the users in Scientific and Technical Library of Dnepropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan. It was conducted with the aim of improving their service. The survey results allow making the conclusion about presence of unused reserves in the organization of library-bibliographical classes concerning information culture fundamentals among users, as well as quality of readers' interest satisfaction.

Ключові слова: анкетування в бібліотеці, удосконалення обслуговування, інформаційна культура користувачів.

Ключевые слова: анкетирование в библиотеке, совершенствование обслуживания, информационная культура пользователей.

Keywords: questionnaire in a library, service improvement, information culture of users.

Серед головних діяльнісних домінант університетських бібліотек України та зарубіжжя – доведення цінності, яку вони представляють для спільноти свого закладу та збільшення їх вкладу в розвиток інституційних місій і цілей. Важливою формою нелінійних комунікацій у вузівській бібліотеці є опитування. Саме воно дозволяє оцінити рівень взаємозв'язків бібліотеки та університетської спільноти й скорегувати подальшу діяльність книгозбірні з максимально повного та комфортного задоволення користувачів.

Науково-технічна бібліотека Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна (ДНУЗТ) існує в динамічному середовищі освітнього та наукового процесів, для яких характерне постійне розширення змісту діяльності, впровадження новітніх технологій. У житті кожної бібліотеки ВНЗ настає та мить, коли її розвиток потребує змін, і дуже часто успіх бібліотеки зумовлюється оперативною реакцією на запити користувачів.

Бібліотеці, щоб реалізуватись, необхідно постійно удосконалювати свою діяльність на основі управління якістю. Для того, щоб визначити, в якому руслі повинна здійснюватись інноваційна діяльність, у бібліотеці ДНУЗТ, у березні – квітні 2013 року, проводилось анкетування її користувачів. Розробляючи анкету, ми прагнули отримати відповіді на головні питання:

- Хто вони, користувачі бібліотеки 2013 року?
- Як вони оцінюють впровадження новітніх інформаційних технологій?
- Які послуги вони бажають отримувати?

Опитування було проведено з метою удосконалення обслуговування користувачів бібліотеки в сучасних умовах. Для цього потрібно досконало вивчити сприйняття користувачами окремих сервісів бібліотеки, пов'язаних із використанням нових інформаційних технологій. Результати повинні свідчити про якість інформаційно-бібліотечних послуг бібліотеки в поточний період часу та сприяти наданню рекомендацій при прийнятті управлінських рішень із впровадження нових інформаційних послуг.

Читачам була запропонована анкета, яка має 21 питання (див. додаток № 1). Анкетування проводилось серед читачів бібліотеки: студентів, аспірантів, викладачів, науковців, співробітників ВНЗ. Анкети видавались безпосередньо в момент приходу читачів до бібліотеки: у відділі обслуговування навчальною літературою (на абонементах молодших та старших курсів, у читальному залі навчальної літератури), у відділі обслуговування науковою літературою (на абонементах наукової та іноземної літератури, у читальному залі наукової літератури та медіа-залі), у відділі гуманітарної та економічної літератури, а також під час проведення кураторських годин в окремих академічних групах.

Кожна послуга оцінюється користувачем за ступенем важливості, а потім залежно від отриманого проценту, вишиковується в рейтинг, який дозволяє охарактеризувати всі послуги за рівнем читацького оцінювання.

В анонімному анкетуванні взяв участь 501 респондент. Аналіз показав, що більшість респондентів – студенти, 395 чоловік (79 %). Решта опитуваних (106 осіб або 21 %) припала на інші категорії користувачів бібліотеки: 11 % викладачів, 7 % співробітників, 2 % науковців та 2 % аспірантів (див. рис. 1).

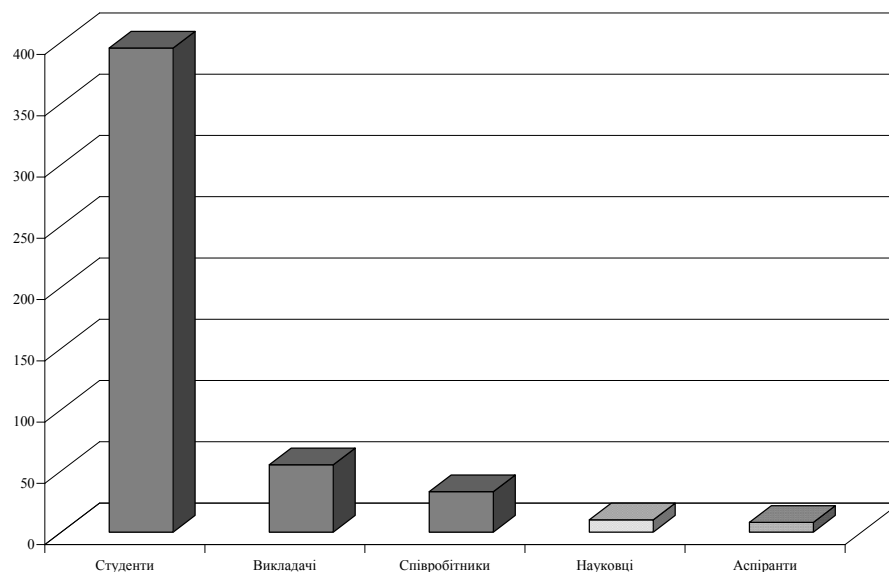

Рис. 1. Кількість опитуваних читачів за категоріями.

За курсом навчання студенти поділяються: 1 курс – 14 %, 2 курс – 22 %, 3 курс – 28 %, 4 курс – 19 %, студенти 5 курсу та магістри – 17 %. В опитуванні взяли участь студенти всіх 10 факультетів, що навчаються в ДНУЗТ (рис. 2).

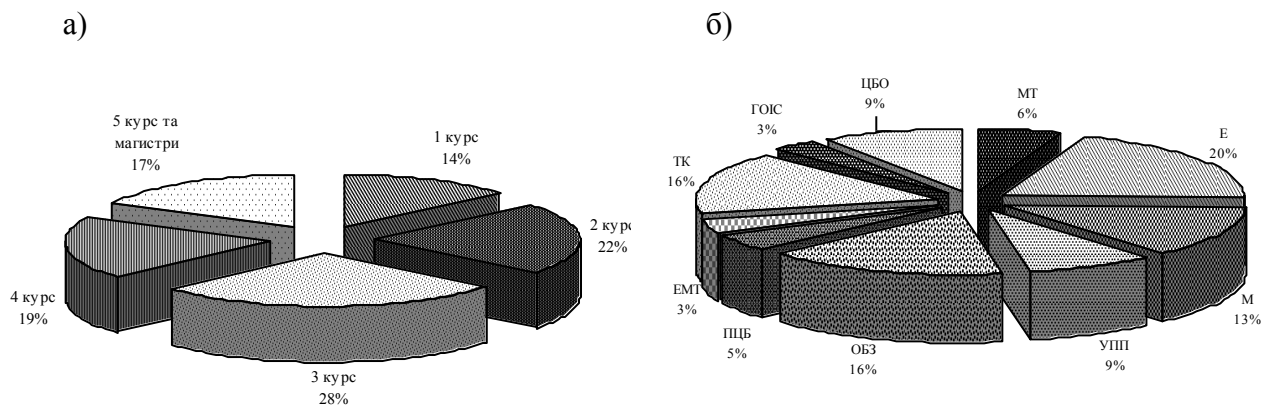

Рис. 2. Розподіл опитуваних студентів за курсами (а) та факультетами (б).

Досвід роботи з комп'ютером повинен був виявити рівень підготовленості наших читачів до роботи з електронними ресурсами. Результати опитування свідчать, що 80 % опитуваних відчують себе упевненими користувачами ПК, 14 % – професійними користувачами ПК і лише 6 % не мають досвіду роботи з комп'ютером. Майже всі вони навчаються на 1 курсі (рис. 3).

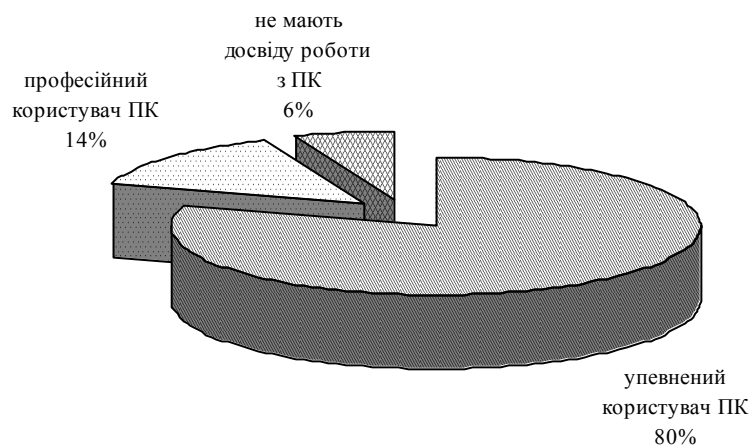

Рис. 3. Досвід роботи з ПК.

Відповіді стосовно доступу до мережі Internet можемо ранжувати наступним чином: користувачі мають доступ вдома/гуртожитку – 72 %, в університеті – 15 %, у бібліотеці – 10 %, в інших містах доступу – 3 % опитуваних (рис. 4).

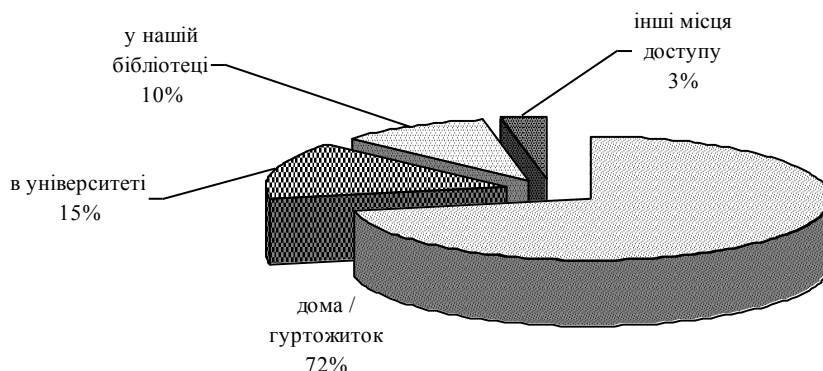

Рис. 4. Доступ до мережі Internet.

На питання, яку роль відіграє читання в їхньому житті, респонденти дали дуже різноманітні відповіді в залежності від рівня попередньої підготовленості. Студенти відзначили, що це є: необхідною умовою навчання – 25 %, спосіб отримання інформації – 41 %, спосіб розвитку особистості – 26 %, науково-дослідна робота – 4 %, можливість долучитись до світової культури – 3 %, інший варіант відповіді – 1 % (рис. 5а). Працівники ВНЗ відзначили, що читання є необхідною умовою навчання для 4 %, спосіб отримання інформації – 30 %, спосіб розвитку особистості – 26 %, науково-дослідна робота – 34 %, можливість долучитись до світової культури – 6 % (рис. 5б).

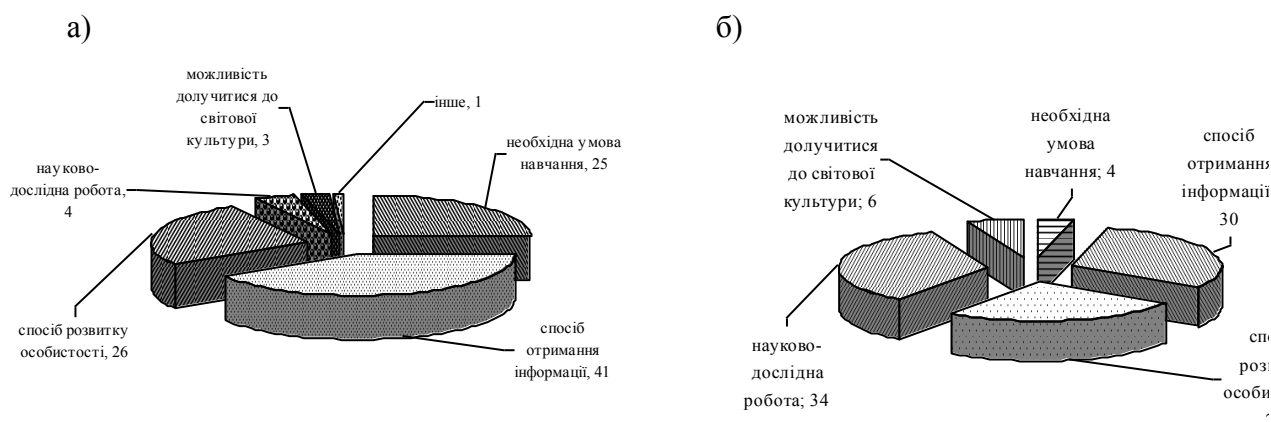

Рис. 5. Роль читання в житті студентів (а) та працівників (б) ВНЗ.

Причини звернення до бібліотеки наступні: вважають достовірним джерелом інформації 32 %, не знайшли необхідну інформацію в Internet – 24 %, немає в книгарнях – 5 %, відзначив викладач – 34 %, інша причина звернення – 5 % (рис. 6).

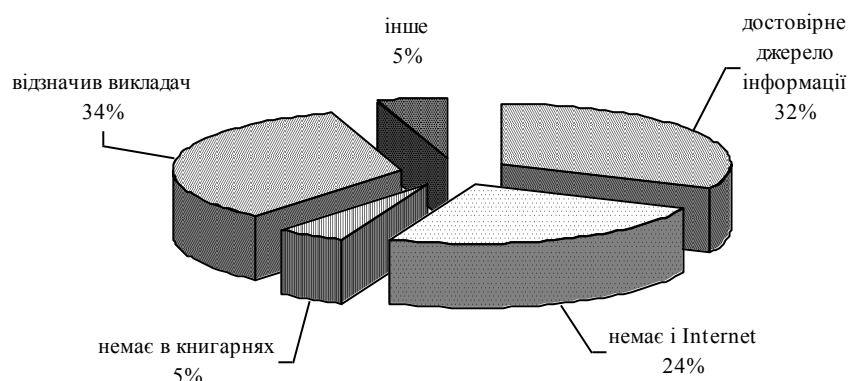

Рис. 6. Причини звернення до бібліотеки.

Бібліотеку відвідують (фізично або віртуально): 1 – 2 рази на тиждень або частіше – 26 % опитуваних, 1 – 2 рази на місяць – 39 %, 2 – 3 рази на семестр – 24 %, 2 – 3 рази на рік – 8 %, 2 – 3 рази за весь період навчання – 2 % і, нажаль, ніколи не заходять до бібліотеки 1 % опитуваних (рис. 7).

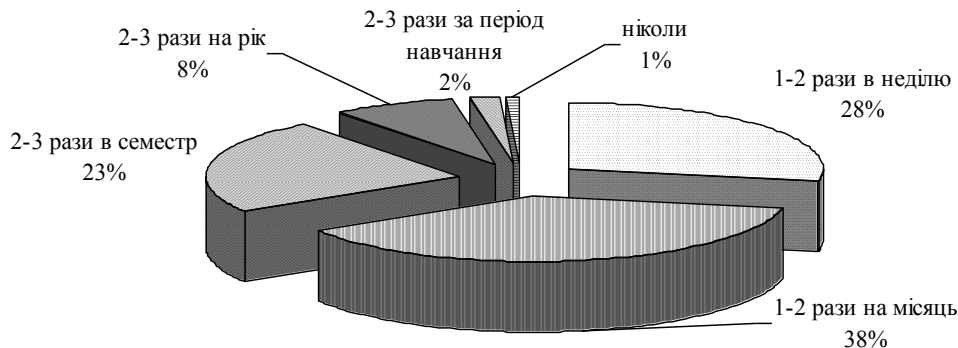

Рис. 7. Частота відвідування бібліотеки.

Найбільш привабливою формою надання інформаційних ресурсів є традиційна – 58 %. За електронну форму подання інформації віддали свої голоси 42 % користувачів.

Про існування сайту бібліотеки відомо 89 % респондентів, але, нажаль, ніколи його не відвідували 11 %. 1 – 2 рази на тиждень або частіше відвідують сайт 17 % опитуваних, 1 – 2 рази на місяць – 26 %, 2 – 3 рази за семестр – 29 %, 2 – 3 рази на рік – 10 %, 2 – 3 рази за весь період навчання – 5 % і дуже прикро, що 13 % ніколи не відвідують бібліотечний сайт (рис. 8).

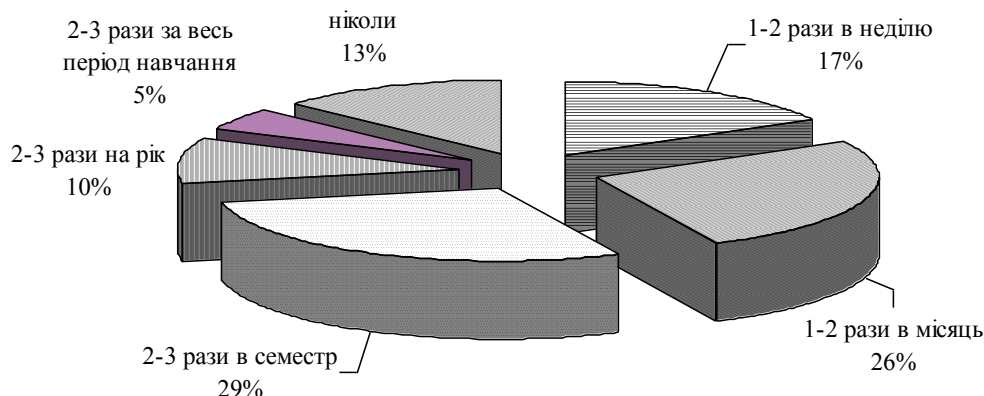

Рис. 8. Частота відвідування бібліотечного сайту.

Читачів, які заходять на сайт бібліотеки ДНУЗТ лише з метою ознайомлення з ресурсами, – 35 %; знаходять все, що їм потрібно, – 17 %; не знаходять необхідної інформації – 10 %, а решта – 38 % – зовсім невідомо що шукають на сайті (рис. 9).

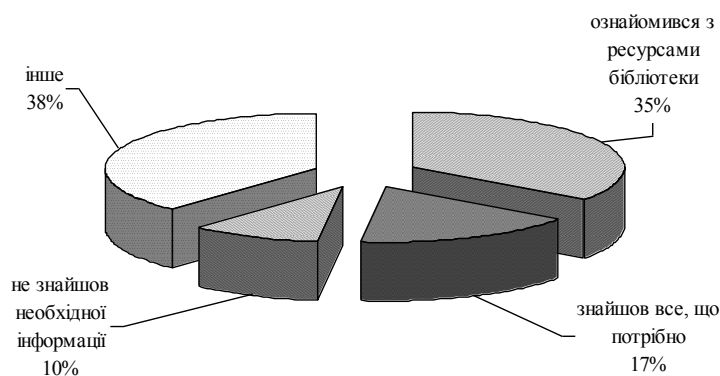

Рис. 9. Враження від сайту бібліотеки.

Не знають про можливості, доступні завдяки сайту бібліотеки, – 31 % читачів, зовсім не цікавляться – 7 %, інколи корисні – 50 %, дуже важливі – 11 %.

Необхідним у навчанні використання е-ресурсів, доступу та навігації в документальному Internet-просторі визнали майже 2/3 опитуваних. 31 % – бажають пройти скорочений курс з орієнтації в інформаційних документальних системах, 19 % – бажано пройти весь курс навчання з основ інформаційної культури, важко відповісти на питання – 20 %, немає необхідності в заняттях – 30 %.

Відмічаючи, який розділ сайту бібліотеки є найбільш привабливим (рис. 10), точка зору студентів та співробітників ВНЗ співпали повністю. Електронній бібліотеці віддали перевагу 52 %, інформаційним ресурсам Internet – 19 %, електронним журналам ДНУЗТ – 6 %, науковцям і редакціям ДНУЗТ – 10 %, еа DNURT – репозитарій університету – 6 %, не змогли визначитись із відповіддю – 7 %.

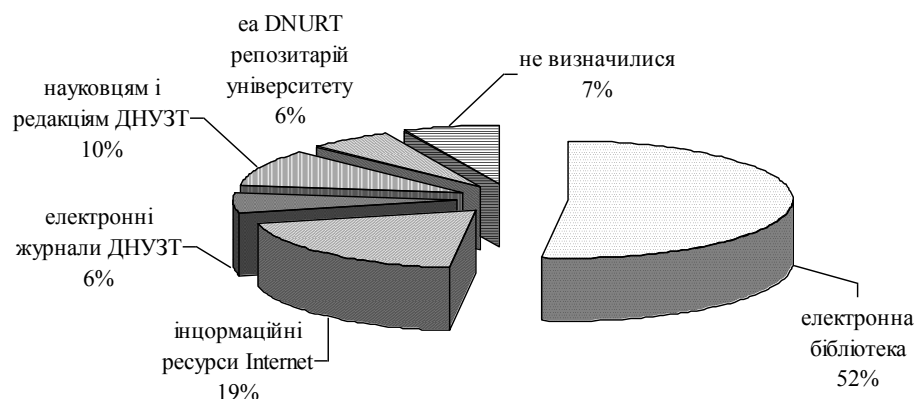

Рис. 10. Привабливість сайту бібліотеки для користувача.

Найбільш перспективними послугами бібліотеки опитувані вважають: супровід електронної бібліотеки для дистанційного/online навчання – 49 %, віртуальну довідку – 11 %, допомогу авторам в оформленні наукових статей – 9 %, архівування наукових статей у репозитарії університету – 7 %, допомога студентським суспільним організаціям у проведенні масових заходів – 6 %, супроводження системи наукових періодичних видань університету – 5 %, просування наукових публікацій до міжнародних баз даних – 5 %, допомога кураторам у проведенні масових заходів – 3 %, не змогли визначитись із відповіддю – 5 %.

10 % респондентів вважають, що вільний доступ до мережі Internet зробить бібліотеки непотрібними для закладів освіти. Не згодні з цією думкою – 58 %, частково згодні – 32 % (рис. 11).

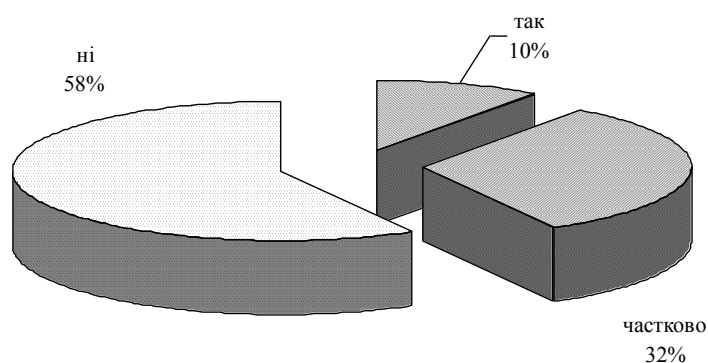

Рис. 11. Internet та бібліотека.

Результати анкетування дозволяють зробити висновок щодо наявності невикористаних резервів в організації навчання в бібліотеці наших користувачів. Не дивлячись на те, що для наших читачів проводяться заняття й консультації, неможна стверджувати, що вони добре обізнані з всіма бібліотечними послугами.

На сьогоднішній день перед бібліотекою стоїть багато завдань, серед яких:

- формування інформаційної культури користувачів;
- надання користувачам додаткової інформації з пошуку ресурсів та роботі з комп'ютерними бібліотечними програмами;

– розширене використання можливостей web-сайту для інформування користувачів.

Ми повинні піклуватись про репутацію бібліотеки. Кожен читач, який звертається до нас, повинен бути впевнений, що отримає сучасну якісну бібліотечну послугу. Необхідно прагнути зробити обслуговування більш ефективним, а задоволення запитів користувачів при наданні послуг повинні стати кінцевою метою.

Лише шляхом вивчення читацьких потреб можливо досягти максимально повної інформаційної підтримки процесів навчання, наукових досліджень, педагогічної та адміністративної практики. Тобто, буде виконуватись місія бібліотеки вищої школи. На жаль, особистих інформаційних навчальних ресурсів: підручників, конспектів лекцій в університеті не вистачає, тому потреби студентів задовольняють друковані видання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Браймен А. Методы социальных исследований. Группы, организации и бизнес: пер. с англ. /А. Браймен, Э. Белл. – Х.: Гуманитарный Центр, 2012. – 774 с.
2. Голубенко Н. Б. Информационные технологии в библиотечном деле /Н. Б. Голубенко. – Ростов н/Д: Феникс, 2012. – 282 с.
3. Колесникова Т. Впровадження інноваційної моделі бібліотеки університету як чинник глибокої інтелектуальної бібліотечної професії /Тетяна Колесникова //Вісник Книжкової палати. – 2012. – № 11. – С. 21 – 22; 2013 – № 1. – С. 19 – 23.
4. Покусаева Г. По следам одного исследования, или из жизни «вечного странника» /Галина Покусаева //Библиотека. – 2013. – № 6. – С. 24 – 28.

Додаток 1.

НАУКОВО-ТЕХНІЧНА БІБЛІОТЕКА Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

Шановний читачу!

Просимо Вас прийняти участь в опитуванні, яке проводиться з метою удосконалення обслуговування користувачів бібліотеки в сучасних умовах. Ваша думка дозволить внести необхідні зміни в діяльність бібліотеки з урахуванням Ваших потреб і запитів.

Дякуємо за участь!

1. Ваше положення:

☐ студент ____ курсу;

☐ викладач;

☐ магістр;

☐ науковець;

☐ аспірант;

☐ співробітник.

2. Ваш вік: _____.

3. Стать:

☐ чоловіча;

☐ жіноча.

4. Ваш факультет / кафедра: _____.
5. Освітня школа / технікум, яку Ви закінчили?
- ☐ сільська; ☐ міська.
6. Досвід роботи з комп'ютером?
- ☐ не маю досвіду;
- ☐ упевнений користувач ПК;
- ☐ професійний користувач ПК.
7. Де Ви маєте доступ до Internet?
- ☐ дома / у гуртожитку; ☐ у нашій бібліотеці;
- ☐ в університеті; ☐ інше.
8. Яку роль відіграє читання у Вашому житті?
- ☐ необхідна умова навчання; ☐ науково-дослідна робота;
- ☐ спосіб отримання інформації; ☐ можливість долучитись до світової культури;
- ☐ спосіб розвитку особистості; ☐ Ваш варіант.
9. До бібліотеки Ви звертаєтесь тому, що:
- ☐ вважаєте її самим достовірним джерелом інформації;
- ☐ не знайшли необхідну інформацію в Internet;
- ☐ не знайшли необхідну літературу в книгарнях;
- ☐ на заняттях викладач відзначив, що рекомендована література є в бібліотеці;
- ☐ інше.
10. Як часто Ви відвідуєте бібліотеку (фізично або віртуально)?
- ☐ 1 – 2 рази на тиждень або частіше; ☐ 2 – 3 рази на рік;
- ☐ 1 – 2 рази на місяць; ☐ 2 – 3 рази за весь період навчання;
- ☐ 2 – 3 рази за семестр; ☐ ніколи.

11. Які ресурси бібліотеки для Вас є найбільш важливі / цікаві? (у порядку ранжування)

☐ навчальна література;	☐ художні видання;
☐ наукові видання;	☐ періодичні видання.

12. Яка форма подання інформаційних ресурсів бібліотеки є для Вас найбільш привабливою?

☐ традиційна;	☐ електронна.

13. Чи відомо Вам про сайт бібліотеки на порталі ДНУЗТ?

☐ так;	☐ ні.

14. Якщо так, то як часто Ви відвідуєте бібліотечний сайт?

☐ 1 – 2 рази на тиждень або частіше;	☐ 2 – 3 рази на рік;
☐ 1 – 2 рази на місяць;	☐ 2 – 3 рази за весь період навчання;
☐ 2 – 3 рази за семестр;	☐ ніколи.

15. Ваші враження від відвідування сайту бібліотеки:

☐ ознайомився з ресурсами бібліотеки;	☐ не знайшов потрібну інформацію;
☐ знайшов все, що захотів;	☐ інше.

16. Наскільки важливі для Вас можливості, які доступні через сайт бібліотеки?

☐ не знав, що в нас таке є;	☐ інколи корисні;
☐ зовсім не цікавлюсь;	☐ дуже важливі для мене.

17. Чи є необхідність у навчанні з користування е-ресурсами, доступу та навігації в документальному Internet-просторі?

☐ так, скорочений курс з орієнтації в інформаційних документальних системах;
☐ так, бажано пройти весь курс навчання з основ інформаційної культури;
☐ немає необхідності в заняттях;
☐ важко відповісти.

18. Який розділ сайту бібліотеки на Ваш погляд є найбільш інформативним ? (у порядку ранжування)

☐ електронна бібліотека;	☐ інформаційні ресурси Internet;
☐ еа DNURT – репозитарій університету;	☐ науковцям і редакціям ДНУЗТ;
☐ електронні журнали ДНУЗТ;	☐ інше.

19. Які, на Ваш погляд, нові послуги бібліотеки є найбільш перспективними? (у порядку ранжування)

- ☐ супроводження електронної бібліотеки для дистанційного / online навчання;
- ☐ віртуальна довідка;
- ☐ архівування наукових статей у репозитарії університету;
- ☐ супроводження системи наукових періодичних видань університету;
- ☐ допомога авторам в оформленні наукових статей;
- ☐ просування наукових публікацій до міжнародних баз даних;
- ☐ допомога кураторам у проведенні масових заходів;
- ☐ допомога студентським суспільним організаціям у проведенні масових заходів;
- ☐ інше.

20. Чи вважаєте Ви, що вільний доступ до мережі Internet зробить бібліотеки непотрібними для закладів освіти?

☐ так;	☐ не згоден;
☐ частково;	☐ Ваш варіант.

21. Ваші побажання _____
_____

Щиро дякуємо за допомогу.

Сподіваємось, що Ви й надалі залишитесь нашим активним та бажаним читачем!

Адміністрація бібліотеки.

УДК 027.7:025.5

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ І НАУКИ: ВИМОГИ ЧАСУ(З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ ІФНТУНГ)

ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ: ТРЕБОВАНИЯ ВРЕМЕНИ (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ БИБЛИОТЕКИ ИФНТУНГ)

INFORMATION SUPPORT OF SCIENCE AND EDUCATION: REQUIREMENTS OF TIME (FROM THE EXPERIENCE OF SCIENTIFIC AND TECHNICAL LIBRARY OF IVANO-FRANKIVSK NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY OF OIL AND GAS)

Пилип Я.А., Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Пилип Я. А., Івано-Франковский национальный технический университет нефти и газа

Pylyp Ya. A., Ivano-Frankivsk National Technical

University of Oil and Gas

У статті розглянуто інформаційне забезпечення користувачів науково-технічної бібліотеки Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, поєднання традиційних методів із новітніми інформаційними технологіями, взаємодія бібліотеки та інформаційно-освітнього середовища університету.

В статье рассмотрены информационное обеспечение пользователей научно-технической библиотеки Ивано-Франковского национального технического университета нефти и газа, сочетание традиционных методов с новейшими информационными технологиями, взаимодействие библиотеки и информационно-образовательной среды университета.

This article describes the information support of users of scientific and technical library of Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, a combination of traditional methods with the latest information technologies, the interaction of the library and information educational environment of the University.

Ключові слова: бібліотеки вищих навчальних закладів, інформаційне забезпечення, бібліографічне інформування, інформаційні ресурси, електронний каталог, веб-сайт, наукове дослідження.

Ключевые слова: библиотеки высших учебных заведений, информационное обеспечение, библиографическое информирование, информационные ресурсы, электронный каталог, сайт, научное исследование.

Keywords: libraries of universities, information support, bibliographic informing, information resources, electronic catalogue, website, scientific research.

Сьогодні, в умовах реалізації нової стратегії сучасної освіти, відбуваються кардинальні суспільні зміни, які супроводжуються глобальними інтеграційними процесами в різних сферах. Виконання непростих і відповідальних завдань реформування вищої освіти, вироблення новітньої

методології всього комплексу науково-дослідної роботи та навчально-виховного процесу потребує безпосередньої участі вишівських бібліотек, які завжди були і є центрами інтегрованого інформаційного забезпечення навчального й наукового процесів, обміну інформацією, надання інформаційних послуг.

Інформаційне забезпечення (тобто процес задоволення інформаційних потреб користувачів), при отриманні освіти, забезпечення наукових досліджень та здійснення різних форм професійної викладацької діяльності посідає важливе місце серед системо- утворюючих факторів вищої освіти. Інформаційне забезпечення вищої освіти є основною функцією бібліотек вищих навчальних закладів, зокрема і науково-технічної бібліотеки (НТБ) Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Бібліотека з максимальною повнотою поєднує традиційні методи роботи з сучасними інформаційними технологіями: ефективним використанням комп'ютерних технологій, спеціалізованих веб-сайтів та електронних баз даних, що допоможе забезпечити широкий доступ користувачів до освітніх ресурсів.

Враховуючи потребу користувачів в отриманні якомога повної і всебічної інформації про бібліотечні фонди, нові надходження взагалі та з питань освіти зокрема, довідково-бібліографічним відділом здійснюється бібліографічне інформування абонентів (керівництва та всіх кафедр університету) у режимі диференційованого забезпечення користувачів (ДЗК): щомісячно виходить з друку інформаційний бюлетень «Вища освіта» та щоквартально «Бюлетень нових надходжень», електронні версії яких представлено також на сайті бібліотеки. Підтримується тісний зв'язок із референтами-інформаторами, які регулярно знайомляться з виставкою «Нові книги». Все це є форми групового бібліографічного інформування, тобто доведення інформації до певної групи користувачів, об'єднаних схожістю інформаційних потреб (запитів). Сюди ж відносимо галузеві й тематичні списки літератури, комплексні виставки-перегляди, усні бібліографічні огляди за відповідними темами, тематичні Дні інформації, Дні фахівця. Традиційним стало проведення інформаційно-ділових зустрічей («Днів кафедри»). Мета таких заходів – розкрити інформаційні можливості бібліотеки, ознайомити з інноваціями в її діяльності та виробити разом з викладачами нові шляхи подальшого ділового партнерства. На зустрічах обговорюються питання ефективного використання електронних ресурсів НТБ, можливості доступу до світових джерел інформації, розглядаються питання комплектування та книгозабезпеченості окремих дисциплін. Відбуваються презентації Днів кафедри в мультимедійному форматі. Цей захід був вперше організований із застосуванням новітніх інформаційних технологій для кафедри управління галузевим і регіональним економічним розвитком. Так останнім часом науково-технічною бібліотекою підготовлено та видано наступні видання: бібліографічні рекомендаційні списки літератури «Використання інноваційних технологій у навчальному процесі», «Нафтогазова промисловість України: етапи розвитку, реалії та перспективи», «Геофізичні та петрофізичні дослідження колекторів нафти і газу», «Модернізація картографічного методу дослідження», «Документально-інформаційні комунікації»; бібліографічний покажчик змісту всеукраїнського щоквартального науково-технічного журналу «Розвідка та розробка нафтових і газових родовищ» (Вип.1 - 2005-2009pp.; Вип. 2 – 2001-2004pp.); «Каталог дисертацій, захищених в ІФНТУНГ з 1999 по 2012pp (з фонду НТБ)»; бібліографічні покажчики «Рідкісні та цінні видання у фондах науково-технічної бібліотеки (1804-1945pp.)» та «Природно-заповідний фонд України».

Неабияким попитом серед відвідувачів бібліотеки користуються спеціальні картотеки: «Контрольно-вимірювальні прилади», «Технічний прогрес», «Моделювання», «Надійність у техніці» та ін.

Поряд із традиційними формами бібліографічного інформування, працівники бібліотеки активно працюють над створенням віртуальних виставок нових надходжень, тематичних книжкових виставок, повнотекстових електронних баз даних (створено електронні БД «Нафтогазове обладнання», «Праці викладачів і науковців», «Історія ІФНТУНГ»). В інформаційному центрі НТБ можна переглянути електронні журнали на оптичних дисках «Винаходи в Україні», які бібліотека отримує з 2006 року.

Програмне забезпечення «УФД/Бібліотека» дало змогу на більш високому рівні накопичувати електронний інформаційний ресурс, займатись ретроконверсією фондів, надавати сервісні послуги користувачам, автоматизувати всі процеси в діяльності бібліотеки, створювати максимально повне інформаційне забезпечення наукового, навчального та виховного процесів університету.

Інформаційний простір стає ближчим для користувачів завдяки оновленому в 2011р. власному сайту бібліотеки (<http://library.nung.edu.ua/>), який налічує на сьогодні 62 тис. звернень та 230 тис. переглядів сторінок. Через електронний каталог на сайті бібліотеки зареєстрований користувач отримує доступ до інформаційних повнотекстових ресурсів власної генерації (кількість електронних копій праць викладачів університету становить понад 3600). Також створено розділ сайту «ЧитальняONLINE», який містить повнотекстові документи, доступ до яких здійснюється лише в локальній мережі університету. Електронний каталог бібліотеки сьогодні налічує понад 325 тис. бібліографічних записів, які є результатом науково-аналітичної обробки усіх видів та типів видань. Користувачі НТБ мають можливість здійснювати електронне замовлення літератури, переглядати власний електронний формуляр.

Розділ сайту «Інформаційні ресурси» створений на допомогу науковій роботі та навчальному процесу університету, сприяє ефективному пошуку інформації. База даних «Періодичні видання університету» містить інформацію про видавничу діяльність університету, зокрема, відображає зміст та текст статей фахових журналів «Розвідка та розробка нафтових і газових родовищ», «Науковий вісник», «Нафтогазова енергетика», «Методи та прилади контролю якості», «Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування». У журналах публікуються результати наукових досліджень та виробничої діяльності нафтогазового комплексу України.

Рубрика «Бібліографічні видання» містить електронні версії бібліографічних покажчиків, посібників, тематичних списків літератури на актуальні теми, зокрема щомісячного інформаційного бюлетеня «Вища освіта», створених та виданих науково-технічною бібліотекою. Назви періодичних видань, які передплачує НТБ за той чи інший період, вміщає розділ «Перелік періодичних видань НТБ». База даних «Дисертації, захищені в ІФНТУНГ» представлена «Каталогом дисертацій, захищених в ІФНТУНГ з 1999р.» (з фонду НТБ).

На сайті бібліотеки відкрито доступ до реферативних журналів ВІНІТІ нафтогазового профілю. Електронний Реферативний Журнал ВІНІТІ - це інформаційна система, що дозволяє користувачеві переглядати вміст реферативних журналів на персональному комп'ютері. Кожний користувач має можливість завантажити образ оптичного диску з необхідними номерами журналів.

На базі науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ створено «SPE-Library», яка складається з примірників журналів провідних нафтогазовидобувних компаній. На сайті бібліотеки в он-лайн режимі можна ознайомитись з журналом Journal of Petroleum Technology (JPT), який випускає міжнародна організація SPE (спілка інженерів нафтовиків).

Через сайт бібліотеки користувачам, за допомогою Інтернет-технологій, доступні й зовнішні джерела інформації. Це посилання на наступні наукові інтернет-ресурси: «Перспективні винаходи України», «Електронна версія акумулятивного офіційного бюлетеня «Промислова власність», «Цифрова патентна бібліотека», «Наукова періодика України», «Електронні наукові фахові видання», «Електронна бібліотека авторефератів дисертацій», «Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України», «Російські наукові журнали у вільному доступі», «Каталог дисертацій Росії» та ін., а також корисні посилання на освітні сайти: «Вища освіта - інформаційний портал», «Бібліотечний інформаційно-освітній портал», «Педагогічна преса - освітній портал» та ін.

Намагаючись задовольнити виконання широкого спектру запитів своїх користувачів в інформації та у формах її отримання, інформаційний центр бібліотеки надає комплекс бібліотечно-інформаційних послуг:

- пошук в електронному каталозі бібліотеки;
- можливість перегляду нових надходжень;
- можливість використання видань в електронному варіанті;
- виконання замовлень літератури електронною поштою;

- надання консультацій з питань користування електронними базами даних;
- користування персональним ЕОМ;
- репродукування електронних носіїв;
- тиражування записів на електронні носії;
- послуги з ксерокопіювання.

Діяльність інформаційного комп'ютерного центру спрямована на впровадження й освоєння сучасних комп'ютерних технологій і використання загальнодоступних інформаційно-бібліотечних ресурсів: поповнення електронного каталогу документів нових надходжень та ретрофонду, підтримку загальнодоступних баз даних і фонду електронних копій документів, супровід доступу в інформаційний простір Інтернету, сервісне обслуговування комп'ютерної мережі бібліотеки та університету. Об'єднана комплексна система, підключена до загальноуніверситетської мережі та Інтернету, дозволяє працювати всім підрозділам взаємопов'язано, за постійного обміну інформацією.

Виконуючи протягом 2008-2011рр. наукове дослідження «Основні напрямки діяльності науково-технічної бібліотеки в забезпеченні інформаційних потреб користувачів університету та паливно-енергетичного комплексу України», фахівці бібліотеки не тільки вивчали ринок інформаційних ресурсів, а й сьогодні приділяють велику увагу багатоаспектному аналізу інформаційних потреб користувачів, всебічному вивченню використання ними первинної інформації та створення вторинної. Інформаційна функція, що стала пріоритетною для бібліотеки, зумовлює поглиблене дослідження проблеми задоволення читацьких потреб. Бібліотечно-інформаційне обслуговування ми розуміємо як задоволення інформаційних потреб та запитів користувачів бібліотеки шляхом створення власних інформаційних продуктів, надання інформаційних послуг, а також доступу до власних і зовнішніх інформаційних ресурсів. Стан забезпечення інформаційних потреб визначають не тільки традиційні кількісні та якісні показники бібліотечної діяльності, але й інтегральний показник, який містить майже всі параметри ефективності, комфортності, своєчасності обслуговування та доступності інформаційних ресурсів.

Поєднання традиційних та електронних видів ресурсів визначає успішне задоволення інформаційних потреб користувачів, дає можливість сформувати новий стиль сучасної вузівської бібліотеки. Широке коло питань, які стали предметом розгляду науково-дослідної роботи, об'єднала єдина мета – якісне та оперативне задоволення інформаційних потреб користувачів науково-технічної бібліотеки, відповідність інформаційного ресурсу бібліотеки потребам користувачів. Насамперед, це книгозабезпеченість навчальних дисциплін літературою (створено оптимальну модель комплексного визначення книгозабезпеченості навчального процесу), аналіз використання бібліографічних показників, вивчення методом анкетування якості бібліотечних послуг, вивчення використання бібліотечного фонду, вивчення та обґрунтування використання АБІС «УФД/Бібліотека» в навчальних та практичних цілях (зокрема в дистанційному навчанні студентів) та ін.

Науково-технічна бібліотека й надалі буде працювати над вдосконаленням розвитку бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів, популяризацією інформаційних ресурсів і послуг у мережевому середовищі, формуванням електронних ресурсів галузевого спрямування з доступом через сайт. Оновлення бібліотечної діяльності пов'язане з сучасним рівнем розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, розширенням можливостей доступу до міжнародних джерел інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коваль Т. Роль наукової бібліотеки в інформаційному забезпеченні вищої освіти / Т. Коваль // Бібл. форум України. – 2007. – №2. – С. 20-23.
2. Пилип Я.А. Роль науково-технічної бібліотеки університету в саморозвитку педагогічної майстерності викладача / Я.А. Пилип, Л.В. Цок // Теорія і методика саморозвитку педагогічної майстерності педагогів вищих технічних навчальних закладів України : матеріали Всеукр.

науково-метод. конф., м.Івано-Франківськ, 30 трав.-1 черв. 2011р. – Івано-Франківськ, 2011. – С. 187-191.

3. Ніколаєнко Н. Роль бібліотеки у формуванні науково-освітнього інформаційного простору ВНЗ / Наталя Ніколаєнко // Вища шк. – 2013. – №5. – С. 48-59.

УДК 027.7:025-057.86

ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО БІБЛІОГРАФА НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ВНЗ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

ПОРТРЕТ СОВРЕМЕННОГО БИБЛИОГРАФА НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ ВУЗА В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАТИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА

IMAGE OF CONTEMPORARY BIBLIOGRAPHY OF UNIVERSITY SCIENTIFIC LIBRARY IN CONDITION OF SOCIETY INFORMATIZATION

Поліщук О. Б. , Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет»

Полищук Е. Б., Криворожский педагогический институт ГВУЗ «Криворожский национальный университет»

Polishchuk O.B. Kryvyi Rih Pedagogical Institute of State Higher Education Establishment «Kryvyi Rih National University»

У статті охарактеризовано портрет сучасного бібліографа наукової бібліотеки ВНЗ в умовах інформатизації суспільства. Велику увагу приділено його інтелектуальному розвитку.

В статье охарактеризован портрет современного библиографа научной библиотеки вуза в условиях информатизации общества. Большое внимание уделено его интеллектуальному развитию.

The article describes the portrait of a modern bibliographer of university's libraries in the conditions of society's information. The great attention was paid to the intellectual development.

Ключові слова: портрет сучасного бібліографа, наукова бібліотека, ВНЗ, інформаційне суспільство.

Ключевые слова: портрет современного библиографа, научная библиотека, вузы, информационное общество.

Keywords: portrait of a modern bibliographer, scientific library, university, information society.

Економічний та соціальний розвиток України багато в чому залежить від змісту роботи наукової бібліотеки. Упровадження інформаційних технологій, засобів масової інформації та електронної комунікації породжують глобальні зміни, яких зазнало сучасне суспільство протягом останніх десятиліть. В умовах інформатизації все більше професій та спеціальностей пов'язані з опрацюванням та створенням інформації. Головними знаряддями та інструментами праці при цьому, звичайно, є комп'ютер з відповідними до специфіки діяльності пакетом програмних засобів та виходом у мережу Інтернет. Трансформація культури, зміна інформаційного простору сучасного соціуму спричиняють формування нових пізнавальних і практичних пріоритетів, які істотно впливають на громадську поведінку людини, на розвиток економічної й політичної системи, на функціонування практично всіх соціальних інститутів, у тому числі й наукової бібліотеки.

У зв'язку з впровадженням Плану заходів із виконання завдань, передбачених Законом України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», почав активно вживатись термін «інформаційне середовище», під яким розуміють «сукупність технічних і програмних засобів зберігання, оброблення й передачі інформації, а також політичні, економічні й культурні умови реалізації процесів інформатизації» [4].

Концепція інформаційного середовища вперше була запропонована Ю. Шрейдером, який справедливо розглядає його не лише як провідника інформації, але і як активний початок, що впливає на її учасників.

Участь бібліотек в інформатизації суспільства можна розцінювати як діяльність, що впливає на соціум за допомогою розвитку особистості в процесі задоволення інформаційних потреб. Бібліотеки активно адаптуються до змін, що відбуваються в соціумі.

Інформаційна сфера, яка раніше розглядалась лише як інфраструктура, як забезпечення інформацією різних областей людської праці, нині посіла самостійні й лідируючі позиції в системі матеріального та інтелектуального виробництва, міцно й органічно вплетена в їх структури. Зміну статус-кво інформаційної сфери викликано динамікою інформаційних технологій, що дозволяють підняти на якісно новий рівень відносини людини та інформації. Нові інформаційні технології дозволяють задовольняти всі, навіть найнесподіваніші інформаційні потреби суспільства в цілому й окремої особистості.

На всіх етапах розвитку людства бібліотечна справа розвивалась під впливом і згідно з вимогами практики суспільного життя.

Історично професія бібліографа з'явилась із середини XV століття – століття винаходу книгодрукування в Європі. Проте ще в Стародавньому світі читальні зали вміщували величезну кількість книг, що спричинило винахід карткового каталогу для читачів. Пізніше бібліографи почали створювати збірники й хрестоматії кращих літературних творів, спрямованих на ознайомлення читачів із маловідомими творами, які з точки зору своєї значущості не могли бути непоміченими освіченою людиною.

На основі новітніх інформаційних технологій значення професії бібліографа набуває нових особливостей. Це сприяє підвищенню ролі бібліографа в створенні інформаційних баз даних, в удосконаленні організації всіх видів бібліотечної діяльності, зокрема, одним з основних завдань сучасного вищого навчального закладу є інформаційна діяльність, спрямована на задоволення потреб навчального процесу та потреб патріотичного виховання студентської молоді, вироблення інформації в руслі загальнодержавних, загальнонаціональних духовних цінностей, донесення її до всієї системи інформаційних баз вузу.

Аналіз досягнень науковців засвідчує, що в теорії й практиці наукової бібліотеки накопичений значний досвід, який може стати основою підготовки майбутніх фахівців. Потужний вплив на розвиток наукової теорії, професійної діяльності розкрито в психологічних і педагогічних науках із теоретико-методологічних аспектів соціально-педагогічної діяльності такими ученими як В. Андрущенко, В. Бочарова, Л. Гуслякова, А. Капська, О. Яременко та ін.

Віднайдення нових шляхів розв'язання окресленої проблеми зумовлене безпосередньо розв'язанням стратегічних завдань вітчизняної освіти в контексті вимог Болонського процесу (А. Алексюк, Я. Болюбаш, В. Шинкарук). Підготовку висококваліфікованих фахівців, якість вищої освіти доцільно розглядати через характеристики суб'єктів навчального процесу та працівників бібліотеки. Зміна сутності бібліографічної праці й пропоновані у зв'язку з цим вимоги до фахівця викликали широке обговорення спочатку в закордонному, а потім й українському та російському професійному середовищі (Т. Агеєва, М. Дворкіна, О. Міхалкіна, Е. Сукіасян, Л. Філіппова).

Сьогодні національною освітою взято курс на входження до європейського освітнього простору. Цей процес регламентований низкою нормативно-правових документів, зокрема Указом Президента України про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу (від 11 червня 1998 р.), Національною доктриною розвитку освіти (2002 р.) й передбачає забезпечення мобільності та конкурентоспроможності випускників вишів у глобальній ринковій економіці.

Цей процес вимагає від закладів освіти взяти курс на впровадження європейських норм і стандартів освіти. Це, у свою чергу, зумовлює розробку й впровадження стратегій розвитку вишів, які ґрунтуються на стратегічній меті та місії. Головна місія бібліотек – збирання, зберігання, створення, розповсюдження та використання загальнодоступної інформації – перетворила їх у нових умовах на центри інформатизації суспільства [2, с. 12]. Бібліотека вищої школи є соціальною інституцією, відмінною особливістю якої є взаємозв'язок із системою вищої освіти, а однією з основних типологічних ознак – безпосереднє включення в структуру й систему комунікацій вищого навчального закладу [1, с. 23]. Отже, місія бібліотеки повинна відповідати стратегічним засадам розвитку того вищого навчального закладу, структурним підрозділом якого вона є.

Формування професійно важливих якостей є лише однією з складових процесу становлення особистості бібліографа-професіонала. Подальший його розвиток можуть забезпечити професійна освіта, підвищення кваліфікації, самоосвіта.

Безперервна освіта протягом усього життя та здатність до перекваліфікації повинні стати невід'ємною складовою збереження й підвищення соціального статусу особистості бібліографа.

Професія вимагає чіткої ідейної світоглядної позиції. Характерними рисами бібліографа є самовідданість, чесність, відповідальність за доручену справу. Йому властиві допитливість, уміння працювати з людьми, глибока внутрішня культура, творчий склад розуму. Бібліографу потрібний подвійний розум, як говорять у народі, а також необхідний потяг до повсякденного удосконалення, поповнення своїх знань. Бібліограф усе своє життя вчиться, без цього він не зможе бути справжнім фахівцем.

Засобами професійної діяльності бібліографа-фахівця наукової бібліотеки ВНЗ є: професійні знання, за допомогою й на основі яких здійснюється інформаційно-бібліографічне обслуговування користувачів; документи, що є носіями знання, які має у своєму фонді бібліотека; комп'ютери та ін.; способами реалізації професійної діяльності є: різні бібліотечні технології, форми й методи інформаційно-бібліографічного обслуговування користувачів.

У науковій бібліотеці ВНЗ існує функціональна спеціалізація бібліографів. Основні види їх діяльності: аналітико-синтетична обробка документів; робота з довідково-бібліографічним апаратом бібліотеки; довідково-бібліографічне та інформаційно-бібліографічне обслуговування користувачів; підготовка бібліографічних посібників; консультативна та методична робота; проведення занять з інформаційної культури студентів.

Ефективність кожного виду діяльності залежить від ступеня відповідності рівня освіти, інтелектуального потенціалу, професійної компетентності й набутих бібліографом практичних умінь і навичок, змісту функцій, які він виконує, а також від ступеня відповідності особистісних якостей і психологічних особливостей бібліографа процесу професійної діяльності [3, с. 150].

Бібліограф працює в тісній взаємодії з професорсько-викладацьким складом вищого навчального закладу.

Інформатизація бібліотек і зміна у зв'язку з цим їхнього статусу, зсув акцентів на освітню функцію, активна трансформація бібліотечних технологій спричинили зміну вимог до рівня професійної кваліфікації бібліографів. Зросла потреба бібліотек у фахівцях, що мають не лише достатній рівень ерудиції та культури спілкування, але й володіють сучасними технологіями, вміють швидко реагувати на довілля, що змінюється, і приймати адекватні рішення і, нарешті, які прагнуть постійно вчитись. Самоосвіта бібліографа дає змогу знаходити власні способи роботи в різних ситуаціях професійної діяльності, розвивати творчі здібності, реалізовувати безпосередній зв'язок навчання з практичною діяльністю.

У умовах інформатизації суспільства відбувається інтеграція знань і професії в бібліографічній діяльності. Бібліограф наукової бібліотеки ВНЗ – головний суб'єкт практичної бібліографічної діяльності. Саме бібліограф-професіонал створює джерела бібліографічної інформації, доводить їх до споживачів й організовує їх використання.

Модель бібліографа бібліотеки ВНЗ включає професійні, психологічні, культурологічні та інші знання; практичні уміння й навички; дидактичні, організаційні, комунікативні здібності;

морально-психологічні та індивідуально-психологічні особливості й якості; розвиток інтелектуальних параметрів (мислення, ерудиція, розвинена пам'ять, володіння усною та писемною мовами); розвинені професійно спрямовані параметри (відданість професії, відповідальність, обов'язок, чесність, тактовність).

Загальна побудова моделі передбачає такі визначення:
функціональну сутність спеціаліста;
широту обсягів його професійного профілю;
професійні характеристики;
експертні оцінки та прогнози розвитку цієї діяльності в найближчій і віддаленій перспективах;
організацію системи підвищення кваліфікації та перепідготовки бібліотечних кадрів бібліотек ВНЗ [5, с. 27].

Дійсно, сучасний бібліограф наукової бібліотеки ВНЗ – це всебічно освічений фахівець, який володіє різнобічними енциклопедичними знаннями, є людиною високої кваліфікаційної майстерності, належної бібліотечно-бібліографічної культури, ентузіазму, професійного патріотизму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Апшай Н. Стратегічні засади розвитку бібліотек вищих навчальних закладів в умовах інформатизації / Н. Апшай // Вісник Книжкової палати. – 2004. – № 6. – С. 23–25.
2. Вылегжанина Т. И. Публичные библиотеки Украины в информационном пространстве [выступление на междунар. науч. конф. «Румянцевские чтения - 2009»] / Т. И. Вылегжанина // Библиотековедение. – 2009. – № 5. – С. 12–14.
3. Дікунова О. А. Бібліограф бібліотеки вищого навчального закладу: становлення професіонала / О. А. Дікунова // Сучасна бібліотека в інноваційному освітньому просторі: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 17-18 березня 2011 р. / ДВНЗ «Луганський національний університет імені Т. Г. Шевченка. – Луганськ, 2011. – С. 149–155.
4. Закон України «Про Національну програму інформатизації» // Верховні Відомості України. – 1998. – № 27–28. – Ст. 181.
5. Макеева І. Модель спеціаліста бібліотеки вищого навчального закладу / І. Макеева // Бібліотечний вісник. – 2008. – № 3. – С. 22–27.

УДК 027.7:[021.7:659.4]

**ВИКОРИСТАННЯ PR-ТЕХНОЛОГІЙ У ПРАКТИЦІ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ PR-ТЕХНОЛОГИЙ В ПРАКТИКЕ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ
НАЦИОНАЛЬНОГО УНИВЕРСИТЕТА ВОДНОГО ХОЗЯЙСТВА И
ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ**

**USING OF PR-TECHNOLOGIES IN PRACTICE OF SCIENTIFIC LIBRARY IN
NATIONAL UNIVERSITY OF WATER MANAGEMENT AND NATURE RESOURCES
USE**

Перелигіна В. , Понаріна І. Й., Національний університет водного господарства та природокористування

Перельгина В., Понарина И. И., Национальный университет водного хозяйства и природопользования

Perelehina V., Ponarina I., National University of Water Management and Nature Resources Use

У публікації розкриваються PR-технології, які використовуються в Науковій бібліотеці. Наводяться відповідні приклади, аналізується вже набутий досвід, розкриваються перспективи розвитку.

В публикации раскрываются PR-технологии, которые используются в Научной библиотеке. Приводятся соответствующие примеры, анализируется уже приобретенный опыт, раскрываются перспективы развития.

In this article PR-technologies which are used in scientific library are disclosed. Appropriate examples are presented, acquired experience is analyzed and prospects of development are disclosed.

Ключові слова: Наукова бібліотека Національного університету водного господарства та природокористування, імідж бібліотеки, PR-технології, ЗМІ.

Ключевые слова: Научная библиотека Национального университета водного хозяйства и природопользования, имидж библиотеки, PR-технологии, СМИ.

Keywords: scientific library of National University of Water Management and Nature Resources Use, image of library, PR-technologies, mass media.

Іміджева бібліотечна політика, формування надійної репутації серед користувачів стали сьогодні пріоритетним напрямком роботи¹ Наукової бібліотеки НУВГП.

---

¹ Гречко Г. Имиджевые мероприятия в библиотеке для детей как основная часть репутационного менеджмента / Г. Гречко // Бібліотечний форум України. – 2009. - №3. – С. 12-15

Існує понад 500 визначень поняття PR. Кожне з них акцентує на різних характеристиках, але їх об'єднує найсуттєвіше положення про те, що зв'язки з громадськістю — це відносини між певною організацією та громадськістю.

Згідно зі словником «Webster's Dictionary» PR (Public Relations) — це заплановані, тривалі зусилля, спрямовані на створення й підтримку доброзичливих стосунків і взаєморозуміння між організацією та громадськістю.

Найчастіше бібліотека сприймалася як пасивне стародавнє сховище книг, а не як ініціатор нововведень в обслуговуванні читачів. Тому, відповідно до «КОНЦЕПЦІЇ розвитку Наукової бібліотеки на період 2013-2017рр.»,² ми поставили перед собою цілі:

Сформувати сприятливе ставлення до бібліотеки в студентів, викладачів та співробітників.

Створити почуття причетності до майбутнього бібліотеки серед керівництва університету.

Закріпити думку про Наукову бібліотеку як ініціатора нововведень і лідера в наданні читачам доступу до інформаційних потоків.

Інформувати про наявну літературу та про нові надходження.

Інформувати про діяльність бібліотеки (зокрема про її презентації, виставки, в т.ч. віртуальні, бібліографічні огляди, літературні години).

Домогтися збільшення числа відвідувань оновленого сайту бібліотеки в Інтернеті.

Постійно висвітлювати діяльність Наукової бібліотеки в друкованих і електронних ЗМІ, по телебаченню й радіо.

Розглянемо у зв'язку з цим основні напрямки діяльності³ бібліотечних PR-технологій.

По-перше, зв'язки з громадськістю, співробітництво із засобами масової інформації - важлива складова частина рекламної та інформаційно-іміджевої політики нашої бібліотеки. При поданні інформаційних матеріалів у місцеві, центральні та цільові ЗМІ (суспільно-політичні, ділові, спеціалізовані, професійні, електронні) використовується розсилка прес-релізів. Як правило, у нашій бібліотеці цим займається заступник директора зі зв'язків із громадськістю, але також потрібну інформацію розсилає інформаційно-бібліографічний відділ. Коротку інформацію про висвітлення роботи бібліотеки й посилання на інформаційні ресурси ми виставляємо на сайті в рубриці «Публікації в ЗМІ».

По-друге, це зв'язки з державними установами й організаціями: забезпечення позитивного ставлення владних структур до бібліотеки, мотивація до лобювання її інтересів⁴. Наукова бібліотека НУВГП є членом Науково-методичної бібліотечної комісії при Міністерстві освіти і науки України від Західного регіону й обласним методичним центром у галузі бібліотечної справи серед вузівських бібліотек, членом Української бібліотечної асоціації. У бібліотеці відкрито «Пункт доступу громадян до офіційної інформації», що є містком між громадянами та органами влади.

По-третє, зв'язки з користувачами: відстеження всіх позитивних і негативних тенденцій серед потенційних споживачів інформації й відвідувачів бібліотеки.

Окрім анкетування, для студентів проводяться бібліографічні огляди літератури, після яких іде безпосереднє спілкування, записуються проблеми та побажання студентів щодо роботи бібліотеки. Для ознайомлення викладачів й аспірантів з бібліотечними ресурсами, послугами й технологіями

---

² КОНЦЕПЦІЯ розвитку Наукової бібліотеки на період 2013-2017рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nuwm.rv.ua/naukova-biblioteka>. – Мова укр.

³ Бурсина Ю. А. Библиотечный PR. Технологии создания системы доверия во внешних партнерских отношениях / Ю. А. Бурсина // Справочник руководителя учреждения культуры. – 2006. – № 5. – С. 65–73

проводяться «Дні інформації на кафедрах». Обговорення ситуації, яка є в бібліотеці, та побажання представників кафедр відносно комплектування, обслуговування, наповнення сайту певною інформацією обговорюються на методраді і, зазвичай, втілюються в життя бібліотеки.

Четверте – виставки, презентації та літературні години. Метою планування й здійснення є:

- презентація нових книжок або послуг бібліотеки;
- промоушн-акції;
- ознайомлення з новітніми розробками в галузі.

Для забезпечення високого рівня навчання та науково-дослідних робіт на сайті окремо виділено каталог нормативних документів.

Бібліотека є не тільки інформаційним, а й виховним центром, вона формує світогляд студента: його художній смак, культуру, різнобічні інтереси. Для цього протягом року ми виставляємо близько 95 тематичних виставок та відкритих переглядів літератури. Понад 50 з них виставлено на сайт бібліотеки.

Учасники літературної години «Не вірте, що поезія – слова» взяли участь у презентації нових поетичних збірок доцента кафедри українознавства Світлани Гуменюк (Мейти) та доцента кафедри охорони праці й безпеки життєдіяльності Володимира Гнеушева, послушали вірші інших поетів університету. Адже в НУВГП працює чимало науковців, які пишуть поезію і навіть мають поетичні збірки. Серед студентів університету також немало тих, хто не лише читає, але й пише вірші.

Під час Шевченківських днів в університеті студенти усіх факультетів відвідали бібліотеку, де взяли участь у бесіді-лекції про творчість Тараса Шевченка, прослухали літературний огляд «Жінки у творчості Великого Кобзаря», переглянули виставку творів поета та досліджень, присвячених його творчості. Але найцікавішим у заході, безперечно, стало виконання поезій Шевченка самими студентами. Вони читали вірші охоче й багато, демонструючи виконавську майстерність, артистичність, глибоке знання творчості Кобзаря.

Великий інтерес у відвідувачів викликала також виставка предметів українського побуту кінця 19 - початку 20 ст. Експонати для виставки надали професор С.М. Гончаров та працівники Наукової бібліотеки.

«... Бібліотеки повинні відповідати на виклик часу й постійно бути присутніми в конкурентному інформаційному просторі, що досягається, в першу чергу, застосуванням іміджевих PR-технологій...». Для цього в читальній залі працює автоматизована книговидача, а також безкоштовний бездротовий доступ до інтернету WI-FI.

Web-сайт Наукової бібліотеки НУВГП активно поповнюється новою інформацією й користується попитом серед наших читачів. Його чисельні рубрики пропонують інформацію з різноманітних питань, наприклад, у рубриці «Новини» подаються найбільш цікаві події з життя бібліотеки: заходи, виставки тощо.⁴ «Про бібліотеку» знайомить читачів з бібліотекою, її історією, структурою, правилами користування. На оновленому web –сайті НБ НУВГП також розміщено багато посилань на різноманітні тематичні сайти на допомогу освіті, сайти найкращих бібліотек України.

На сайті нашої бібліотеки віртуальні виставки та посилання на електронні ресурси поєднуються з новинами та інформацією про класичні виставки та презентації, є фотогалерея де студенти можуть ознайомитись з цікавинками бібліотеки, а також знайти своє фото зроблене в бібліотеці.

---

⁴ Головаха С. Наукова бібліотека в соціальних мережах / С. Головаха // Бібліотечний вісник. – 2013. - №1. – С. 29-32

У 2012 р. Наукова бібліотека Національного університету та природокористування почала реалізацію широкомасштабного проекту зі святкування в 2015 році столітнього ювілею університету й бібліотеки. Це було зроблено для того, щоб підвищити рівень популярності бібліотеки серед цільової аудиторії, підняти імідж і закласти основу для співпраці з представниками кафедр, студентами, представниками інших вузів та організацій. Нами постійно ведеться робота над біобібліографічними покажчиками «Видатні вчені університету» з часу створення і до сучасності. У цій серії вже випущено покажчики: «Володимир Павлов», «Гуменюк В.Я.», «Огієвський Анатолій Володимирович» (спільно з директором музею). Випущена 1 частина, і готова до друку 2, покажчика «Цінні та рідкісні видання у фондах НУВГП». У серії «Науково-методичні праці ректорів НУВГП Рівненського періоду» випущено 4 біобібліографічних покажчика «Семенов К.С.», «Вознюк С.Т.», «Кравець С.В.», «Гурин В.А.». Інформація про кожен покажчик висвітлювалась у ЗМІ.

Ми розуміємо, що бібліотека не повинна перетворюватись на музей книги. Вона має, активно використовуючи Інтернет-технології, створюючи електронні каталоги, робити фонд доступним для користувачів.⁵ Саме такий варіант: поєднання доступності книги з необмеженими можливостями Інтернету та PR-технологіями, є найоптимальнішим.

---

⁵ Бібліо-піар [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bibliote4nyj-autoban.blogspot.com/p/blog-page_6711.html. – Мова укр.

УДК 027.7:[023.5:005.963]

**БЕЗПЕРЕВНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ЯК ШЛЯХ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
БІБЛІОТЕК ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯКІСНО НОВИМИ УДОСКОНАЛЕНИМИ
КВАЛІФІКОВАНИМИ КАДРАМИ**

**НЕПРЕРЫВНОЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК ПУТЬ
ОБЕСПЕЧЕНИЯ БИБЛИОТЕК ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ КАЧЕСТВЕННО НОВЫМИ
УСОВЕРШЕНСТВОВАННЫМИ КВАЛИФИЦИРОВАННЫМИ КАДРАМИ**

**CONTINUOUS PROFESSIONAL EDUCATION AS A WAY TO PROVIDE HIGHER
EDUCATION LIBRARIES WITH QUALITATIVELY NEW ADVANCED SKILLED
STAFF**

Попович І. А., Кучеренко Ю. В. Науково-технічна бібліотека Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

Попович И. А., Кучеренко Ю. В. Научно-техническая библиотека Днепропетровского национального университета железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна

Popovich I. A., Kucherenko Yu. V. Scientific and Technical Library of Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after academician V. Lazaryan

В статті розглянуто досвід науково-технічної бібліотеки Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна з підвищення кваліфікації співробітників, зокрема роботу «Школи інформаційного фахівця».

Представлен опыт научно-технической библиотеки Днепропетровского национального университета железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна по повышению квалификации сотрудников, в частности работы «Школы информационного специалиста».

This article presents the experience of Scientific and Technical Library in Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after academician V. Lazaryan concerning employees professional development, especially the work of «Information specialist school».

Ключові слова: бібліотека вищого навчального закладу, науково-технічна бібліотека, бібліотечні кадри, інформаційні фахівці, підвищення кваліфікації, безперервна професійна освіта.

Ключевые слова: библиотека вnz, научно-техническая библиотека, библиотечные кадры, информационные специалисты, повышение квалификации, непрерывное профессиональное образование.

Keywords: university library, scientific and technical libraries, library staff, information specialists, professional development, continuous professional education.

«Ніяка теорія, програма чи урядова політика не можуть зробити підприємство успішним – це можуть зробити тільки люди»

Акіо Моріта – засновник корпорації Sony

В умовах трансформації засобів освітньої й наукової комунікації, заснованих на новітніх інформаційно-комунікаційних технологіях, орієнтація діяльності бібліотеки вищого навчального

закладу на задоволення інформаційних запитів університетської спільноти набуває нового значення. Вочевидь, це проявляється в схемі «бібліотекар – вчений» і призводить до появи бібліотечно-інформаційних спеціалістів нового типу. Вони здатні бути вченими, мислити як вчені, здатні надати реальну допомогу в процесах обміну знаннями в університетському середовищі. А це, безумовно, супроводжується зміною професійної свідомості бібліотекарів, їх погляду на місію бібліотеки, свою роль у цьому процесі [5, с. 8].

Як бачимо, сучасний бібліотекар повинен навчати, знати й бути носієм не тільки традиційної бібліотечно-бібліографічної культури, а й володіти сукупністю інформаційних знань, навичками новітніх інформаційних технологій, спеціальними психолого-педагогічними знаннями та уміннями. Для бібліотекарів важливим є: уміння оперувати різними джерелами інформації; навички вільної навігації в інформаційному просторі; здатність правильно оцінювати одержану інформацію, використовувати її, зберігати й переробляти, а при необхідності – передавати для колективного користування; створювати нову інформацію на якісно новому рівні [6].

Вище перераховані характеристики повинні стати невід'ємними й навіть обов'язковими для працівників НТБ ДНУЗТ. Адже науково-технічна бібліотека Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна є однією з найбільших бібліотек вищих навчальних закладів області та провідною бібліотекою України в галузі залізничного транспорту. НТБ позиціонує себе як інформаційний інтелект-центр університету, головним завданням якого є інформаційна підтримка процесів навчання, наукових досліджень та виховної діяльності шляхом забезпечення доступу до інформаційних ресурсів на основі ефективного комплектування фондів друкованими й електронними джерелами та впровадження сучасних технологій. Діяльність бібліотеки заснована на використанні традиційних та медіа-технологій, технологій Web 2.0 і спрямована на надання користувачам послуг високої якості, забезпечення оперативного і повного бібліотечно-бібліографічного та інформаційного обслуговування, надання сучасних видів сервісу, створення власних інформаційних ресурсів, проведення науково- та бібліометричних досліджень, навчання користувачів основам інформаційної культури, організацію творчих заходів. Розширюючи бібліотечне виробництво та сервіс у віртуальному середовищі, НТБ університету працює на трьох інформаційних платформах:

- АБІС "ІРБІС 64" (електронний каталог е-адреса: <http://library.diit.edu.ua/>)
- DSpace (репозитарій eadNURT е-адреса: <http://eadnurt.diit.edu.ua:82/jspui/>)
- OJS (5 електронних журналів е-адреса: <http://ejournal.diit.edu.ua:81/ojs/>)

Тому так гостро сьогодні стоїть проблема забезпечення бібліотек високопрофесійними фахівцями.

Одним із факторів формування нових вимог до професійного рівня бібліотечних працівників є наявність в Інтернеті інформації іноземними мовами, можливість доступу до БД закордонних видавничих фірм. Уміння орієнтуватись у такій інформації стає сьогодні однією з особливо затребуваних властивостей професійної підготовки сучасного бібліотекаря [9, с. 36].

Ефективність роботи бібліотекаря безпосередньо пов'язана з кваліфікаційним рівнем його професії. Як стверджує науковець В. Г. Дригайло: «Постійне підвищення рівня кваліфікації співробітників бібліотеки – закономірний і необхідний процес, викликаний систематичним розвитком і вдосконаленням їх роботи та ростом вимог до професійної майстерності бібліотекарів» [2, с. 246]. Зокрема, бібліотекознавець зазначає такі форми підвищення кваліфікації: курси, школи, школи-семінари, конференції, круглі столи, виїзні заняття, екскурсії, обмін досвідом, стажування, виставки. Для усунення недоліків у системі підвищення кваліфікації необхідно враховувати наявні та перспективні задачі, досвід співробітників. Ціллю підвищення кваліфікації є розширення та поглиблення професійних знань бібліотекарів відповідно займаним ними посадам та функціональним особливостям [2, с. 246]. Для співробітників бібліотек, які не мають спеціальної освіти основним шляхом підвищення кваліфікації є навчання на інформаційно-бібліотечних відділеннях ВНЗ та училищ. Дирекція бібліотеки покликає допомагати співробітникам у вступі до університетів й училищ задля отримання систематичних знань [2, с. 247].

На превеликий жаль, економічна ситуація в країні складається не найкращим чином, і проблема отримання освіти стає для більшості людей нездоланною перешкодою. Мало хто може дозволити собі розкіш підвищення кваліфікації на відповідних фахових відділеннях чи курсах. Це пов'язано, у першу чергу, із низьким рівнем матеріального забезпечення громадян, які прагнуть підняти планку свого професіоналізму. У НТБ ДНУЗТ все ж є працівники, бажання яких покращити свою фахову вправність здолало відповідну перепону. Так, у 2012 році закінчила навчання в Київському національному університеті культури і мистецтв імені М. Поплавського Ольга Чернобай, Дніпропетровське училище культури – Саснко Олена. На стадії завершення навчання у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв перебуває Світлана Калашникова, а для Ольги Черненко процес здобуття спеціальної освіти у відповідному закладі тільки розпочався. Ще одна співробітниця – Ігнатова Ольга – вирішила отримати другу вищу освіту за спеціальністю «Інтелектуальна власність» в рідному університеті.

Із метою усунення відповідної перешкоди й задоволення бажання співробітників удосконалюватись, у 2011 році в бібліотеці Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна була відновлена робота «Школи інформаційного фахівця». Метою школи було формування уявлень про основні напрями діяльності НТБ ДНУЗТ, особливості розвитку вузівської бібліотеки в сучасних умовах, організаційну структуру й технологічні процеси, а також – придбання професійних базових знань, підвищення рівня бібліотечного та бібліотечно-бібліографічного обслуговування. Категорія слухачів, на яких була розрахована відповідна освітня програма, – це співробітники бібліотеки, які не мають спеціальної освіти. Навчальна програма була запропонована задля підвищення професійно-кваліфікаційного рівня бібліотечних кадрів. Вона мала очну форму навчання без відриву від основної діяльності. Девізом роботи школи були слова Конфуція «Скажи мені – і я забуду. Покажи мені – і я, можливо, запам'ятаю. Дозволь мені зробити – і я буду робити».

Курс «Школи інформаційного фахівця» структурно складався з двадцяти трьох занять, включно екзаменаційні. Було представлено широке розмаїття форм занять: лекції, практикуми, ділові ігри, семінари-практикуми, лекції-презентації, екскурсії й, відповідно, контрольні та екзаменаційні заняття. Такий широкий спектр навчальної роботи допоміг вийти за рамки звичайних одноманітних занять. Школа не лише сприяла поглибленню професійних знань і вмінь, але й активізувала творчий потенціал слухачів курсу, оскільки запропоновані методи навчання, такі як презентації та ділові ігри, примушували студентів звертатись до джерел своєї фантазії й тим самим розвивати зародки творчості. Навчальний план складений таким чином аби студенти могли якісно засвоїти теоретичні знання з подальшим закріпленням їх на практиці, а почерговість лекцій і практикумів сприяли цьому найкращим чином.

Загалом, варто відмітити високу інформаційну змістовність занять школи, адже строк дії курсу розраховано на 7 місяців, а тому кожне заняття було присвячене глибокому й детальному розгляду конкретного тематичного розділу. Зокрема, за весь період функціонування освітнього курсу було розглянуто такі теми як: історія бібліотек, досвід роботи бібліотек світу, історія й сучасність НТБ ДНУЗТ; нормативно-правова база НТБ ДНУЗТ; історія книги; структура книги; стандарти в галузі бібліотечної справи; оформлення ділових документів; діловий етикет; організація роботи відділів НТБ; ознайомлення з роботою всіх модулів автоматизованої бібліотечної системи «ІРБІС»; створення презентацій в програмі «Power Point». Робота школи включала в себе й самостійне опрацювання матеріалу слухачами. Після кожного заняття слухачі виконували домашні завдання, зокрема: доповіді, творчі роботи, відгуки, презентації, резюме, а також вивчали нормативну документацію, виконували бібліографічні довідки, знайомились з професійною періодикою, опановували професійну термінологію. Із метою отримання досвіду з підготовки масових заходів слухачі самостійно підготували «Бібліотечний капусник», присвячений 8 березня. Кожен продемонстрував свої творчі здібності, іноді з несподіваного боку. Наприклад, Анна Каїра прочитала вірші французькою в образі елегантної парижанки, а група «Love kitti» ефектно станцювала «П'яний блюз»; Віка Хилюта предстала у вигляді оригінальної бабусі, а Ганна Калашникова – циганки.

Весь навчальний процес завершувався здачею екзамену, який мав бути оформленим у вигляді мультимедійної презентації з наступних тем: навчальна презентація «Запис першокурсника до бібліотеки», інформаційний огляд «Нові надходження до читального залу», відеолекція «Техніка безпеки при роботі в книгосховищі», створення макету сертифікату «Школи інформаційного фахівця», тематичний огляд «Читач – турбота найважливіша», презентація стаття про «Школу інформаційного фахівця», відеосалон «Оформлення бібліотечних інтер'єрів», віртуальна виставка «Великдень», відеозвіт про роботу «Школи інформаційного фахівця», бібліографічний огляд «Перепрофілювання кадрів. Електронна підтримка наукових досліджень». Вручення сертифікатів відбулось на зборах колективу в урочистій обстановці.

Навчання в «Школі інформаційного фахівця» для 80% її відвідувачів стали приємним стартом у просуванні кар'єрними сходинками, адже вони отримали підвищення. Наприклад, Г. О. Калашникова та А. О. Каїра отримали посаду бібліотекарів II категорії, О. А. Савельєва, В. П. Хилюта і О. В. Хитрич – бібліотекарів I категорії, а Т. В. Покровська – завідувача сектору.

Таким чином, спеціалістів нової формації в колі бібліотекарів вищої школи більше, і подібні освітні програми найкращим способом сприяють цій тенденції. У НТБ ДНУЗТ, крім вище згаданої школи, співробітники мають змогу підвищувати рівень своєї професійності на різноманітних конференціях, які проводились у різних містах України: конференція УБА «Бібліотек@: відкритість, творчість, інновації» (листопад, 2012р.); конференція Міністерства освіти і науки України «Перспективи розвитку університетських бібліотек на шляху розбудови суспільства знань» (травень, 2013р.); «Сучасна бібліотека: філософія, інновації, якість роботи» (квітень, 2013р.). На відповідних конференціях свої наукові розвідки з роботи бібліотеки ВНЗ представила директор НТБ ДНУЗТ Т. О. Колесникова.

Фахівці бібліотеки своїми докладами засвідчили участь у міжвузівському семінарі на базі Дніпропетровського національного університету імені О. Гончара: «Етика бібліотечної діяльності: проблеми та перспективи» (квітень, 2013р.). Готуючи доповіді на конференції, публікуючи наукові статті, тези доповідей, провідні спеціалісти вивчають зарубіжний і вітчизняний досвід і таким чином підвищують кваліфікацію.

10 співробітників НТБ ДНУЗТ пройшли теоретичну й практичну підготовку в серії семінарів «Напрями співпраці університету з науково-метричними інформаційними системами – моніторинг, аналіз досліджень та індексування публікацій ВНЗ», яка була організована керівництвом університету в 2012-2013 рр. Свідченням цього є перші 10 сертифікатів, отриманих нашими працівниками. Крім цього, бажаючи поповнити свій фаховий багаж знань, брали участь у вебінарі, організованому ГПНТБ для користувачів системи «ІРБІС», он-лайн-семінарах УБА, що проводились В. С. Пашковою в серпні та Т. О. Ярошенко – у жовтні 2013 р.; а також семінарах, проведених Дніпропетровською бібліотечною асоціацією.

У НТБ ДНУЗТ постійно проводяться науково-практичні заняття з введення нових інформаційних технологій у практику роботи бібліотеки, а також конкурси професійної майстерності. Виступи працівників на конференціях, семінарах та інших заходах завжди супроводжуються мультимедійними презентаціями.

Ефективним способом підвищення фахових знань є професійне читання. Воно є важливим елементом безперервної освіти бібліотекарів. Професійне читання – це один із способів й одна з умов зробити професійну діяльність сучасного бібліотекаря максимально ефективною. [7]. Тому в 2012 р. була запроваджена «Кільцева пошта». Це свіжа професійна періодика (6 назв фахових журналів), яка почерзі обходить всі відділи бібліотеки. Всі бажаючи мають змогу підвищувати свій професійний рівень на робочому місці.

Будь-який із цих видів діяльності позитивно впливає на ріст професіоналізму та компетентності працівників даної організації. Вони допомагають поповнювати скриню спеціальних знань, розширювати кругозір відомостями щодо прогресивних галузевих процесів, а також обмінюватись ефективним досвідом із колегами.

Директор НТБ ДНУЗТ, кандидат наук із соціальних комунікацій Т. О. Колесникова, в одній зі своїх численних наукових розвідок, говорячи про образ сучасного бібліотекаря навела таке

порівняння: «Вони – маячки, зірочки бібліотечних інновацій» [5, с. 9]. І тут же дослідниця зазначає, що задача бібліотечного керівництва – помітити ці зірочки, дати можливість їм яскравіше розгорітись, сприяти креативності їхнього мислення, яке дозволяє «заразити» своїми творчими емоціями інших членів колективу [5, с. 9]. Наведене вище висловлювання кожен керівник бібліотечної установи може взяти як девіз і ціль своєї діяльності. Лише такий підхід до своєї праці є запорукою успіху й процвітання бібліотечної сфери та її фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Авраева, Ю.Б. Методист библиотеки: формула успеха : науч.-метод. пособие / Ю. Б. Авраева, Э. С. Очирова. – М. : Либерия-Библинформ, 2008. – 96 с.
2. Дригайло, В. Г. Основы научной организации труда в библиотеке: учеб.-метод. пособие / В. Г. Дригайло. – М., 2005. – 424 с.
3. Звіт про роботу «Школи інформаційного фахівця» 2011/12 н. р.
4. Колесникова, Т. А. Концепция интеллектуализации библиотечной профессии и её реализация в университете : [препринт]/ Т. А. Колесникова // Сучасна бібліотека: філософія, інновації, якість роботи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 23-26 квіт.2013 р.) – Режим доступу: http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/present_2013.htm
5. Колесникова, Т. А. Новая философия и инновационные направления деятельности библиотеки вуза : [доклад] / Т. А. Колесникова // Традиции и новации в информационном обеспечении науки и образования : междунар. науч.-практ. конф. б-к вузов III-IV уровней аккредитации (Симферополь, 22-24 мая 2012 г.). – 2012. – 10 с.
6. Мацей, О. О. Інформаційна культура працівників бібліотеки вищої школи в системі безперервної освіти (на прикладі НБ ХНУ) / О. О. Мацей. – Режим доступу: http://library.tup.km.ua/about_library/naukova_robota/2011/mac_inf.htm
7. Програма проведення «Школи інформаційного фахівця».
8. Путеводитель по профессиональным ресурсам для библиотечных работников. – Режим доступа: <http://ideafor.info/?p=547>
9. Пяткова, И. Актуальные проблемы повышения квалификация сотрудников вузовских библиотек в условиях внедрения инновационных технологий / И. Пяткова // Бібліотечний форум України. – 2012. – № 3. – С. 36–40.
10. Школа молодого библиотекаря: Дополнительная образовательная профессиональная программа / Национальная библиотека республики Карелия. – Режим доступа: <http://library.karelia.ru/library/files/documents/programmaSHMB2007.doc>

УДК 001.891

БІБЛІОМЕТРИЧНІ МЕТОДИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

БИБЛИОМЕТРИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ ДЛЯ ПРОВЕДЕНИЯ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

BIBLIOMETRIC METHODS FOR SCIENTIFIC RESEARCH

Ржевцева Н.Л., Севастопольський національний технічний університет

Ржевцева Н. Л., Севастопольский национальный технический университет

Rzhevtseva N. L., Sevastopol National Technical University

Розглянуто метод підрахунку публікацій (кількісний метод), статистичний метод та метод цитат-індексу (індекс цитування), вживані в наукометрії й бібліометрії для наукових досліджень.

Рассмотрен метод подсчета публикаций (количественный метод), статистический метод и метод цитат-индекса (индекс цитирования), применяемые в наукометрии и библиометрии для научных исследований.

The method of assessments of published works (quantitative, statistic and index citation methods used in scientometrics and bibliometrics for scientific research) are considered.

Ключові слова: бібліометрія, наукометрія, методи бібліометричного аналізу, КриМиКо.

Ключевые слова: библиометрия, наукометрия, методы библиометрического анализа, КрыМиКо

Keywords: bibliometrics, scientometrics, the methods of bibliometric analysis, CriMiKo.

Перші досліді кількісних досліджень документальних інформаційних потоків відносяться до початку XIX століття, але остаточно даний науковий напрям сформувався наприкінці 60-х-початку 70-х років минулого сторіччя. Саме з цього періоду дослідники оперують такими термінами, як «бібліометрія», «наукометрія», рідше «інформетрія». У рамках бібліометричних досліджень розробляються нові методики аналізу документних потоків і нові напрями їх використання. Теоретичні підходи до визначення терміну «бібліометрія» описані в зарубіжній літературі: Д. Хокінг розумів під бібліометрією кількісний аналіз бібліографічних характеристик певної частини літератури, Д. Шмідмайер визначав бібліометрію як застосування математичних методів до бібліографічної, інформаційної й бібліотечної діяльності, Ю. Гарфілд визначав бібліометрію як метод кількісних досліджень документів, що існують у вигляді матеріальних об'єктів або бібліографічних одиниць і т. д. Вітчизняні вчені визначають бібліометрію таким чином: О.І. Воверене вважає, що «бібліометрія — комплекс кількісних методів вивчення масивів наукових документів» [1, с.4], А.В. Нестеров під бібліометрією розуміє «кількісні методи, засоби й навички, використовувані фахівцями для обробки, аналізу й синтезу даних, інформації й знань, що представлені в документальній бібліотечній формі й розповсюджуються через загальнодоступне середовище бібліотечно-інформаційної комунікації» [2, с.11], О.М. Зусьман вважає бібліометрію одним із напрямів бібліографічних досліджень, мета якого полягає у вивченні й прогнозуванні розвитку науки [3]. Але найчастіше у своїх роботах дослідники дотримуються терміну, запропонованого в 1969 р. англійським ученим А. Прітчардом: бібліометрія — науковий напрям, що вивчає статистичними методами бібліографічні характеристики документів.

Учені й фахівці, що займаються питаннями бібліометрії вважають, що бібліометрія не є самостійною дисципліною, а являє собою комплекс математичних і статистичних методів.

Дослідження науки разом із бібліометрією здійснюють наукометрія й інформетрія. В основі цих методів, також як і в бібліометрії, лежить кількісний аналіз. Наукометрія досліджує кількісні закономірності, використовувані для вдосконалення наукової діяльності. Інформетрія досліджує кількісні закономірності, використовувані для вдосконалення наукової діяльності. Інформетрія досліджує також комплексні закономірності наукової інформації й наукової комунікації для вдосконалення інформаційної діяльності, кількісні закономірності документальних інформаційних потоків, лінгвістичні засоби, засоби суспільної комунікації, параметри тематичних зв'язків між складовими документального потоку.

Сучасна наука виділяла в різні періоди наступні методи аналізу документальних потоків:

- історико-генетичний, книгознавчий методи, які дозволяють характеризувати походження й розвиток основної частини документального потоку (тип, вигляд, жанр публікації.);
- типологічні методи, які дають можливість співвіднести документ за його формалізованими ознаками з певним типом літератури, виглядом і жанром публікації;
- класифікаційні методи (систематизація, предметизація, дескрипторизація, кластеризація), які застосовують для виявлення тематично однорідного мікропотoku і його внутрішнього підрозділу на предметно відособлені складові частини при вивченні тематичної структури документного потоку;
- статистичні (кількісні) методи, які дозволяють заміряти в потоці частоту документів, що зустрічаються, з якою-небудь ознакою. Зміна здійснюється в абсолютних цифрах, а для наочного уявлення й співставлення результатів може бути вираженою в процентному відношенні;
- семантико-лінгвістичні методи, що засновані на різних методиках змістовного аналізу відомостей про документи і їх тексти. Контент-аналіз заснований на аналізі частоти певних термінів і словосполучень, які зустрічаються в назві або тексті документа. Близький йому кластерний аналіз, при якому виділяються ключові слова по силі зв'язку між ними, об'єднуються в споріднені кластери або предметні рубрики. Сленговий аналіз дозволяє прогнозувати актуальні суспільні проблеми на основі виявлення нових понять у різних словосполученнях. Служить, наприклад, для формулювання нових предметних рубрик з актуальних тем та ін.;
- бібліографічний аналіз документів побудований на вивченні формальних, змістовних і функціональних ознак документів. Дозволяє виявити роль і місце документу (або однорідної їх сукупності) у загальному потоці документів, їх ціннісні властивості, дати змістовну інтерпретацію отриманим статистичним показником та ін.

З усіх вивчених і випробуваних наукометричних і бібліометричних методів для вирішення інформаційних завдань найбільш відомі наступні методи: статистичний, підрахунку кількості публікацій (кількісний метод), цитат-індекс (індекс цитування).

Статистичний метод використовує такі вимірники як кількість учених, журналів, публікацій та ін. У його складі виділяються тимчасові динамічні залежності та стаціонарні розподіли. Тимчасова динаміка кількості журналів, наприклад, припускає використання двох індикаторів: кількість журналів і задані проміжки часу. Причому з двох задіяних розподілом індикаторів лише один (кількість журналів) є в повному розумінні індикатором (вимірником). Тимчасова динаміка кількості співавторів у бібліометричному аналізі використовує як основний індикатор: статті в цілому, написані одним або декількома авторами; частку їх робіт у статтях з 1, 2, 3, 4 і більше авторами; середню кількість авторів статей і т.д. Значення факту співавторства для інформаційного пошуку полягає в тому, що продуктивність і співавторство корелюють між собою. Це дозволяє виділити ядро найбільш активних дослідників, кількість яких, як правило, невелика, і велике число авторів, що співпрацюють у невеликій кількості статей.

Статистичний метод дослідження не дозволяє безпосередньо виявити вплив всієї сукупності чинників на точність обробки, а, отже, виявити причини виникнення погрешностей і шляхи підвищення точності. Статистичний метод оцінює одночасно вплив всіх чинників, що діють при даній обробці. За наслідками дослідження, отриманими після обробки аналізованих даних, наводяться висновки про його точність. Тому до переваг статистичного методу слід віднести можливість визначення точності обробки даних.

Розподіл середнього об'єму статей за авторами, окремими напрямами й вузькими питаннями науки, авторами й організаціями, регіонами й мовами, доцільно проводити в табличному варіанті з-за багатofакторності індикаторів, що враховуються при цьому. Таким чином, у **методі підрахунку публікацій (кількісний метод)** вимірником є кількість наукових продуктів (книги, статті, звіти й ін.), що об'єднуються загальним терміном, – «публікація».

Хоча наукометричний індикатор «кількість наукових публікацій» розроблений краще за інші, у конкретних випадках його застосування необхідно встановлювати формалізовану процедуру «зважування» публікацій різних типів й окремих публікацій. Такий вимірник відкриває ряд цікавих практичних можливостей у бібліометрії, оскільки в загальному випадку криві зростання кількості публікацій мають різноманітний вигляд. Вони дозволяють зробити висновки про актуальність і перспективність даного наукового дослідження.

Розподіл вчених за кількістю публікацій дозволяє не тільки виявити продуктивність, але й визначити ранг ученого і, отже, його значущість у науці. Розподіл публікацій за науковими напрямами для різних країн надає можливість уявлення про відносну ступінь розвиненості окремих галузей науки в країнах, що може бути використано при прийнятті

рішення про вивченість публікацій тієї чи іншої країни в межах дослідницької роботи.

Метод цитат-індексу (індексу цитування) базується на обов'язковості посилань у наукових публікаціях; у його основі – наукометричний індикатор: кількість посилань. Цей метод використовується для вимірювання параметрів науки й продукту праці ученого – наукової публікації. Перспективи розвитку цього методу більшою мірою пов'язані сьогодні з розвитком наукометричних баз даних, які, у свою чергу, корелюють із вивченням часової динаміки науки. Статистика цитування дозволяє виявляти закономірності розвитку науки, вірогідні темпи її розвитку й «прориви». На думку сучасних дослідників-практиків, «індекс цитування є одним із найбільш розповсюджених наукометричних показників і застосовується для формальної оцінки в наукових колах і колах державних службовців багатьох країн» [4, с.5].

Використовуючи статистичний метод, метод підрахунку публікацій (кількісний метод) і метод цитат—індексу, автором проведено дослідження опублікованих матеріалів Міжнародної Кримської конференції "НВЧ-техніка і телекомунікаційні технології" (КриМіКо) за 1991-2012 рр. за наступними загальними параметрами:

- історія розвитку напрямів конференції;
- аналіз роботи організаційного й програмного комітетів;
- динаміка публікацій вчених країн за напрямами КриМіКо;
- аналіз публікацій організацій країн-учасників;
- аналіз публікацій авторів країн-учасників;
- гендерний аналіз (аспект) публікацій за напрямами КриМіКо;
- КриМіКо в наукометричних БД;
- наукові зв'язки КриМіКо.

Нижче приводяться окремі аспекти проведеного дослідження:

Історія розвитку напрямів конференції. Основою конференції стали семінари з вузьких напрямів (радіо-виміри на НВЧ, автоматизація проектування НВЧ-пристроїв, об'ємні інтегральні схеми НВЧ, супутниковий прийом й ін.), які проводились у восьмидесяті роки минулого століття на базі Севастопольської філії РДЕНТП. Проте «економічна ситуація», що складається в кінці восьмидесятих у вузах і на підприємствах оборонного комплексу показала неефективність такого роду роз'єднаності, тому цілком природним було ухвалення в 1990 році (на семінарі з супутникового прийому) рішення про проведення, починаючи з 1991 року, конференції, яка б

інтегрувала в собі основні напрями НВЧ-техніки і її застосування (по аналогії з Європейською мікрохвильовою конференцією). Напрями конференції формувались поступово. Протягом першого десятиліття на конференції було сформовано 8 напрямів, які відображали наукові й професійні інтереси Організаційного і Програмного комітетів.

За друге десятиліття перелік напрямів конференції був розширений із 8-ми до 17-ти. Питання про включення кожного нового напрямку приймалось на засіданнях Організаційного і Програмного комітетів конференції за наявності відповідних підстав.

Аналіз роботи комітетів конференції. За 22 роки в роботі комітетів конференції взяло участь 153 учених і фахівців. Перші 9 років конференції в програмному комітеті працювали учені з України, Білорусії й Росії. Починаючи з 2001 р., географія розширилась учасниками з Нідерландів і США. За 1991 – 2012 рр. проведення конференції в складі програмного комітету трудилися 89 учених, в організаційному – 105. Високій репутації конференції сприяє те, що очолюють її Програмний комітет, відомі й авторитетні фахівці: ректор Білоруського державного університету інформатики і радіоелектроніки, доктор техн. наук, професор Батура М. П., проректор із наукової роботи Московського авіаційного інституту (Національного дослідницького університету в області авіаційної, космічної і ракетної техніки), доктор техн. наук, професор Шевцов В. А. і проректор з наукової роботи Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут», директор Інституту телекомунікаційних систем НТУУ «КПІ», член-кореспондент Національної академії наук України, доктор техн. наук, професор Ільченко М. Ю.

Таблиця 1 - Склад комітетів конференції за країнами

	Оргкомітет	Програмний комітет
Україна	66	47
Росія	27	33
Білорусія	8	7
Великобританія	1	-
Корея	1	-
Нідерланди	1	1
Польща	1	-
США	-	1
Всього	105	89
З них жінок	9	4
у т.ч.: України	4	2
Росії	4	2
Нідерландів	1	-

Аналіз публікацій учених України, Росії й Білорусії за напрямами КриМіКо. Учені різних країн брали участь у 17-ти секціях і семінарах упродовж 22-х конференцій КриМіКо. У матеріалах конференції за ці роки ними було опубліковано 6224 доповіді (з них 185 замовлених й оглядових); публікації підготували до друку близько 6 тис. авторів. Динаміка публікацій учених України, Росії й Білорусії і їх розподіл за напрямами конференції наведені в таблиці 2.

Таблиця 2 . Кількість доповідей авторів з України, Росії і Білорусії за напрямами

	Назва напрямку	Україна	Росія	Білорусь
	Замовлені та оглядові доповіді *	90**	80**	15**

1	Твердотільні прилади й пристрої НВЧ	173	368	18
1a	Моделювання й автоматизоване проектування твердотільних приладів і пристроїв	106	116	8
2	Електровакуумні й мікровакуумні прилади НВЧ	254	161	110
3	Системи НВЧ зв'язку, мовлення та навігації	571	152	34
3a	Інформаційні технології в телекомунікаціях	72	15	5
4	Антені й антенні елементи	356	236	25
5	Пасивні компоненти	277	260	22
5a	Матеріали й технологія НВЧ-приладів	120	145	35
5b	Нанoeлектроніка й нанотехнологія	89	93	122
6	НВЧ-електроніка надвеликих потужностей та ефекти	163	114	17
6a	Електромагнітна й радіаційна стійкість матеріалів та електронної компонентної бази	12	23	12
7	НВЧ-вимірювання	337	158	44
8	Прикладні аспекти НВЧ-техніки	176	158	37
8a	НВЧ-техніка в медицині та екології	183	65	20
9	Радіоастрономія, дистанційне зондування та поширення радіохвиль	253	144	15
Н	Історія досліджень у галузі радіотехнологій	68	13	-

Е	Підготовка інженерів і фахівців телекомунікаційного профілю	58	8	-
	ВСЬОГО	3268 (2793)*	2229 (1882)*	524 (494) *
	З них публікації жінок – вчених, включно доповіді в співавторстві	735	493	78

* спільні доповіді з іншими авторами

**включені в напрями конференції

Кількість доповідей, представлених ученими інших країн, складає всього 4.24 % (264 доповіді).

Криміко в наукометричних БД. Презентуються результати бібліометричного аналізу інформаційного масиву КриМіКо за наукометричними базами даних, зокрема за БД Scopus. Дані приведені станом на 29.01.2012 р.

Загальна кількість публікацій конференції складає 6224, із них кількість публікацій що мають переклад англійською мовою - 5133 (із 1999 р. це обов'язкова умова для публікації доповідей конференції). Із 2001 р. матеріали КриМіКо індексуються в наукометричних базах даних IEEEExplore™ (2001 р.), INSPEC™ (з 2002г.), Scopus™ (з 2004 р.), Compendex™ (з 2004г.). Масиви публікацій, представлені в наукометричних БД, сформувались за рахунок англійських публікацій КриМіКо й складають в IEEEExplore™ 68% (з 2001 р.), INSPEC™ - 41% (з 2002г.), Scopus™ - 54,42% (з 2004 р.), Compendex™ - 54,42% (з 2004г.) від загальної кількості публікацій КриМіКо.

Детальний аналіз публікацій конференції в наукометричних БД, зокрема, проведений у БД Scopus™, дозволяє виділити із загального проіндексованого масиву бібліографічних записів (3191) публікації російською мовою - 2672, англійською мовою -2662, українською мовою – 393. У наукометричних БД Scopus, IEEEExplore™, Compendex™; БД INSPEC™ проіндексовано 100 % публікацій конференції, починаючи з 2001 р., за винятком 2006 р. (проіндексовано 61% публікацій у БД Scopus, IEEEExplore™, Compendex™; у БД INSPEC™ – 0 %).

Той факт, що більше 50% наукових публікацій КриМіКо проіндексовані в наукометричних БД, свідчать про високий рівень наукових результатів в області радіо-технологій на пострадянському просторі, творчу співпрацю вчених різних країн за напрямами конференції. Динаміка публікацій конференції за роками (у хронології) дає також уявлення про активність вчених країн СНД у використанні такої форми наукових комунікацій, у тому числі й по відношенню до контактів з іноземними науковими організаціями, як конференції.

Публікаційна активність організацій і авторів, що беруть участь у КриМіКо. Праці конференції презентують результати наукової діяльності 848 (у БД Scopus-161) вищих навчальних закладів, науково-дослідних інститутів, державних і недержавних підприємств (з них 682 – у 8-ми країнах СНД, 166 – у 38-ми зарубіжних країнах).

Ранговий аналіз за кількістю публікацій визначив групу організацій, публікаційна активність яких на порядок вища за інші. До них відносяться 18 організацій (11 – вищі навчальні заклади України, Росії, Білорусії й 7 – наукові установи АН і науково-дослідні організації). Друга група складає більше 800 організацій, публікаційна активність яких складає від 1-єї до 35-ти публікацій.

Оцінка публікаційної активності вищих навчальних закладів і наукових організацій зроблена на основі статистичного аналізу наукових праць конференції (de viso) і даних наукометричної БД

Scopus™. Для аналізу бібліографічних даних використовувались методи бібліометричного аналізу, особливості застосування яких для досягнення цілей даного дослідження застосовувались у попередніх публікаціях [5-9].

Таким чином, із використанням бібліометричних методів проведено аналіз внеску учених і фахівців різних країн в організацію й роботу Міжнародної Кримської конференції «НВЧ-техніка і телекомунікаційні технології». У науковий обіг введені нові факти, що стосуються конференційної діяльності в області радіо-технологій і Криму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Воверене О. Библиометрия – структурная часть методологии информатики / О. Воверене // Науч.-техн. информ. Сер.1. – 1985. - №7. – С. 1-5.
2. Нестеров А.В. Библиометрия в библиотеке / А.В. Нестеров. – Новосибирск, 1990. – 27 с. – (Препр. / ГПНТБ СО АН СССР; №90-1.)
3. Зусьман О.М. Библиографические исследования науки : Автореф. дис д-ра пед. наук / О.М. Зусьман. – СПб, 1999. – 39 с.
4. Елин А.Л. Заметки к вопросу об эффективности использования различных наукометрических показателей и критериев эффективности научных исследований / А.Л. Елин, Ю.Ю. Шапошников // Научная периодика: проблемы и решения. – 2013. - №3. – С.4-12.
5. Ермолов П.П. Об участии Беларуси в организации и работе КрыМиКо (1991-2008 гг.) / П.П. Ермолов, Н.Л. Ржевцева // СВЧ-техника и телекоммуникационные технологии (КрыМиКо'2009) : материалы конференции (19; 14-18 сент. 2009 г.; Севастополь). – Севастополь : Вебер, 2009. - Т.1. - С. 32-35.
6. Ермолов П.П. Об участии Украины в организации и работе КрыМиКо (1991-2010 гг.) / П.П. Ермолов, Н.Л. Ржевцева // СВЧ-техника и телекоммуникационные технологии (КрыМиКо'2010) : материалы конференции (20; 13-17 сент. 2010 г.; Севастополь). – Севастополь : Вебер, 2010. - Т.1. - С. 63-72.
7. Ермолов П.П. Об участии России в организации и работе КрыМиКо (1991-2010 гг.) / П.П. Ермолов, Н.Л. Ржевцева // СВЧ-техника и телекоммуникационные технологии (КрыМиКо'2011) : материалы конференции (21; 13-17 сент. 2011 г.; Севастополь). – Севастополь : Вебер, 2011. - Т.1. - С. 75-84.
8. Ржевцева Н.Л. Совместные публикации на международных конференциях как показатель межстрановой мобильности ученых и специалистов : (на примере крымских конференций по СВЧ-технике и телекоммуникациям) / Н.Л. Ржевцева // Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес : Тези доповідей Міжнародної науково-теоретичної конференції студентів та аспірантів (4–5 квітня 2012 р.; Харків). — Харків : вид-во НТУ «ХПІ», 2012. - Ч. 3. – С. 129–131.
9. Ржевцева Н.Л. Международная конференция КрыМиКо в наукометрических базах данных / Н.Л. Ржевцева, А.В. Васильев // 22-я Международная Крымская конференция «СВЧ-техника и телекоммуникационные технологии», (КрыМиКо_2012) : материалы конф., 10-14 сент. 2012 г., Севастополь / Севастоп. нац. техн. ун-т [и др.]. - Севастополь, 2012. - Т. 1. - С. 22-27. - Библиогр. в конце ст. (5). – ISBN 978-966-335-371-5.

УДК 027.7:004.774

БІБЛІОТЕЧНІ СЕРВІСИ «FACE TO FACE»

БИБЛИОТЕЧНЫЕ СЕРВИСЫ «FACE TO FACE»

LIBRARY SERVICES «FACE TO FACE»

Ржеуський А. В., Кунанець Н. Е. Національний університет «Львівська політехніка»

Ржеусский А. В., Кунанец Н. Э. Национальный университет «Львовская политехника»

Rheuskiy A., Kunanec N. Lviv Polytechnic National University

У статті розглянуто трансформацію індивідуального інформаційного обслуговування користувачів у контексті розвитку сучасних інформаційних технологій. На прикладі науково-технічної бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка» висвітлено комплекс сервісів, що надаються в режимі on-line.

В статье рассмотрена трансформация индивидуального информационного обслуживания пользователей в контексте развития современных информационных технологий. На примере научно-технической библиотеки Национального университета «Львовская политехника» представлен комплекс сервисов, которые предоставляются в режиме on-line.

In the article the transformation of individual information services in the context of modern information technology is considered. On the example of Scientific and Technical Library in Lviv Polytechnic National University the complex of services provided in the mode of on-line is highlighted.

Ключові слова: мультимедійні технології, сервіс, дистанційне обслуговування, бібліотека.

Ключевые слова: мультимедийные технологии, сервис, дистанционное обслуживание, библиотека.

Keywords: multimedia technologies, service, remote service, library.

Розвиток інформатики та мультимедійних технологій, представлення й передавання даних в електронній формі стимулював потребу в модернізації традиційних механізмів розподілу й поширення бібліотечно-інформаційних ресурсів. Це забезпечує надання послуг користувачам у зручному режимі та форматі.

Надзвичайно стрімкий прогрес у галузі технологій передавання даних через комп'ютерні мережі зумовлює той факт, що генеральним напрямом розвитку бібліотечно-інформаційного сервісу стає дистанційна форма обслуговування користувачів, тобто забезпечення всіх напрямків дистанційного обслуговування шляхом формування, доступу та використання електронних ресурсів та засобів телекомунікаційного зв'язку[1, с.50].

Сучасний етап розвитку та поширення інформаційних технологій сприяє використанню бібліотечних веб-сайтів як інфокомунікаційної платформи дистанційного обслуговування користувачів бібліотек. Інформативність веб-сайтів як персональних візитівок бібліотечних установ просунулась далеко за межі ознайомлення відвідувачів зі структурою, розкладом роботи, контактною інформацією та місцерозташуванням бібліотеки, згенерувавши новий гнучкий контент інформаційних сервісів та ресурсів. Наразі для сучасної бібліотеки є нормою ведення електронного каталогу й оперативне оновлення останнього на власному веб-сайті, формування та представлення тематичних списків літератури та повнотекстових документів, інформування про книжкові й мистецькі виставки та проведення культурно-масових заходів, представлення

систематизованого переліку веб-посилань (лінків) з анотаціями, наведення впорядкованої довідкової соціальної чи наукової інформації тощо[2].

Дотичним до роботи веб-сайту бібліотеки є дистанційний сервіс галузевого, тематичного, видового інформування окремих користувачів, різних категорій чи груп, про нові надходження документів до бібліотеки засобами електронної пошти. Н. Орлеанська пропонує використовувати специфічні сервери, при роботі з якими заздалегідь замовлену тематичну інформацію, яку регулярно підбирають фахівці, формують у бібліографічну добірку з зазначенням відповідних електронних адрес та систематично розсилають користувачам електронною поштою[3, с.24].

Науково-технічна бібліотека Національного університету «Львівська політехніка» синтезувала вище зазначені форми дистанційного обслуговування через комунікаційний напрямок платформи веб-сайту.

Рис. 1. Інтерфейс розділу «Електронні сервіси»

Слід відзначити, що на сьогоднішній день зростає попит серед користувачів на окрему генерацію веб-сервісів бібліотек, що здійснюються за принципом «face to face» у віддаленому режимі. Такі послуги можуть надаватися як синхронно, так й асинхронно. Контент веб-сайту НТБ Львівської політехніки містить автономно виведений на інтерфейсі комплекс сервісів – «Електронні сервіси». Кожний із сервісів у цьому блоці формується окремим модулем. У комплекс увійшли:

- списки рекомендованої літератури до вивчення дисциплін;
- електронний каталог;
- визначення індексів УДК/ББК;

- міжбібліотечний абонемент;
- електронне звернення.

Сервіс «Списки рекомендованої літератури до вивчення дисциплін» – аналог та ефективне вирішення проблеми з книгозабезпечення користувачів книгозбірні вищого навчального закладу.

Модуль – «Електронний каталог науково-технічної бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка» – скеровує користувача звернутись до бібліографічних описів видань, що надає можливість оперативного й якісного пошуку релевантних документів і забезпечення найпріоритетніших інформаційних запитів сучасних споживачів електронною версією документа.

Наступні модулі в цьому реєстрі відповідають за реалізацію комунікації на рівні «face to face». Це здійснюється в циклічній інтерактивній взаємодії за схемою:

- віртуальний користувач;
- адміністратор;
- бібліотекар.

	<p align="center">Література до дисциплін</p> <p>На сторінці ресурсу можна ознайомитись із списками літератури до дисциплін, що читається у Національному університеті «Львівська політехніка» та внести свої пропозиції у пропонуванні списку. На цій же сторінці Вам пропонується скористатись функцією рекомендації літератури до дисципліни. Вибрана література, що може бути привієплена до дисципліни, потрапить до бібліотекарів, який її аналізує та вносить зміни у автоматизовану бібліотечну інформаційну систему. Дані на місці оновлюються інформація у базі даних.</p> <p align="center">Перейти до системи</p>
	<p align="center">Електронний каталог</p> <p>Електронний каталог дає можливість здійснювати швидкий і цілеспрямований пошук літератури за різними параметрами, наприклад: автор, назва документа, рік видання, мова, вид документа (книга, рукопис, збірник, дисертація, автореферат, журнал тощо), наявність електронної версії документа та деяких інших класифікаторів. В електронному каталозі містяться документи з 1985 року та результати ретронверсії фондів НТБ.</p> <p align="center">Перейти до каталогу</p>
	<p align="center">Визначення індексів УДК/ББК</p> <p>Пропонуємо користувачам послугу віддаленого визначення індексів УДК/ББК. Для користування послугою потрібно вказати всі необхідні поля веб-форми. У найкоротші терміни на вказану Вами електронну скриньку буде надіслано індекс УДК/ББК. Зверніть увагу, що послуга надається тільки користувачам Науково-технічної бібліотеки, що мають діючий читальний квиток та не є зареєстрованими у автоматизованій бібліотечній системі.</p> <p>Також Ви можете спробувати самостійно визначити індекс УДК за посиланням http://www.uicc.org.uk/submitquery.php?index.php?lang=uk&u=y</p> <p align="center">Перейти до системи</p>
	<p align="center">Міжбібліотечний абонемент</p> <p>Міжбібліотечний абонемент (МБА) – бібліотечний абонемент, заснований на взаємному використанні фондів бібліотек країни відповідно до встановлених правил.</p> <p>МБА обслуговує користувачів професорсько-викладацького складу. Після отримання заповнення, в якому читач повинен точно вказати автора, повну назву і рік видання того джерела, який необхідно знайти, співробітник МБА заповнить цю літературу і через кілька днів доставить її користувачу скринькою. Перед звертанням до МБА переконайтесь, що документа, який Вам потрібен немає у електронному каталозі Науково-технічної бібліотеки. Зверніть увагу, що послуга надається тільки користувачам Науково-технічної бібліотеки, що мають діючий читальний квиток та не є зареєстрованими у автоматизованій бібліотечній системі.</p> <p align="center">Перейти до системи</p>
	<p align="center">Електронне звернення</p> <p>У Вас виникли питання щодо роботи бібліотеки, її послуг та використання ресурсів? Ви не знайшли того, що шукали? Можете пропозиції щодо придбання нових книг? У Вас є зауваження чи пропозиції щодо роботи бібліотеки чи якості обслуговування? Бібліотекарі у читальних залах не могли Вам надати відповідь на Ваше питання? .....</p> <p>Щоб відповісти на ці питання і не тільки ці – пропонуємо скористатись формою звернення до бібліотеки. Розглянувши Ваше питання чи пропозиції ми надішлемо Вам на вказану електронну скриньку відповідь у мінімально можливий термін.</p> <p align="center">Перейти до системи</p>

Рис. 2 . Інтерфейс модулів послуг, що надаються on-line

Таким чином, на прикладі науково-технічної бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка» можна спостерігати нестримний рух бібліотечних інститутів у напрямі розбудови професійних бібліотечних технологій та впровадження гнучких бібліотечних форм інформаційного-довідкового обслуговування користувачів книгозбірні, що здійснює інформаційний супровід наукового та навчального процесів вищого навчального закладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баркова О. Електронна бібліотека як перспективний засіб організації доставки документів та обслуговування по МБА / О. Баркова // Бібл. вісн. – 2002. – № 1. – С. 47–54.
2. Ісаєнко О. Бібліотечне дистанційне обслуговування в Україні на сучасному етапі. – Режим доступу : <http://www.br.com.ua/referats/Dilovodstvo/115696-1.html>
3. Орлеанська Н. Медичні бібліотеки в інформаційному забезпеченні інноваційних процесів у медичній галузі / Н. Орлеанська // Бібл. вісн. – 2004. - № 1. - С. 20–25.

УДК 027.7:[025.5:004]

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ УПА ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ТА НАУКОВОГО ПРОЦЕСІВ В АКАДЕМІЇ

РАЗВИТИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКЕ УПА КАК СРЕДСТВО ЭФФЕКТИВНОГО ИНФОРМАЦИОННО-БИБЛИОГРАФИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО И НАУЧНОГО ПРОЦЕССОВ В АКАДЕМИИ

DEVELOPMENT OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN SCIENTIFIC LIBRARY OF UPEA FOR EFFICIENT INFORMATIONAL AND BIBLIOGRAPHICAL SUPPORTING OF EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC PROCESSES IN THE ACADEMIES

Рибальченко О. М., Українська інженерно-педагогічна академія

Рыбальченко Е. Н., Украинская инженерно-педагогическая академия

Rybalchenko O. M., Ukrainian Engineering Pedagogics Academy

Наукове дослідження присвячено конструктивному аналізу тих змін, які відбулись і відбуваються в роботі наукової бібліотеки як наслідок широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Научное исследование посвящено конструктивному анализу тех изменений, которые произошли и происходят в работе научной библиотеки как следствие широкого применения информационно-коммуникационных технологий.

This scientific research is devoted to constructive analysis of changes that have occurred and continue to occur in scientific library work as a result of information and communication technologies wide use.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, наукова бібліотека, автоматизація бібліотеки, електронний каталог, новітні технічні засоби.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, научная библиотека, автоматизация

библиотеки, электронный каталог, новейшие технические средства.

Keywords: information and communication technologies, scientific library, library automatization, e-catalogs, latest hardware.

З моменту створення діяльність Наукової бібліотеки Української інженерно-педагогічної академії завжди була пов'язана з безпосереднім інформаційним забезпеченням навчального та науково-дослідного процесів в академії. Ефективне сприяння цим процесам, прагнення удосконалювати свою роботу, бути лідером у своїй галузі завжди вимагало орієнтуватись на технологічний розвиток та постійні нововведення, на задоволення потреб користувачів у продуктах та послугах, підготованих за допомогою сучасних технічних і програмних засобів.

Становлення принципово іншої взаємодії з інформаційним світом, заснованої на нових інформаційно-комунікаційних технологіях та нових засобах доставки інформації користувачеві, почалося із впровадження автоматизованого програмного забезпечення «Liber Media», отриманого в 1999 р. за грантом від фонду «Відродження». На той час бібліотека ще не мала достатнього потенціалу для повного вирішення проблем комплексної автоматизації, тому побудова автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи відбувалась поетапно: ресурси концентрувались на конкретному, найбільш актуальному напрямку. Як і в більшості бібліотек, першим етапом стало створення електронного каталогу на основі потоку нових надходжень.

У відповідності до розробленої «Концепції автоматизації бібліотеки» база даних електронного каталогу з самого початку стала розглядатись як єдина багатофункціональна система, покликана виконувати багатоаспектний пошук і задовольняти інформаційні запити користувачів. Разом зі створенням записів на нові надходження тоді ж було прийнято рішення про паралельне ретроспективне введення активної частини фонду. Пріоритет було надано фондам навчальних абонементів, що дало можливість розпочати формування бази даних книгозабезпеченості. З часом бібліотека приступила до створення проблемно-орієнтованих БД за профілем ВНЗ і, в першу чергу, з проблем педагогіки. Таким чином, електронний каталог створювався як основа подальшої автоматизації всіх напрямків роботи бібліотеки. Однак через відсутність на той час мережових технологій процес наповнення ЕК здійснювався без надання його користувачам навіть у межах бібліотеки.

У 2006 р. бібліотека придбала програму АБІС ІРБІС-32 із необмеженою кількістю робочих місць, можливістю обміну даними, використанням повнотекстових ресурсів, Web-технологіями. Це був свого роду технологічний прорив, бо ситуацію було докорінно змінено завдяки переходу на програмне забезпечення нового покоління, що дало змогу повною мірою розширити роботу з інформатизації, поетапно автоматизувати всі технологічні процеси.

Конвертація напрацьованого в «Liber Media» електронного ресурсу відбулась не зовсім гладко, але в основному без втрати даних. Співробітники бібліотеки одночасно з редагуванням сконвертованих записів почали активно освоювати АРМи ПЗ ІРБІС: «Комплектатор», «Каталогізатор», «Книгозабезпеченість», «Читач» та «Книговидача». Взаємопов'язане функціонування АРМів забезпечило комп'ютеризацію всіх напрямків діяльності бібліотеки: комплектування, систематизацію, каталогізацію, створення й ведення баз даних електронного каталогу, повнотекстових БД, створення бібліографічної продукції. Оскільки «ІРБІС» дозволяє здійснювати ще й авторитетний контроль за допомогою авторитетних записів, то для редагування й одночасного введення нових видань до БД «Праці вчених УПА» у 2007 році було прийнято рішення про створення Авторитетного файлу «Індивідуальний автор». Для вивчення відповідності навчального фонду профілю академії та прогнозування напрямку й стратегії його наповнення було створено БД «Книгозабезпеченість» із точними відомостями про всі дисципліни, що читаються в академії, навчальну літературу, наявну у фонді бібліотеки, кількість студентів, які вивчають кожну конкретну дисципліну. Це стало основою для роботи з референтами кафедр по виявленню малозабезпечених і незабезпечених дисциплін із метою придбання нової навчальної літератури.

У 2007 році створено власний сайт з онлайн-доступом до інформації про бібліотеку та її фонди, що стало ще одним із варіантів інформаційної підтримки самостійної роботи студентів та підвищення інформаційної компетентності викладача. Одним із головних ресурсів сайту став Електронний каталог бібліотеки, розміщений на сайті за допомогою Web-ІРБІС. Додатковий сервіс електронного каталогу у вигляді рубрикатора «Факультет-кафедра-дисципліна» спрощував процедуру знаходження необхідної інформації по комплексу дисциплін, що викладаються на кафедрі або за окремою навчальною дисципліною.

Слід відзначити, що з початком самостійної роботи користувачів з електронним каталогом виникла необхідність активного впровадження системи автоматизованого обслуговування абонентів бібліотеки. У 2007 році для процесу автоматизованої книговидачі розпочато роботу по штрих-кодуванню фондів та створенню БД читачів. Штрих-кодами оброблялася як нова література, так і література, яка вводилась в ЕК за планом ретровведення. Відділи обслуговування, активно вивчаючи АРМи «Читач» та «Книговидача», вже з 2008 року стали формувати БД «Читач» в АРМі «Каталогізатор» і розпочали обслуговувати читачів в автоматизованому режимі: спочатку - студентів 1 курсу заочної форми навчання, згодом, щорічно нарощуючи темпи автоматизованого обслуговування, - всіх категорій.

2009 р. - наступний етап автоматизації процесу видачі: виготовлення за допомогою ПЗ ІРБІС ламінованих читацьких квитків, що містять штрих-код. Це, в свою чергу, забезпечило не тільки оперативність і зручність в обслуговуванні, але й надало можливість активізувати перегляд користувачами свого електронного читацького формуляру через авторизацію в електронному каталозі.

У бібліотеці регулярно здійснюється оновлення модулів та інших механізмів підтримки системи в цілях її актуалізації. Постійне вдосконалення, розширення та нарощування функцій автоматизації вже в 2010 році зумовили необхідність переходу на нову версію ПЗ ІРБІС.

Так, у 2011 році придбано ІРБІС-64, розроблено нову платформу для WEB-сайту на базі програмних засобів J-IRBIS, який дозволяє розміщувати на ньому будь-які інформаційні матеріали й адаптувати систему пошуку в ЕК до конкретних завдань.

З вересня 2011 року запис всіх читачів ведеться в електронному вигляді, працівники бібліотеки освоїли роботу з веб-камерами, і за допомогою модуля фотографування в ПЗ ІРБІС у 2012 р. оновлено читацький квиток. Для нього фотокартку роблять на місці й одразу заносять її в електронний формуляр, де фіксують необхідну інформацію про майбутнього користувача. Читачеві видається квиток у вигляді пластикової картки з його власним штрих-кодом, а також QR-кодом – сервісом швидкого переходу на веб-сайт Наукової бібліотеки <http://library.uipa.edu.ua/>, де є повна інформація про послуги бібліотеки й доступ до її електронних ресурсів.

Для користувачів бібліотеки введено нову віртуальну послугу – електронне замовлення літератури.

Освоєно нові функції роботи в автоматизованому режимі, а саме з обліку користувачів, відвідувань, книговидачі.

У 2012 р. на абонемент навчальної літератури №3, що територіально розташований на відстані від основних приміщень Наукової бібліотеки (у гуртожитку в іншому кінці міста), встановлено віддалений доступ до АРМів «Каталогізатор» та «Книговидача» АБІС «ІРБІС-64». Це дало змогу завершити впровадження автоматизованої видачі літератури в обслуговуючих підрозділах Наукової бібліотеки. Віддалений доступ до АРМу «Каталогізатор» встановлено також і в бібліотеці-філії ННППІ (м. Артемівськ), у результаті чого бібліотека розпочала роботу зі створення електронного каталогу на свої фонди.

Таким чином, в умовах використання сучасної системи АБІС ІРБІС набули удосконалення всі механізми бібліотечної діяльності: від накопичення й обробки інформаційних ресурсів до обслуговування й задоволення потреб користувачів, забезпечення вільного й широкого до них доступу. Обробка документа в ПЗ ІРБІС дозволяє при одноразовому введенні в систему інформації про документ багаторазово використовувати її в різноманітних пошукових сценаріях. Один автоматизований бібліографічний запис – це десятки заповнених полів і підполів, що надає

багато додаткових можливостей при обліку, аналізуванні й використанні фонду. Систематизатори й каталогізатори присвоюють індекси УДК, ББК за галузями знань, авторський шифр, вводять повний бібліографічний запис, зміст, присвоюють предметну рубрику. У результаті система дозволяє здійснювати пошук видання за різними елементами й метаданими: штрих-коду, шифру видання, інвентарному номеру тощо. Користувач має можливість знати екземплярність і місцезнаходження видання в бібліотеці, швидко й зручно отримати книгу, чим помітно економить свій час.

Завдяки широким можливостям електронного пошуку документів змінились класичні довідково-пошукові технології й користувачі здійснюють пошук в ЕК не лише за автором, заголовком книги, а й за ключовими словами, словниками спеціальностей у «Спеціалізованому пошуку», у базі даних «Авторських свідоцтв, патентів та інших охранных документів», та БД «Праці співробітників УПА». Знайти повні тексти видань кафедр зручно й легко через оновлений рубрикатор «Факультет-Кафедра-Дисципліна», створеного в АРМі «Книгозабезпеченість» АБІС ІРБІС-64. Робота співробітників бібліотеки збагатилась змістовним оновленням виробничих процесів: від видачі друкованого документа до консультаційної допомоги при використанні електронних ресурсів.

У результаті технічної модернізації кардинально змінився характер бібліотечної праці: ІРБІС передбачає автоматичне друкування прийнятих у бібліотечній технології вихідних форм. Друкуються інвентарна книга, книга сумарного обліку фонду, картки для каталогів і картотек, книжкові формуляри, статистичні форми, акти, читацькі квитки, автоматично формуються результати пошуку різноманітної інформації в ЕК, у т.ч. з питань книгозабезпеченості, списки боржників, деякі статистичні дані про видання й користувачів. Автоматизовано також і процес створення бібліографічної продукції бібліотеки, яка характеризує як науково-педагогічну діяльність академії та її видатних вчених, так і тематичну спрямованість бібліографічних показників. Система видавничих індексів полегшує групування документів у вигляді списків і показників, при виведенні яких на друк в АБІС ІРБІС автоматично формуються необхідні розділи й іменний показник.

У найближчих планах бібліотеки - продовжити освоєння та використання всіх можливостей АРМів «Книговидача», «Каталогізатор», БД «Читач» (ІРБІС-64) у напрямках: модернізація послуги індивідуального інформування у вигляді розсилки на електронну пошту нових надходжень за вказаною користувачем темою, роздрукування листів-нагадувань боржникам за допомогою АРМу «Книговидача», освоєння функції оформлення втрачених примірників, розробки автоматизованого переліку вільних читацьких номерів для запису нових користувачів, формування статистичних форм щодо показників книговидачі та відвідувань, активізація функції запозичення записів в ІРБІС-корпорації для прискорення темпів ретроконверсії фондів.

Набутий досвід роботи з програмним забезпеченням ІРБІС засвідчує, що новітні технічні засоби допомагають на якісно новому рівні вирішувати питання комплексної автоматизації всіх бібліотечних процесів, а запровадження бібліотекою нових сервісних послуг на основі інформаційно-комунікаційних технологій суттєво підвищує оперативність і комфортність обслуговування користувачів, формує новітні підходи ефективної комунікаційної взаємодії в глобальному динамічному освітньому просторі.

УДК 027.7:004.738.5

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ УНІВЕРСИТЕТСЬКИМИ БІБЛІОТЕКАМИ УКРАЇНИ

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ УНИВЕРСИТЕТСКИМИ БИБЛИОТЕКАМИ УКРАИНЫ

APPLICATION OF SOCIAL NETWORKS BY UNIVERSITY LIBRARIES OF UKRAINE

Романуха З. В., Рівненський державний гуманітарний університет

Романуха З. В., Ровенский государственный гуманитарный университет

Romanuha Z. V., Rivne State Humanitarian University

У статті проаналізовані основні напрями та шляхи подальшого удосконалення взаємодії українських університетських бібліотек та соціальних мереж.

В статье проанализированы основные направления и пути дальнейшего совершенствования взаимодействия украинских университетских библиотек и социальных сетей.

The article analyzes the major trends and ways to further improvement the interaction between Ukrainian university libraries and social networks.

Ключові слова: соціальні мережі, університетська бібліотека, «Facebook», «ВКонтакте», «Twitter», блог.

Ключевые слова: социальные сети, университетская библиотека, «Facebook», «ВКонтакте», «Twitter», блог.

Keywords: social network, a university library, «Facebook», «VKontakte», «Twitter», blog.

Щоб утримати свої позиції в сучасному інформаційно-комунікаційному просторі, створити умови комфортності та якості обслуговування, університетські бібліотеки почали долучатись до соціальних мереж.

У наш час соціальні мережі асоціюються з особливим видом структур, які є інтернет-платформою для створення й підтримки особистих і професійних зв'язків між людьми. Соціальна мережа – це інтерактивний, найбільш використовуваний веб-сайт, контент якого наповнюється самими учасниками мережі.

Серед фаворитів університетських бібліотек, згідно з нашим дослідженням, — соціальні мережі «Facebook» і «ВКонтакте». Рівень їх популярності досить високий, тому що вони надають користувачам зручний в управлінні інтерфейс, забезпечують достатню швидкість роботи платформ. З огляду на зручний користувацький інтерфейс, у користувачів є можливість змінювати свої профілі, використовувати швидкі повідомлення, переглядати власні повідомлення та дописи друзів на «стіні», коментувати повідомлення. Мережі надають безкоштовні сервіси, можливість спілкуватись із друзями й колегами.

Слід зазначити, що обидві ці мережі роблять акцент на спілкуванні з «друзями», «групами», з якими користувачі навчаються чи навчалися, зустрічаються(лися); колегами; друзями та рідними. Але основний недолік мереж – відсутність або низький рівень цензури в публікаціях, через що на

сайт можуть потрапити некоректні, образливі висловлювання. Отже, бібліотека має встановити посилений контроль адміністратора за змістом власної сторінки.

На сторінках університетських бібліотек у соціальних мережах найчастіше розміщені:

- фото бібліотеки;
- відомості про контакти, години роботи;
- відео про бібліотеку та інші відео;
- календар бібліотечних подій;
- онлайн-опитування користувачів щодо послуг, які надаються бібліотекою;
- інформація про нові надходження літератури;
- посилання на популярні бази даних та інші електронні ресурси.

Відповідно до інформаційного наповнення сторінок можна сформулювати основні напрями взаємодії університетських бібліотек і соціальних мереж. Будь-яка соціальна мережа для бібліотеки – це:

Додатковий ресурс для реклами бібліотеки, її послуг та стратегії.

Платформа для організації різних бібліотечних проектів.

Можливість заявити про себе та «завоювати» користувацьку аудиторію.

Можливість безпосередньо спілкуватись з колегами, читачами (реальними й потенційними).

Можливість оперативно дізнаватись про думку користувачів, побажання, ідеї, зауваження.

Можливість своєчасно інформувати про діяльність бібліотеки (конференції, презентації, виставки).

Інструмент маркетингових досліджень.

Основне призначення веб-сайту бібліотеки – служити джерелом інформації, а призначення соціальної мережі – це інтерактивне спілкування бібліотекаря з читачами та колегами. Інформація про бібліотеку університету в соціальній мережі є відчутною підтримкою основного бібліотечного сайту. Сторінки бібліотек у соціальних мережах «Facebook» і «ВКонтакте» в основному перенаправляють трафік своїх користувачів на «материнський сайт», бо поряд з власною інформацією в стрічці новин розміщують інформацію, запозичену на офіційному сайті бібліотеки.

Наприклад, на бібліотечному сайті в розділі «Новини» висвітлюється певна подія: відкриття виставки, проведення презентації та ін. Потім ця інформація дублюється на сторінці бібліотеки в соціальній мережі «Facebook», «ВКонтакте» чи ін. Тому новина, не чекаючи, коли її помітять, сама «заявляє» про себе з посиланням на першоджерело.

Розглянемо напрями використання соціальних мереж університетськими бібліотеками на конкретних прикладах.

Насамперед соціальні мережі як автоматизоване електронне соціальне середовище є платформою для створення й підтримки, крім особистих, також професійних зв'язків між людьми. Контент цього середовища наповнюється самими учасниками мережі.

У соціальній мережі «Facebook» представлена Наукова бібліотека Прикарпатського Національного університету імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ). Сторінку від імені бібліотеки веде один працівник, який наповнює сформовані розділи: «Свіжі дописи», «Світлина з життя», «Наші видання» та ін. Користувачам пропонують переглянути перелік «пропоновані групи» та приєднатись за бажанням до «відкритих груп». Зокрема, представлена значна кількість відкритих бібліотечних груп: «Читай, книгарня м. Рівне» (ТЦ «Чайка»), окремі групи Рівненської обласної бібліотеки («Моя книга», «Україна читає культурно- інформаційний проект») та багато ін. Такі відкриті групи надають можливість фахівцям обговорювати спільні професійні проблеми, ділитись враженнями про новини в бібліотечному світі, а користувачам – віднайти однодумців, сформувати власну групу.

Університетські бібліотеки намагаються охопити якнайбільше напрямів взаємодії з соціальними мережами. Зокрема, для колективу Наукової бібліотеки Донецького національного медичного університету імені М. Горького та Науково-технічної бібліотеки Донецького національного технічного університету найважливішими напрямками є: оперативно дізнаватись про думку користувачів, враховувати побажання, ідеї, зауваження.

Соціальні мережі використовуються як важливий інструмент маркетингових досліджень. На сторінці «ВКонтакте» Наукової бібліотеки Донецького національного медичного університету імені М. Горького проводиться відкрите голосування «У бібліотеці мене влаштовує». До уваги користувачів пропонуються запитання щодо роботи бібліотеки, складу книжкового фонду, оперативності обслуговування, можливості використання електронного каталогу та електронної бібліотеки та ін. Читачі можуть обрати лише одну позицію й проголосувати за неї.

Науково-технічна бібліотека Донецького національного технічного університету в соціальній мережі «ВКонтакте» здійснює інтерактивне обговорення з читачами визначеної теми: «Яка форма читання найбільше подобається». Ведеться жвава дискусія з питання: «Хто найкращий письменник всіх часів і народів?».

Для підвищення інтересу читачів до книг, зокрема стародруків, Науковою бібліотекою Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка практикується представлення в мережі фото книг; сторінок з анотацією, з ілюстраціями; змісту видань.

Щоби скористатись можливістю заявити про себе та завоювати нову користувацьку аудиторію, університетські бібліотеки на бібліотечних сайтах розміщують окремі рубрики: «Ми в соціальних мережах». Унікальну медіа-платформу створено в Науковій бібліотеці Національного університету «Києво-Могилянська академія»: функціонує бібліотечний блог, персональний блог «Могилянська бібліотекарка» – цікавинки зі світу бібліотек та бібліотечних технологій, ресурсів, сервісів, ідей від Тетяни Ярошенко (<http://kmalibrary.blogspot.com>)). Також підключені соціальні мережі «Twitter», «ВКонтакте», «Facebook». Така медіа-платформа надає можливість донести інформацію до тих, хто «сидить в Інтернеті», налагодити двосторонній діалог.

Отже, у соціальних мережах «Facebook» і «ВКонтакте» університетські бібліотеки надають можливість переглядати пости (повідомлення) з питаннями, живими зверненнями, відповідями на різні теми. Інструменти адміністратора мережі дають змогу встановлювати й контролювати рівень цензури, що надзвичайно важливо для бібліотек університетів.

Співтовариства, створені в соціальній мережі, – це відмінний спосіб для університетських бібліотек залучити користувацьку аудиторію на власний сайт, завдяки чому в них складається величезна кількість активних користувачів.

Вважаємо важливим змінити думку адміністрації університетських бібліотек про використання соціальних мереж лише для відпочинку та розваг. Слід зауважити, що сучасна університетська бібліотека має бути представлена в кількох соціальних мережах. Завдяки спільним зусиллям з основним бібліотечним сайтом можна досягнути бажаного рівня трафіку.

У перспективі соціальні мережі можна використовувати як платформу для організації та обговорення бібліотечних проєктів. Окремим перспективним напрямом взаємодії соціальних мереж й університетських бібліотек є оприлюднення та архівування в цифровому вигляді матеріалів з мікроблогів «Twitter».

Отже, використання соціальних мереж університетськими бібліотеками виправдано й приносить відмінні результати.

УДК 025.7/.9:027.7

СОХРАННОСТЬ ФОНДА ВУЗОВСКОЙ БИБЛИОТЕКИ: СОЦИАЛЬНЫЙ АСПЕКТ
ЗБЕРЕЖЕННЯ ФОНДУ ВУЗІВСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ: СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ
PRESERVATION OF UNIVERSITY LIBRARY FUND: SOCIAL ASPECT

Салькова Л.В., Тамбовский государственный университет им.Г.Р. Державина

Салькова Л. В., Тамбовський державний університет ім. Г. Р. Державіна

Salkova L. V., Tambov State University named after G. R. Derzhavina

В статье рассматриваются проблемы сохранности библиотечных фондов на примере работы Фундаментальной библиотеки Тамбовского государственного университета им. Г.Р. Державина.

У статті розглядаються проблеми збереження бібліотечних фондів на прикладі роботи Фундаментальної бібліотеки Тамбовського державного університету ім. Г.Р. Державіна.

This article deals with problem of library funds preservation through the example of Fundamental library of Tambov State University named after G. R. Derzhavina.

Ключевые слова: библиотека, библиотечный фонд, сохранность библиотечных фондов, нормативно-правовое обеспечение, воспитание пользователя, кадровое обеспечение, финансовая защита.

Ключові слова: бібліотека, бібліотечний фонд, збереження бібліотечних фондів, нормативно-правове забезпечення, виховання користувача, кадрове забезпечення, фінансовий захист.

Keywords: library, library fund, library funds preservation, regulatory support, user training, staff assistance, financial protection.

Сегодня библиотеки вузов занимают ведущие позиции в решении глобальной задачи построения информационного общества. Без современной вузовской библиотеки нет, и не может быть современного образовательного, научного и педагогического процесса. Цель высшей школы на современном этапе развития общества - это качественное улучшение подготовки специалистов. Происходящие в стране социально-экономические преобразования существенно меняют целевые установки деятельности вузовской библиотеки. Главное направление работы библиотеки вуза – активное участие в образовательной деятельности. Одна из основных задач библиотек – предоставление в пользование обществу хранящихся в них ценных ресурсов, являющихся значимой частью национального культурного достояния. Обязательным условием её решения является соответствующая степень сохранности документов. Как и всякая другая библиотека, вузовская библиотека приобретает, сохраняет и предоставляет в пользование документы разных типов.

Проблема сохранности фондов библиотек становится все более актуальной и сложной по мере их роста, старения и использования. Сохранность фонда - характеристика его состояния, свидетельствующая о степени удержания эксплуатационных свойств – таких, которые характеризуют пригодность документа для использования и хранения (прочность, эластичность, износостойкость составляющих объект материалов). Она осложняется тем, что библиотеки изначально предназначены для выполнения двуединой, внутренне противоречивой функции - хранения фондов и обеспечения доступа к ним нынешним и будущим поколениям. То есть, задача

состоит в том, чтобы сохранять фонды для их активного использования и сохранить их, несмотря на активное использование.

Специфика библиотек высших учебных заведений заключается в том, что с одной стороны, необходимо сохранять фонд библиотеки, а с другой - большие массивы учебной литературы должны быть предоставлены студентам на период обучения в университете. Сохранить их полноценно становится всё более трудно. Общая культура, уровень правосознания молодого поколения снижается, количество краж, утери, невозврата и случаев вандализма растет.

Обеспечение сохранности документного фонда – одна из основных задач, без надлежащего выполнения которой научные библиотеки вузов не только не смогут в полной мере удовлетворять запросы пользователей, но и реально могут столкнуться с угрозой их частичной или полной утраты.

Существует множество факторов, оказывающих влияние на сохранность библиотечного фонда. Условно их можно разделить на три группы: физико-химические, биологические, социальные.

Общественные преобразования последних лет, связанные с переходом страны к новой экономике, выдвинули на первый план социальные факторы безопасности библиотечных фондов. Социальный вред, наносимый библиотечным фондам, многообразен. Он может проявиться в несвоевременном возврате взятых документов, их порче, краже, диверсии против них. Об этом свидетельствуют участвовавшие в библиотеках пожары, аварии, кражи, акты вандализма. Поскольку опасность для фонда исходит от людей – актуальной становится защита *социальная*, и её разновидности: педагогическая, экономическая, правовая, техническая.

Как перед любой библиотекой, перед Фундаментальной библиотекой Тамбовского государственного университета им. Г.Р. Державина стоят задачи: обеспечить безопасность библиотечных фондов, которые в ней находятся, улучшить условия их хранения и использования. Фундаментальная библиотека университета в достаточно полном объёме обеспечивает потребности студентов, преподавателей, аспирантов в учебной, учебно-методической и научной литературе. Всего Фундаментальная библиотека обслуживает более 10 тысяч студентов, около 1 тысячи преподавателей и более 400 сотрудников университета. Ежегодно фонд пополняется на 21 тыс единиц хранения и сегодня составляет более 1 млн 460 тыс экземпляров. С учетом открытия новых специальностей постоянно пополняется репертуар периодических изданий. В настоящее время библиотека выписывает до 6500 комплектов газет и журналов. Библиотека располагается в пяти корпусах университета и имеет общую площадь 2 992 квадратных метра. Вузовской библиотеке обеспечить сохранность библиотечных фондов возможно только при выполнении ряда мер, в том числе и социальных. К ним относятся:

- общая нормативно-правовая база – законодательство Российской Федерации, а также документы, регламентирующие взаимоотношения читателя и библиотеки;
- воспитание пользователей (большинство из которых – студенты);
- административная ответственность библиотекарей;
- финансовая защита фонда.

В основе таких мер заложен комплексный подход, включающий правовую защиту библиотечных фондов, укрепление материально-технической базы вузовской библиотеки, организационное и научно-методическое обеспечение, работа с кадрами.

Многие из этих направлений успешно реализуются нашей библиотекой.

Нормативно-правовое обеспечение сохранности

Эффективное обеспечение сохранности библиотечного фонда возможно, если взаимоотношения пользователя и библиотеки происходят в правовом поле. В пакете нормативных документов ФБ ТГУ функционируют такие документы, которые обеспечивают выполнение законов при оформлении записей читателя, выдачи документов и в других случаях взаимодействия библиотеки и читателя: закон РФ «О библиотечном деле» (1994 г.), закон РФ «Об образовании в Российской Федерации» (2012 г.), закон Тамбовской области «О библиотечном деле в Тамбовской области», Устав Тамбовского государственного университета имени Г.Р. Державина, Положение о Фундаментальной библиотеке Тамбовского государственного университета имени Г.Р. Державина (2013 г.) и Правила пользования Фундаментальной

библиотекой Тамбовского государственного университета им. Г.Р. Державина. Эти документы выполняют функцию регулирования организационно-правовых отношений между библиотекой и пользователем.

Также на правовой основе решается вопрос и о материальной ответственности библиотекаря. Соблюдение требований законодательства, следование правилам, установленным на их основе, приводит к повышению эффективности работы по обеспечению сохранности библиотечных фондов, а также даёт библиотеке отстаивать свои права вне стен библиотеки, вплоть до суда.

Основы взаимоотношений библиотеки и пользователей регламентированы следующими нормами и выполняемыми действиями.

1. *Правила пользования библиотекой.* Статья 12 Закона РФ «О библиотечном деле» (от 29.12.1994 г. №78-ФЗ) устанавливает, что обслуживание в библиотеке вуза производится на основании Устава университета, Правил пользования библиотекой и законодательства РФ. Правила пользования вузовской библиотекой регулируют взаимоотношения библиотеки и читателей, кроме того, они являются договором присоединения. Требования к сохранности фондов закладываются в Правила пользования библиотекой. В соответствии со ст. 13 Закона о библиотечном деле каждая библиотека сама разрабатывает правила пользования. В них она определяет режим и условия работы, виды и размеры компенсации ущерба, нанесённого пользователями, величину залоговой суммы, сроки, на которые выдается пользователю документ и вообще всё, что она считает нужным отразить.

2. *Договор библиотечного обслуживания.* Переступая порог библиотеки, пользователь (студент, аспирант, преподаватель) вступает с ней в юридические отношения, наиболее важную часть которых составляют его обязательства по отношению к библиотечному фонду. Взаимоотношения библиотеки с пользователем начинаются в момент записи. При записи все пользователи знакомятся с Правилами библиотеки и ставят свою подпись в формуляре как подтверждение своего ознакомления с Правилами пользования библиотекой. В этот момент происходит заключение между библиотекой и пользователем договора присоединения.

В момент записи пользователь и вузовская библиотека вступают в договорные отношения. Пользователь целиком принимает условия, выдвинутые библиотекой вуза, и не может воздействовать на них. В этой ситуации чрезвычайно важным является то, что Правила пользования библиотекой в полной мере отражают позицию библиотеки, в том числе в сфере ответственности читателей в области сохранности фондов. Юридически необходимо и психологически важно зафиксировать согласие читателя с Правилами пользования библиотекой, его подписью в читательском билете и формуляре.

Кадровое обеспечение процессов сохранения фондов

Ответственность работников библиотеки за сохранность фондов определена 39 главой Трудового кодекса, когда все работники несут материальную ответственность за причиненный ими прямой действительный ущерб работодателю (ст. 238). Материальную ответственность за сохранность библиотечного фонда несут работники библиотеки, имеющие к нему доступ, но более всего директор (заведующий) и его заместитель. Проблема сохранности имеет комплексный характер и касается всех библиотечных служб. Ответственность библиотекаря за фонд носит административно-правовой, материальный и уголовный характер. Деятельность штатных сотрудников вузовской библиотеки регламентируется внутренними должностными инструкциями и положениями. Персонал инструктируют о границах полномочий. Сотрудник расписывается в ознакомлении с инструкцией и обязанности неукоснительно ей следовать. Кроме того, работники библиотеки подписывают документы о материальной ответственности, о неразглашении заключенных в конфиденциальных документах сведений.

Помимо того, в вузовской библиотеке рекомендуется заключать договоры о полной материальной ответственности с работниками, получающими наличные деньги (например, в качестве залога, вносимого читателем).

Работа с пользователями

Обеспечение сохранности документа, выданного читателю, - наиболее сложная часть всего процесса сохранения библиотечного фонда, так как в наименьшей степени поддается регламентации. Меры, применяемые библиотекой для сохранения документов, могут выражаться в следующем:

- *создание нормативной базы*, устанавливающей ответственность пользователя за сохранность документа. Реализация данного направления - необходимый элемент работы библиотеки, однако не решающий всех проблем сохранности;

- *ограничение использования* документов определенного рода (ценные, ветхие, старинные и т.п. издания) не выдаются на дом, не копируются, изымаются из обращения и т.п.;

- *воспитание читателя*, знакомство его с правилами, которые необходимо соблюдать при пользовании книгой, систематическое напоминание о них, развитие уважения к книге и библиотеке - хранителю культурных ценностей. В ФБ ТГУ разъяснительная работа начинается с момента записи студентов 1-го курса в библиотеку. Самое серьезное внимание уделяется ознакомлению с Правилами пользования, и когда библиотекари не считают это формальным актом, то и пользователи также относятся к этому серьезно.

В практике работы Фундаментальной библиотеки Тамбовского Государственного Университета им. Г.Р. Державина просвещение читателей включает в себя:

- брифинг-экскурсии для новых читателей (студентов -первокурсников). При записи в библиотеку все новые читатели обязаны прослушать информацию о библиотеке, требованиях, предъявляемых к читателю, правилах обращения с книгой;

- текстовая информация, размещенная на столах в читальных залах, на кафедрах выдачи, информация, размещенная на сайте Фундаментальной библиотеки, памятки, закладки и другие наглядные формы;

- работа с должниками - важный аспект по защите фондов. В качестве дополнительной обеспечительной меры сохранности фондов может служить соглашение о неустойке. Такое соглашение может быть зафиксировано как в договоре библиотечного обслуживания, заключаемого при регистрации пользователя, так и в любой другой момент, предшествующий выдаче документа. При причинении книге поправимого вреда расчет ущерба предоставляется в виде сметы расходов, требуемых для проведения реставрации.

Разъяснительная работа среди читателей сложна, но действенна она лишь в том случае, если библиотечный коллектив ведёт её настойчиво и кропотливо.

Финансовая защита фонда

Оптимальная система финансовой защиты в библиотечного фонда включает:

- *Превентивное гарантированное материальное обеспечение* сохранности выдаваемой за стены библиотеки особо ценной, малоэкземплярной и наиболее спрашиваемой (актуальной) литературы в форме залога как меры обеспечения сохранности фондов. *Залоговая форма* обслуживания пользователей наиболее распространена в библиотеках вузов при работе со сторонними вузу читателями или заочниками. Библиотекарь при выдаче книги по абонементу заключает с читателем специальный договор залога.

- *Взыскание неустойки в виде штрафа и пени*. Часто санкции, применяемые к пользователям, называются штрафом. Единственный штраф, которому библиотеки могут подвергать пользователей, - неустойка за несвоевременный возврат книги. Определение размера неустойки остается правом библиотеки, единственным ограничением является ее соразмерность.

- *Компенсационное возмещение* причинённых материальных убытков (нанесённого ущерба) библиотеке, при утрате или порче, равноценно замене документа или выплате рыночной стоимости фондового экземпляра.

В совокупности представленные комплексы мер охватывают все основные процессы использования библиотечного фонда в вузовской библиотеке и позволяют выстроить систему обеспечения сохранности входящих в фонд документов.

Однако, следует признать, что недооценка проблемы сохранности библиотечных фондов сохраняется. В большей степени это объясняется тем, что данную проблему упускают сами

фондоведы и библиотекари-практики. Их слабая теоретическая и методическая подготовка отрицательно сказывается на практике фондирования, отношении фондодержателей и вообще всех библиотекарей к этому звену своей деятельности.

Проблема сохранности библиотечных фондов не частный вопрос библиотечного дела или культурной жизни в целом, это - глобальная проблема, от решения которой зависит сохранение памяти нации, доступность обществу новой информации, идей и знаний.

УДК 021.1

БИБЛИОТЕКА – МЕМОРИАЛЬНОЕ ОБЩЕСТВЕННОЕ БЛАГО

БІБЛІОТЕКА - МЕМОРІАЛЬНЕ ГРОМАДСЬКЕ БЛАГО

LIBRARY – MEMORIAL PUBLIC GOOD

Сангаре Фалику, Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта им. академика В. Лазаряна

Сангаре Фаліку, Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна

Sanhare Phaliku, Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after academician V. Lazaryan

В исследовании уделено внимание философскому аспекту роли и функций библиотеки, а также дается её характеристика в контексте таких понятий, как цивилизация и культура.

У дослідженні приділено увагу філософському аспекту ролі й функцій бібліотеки, а також подається її характеристика в контексті таких понять, як цивілізація і культура.

This article discusses philosophical aspect of library role and its functions, as well as its characteristics is given in the context of such concepts as civilization and culture.

Ключевые слова: культура, цивилизация, общественное благо, фонды библиотек, ценностные ориентиры.

Ключові слова: культура, цивілізація, суспільне благо, фонди бібліотек, ціннісні орієнтири.

Keywords: culture, civilization, public good, library funds, value objects.

За последние время мир изменился: он стал более противоречив, неоднороден и непредсказуем. Под давлением современной цивилизации человек ощущает себя дезориентированным в социальном пространстве. Не только отдельные люди, но даже целые государства действуют исходя из требований сегодняшнего дня, без опоры на стратегические цели и ценностные ориентиры. Нам важно показать, что человечество развивается не только создавая своё бытие в совокупности материальных и социальных факторов, оно развивается и путем поиска смыслов бытия. Культура формирует восприятие обществом своего прошлого и настоящего, оценивает выбор средств для созидания будущего. Если цивилизация «оперирует» вопросом как (каким способом), то культура «ставит» вопрос **зачем** (в чем смысл).

Библиотечные специалисты задаются «вечным» для своей области вопросом: к какой сфере явлений библиотека принадлежит по своей внутренней сущности: к явлениям Цивилизации или Культуры? От того, какой ответ будет найден, зависит и наше представление о будущем этого социального института в исторической перспективе. Чтобы различать понятия "культура" и "цивилизация", можно выбрать такой критерий: всё, что относится к способам осуществления

общественного бытия, будем относить к явлениям цивилизации, взятой в технологической трактовке, а всё, что относится к поискам смыслов человеческого бытия, будем относить к явлениям культуры, взятой в познавательной трактовке.

Библиотеку все чаще понимают как инструмент общества, у которого нет никаких собственных ценностных установок, кроме задачи по удовлетворению информационных потребностей членов общества. Информация сама становится главной ценностью, а неограниченный доступ к ней – главным принципом деятельности. Формируются соответствующие этика и эстетика, которые можно обозначить такими модными словами, как «гламур» и «глянец». Массовая культура предлагает человеку «отдохнуть» от социальной ответственности, она снимает проблему самостоятельного выбора: зачем прилагать собственные усилия, если всё уже за вас выбрано журналистами, рекламными агентами, публичными политиками и т.п. Это состояние пассивности прекрасно описал

И. Кант: «неспособность пользоваться своим рассудком без руководства со стороны кого-то другого... Если у меня есть книга, мыслящая за меня, если у меня есть духовный пастырь, совесть которого может заменить мою, и врач, предписывающий мне такой-то образ жизни, и т.п., то мне нечего и утруждать себя. Мне нет необходимости мыслить, если я в состоянии платить; этим скучным делом займутся вместо меня другие».

Этическое самоопределение – это всегда личный выбор человека. И от того, какие ценности реализует в своей профессиональной деятельности библиотекарь, будет зависеть картина мира, которую он с помощью библиотечного фонда сформирует. Книжный фонд публичной библиотеки должен помогать читателю искать ответы на «вечные» вопросы: Что делать? Как жить? В чем смысл? Сформировать такой фонд и сделать его востребованным читателями – важная задача библиотеки. А если фонд комплектовать из «всего понемножку» или следовать потребностям массового читателя, которые отражают и формируют книжный рынок, то мы получим не библиотеку, а пункт проката наиболее спрашиваемых книг. Запросы читателей будут удовлетворяться, но будет ли библиотека выполнять свою миссию – социальную роль в обществе? Формирование фондов библиотек – это работа нации по созданию собственной картины мира на основе документальных источников. И эту задачу в интересах общества выполняют библиотечные работники. Каждую минуту, каждый час картина меняется, но неизменно выступает памятью нации, которую создает библиотека. Без опоры на определенные идейные установки эта работа не может выполняться. Деятельность библиотек по формированию фондов можно обобщенно назвать производством «мемориального общественного блага». Она не зависит от спроса читателей, а создается собственными средствами и методами: музеями, архивами и т.п. Важная особенность библиотечного фонда состоит в том, что по своей природе он принадлежит всем и не может быть предоставлен «целиком» конкретному человеку. Человек может только «черпать» книги из фонда, как воду из колодца, утоляя свою духовную жажду. Социальная память (библиотечный фонд) стоит в одном ряду с такими общественными благами, как, например, национальная безопасность или защита окружающей среды.

Моя родина, Республика Кот-д'Ивуар, имеет уровень развития экономики ниже чем страны европейского континента и плюс ко всему – нестабильное политическое положение. но несмотря на все эти отрицательные факторы, в стране продолжает функционировать система образования. если же говорить о высшем образовании, то стоит отметить, что в Кот-д'Ивуаре действуют 4 университета, большинство которых принадлежит государству. помимо университетов основным источником знаний является Национальная библиотека Кот-д'Ивуара. Ее по праву можно назвать главным мемориальным общественным благом данной страны. именно библиотеки помогают формировать культуру определенного общества и тем самым влияют на его уровень цивилизации.

Подводя итоги, можно сказать, что библиотека – это две взаимосвязанные сущности: цивилизационная и социокультурная. Цивилизационная отражает необходимость организации движения во времени и пространстве, здесь может использоваться научно-технический прогресс. Социокультурная составляющая управляет цивилизационной в конкретные исторические периоды. Эти смыслы могут носить преимущественно технократический или гуманистический характер,

влияя на качество основного культурного «продукта» библиотеки – фонда, социальной памяти общества и стратегию работы с читателями. Человек, который приходит в библиотеку, должен вовлекаться в совместную культуросозидающую деятельность. В этом случае мы вправе говорить о том, что библиотечная деятельность непосредственно способствует развитию личности.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Басов С.А. Библиотека: формирование базовых ценностей на переломе эпох.– Роль библиотеки в формировании регионального социально-культурного пространства: сб. науч. тр. / ГПНТБ СО РАН; отв. Ред. Е.Б. Артемьева. – Новосибирск, 2009. – С. 3-23.
2. Володин Б.Ф. Проблемы развития европейских библиотек: регионализация и информатизация. – СПб, Изд-во Рос.нац.б-ки,2008. – 158 с.
3. Кант И. Сочинения в 6-ти т. – М.,1966, Т.6, С. 27, 33.
4. Профессиональное сознание библиотекарей как предмет философских, культурологических и социологических исследований : Материалы круглого стола. – Петербургская библиотечная школа, 1998, № 2, С.4-28.

УДК 378:796

ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ВНЗ ФІЗКУЛЬТУРНОГО ПРОФІЛЮ

ПОВЫШЕНИЕ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТИ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В ВУЗАХ ФИЗКУЛЬТУРНОГО ПРОФИЛЯ

EFFECTIVENESS IMPROVEMENT OF INFORMATION SUPPORT IN UNIVERSITIES OF PHYSICAL EDUCATION

Свістельник І., Львівський державний університет фізичної культури

Свистельник И., Львовский государственный университет физической культуры

Svistelnik I., Lviv State University of Physical Culture

Стаття присвячена аналізу результативності інформаційного забезпечення у ВНЗ фізкультурного профілю на сучасному етапі.

Статья посвящена анализу результативности информационного обеспечения в вузах физкультурного профиля на современном этапе

This article analyzes effectiveness of information support in universities of physical education at the present stage.

Ключові слова: ВНЗ фізкультурного профілю, інформаційне забезпечення, інформатизація освіти, інформаційно-комунікаційні технології.

Ключевые слова: вузы физкультурного профиля, информационное обеспечение, информатизация образования, информационно-коммуникационные технологии.

Keywords: universities of physical education, information support, education informatization, information and communications technologies.

Постановка проблеми. Відповідно до сучасної концепції модернізації вищої фізкультурної освіти, головним її завданням є підготовка фахівців не тільки високого рівня загальної теоретичної та практичної підготовки, але й здатних до самоосвіти. Численні публікації авторів свідчать про невідповідність реального рівня професійної підготовки сучасних випускників ВНЗ соціальному замовленню суспільства. Це стосується й ВНЗ фізкультурного профілю, які навчають специфічну категорію студентів (спортсменів-практиків, учасників різноманітних змагань, членів збірних команд тощо), які в силу централізованої підготовленості можуть навчатися в стінах ВНЗ лише в чітко визначений, короткий термін.

Водночас в умовах спеціалізованої фізкультурної освіти студенти, що мають високу спортивну кваліфікацію й які беруть участь у змаганнях, як правило отримують індивідуальний графік навчання, у зв'язку з чим виникають певні проблеми, зокрема: відсутність студента на аудиторних заняттях; відсутність у ВНЗ фізкультурного профілю єдиного навчально-методичного комплексу навчальних дисциплін; відсутність постійного зв'язку студента з викладачами; відсутність належного контролю за його самостійною роботою [1]. Сьогодні у вирішенні нових проблем, пов'язаних із самостійною роботою студента, все більшого значення набуває навчання із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій, які дозволяють якісно змінити зміст, методи та організаційні форми навчання [2].

Мета дослідження. Проаналізувати результативність інформаційного забезпечення у ВНЗ фізкультурного профілю на сучасному етапі.

Результати дослідження. Удосконалення вищої фізкультурної освіти й окремих її складників пов'язане в першу чергу з інформатизацією освіти. Інформатизація освіти є процесом забезпечення галузі освіти, і зокрема фізичної культури й спорту, методологією та практичними розробками й водночас оптимальним використанням інформаційних технологій, орієнтованих на реалізацію мети навчання. Ефективність використання нових технологій залежить від вирішення проблеми формування інформаційного простору навчального закладу, який дозволяє не тільки комплексно використовувати різні засоби опрацювання інформації, її структурування й надання, але й ефективно реалізовувати важливі дидактичні педагогічні принципи навчання.

Аналіз сайтів ВНЗ фізкультурного профілю дозволив визначити низку суттєвих проблем з формування інформаційного простору ВНЗ, і зокрема надання електронної інформації студентам та магістрантам засобами бібліотеки як складової інформаційно-освітнього середовища. Хоча ВНЗ фізкультурного профілю III–IV рівнів акредитації в Україні налічують п'ять, повноцінно інформаційний простір свого навчального закладу (за результатами перегляду веб-сайтів) формують лише два університети: Національний університет фізичного виховання і спорту України (<http://www.uni-sport.edu.ua/uk/library>) та Львівський державний університет фізичної культури (<http://www.ldufk.edu.ua>).

На сайті Національного університету фізичного виховання і спорту України (НУФВіСУ) сторінка бібліотеки надає можливість скористатися фаховими виданнями галузі фізичної культури й спорту (з повнотекстовим читанням), періодичними виданнями, що передплачує бібліотека (з повнотекстовим читанням), електронним каталогом; водночас інформує про нові надходження до бібліотеки, експонує віртуальні виставки та надає відомості про власні послуги.

Львівський державний університет фізичної культури (ЛДУФК) значно ширше представляє власні інформаційні ресурси, зокрема надає можливість скористатися електронним каталогом, репозитарієм університету (у повнотекстовому форматі можна скачати автореферати галузі фізичної культури й спорту, які надійшли до бібліотеки в 2011–2013 роках), ознайомитися з тематикою дисертаційних робіт, які були захищені у ЛДУФК з моменту утворення спеціалізованої ради із захисту дисертацій (2000); отримати доступ до структурованої аналітичної інформації – 23 бібліографічних видань, останні з яких вийшли трьома мовами й складають основу електронного інформаційного забезпечення як окремих напрямів підготовки, так і навчальних дисциплін; скористатися читанням трьох електронних методичних посібників, отримати відомості щодо електронних книг, записаних на дисках; ознайомитися з віртуальними експозиціями та послугами бібліотеки. Але ні НУФВіСУ, ні ЛДУФК не надають єдиного електронного навчально-

методичного комплексу навчальних дисциплін, завдяки якому студенти, що навчаються за індивідуальним графіком, могли б отримати необхідну інформацію для самостійного опрацювання.

Інші ВНЗ фізкультурного профілю, до яких належать Харківська державна академія фізичної культури, Дніпропетровський державний інститут фізичної культури та Донецький державний інститут здоров'я, фізичного виховання і спорту Національного університету фізичного виховання і спорту України надають лише відомості про власну структуру й говорити про результативність їхнього інформаційного забезпечення та надання електронної інформації, на жаль, взагалі не доводиться.

Висновки. Розвиток інформаційних технологій став перспективною основою для розвитку сучасної системи освіти, електронного навчання (e-learning), мобільного навчання (m-learning). Виходячи з сучасних реалій та вимог МОН України, бібліотеки ВНЗ фізкультурного профілю, враховуючи специфіку навчання, відповідний контингент студентів, нарівні з іншими освітніми закладами III–IV рівнів акредитації мають приєднатись до інноваційної діяльності з формування електронних інформаційних ресурсів, долучитись до забезпечення інтенсивного розвитку науково-освітніх інформаційних потоків і стати ключовими інформаційними центрами в галузі фізичної культури й спорту. Розвиток та упровадження інновацій мають сприяти підвищенню результативності інформаційного забезпечення як напрямків підготовки, так і навчальних дисциплін, яким навчають у ВНЗ фізкультурного профілю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ахметова А. Р. Результативность самостоятельной работы студентов вузов физической культуры при помощи НИТ / Ахметова А. Р., Ахметов Р. М. // Новые информационные технологии в образовании : материалы междунар. науч.-практ. конф., Екатеринбург, 13 –16 марта 2012 г. – Екатеринбург, 2012. – С. 79–80.
2. Лисичко Е. В. Использование интерактивной образовательной среды в целях повышения эффективности организации самостоятельной работы студентов / Е. В. Лисичко, Е. И. Постникова // Новые информационные технологии в образовании : материалы междунар. науч.-практ. конф., Екатеринбург, 13 –16 марта 2012 г. – Екатеринбург, 2012. – С. 184–186.

УДК 027.7:024

ДИСТАНЦИОННЫЙ КУРС «КУРАТОР СОДЕРЖАНИЯ» КАК ЭЛЕМЕНТ ПРОГРАММЫ «ЧИТАЮЩИЙ ПОЛИТЕХ»

ДИСТАНЦІЙНИЙ КУРС «КУРАТОР ЗМІСТУ» ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОГРАМИ «ЧИТАЮЧИЙ ПОЛІТЕХ»

DISTANCE COURSE «CURATOR OF CONTENT» AS PART OF THE PROGRAM «READING POLYTECH»

Семененко Л. П., Главчева Ю. М., Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт»

Семененко Л. П., Главчева Ю. Н., Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт»

Semenenko L. P., Glavcheva Y. M., National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»

Розглядаються початкові етапи реалізації програми із залучення читачів до бібліотеки. Запропоновано нові ефективні форми співпраці з читачами, що ламають стереотипи сприйняття бібліотекаря.

Рассматриваются начальные этапы реализации программы по привлечению читателей в библиотеку. Предложены новые эффективные формы сотрудничества с читателями, ломающие стереотипы восприятия библиотекаря.

The initial stages of the program to attract readers to the library are considered. We suggest the new effective forms of cooperation with readers to break the stereotypes about a librarian.

Ключові слова: бібліотекар-куратор, куратор змісту, дистанційне навчання, залучення до читання, трансформація професії, інтелектуалізація праці.

Ключевые слова: библиотекарь-куратор, куратор содержания, дистанционное обучение, привлечение к чтению, трансформация профессии, интеллектуализация труда.

Keywords: librarian, curator, curator of content, distance learning, involvement in reading, transformation of a profession, intellectualization of labor.

Колоссальное увеличение объема информации объективно не столько способствует, сколько вынуждает и библиотекаря, и пользователя овладевать наиболее эффективными способами, методами, инструментами поиска, оценки, обработки, селекции информационного и документного потока.

И хотя любые эволюционные изменения происходят медленно, а тем более общение человека с книгой устойчиво к влиянию внешних воздействий, в условиях многофункциональной деятельности крупной библиотеки трансформация профессии библиотекаря неизбежна. По нашему глубокому убеждению, только социальная ответственность и творческая свобода, направленные на формирование сопричастности к общему делу и осознание ценностей и норм библиотеки не только определяют уровень успешности библиотекаря, но и являются неотъемлемым элементом реальной трансформации профессии.

Современный этап развития библиотек имеет свои парадоксы. Мы можем наблюдать, что библиотека выступает элементом бытия, институтом памяти и одновременно становится

проблемой для государства из-за необходимости готовить кадры, инициировать, поддерживать и развивать масштабные информационные проекты.

Она является обязательным условием существования вуза, усиливаются требования профильных министерств к уровню технического, информационного и документного обеспечения студентов и ученых, обязательным становится наличие доступа к ЭБС, трансформация учебных курсов требует расширения доступа к базам данных и качественного обновления фондов библиотеки, но статьи ее финансирования не защищены. Библиотека является местом диалога, зоной насыщенного общения, уникальной средой для пытливого ума, но зачастую читатель рассматривается как вражеский элемент: мешает выполнять внутреннюю работу; может не возвратить взятые издания; порвет, сломает, испортит материальные ценности библиотеки...

Многие библиотекари «опустили руки», не веря в свою конкурентоспособность. Они не исследуют сущность библиотечной деятельности, а свои усилия тратят на объяснения причин, почему они «этого» не сделали, ведут речь о мелких бытовых невзгодах, забывая, что библиотечная деятельность это еще и посредническая деятельность.

Вмонтированность библиотекаря в систему, где социальное пространство постоянно усложняется, усиливается роль информационного компонента профессиональной деятельности, требует от библиотечных работников трансформации своего имиджа для более эффективной профессиональной коммуникации. Практика доказывает, что чтобы изменить мнение о себе, нужно меняться самому. Изменения направлены на интеллектуализацию профессии, а значит, любой сотрудник библиотеки должен быть готов и иметь желание повышать квалификацию, выполнять инновационные задания. Ввиду высоких требований со стороны пользователей, в коллектив необходимо привлекать кадры с интегрированной подготовкой. Он должен формироваться исключительно из высококвалифицированных кадров. Доверяют тому, кого знают! Именно поэтому на начальном этапе мы рекламируем во время встреч и совместных инициатив не только услуги и возможности, но и профессионализм кадров. Читатель в библиотеке может сэкономить главный ресурс время, и использовать его на развитие своего потенциала.

Для того, чтобы все читатели воспринимали территорию библиотеки как «свою», пространство библиотеки передается в их распоряжение:

- информационно-библиографическое сопровождение научных конференций, семинаров, школы педагогического мастерства;
- размещение выставок произведений живописи, прикладного искусства, фото..., в том числе и студентов других вузов;
- обеспечение работы клуба «Кинозал для психологов»;
- обеспечение выполнения программы производственной практики студентов 3-х вузов по 8 специальностям.
- сотрудничество со студенческим альянсом по продвижению чтения, изучению проблем, запросов.

В новом здании библиотеки проходят: приемы городского головы; выдача дипломов бакалаврам, специалистам и магистрам; занятия для представителей старшего поколения, желающих работать с информационными ресурсами; встречи с интересными учеными, литераторами, музыкантами; совместные мероприятия с представителями творческих коллективов Дворца студентов НТУ «ХПИ»; серии семинаров по обучению сотрудников издательств и авторов работе на новых издательских технологических платформах; семинары, консультации для молодых ученых о требованиях к научным публикациям.

Несколько лет назад в НТБ успешно начал свою работу институт библиотекаря-куратора. Результатом этой работы стало значительное увеличение количества студентов, записавшихся в библиотеку. В обязанности библиотекарей-кураторов входит:

- библиотечное сопровождение с момента поступления до подготовки магистерской работы;
- знакомство с библиотекой;
- регулярные встречи кураторов со студентами на их территории во время перемен и после занятий;

- выявление «библиотечных проблем и помощь в их решении»;
- консультации по телефону e-mail;
- привлечение студентов к чтению, участию в совместных мероприятиях;
- реклама ресурсов и занятий по информационной культуре;
- работа «не руками, а ногами».

Для комфортной работы с документными и информационными ресурсами пользователя необходимо научить поиску, систематизации, анализу информации, в том числе и расположенной в сети Интернет. Когда результат проведенного традиционного поиска содержит много «шума» и является неудовлетворительным, возникает необходимость обратиться к специалистам. Целью дистанционного курса «Куратор содержания» (совместно с Проблемной лабораторией дистанционного образования НТУ «ХПИ») является обучение именно таких специалистов.

Основные темы курса:

- Куратор содержания. Характеристика и компетенции куратора. Области применения курирования.
- Роль куратора в электронной библиотеке. Поисковые системы. Источники информации.
- Методы и инструменты работы куратора содержания. Персональная учебная среда (ПУС) и персональная учебная сеть куратора.

Первые определения персональной учебной среды в 2005 году сделал Скотт Уилсон. Он назвал эту концепцию «будущее виртуальное учебное пространство». В отличие от виртуальной учебной среды, персональная учебная среда направлена на совместное использование, организацию взаимодействия между людьми и группами. ПУС реализует концепцию неформального обучения в течении всей жизни.

Привлечение новых читателей очень важное направление работы. Однако за счет повышения качества обслуживания постоянных посетителей библиотеки, также возможно привлечение и новых. Главное оправдать ожидания всех читателей без исключения. Библиотека работала, работает и будет работать для тех, кому она нужна!

УДК 027.7:021.61-028.27

УЧАСТЬ E-ARCHIVE DONNTU В РАЗВИТИИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОНЕЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

УЧАСТИЕ E-ARCHIVE DONNTU В РАЗВИТИИ НАУЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДОНЕЦКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО ТЕХНИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

E-ARCHIVE DONNTU PARTICIPATION IN THE DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC ACTIVITY IN DONETSK NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY

Ткаченко Н.О., Донецький національний технічний університет

Ткаченко Н. А., Донецкий национальный университет

Tkachenko N.A., Donetsk National Technical University

Стаття присвячена розвитку відкритого доступу в ДонНТУ. Вказані основні етапи розвитку архівів відкритого доступу на прикладі електронного архіву ДонНТУ. Описані переваги інституційних репозитаріїв для підвищення рейтингу університету.

Статья посвящена развитию открытого доступа в ДонНТУ. Указаны основные этапы развития открытого доступа на примере электронного архива ДонНТУ. Описаны преимущества институциональных репозитариев для повышения рейтинга университета.

The article describes development of open access in the Donetsk National Technical University. The main stages of development open access archives have been shown on an example of DonNTU electronic archive. The main possibilities of institutional repositories have been described for university rating upgrade.

Ключові слова: відкритий доступ, інституційні репозитарії, ДонНТУ, Webometrics.

Ключевые слова: открытый доступ, институциональные репозитарии, ДонНТУ, Webometrics

Keywords: open access, institutional repositories, DonNTU, Webometrics.

Організація та проведення досліджень виступають важливими функціями кожного університету. Тому отримання свіжої інформації в конкретній області знань виступає гарантом якісно проведених досліджень. Тому актуальна в останні роки проблема недостатнього фінансування торкнулась багатьох університетів.

Зростання цін на наукові журнали призвело до скорочення підписки у фондах майже усіх бібліотек світу та викликало обурення зі сторін науковців та багатьох організацій. На фоні цього у світі зародилось поняття «відкритого доступу до інформації», що на сьогоднішній день активно підтримується навіть відомими світовими видавництвами.

Українські вчені також активно підтримують 2 шляхи розвитку відкритого доступу, тому в 2009 році на базі трьох університетів організовано проект ElibUkr «Електронна бібліотека: Створення центрів знань в університетах України», який об'єднує університети по всій Україні. Отримавши підтримку з боку адміністрації, Донецький національний технічний університет приєднався до проекту у вересні 2009 року. І вже через півроку почалось створення електронного інституційного репозитарію, що є одним із шляхів розвитку відкритого доступу. За рішенням вчених ДонНТУ, вирішення організаційних та технічних питань взяла на себе бібліотека.

Розробка проекту-положення про архів, що обговорює усі принципи та політику роботи репозитарію, визначає мету, завдання та структуру архіву, права та обов'язки користувачів стала першочерговим завданням бібліотеки. Для зручності користувачів структура архіву являє собою ієрархію, що повторює структуру університету (рис.1). В якості фондів виступають факультети та структурні підрозділи ДонНТУ, що поділяються на підфонди (кафедри). Кожна кафедра має свої персональні колекції, що містять певні види документів. Додавання або видалення колекцій здійснюється відповідальними по кафедрі.

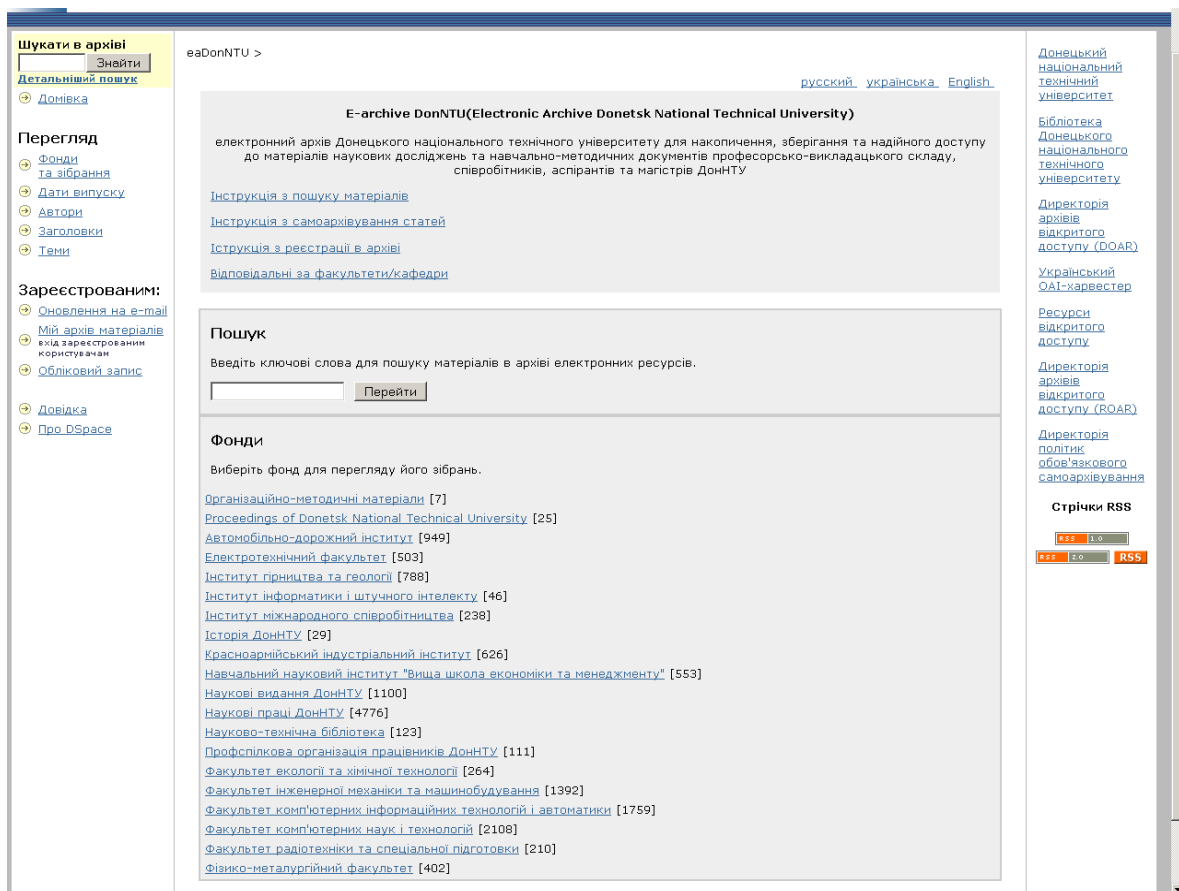

Рис. 1 – структура архіву ДонНТУ

Наступним завданням стало визначення видів документів, що надходитимуть до архіву. На сьогоднішній день електронний архів містить статті та презентації вчених нашого університету, покажчики, навчально-методичні матеріали та матеріали конференцій, автореферати дисертацій та навчальні посібники.

Якісне програмне забезпечення – одне з найважливіших питань у коректному функціонуванні репозитарію, тому при його виборі адміністраторами архіву вивчався досвід багатьох організацій. При аналізі з'ясувалось, що більше 80% українських архівів використовують безкоштовне ПЗ із вільним кодом D-Space. Можливість спільного вирішення технічних питань дозволило зробити вибір на користь цього ПЗ та обрати версію 1.5. Після вивчення особливостей роботи з цим ПЗ та виникнення деяких технічних помилок, у травні 2011 року було прийнято рішення про перехід на нову версію цього ПЗ, а саме D-Space 1.7.

Згідно з політикою роботи архіву та рішенням адміністрації університету було прийнято рішення про призначення відповідального на кожній кафедрі. Таким чином, усі користувачі архіву поділяються на чотири категорії: анонім, зареєстрований користувач, адміністратор фонду/підфонду та адміністратори архіву. Користувачі категорії анонім мають право на перегляд структури архіву та його матеріалів із можливістю читати, завантажувати та копіювати. Зареєстровані користувачі можуть створити свій власний профіль та підписатись на новини будь-якої колекції з можливістю отримання новин на персональну електронну пошту. Адміністратори фонду/підфонду мають право на створення або видалення колекцій, внесення, редагування або видалення матеріалів. Усі організаційні або технічні питання вирішуються адміністраторами репозитарію.

Для наповнення архіву якісними матеріалами адміністраторами репозитарію ДонНТУ підтримувався постійний зв'язок із відповідальними на кафедрах, надавались індивідуальні та групові консультації по роботі з архівом, проводились тренінги та семінари, у 2012 році організовано постійно діючий семінар стосовно коректного функціонування інституційного архіву. Оцінивши можливості відкритого доступу, ректором ДонНТУ був підписаний наказ «Про розвиток електронного архіву університету E-archive DonNTU» (червень 2011 р.), що стосується обов'язкового розміщення своїх робіт (шляхом самоархівування) в електронному архіві усіма дослідниками, викладачами ДонНТУ. Продовжуючи роботу в просуванні ідеї відкритого доступу в ДонНТУ, в українській Вікіпедії створено сторінку, присвячену електронному архіву університету (січень 2012 р.).

Окрім внутрішньої роботи з вченими університету, адміністратори архіву активно підтримують відкритий доступ у світі. Репозитарій зареєстровано в міжнародних директоріях відкритого доступу DOAR (The Directory of Open Access Repositories) та ROAR (Registry of Open Access Repositories), а також у першому українському харвестері - ОАІ харвестер, який забезпечує глобальний пошук. А політику обов'язкового самоархівування в директорії ROARMAP.

Реалізація цих видів робіт дала позитивні результати щодо постійного розвитку архіву: активне занесення нових матеріалів щодня, старі матеріали корегуються з врахуванням нових вимог, створюються нові колекції та підфонди, організовано окрему галерею «Наукові праці ДонНТУ» по серіям факультетів.

Проведені етапи робіт відображаються на статистичній репозитарію. На сьогоднішній день до архіву занесено майже 21 тис. матеріалів, які переглядаються користувачами з різних країн (Україна, Росія, Германия, США, Казахстан) (рис.2). Із кожним місяцем зростає середній час перебування на сайті (на вересень 2013 року – 10 хвилин), що свідчить про усвідомлене використання архіву для пошуку наукової інформації.

Top Country Views

	Views
United States of America	22328
Ukraine	4673
Russian Federation	326
Unknown Country	60
Germany	56
China	49
Belarus	32
Poland	32
Japan	10
Hong Kong	8

Рис. 2 – статистика архіву ДонНТУ

Проведені роботи з організації та підтримки електронного архіву ДонНТУ, вирішення організаційних та технічних проблем принесли наочні результати. За даними липневого рейтингу репозитаріїв світу Webometrics 2013 року, інституційний архів ДонНТУ (E-archive DonNTU) зайняв гідні місця: п'яте місце серед українських університетських архівів та 335 місце в списку університетських архівів світу, піднявшись на п'ятдесят позицій у порівнянні з 2012 роком (<http://repositories.webometrics.info/en/world?page=3>). Це свідчить про вірно обраний напрямок роботи щодо розвитку та підтримки E-archive ДонНТУ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Воропаєва, В.Я., Університетський Інтернет ресурс - інформаційний портал чи електронний репозитарій? / В.Я. Воропаєва, О.Я. Анопрієнко, Г.О. Петрова // Матеріали міжнародної

- науково-практичної конференції «Діяльність бібліотек ВНЗ у світлі модернізації вищої освіти», м. Севастополь, 19 - 21 травня 2009 р. // Севастополь: Вид-во СевНТУ, 2009. - С. 69 - 71.
2. Ткаченко, Наталія. Досвід створення відкритого електронного архіву в Донецькому національному технічному університеті // Вісник Львівського університету. Серія книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. — Випуск 7. — Львів, 2012. — С. 310-313.
  3. Ткаченко, Н.А. Возможности университетского репозитария для представления научных достижений ученых ДонНТУ в мировом информационном пространстве / Н. А. Ткаченко // Сучасна бібліотека в інноваційному освітньому просторі: матеріали наук.-практ. конф., м. Луганськ, 17 - 18 берез. 2011 р. / ред. кол. : Ж. В. Марфіна, О.В. Бикова, К.О. Шарамет. — Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2011. - С.192 – 197.

УДК [023:005.963]:027.7

НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ БІБЛІОТЕКИ – ЗАПОРУКА ЇЇ УСПІШНОСТІ

ОБУЧЕНИЕ ПЕРСОНАЛА БИБЛИОТЕКИ – ЗАЛОГ ЕЕ УСПЕШНОСТИ

TRAINING OF STAFF OF THE LIBRARY AS A GUARANTEE OF ITS SUCCESS

Ткаченко Т.П., Донецький національний університет економіки і торгівлі імені М. Туган-Барановського

Ткаченко Т.П., Донецкий национальный университет экономики и торговли имени М. Туган-Барановского

Tkachenko T.P., Donetsk National University of Economics and Trade named after M. Tugan-Baranovsky

У статті розглянуто результати дослідження персоналу бібліотеки, запропоновано програму навчання бібліотечних працівників.

В статье рассматриваются результаты исследования персонала библиотеки, предлагается программа обучения персонала библиотеки.

In the article the results of the study of library staff are under consideration, the program of library staff training is offered.

Ключові слова: персонал бібліотеки, розвиток персоналу, дослідження персоналу, навчання персоналу, підвищення кваліфікації.

Ключевые слова: персонал библиотеки, развитие персонала, исследование персонала, обучение персонала, повышение квалификации.

Keywords: library staff, staff development, staff research, staff training, raising the level of skill.

Якісні зміни в галузі інформаційних комунікацій та сучасних бібліотечних технологій привели до пошуку кардинально нових підходів до формування кадрового потенціалу бібліотеки.

У сучасних умовах співробітникам бібліотеки треба постійно підтримувати й розвивати свою кваліфікацію, оскільки знання застарівають, а технологія роботи сучасної бібліотеки змінилась. Сьогодні робоче місце бібліотечного працівника оснащено комп'ютером, паперові технології замінились автоматизованими. Бібліотекар сучасної бібліотеки працює з електронними ресурсами,

віддаленими БД, у своїй роботі використовує сканер, принтер, ксерокс і т. д. Бібліотечні працівники виконують складні запити користувачів, працюють із великими масивами інформації, ресурсами віддаленого доступу. У таких умовах праці, співробітники бібліотеки усвідомлюють, що треба постійно професійно розвиватись. Завдяки постійному удосконаленню кожен співробітник має можливість швидко та якісно виконувати свою роботу, що сприяє кар'єрному росту.

Останнім часом з'явилося багато публікацій, в яких все більше уваги приділяється кадровим питанням [1, 2, 3]. Проблеми кадрової політики бібліотек, її організаційної культури; соціальні функції управління персоналом бібліотеки; вивчення соціально-психологічного клімату колективу; аналіз трудових ресурсів розглядаються в роботах українських та російських дослідників [2, 3, 4]. Окремі напрями кадрового менеджменту: підвищення кваліфікації й навчання персоналу бібліотек, проведення атестації, оцінка персоналу, напрями підвищення мотивації висвітлюються в публікаціях [2, 3, 6]. У публікаціях акцентується увага на ролі персоналу в системі менеджменту якості (СМЯ), запровадженні інноваційних форм розвитку бібліотечних працівників. На визначенні, як пріоритетної, ролі персоналу в підвищенні якості продуктів і послуг, на проблемах мотивації працівників, наголошується в публікаціях [2, 3, 4].

Важливим є усвідомлення діяльності бібліотекаря як комунікаційного акту між ним та користувачем через документ, електронний ресурс тощо. Ефективність комунікацій залежить від комунікаційних навичок та комунікаційних компетенцій бібліотечних працівників. Сучасний працівник бібліотеки має володіти цілою низкою знань. Поряд із загальними й спеціальними професійними знаннями важливими є особистісні характеристики: креативність, комунікабельність, володіння на високому рівні вміннями й навичками комунікаційної діяльності. Впровадження електронних технологій значною мірою вплинуло на кваліфікаційні вимоги до бібліотечних працівників. До числа основних компетенцій, необхідних бібліотечному працівнику, додалися такі як розуміння необхідності використання нових інформаційних технологій, уміння оцінити інформацію, яку вони отримують на їх основі, володіння алгоритмом пошуку та відбору інформації в Інтернет - ресурсах.

Процес впровадження системи управління якістю (СУЯ) в бібліотечну діяльність потребує акцентування уваги на бібліотечних кадрах, від яких залежить якість як окремих видів бібліотечної діяльності, так і бібліотеки в цілому. Тому особливої актуальності набуває дослідження кадрового потенціалу бібліотеки, визначення рівня кваліфікації бібліотечних працівників, потреб у його підвищенні, відношення до роботи, ступінь значущості умов професійної діяльності тощо.

У рамках наукової роботи НБ ДонНУЕТ «Управління персоналом у системі менеджменту якості бібліотеки» проведено соціологічне дослідження її кадрового потенціалу [2, 3]. Мета дослідження – вивчити стан і тенденції розвитку кадрового потенціалу бібліотеки, розробити перспективну кадрову політику, сформулювати систему безперервної бібліотечної освіти.

За основу дослідження взята методика І. Б. Стрелкової [5] та деякі аспекти методики В. І. Герчикової.

Дані, отримані в результаті анкетування, допомогли: виявити проблеми з окремих питань та напрямків роботи як бібліотеки в цілому, так й окремих категорій її працівників; визначити проблеми, що пов'язані з організацією праці; відстежити зміни, які пройшли в бібліотеці в результаті впровадження системи якості. У результаті дослідження отримали інформацію, необхідну для прийняття управлінських рішень.

Оскільки підвищення кваліфікації відіграє важливу роль у професійній діяльності будь-якого фахівця, блок питань анкети стосувався проблем підвищення кваліфікації бібліотечних працівників.

Аналіз даних анкет дав змогу виявити основні чинники, які впливають на рішення співробітників бібліотеки підвищувати свою кваліфікацію: 91,7 % респондентів відзначили важливість і необхідність отримання нових знань; 50 % респондентів виділили виробничу

необхідність; 50 % респондентів пов'язують підвищення кваліфікації з перспективою підвищення окладу; 47,2 % із перспективою реалізації своїх творчих планів; 38,9 % із бажанням керівництва.

У результаті дослідження з'ясувалось, що 36,1 % респондентів підвищують свою кваліфікацію шляхом самоосвіти, 52,8 % беруть участь у науково-практичних конференціях і семінарах, 13,9 % підвищують свою кваліфікацію на курсах підвищення кваліфікації, 1 раз на 5 років, і 11,1 % респондентів відповіли, що така можливість з'являється епізодично.

Найпопулярнішою формою підвищення кваліфікації виявилися: професійна самоосвіта – 77,8 %, участь у науково-практичних конференціях – 61,1 %, участь у семінарах і майстер-класах – 36,1 %, тренінги – 30,6 %.

На думку 52,8 % респондентів, підвищення кваліфікації фахівців бібліотек ВНЗ повинно бути проблемно-функціональним, 25 % респондентів вважають, що за стажем й освітою.

Проведене дослідження свідчить, що до бібліотечних кадрів із професійною освітою вливаються фахівці інших сфер зайнятості: викладачі, фахівці соціально-гуманітарної сфери, економісти, які складають 34,1 % персоналу бібліотеки. Бібліотечну освіту мають 54,5 % персоналу бібліотеки.

У результаті дослідження виявлено, що йде процес старіння колективу бібліотеки, якщо в 2008 році середній вік спеціалістів складав 37,5 років, то в 2012 р. він складає 46,8 років. Доля спеціалістів бібліотеки старших 45 років складає 59 %, у т.ч. старших 55 років – 29,5 %.

На основі досвіду роботи успішних організацій можна зробити наступний висновок: якщо персонал бібліотеки не буде постійно вдосконалювати свої професійні знання, бібліотека не зможе розвиватись та задовольняти зростаючі інформаційні потреби своїх користувачів. На думку фахівців, знань, отриманих у ВНЗ, вистачає на перші 3-5 років роботи, після чого необхідне оновлення отриманих знань. Підвищення кваліфікації працівників, у сучасних умовах, потрібно проводити кожні 10 років.

Розуміючи, що без постійного навчання в сучасному суспільстві неможливо добитись успіху, у бібліотеці ДонНУЕТ розроблено триступеневу програму навчання бібліотечних працівників, яка є частиною стратегії розвитку персоналу.

Перший рівень програми розраховано на співробітників бібліотек, які не мають освіти за фахом і працюють у бібліотеці не більше трьох років. Програмою передбачається: надати слухачам знання про сучасний стан та перспективи розвитку бібліотечної професії; розкрити професійні та особисті якості, що необхідні для бібліотечного працівника; сформувати уявлення про сучасні форми організації бібліотечно-бібліографічного обслуговування, інформаційні ресурси бібліотеки та інноваційні технології сучасної бібліотеки. Обов'язковим є вивчення досвіду роботи бібліотек із впровадження системи менеджменту якості.

Розробники програми вважають, що без виховання культури комунікацій, прищеплення понять службового етикету неможливо виховати сучасного бібліотекаря. Тому передбачається проведення занять із підвищення загальної та професійної культури бібліотечних працівників.

Другий рівень програми розраховано на співробітників, які працюють у бібліотеці понад трьох років, вважають професію бібліотекаря своїм покликанням та мають певний професійний досвід. Враховуючи особливості цієї категорії слухачів, програма навчання передбачає: поглибити знання та надати нові з таких напрямків, як інноваційна робота, система якості бібліотеки, інноваційні форми культурно-просвітницької роботи. Слухачі цієї категорії будуть ознайомлені з основними формами та методами наукової роботи бібліотеки.

Третій рівень програми навчання розраховано на керівників структурних підрозділів та завідувачих бібліотек. Програма навчання цієї категорії слухачів розрахована на розвиток навиків управління й здатності до інновацій; оволодіння новими технологіями; формування уміння вирішувати комплексно проблеми, працювати командою. У програмі домінують наступні модулі: менеджмент, бібліотечний маркетинг, управління персоналом бібліотеки, управління інформаційними ресурсами, система менеджменту якості сучасної бібліотеки. Передбачається проведення тренінгів по процедурі управління персоналом.

Програма передбачає проведення таких видів навчальних занять: лекції, семінарські та практичні заняття, тренінги, ділові ігри, майстер-класи, семінари, дискусії, круглі столи, розбір конкретних ситуацій. Завдання для самостійної роботи носять творчий характер з елементами дослідницької роботи, є пошукові та розрахункові завдання.

Усі види та форми занять із навчання персоналу спрямовані на розвиток професійних знань, здатність аналізувати ситуацію та самостійно приймати рішення, знаходити та обробляти необхідну інформацію.

Висновки. Вибір методики навчання та розвитку персоналу залежить від цілей та завдань, які бібліотека ставить перед собою. Але слід пам'ятати, що в конкурентній боротьбі на ринку інформаційних послуг, переможе той, хто відкритий до змін, готовий вчитись та засвоювати нове, розуміє цілі та завдання бібліотеки, підтримує корпоративну культуру. Навчання та розвиток персоналу є прямим відображенням того, як бібліотека цінує свій персонал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гордиенко Ю. Ф. Управление персоналом. - Ростов на Дону: Феникс, 2008. – 352 с.
2. Персонал бібліотеки в системі управління якістю бібліотечно-інформаційної діяльності : матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф., 20-21 жовт. 2011 р., Донецьк, Україна / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, Наук б-ка. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2011. – 188 с.
3. Персонал бібліотеки в системі управління якістю бібліотечно-інформаційної діяльності : матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф., 20-21 жовт. 2011 р., Донецьк, Україна / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, Наук б-ка. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2011. – 188 с.
4. Ахмадова Ю. А. Новый подход к исследованию качества предоставляемых библиотеками информационных продуктов и услуг / Ю. А. Ахмадова // Библиотековедение. – 2006. - № 6. – С. 42-48.
5. Стрелкова И. Б. Формирование кадровых ресурсов библиотек в новой информационной среде : науч.-практ. пособие / Стрелкова И. Б. – Минск : новое знание, 2008. – 223 с.
6. Туровська Л. Сучасний бібліотекар у системі інформаційних комунікацій наукової бібліотеки / Туровська Л. // Бібл. форум України. – 2006. – № 3. – С. 17-19.

УДК 027.7:021.7

РОЗВИТОК УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ НА МЕДІА-ПРОСТОРИ

РАЗВИТИЕ УНИВЕРСИТЕТСКОЙ БИБЛИОТЕКИ НА МЕДИА-ПРОСТРАНСТВЕ

DEVELOPMENT OF UNIVERSITY LIBRARY IN THE MEDIA SPACE

Туранська Є.Д., Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

Туранская Е.Д., Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна

Turanskaya E.D., Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan

Розглянуто мас-медійний аспект у діяльності університетської бібліотеки. Наведено приклади окремих віртуальних проєктів.

Рассмотрен масс-медийный аспект в деятельности университетской библиотеки. Приведены примеры отдельных виртуальных проектов.

We consider the mass media aspect of the university library activity. Examples of individual virtual projects are presented.

Ключові слова: мас-медіа, бібліотека, сайт, Інтернет, «магічна куля», суспільна діяльність, творчість.

Ключевые слова: СМИ, библиотека, сайт, Интернет, «магический шар», общественная деятельность, творчество.

Keywords: media, library, website, internet, "magic bullet", social activity, work.

Ще за часів Першої світової війни перші уявлення про природу й силу масової комунікації практично не були узагальнені, але ретроспективно їх стали називати теорією «магічної кулі». Основна ідея полягає в тому, що повідомлення мас-медіа приймаються всіма членами аудиторії однаково й такі стимули викликають миттєві й безпосередні відгуки.

В основі теорії «магічної кулі» існувала гіпотеза, яка тепер відкидається теоретиками, і, як наслідок, дослідникам мас-медіа довелось від неї відмовитись. У кінці 1920-х, на початку 1930-х років у науковців з'явився інтерес до медіа як до предмету дослідження. Вони перейшли від простих міркувань про ефекти до систематичного вивчення впливу конкретного змісту на певні категорії людей.

Вчені називають сучасний комунікаційний простір медіа-реальністю, в якій головним стає не форма й технологія подання інформації, а зміст і загальне розуміння світу, єдність та інтегрованість зв'язків у загальній суспільній діяльності та пізнанні людей.

Суттєвий вклад у створенні гармонійного соціокультурного простору належить бібліотекам.

Основні напрямки комунікаційної діяльності бібліотеки ВНЗ – формування власного комунікаційного середовища, яким виступає міжнародний інтернет-простір.

Головне завдання університетської бібліотеки – інформаційна підтримка навчального та наукового процесів, виховної, управлінської та суспільної діяльності ВНЗ.

Крім того, саме бібліотека як інформаційний центр, серце комунікаційної діяльності ВНЗ спроможна прищеплювати студентам потребу в постійній самоосвіті та розвитку уяви. Дуже часто це допомагає молоді реалізувати себе як авторів наукових, науково-популярних або художніх творів.

Взаємодія бібліотекаря й читача-студента будується на принципах педагогіки співтворчості, де бібліотеці відводиться активна роль. Це, насамперед, індивідуальна робота, побудована у формі діалогу під час обслуговування або спілкування, під час проведення соціокультурних заходів тощо. Саме тут проявляється емоційна, духовна сторона життя і читача, і бібліотекаря. Нерідко студенти та абітурієнти приходять до бібліотеки просто поспілкуватись, що також є важливою складовою роботи книгозбірні.

Яке ж місце займає бібліотека в житті університету як транслятор інформації про життя ВНЗ?

Кожна дитина мріє стати зіркою, і деякі несуть цю мрію через роки. Ступивши на сходинку дорослого життя, вступивши до університету, молода людина може проявити себе не тільки в навчанні, але й різноманітних пізнавально-розважальних та інтелектуальних заходах. Це дає можливість прославитись не тільки у своєму навчальному закладі, але й на міжнародному рівні. Так, саме на міжнародному, тому що бібліотека розміщує не тільки інформацію про бібліотечні заходи, це є лише однією сотою усієї інформації. Кожного дня кваліфіковані працівники стежать за різноманітними подіями університету та оновлюють стрічку новин на сайті бібліотеки. Жоден епізод не залишається без належної уваги. Це може бути повідомлення про проведення семінару щодо міжнародних баз даних або анотація на новий підручник, віртуальна галерея творчості або топ-10 наукових статей журналу «Наука та прогрес транспорту».

Новим мас-медійним напрямком діяльності науково-технічної бібліотеки є реалізація моделі «Бібліотека як співвидавець електронних наукових журналів».

Працівники бібліотеки здійснюють менеджмент двох наукових журналів, координують рух авторських статей, залагоджують питання з авторського права, редагують метадані, просувають журнали до іноземних наукометричних баз даних тощо.

Так, журнали «Наука та прогрес транспорту» й «Антропологічні виміри філософських досліджень» на сьогодні, завдяки зусиллям бібліотекарів, включено до Ульріх-каталогу, науково-дослідної й метричної системи Google Scholar, польської наукової бібліографії, eLIBRARY та DOAJ.

Така видавнича, представницька та іміджева діяльність бібліотеки зі створення та супроводження ЗМІ має для університетського соціуму надзвичайно важливе значення. Це допомагає бібліотекарям просувати наукові праці університету до кола уваги міжнародної наукової спільноти, підвищувати рейтинг науковців й імпакт-фактори (чисельні показники важливості наукового журналу) журналів.

Ще одним прикладом мас-медійної діяльності (трансляції повідомлень щодо цікавих подій із життя університету) є створення в мережевому просторі YouTube профілю «Бібліотека ДНУЖТ», та розміщення там власно створених відеороликів та презентацій:

- конкурс професійної майстерності «Бібліопані»;
- «З Новим роком, ДІТ!»;
- «5 причин, щоб стати читачем нашої бібліотеки»;
- «Бібліоемоції» тощо

Особливість сучасної мас-медійної діяльності бібліотеки – наявність зворотного зв'язку, можливість двохстороннього (або більше) спілкування, зведення до мінімуму непорозумінь і до максимуму – позитивного ефекту від комунікації. І не важливо, в якому просторі (реальному чи віртуальному) відбувається спілкування. Головне – які знання, емоції, настрої отримують комуніканти і чи вдалось бібліотеці створити таке комфортне середовище, спілкування в якому стимулювало б, у першу чергу, студентство до навчання та творчості (наукової, технічної, літературної, мистецької)

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сайт бібліотеки ДНУЗЖ <http://library.diit.edu.ua>
2. Вікіпедія <http://ru.wikipedia.org>
3. Сайт Чеської науково-технічної бібліотеки <http://www.techlib.cz>
4. <http://gtmarket.ru/personnels/garold-lassuell>
5. Маріан Бугайські «Мова комунікації»

УДК 027.7

СОЗДАНИЕ ЕДИНОГО ИНФОРМАЦИОННОГО ПРОСТРАНСТВА ВУЗОВСКИХ БИБЛИОТЕК – ВАЖНЫЙ ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В МОЛДОВЕ

СТВОРЕННЯ ЄДИНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ВУЗІВСЬКИХ БІБЛІОТЕК - ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В МОЛДОВІ

CREATION OF COMMON UNIVERSITY LIBRARIES INFORMATION SPACE – IMPORTANT FACTOR IN IMPROVING QUALITY OF HIGHER EDUCATION IN MOLDOVA

Харконіца Е., Государственный университет им. А. Руссо

Карнаева Л., Государственный университет медицины и фармации им. Николая Тестемицану

Харконіца О., Державний університет ім. А. Руссо

Карнаєва Л., Державний університет медицини і фармації ім. Миколая Тестемицану

Kharkonitsa E., Alecu Russo Balti State University,

Karnaeva L., Nikolai Testemitsanu State University of Medecine and Pharmacy

В докладе представлены важные вопросы и факторы повышения качества высшего образования в Молдове, рассмотрены проблемы образования в условиях финансовых трудностей.

У доповіді представлені важливі питання й фактори підвищення якості вищої освіти в Молдові, розглянуто проблеми освіти в умовах фінансових труднощів.

The report presents important problems and factors of higher education quality improving in Moldova, and problems of education in context of financial difficulties.

Ключевые слова: финансовый кризис, информационное пространство, качество высшего образования, вузовские библиотеки.

Ключові слова: фінансова криза, інформаційний простір, якість вищої освіти, вузівські бібліотеки.

Keywords: financial crisis, information space, quality of higher education, university libraries

Актуальной проблемой современного общества является качественное профессиональное образование. Реформирование и модернизация высшего образования Молдовы направлены на достижение этой цели.

Информационное обеспечение учебного процесса является важнейшей составляющей качественного образования.

В условиях финансового кризиса и, соответственно, ограниченного финансирования вузовских библиотек, на фоне постоянного роста цен на информационные ресурсы и устаревшей инфраструктуре очень сложно обеспечить полноценный доступ к качественным информационным ресурсам и сервисам.

Поиск новых подходов к деятельности вузовских библиотек в современных условиях приводит к необходимости внедрения современных технологий, позволяющих более эффективно использовать имеющиеся финансовые ресурсы, в частности корпоративные информационные технологии, главной целью которых является создание единого информационного пространства и обеспечение полноценного и неограниченного доступа к ним.

УДК 021.1

МІСІЯ БІБЛІОТЕКИ

МИССИЯ БИБЛИОТЕКИ

LIBRARY MISSION

Хміль В.В., Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна

Хмель. В. В., Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта им. академика В. Лазаряна

Khmel V. V., Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan

Розглянуто проблеми місії вітчизняних та іноземних бібліотек різних типів та видів. Підкреслено гуманізм бібліотечної професії.

Рассмотрены проблемы миссии отечественных и зарубежных библиотек разных типов и видов. Подчёркнут гуманизм библиотечной профессии.

The report deals with the problems of the mission of native and foreign libraries of different types and kinds. The humanism of the library profession is emphasized.

Ключові слова: бібліотека, місія бібліотеки, бібліотека як центр комунікацій

Ключевые слова: библиотека, миссия библиотеки, библиотека как центр коммуникаций

Keywords: library; library mission, library as a center of communications

Наприкінці ХХ ст. пострадянський простір охопила гостра духовна, політична та економічна криза, яка й досі відбувається на фоні глобалізованих процесів розвитку комп'ютерних технологій та Інтернету. Окреслені зміни вимагають іншої інфраструктури, інших соціальних та управлінських інститутів для адекватного реагування на виклики, що їх посиляє нам інформаційне суспільство.

В умовах системної кризи освіти та культури ускладнюється доля деяких традиційних форм соціально-культурної організації суспільства, до яких відноситься бібліотека.

Сама ідея бібліотеки традиційно зводилася до збереження та трансформації знань від одних поколінь до інших, що завжди знаходило відбиток в її просвітницькій та гуманізуючій функціях. Поняття «місія» несе в собі соціально навантажений смисл, де бібліотека була і є носієм іміджу високої культури та духовної пам'яті людства.

Сьогодні в умовах інформаційного суспільства доволі важко осмислити проблему подальшої долі бібліотек як соціального інституту. Стосовно цієї проблеми в національній та світовій літературі розповсюджені дві альтернативні точки зору.

Переважно в вітчизняній літературі з бібліотечної справи вирують ностальгічні думки про повернення минулого статусу бібліотеки як культурно-просвітницького центру через розширення їх функцій для просування процесів національного та духовного відродження. Бібліотека в цьому разі перебирає на себе функції сільського будинку культури, де можна разом із розвагами просувати певну ідеологію, здійснювати виховний процес, впливати на формування суспільних настроїв.

Альтернативна точка зору сформувалася переважно на досвіді бібліотек розвинених країн Заходу, де культурно-просвітницька місія бібліотек вже остаточно втрачена. Бібліотеки перестали бути приміщеннями для накопичення та зберігання книжок із метою щодо спадкоємності людського досвіду, так як вони набули зовсім інших функцій.

Широке обговорення проблеми місії західноєвропейських бібліотек привело до узагальненої позиції, що бібліотека стає центром міського культурного життя, місцем проведення вільного часу, обговорення фільмів, книжок, питань мистецтва. Також поширена думка про те, що час бібліотек ще не минув, бо вони стають елементом системи дозвілля, центром громадської та політичної активності, набувають клубних форм за певними ознаками (територіальними, професійними, організаційними тощо), тобто стають однією з форм існування громадянського суспільства. Зазначена концепція отримала назву — «третього місця», тобто, окрім роботи та власного будинку у людини може бути свій духовний простір для «суспільного усамітнення». Наприклад, в Таїланді існує дорогий готель Library, який має велику бібліотеку для задоволення інтелектуальних потреб гостей.

З іншого боку, в багатьох країнах з'являються нові ідеї стосовно реанімації бібліотек як засобу обміну книг та спілкування. Усе більше робиться спроб зберегти основну форму паперової книжки, як носія суспільної взаємодії. Наприклад, розповсюджуються самодіяльні стихійні об'єднання мешканців міст та селищ по безкоштовному обміну книжок в різноманітних формах (старі незадіяні телефонні будки, мобільні бібліотеки на велосипедах та мотоциклах, невеликі приміщення в міських скверах та місцях відпочинку тощо). Незважаючи на певні ігрові форми та деякий прагматичний зміст, ці заходи у цілому схвалюються суспільством. Але у цілому в західній літературі більше песимістичних думок стосовно інформаційної та культурологічної функції бібліотек та їх зникнення в недалекому майбутньому. Наведені аргументи достатньо вагомі, щоб із ними не погодитися. Вважаємо, що цей вирок стосується долі масових міських бібліотек як елементу соціально-культурної інфраструктури індустріального суспільства.

Але існує ще одна категорія бібліотек – це університетські спеціалізовані наукові бібліотеки, яким сьогодні легше вписатися в європейський культурно-освітній простір і стати важливим інститутом інформаційного суспільства.

Таких закладів в меншій мірі торкнеться суспільна трансформація, так як ціннісні орієнтири вузівської бібліотеки в загальних рисах визначені.

Місія університетської бібліотеки – це групувати наукові співтовариства, надавати доступ до періодичної наукової літератури, влаштовувати відео - та аудіоконференції, здійснювати доступ до наукових електронних баз даних, забезпечувати комунікацію освітніх, наукових та інших людських контактів. Непотрібно забувати і про гуманістичну та виховну складову в роботі бібліотек університетів. Потенціал цих бібліотек, враховуючи сучасні можливості мультимедійних технологій, ще не вичерпаний.

На мою думку, від якоїсь визначеної місії бібліотек потрібно відмовитися. Мова повинна йти, в першу чергу, про місію Бібліотекаря, який в інформаційну епоху набуває абсолютно нових професійних якостей. Перш за усе, мова йде про навички роботи з пошуковими системами, з інформаційними тематичними базами даних, в тому числі, необхідність володіти не однією іноземною мовою, що в плані для європейської інтеграції становиться цілком природним. Крім того, в довготерміновій перспективі світового лідерства азіатських регіонів (Китай, Японія), наші мовні обмеження можуть стати вадами на шляху просунення до науково-технічного прогресу, що можемо вже відчувати в недалекому майбутньому.

В умовах стрімкого інформаційного зростання збільшується проблема обробки, систематизації та адаптації інформації в різноманітних формах – дайджестах, анотаціях рефератах, оглядах, що підсилює можливості довідкового інструментарія та вимагає саме від бібліотекаря нових особливих здібностей.

Якщо раніше відвідувачі шукали та замовляли бібліотекарю книгу, то тепер фахівець-бібліотекар буде знаходити шляхи задоволення інформаційних запитів користувачів через професійні консультації щодо можливостей та доступів до провідних спеціалізованих порталів та сервісних систем.

Ніяка нежива система ніколи не замінить живого спілкування зі знаючим, зацікавленим професіоналом, який допоможе перетворити процес пізнання в найвище задоволення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кудряшова, Г. Эволюция миссии библиотек отечественных высших учебных заведений / Режим доступа: <http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=30&ved=0CIcBEBYwCTgU&url=http%3A%2F%2Fstudy.urfu.ru%2Fview%2Faid%2F5463%2F1%2F%25D0%259A>
2. Равінський, Д. Перспективи бібліотек. – Режим доступу: <http://magazines.russ.ru/nlo/2005/74/ra33.html>
3. Wisner W. Librarianship enter the twilight // Library Journal. – 2001. – V. 126 (1). – P. 68.
4. Ортега-и-Гассет, Х. Миссия библиотекаря // Человек читающий. – М., 1990. – С. 307– 325.

УДК 378+[002+02](09)

РОЛЬ КНИГИ В ЖИЗНИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ КИТАЯ

РОЛЬ КНИГИ В ЖИТТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ КИТАЮ

THE ROLE OF BOOKS IN LIFE OF CHINESE STUDENTS

Ань Чиньсинь, Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта им. академика В. Лазаряна

Ань Чиньсинь, Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна

An Chinsin, Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after academician V. Lazaryan

В данной работе подается аргументация роли книги в жизни студентов Китая. Рассматривается система образования Китая в целом и место книги в ней.

У даній роботі подається аргументація ролі книги в житті студентів Китаю. Розглядається система освіти Китаю в цілому й місце книги в ній.

This paper presents the role of books in life of Chinese students and China's education system in general, and the place of books in it.

Ключевые слова: система высшего образования, образовательные программы, категории университетов, университетские библиотеки.

Ключові слова: система вищої освіти, освітні програми, категорії університетів, університетські бібліотеки.

Keywords: higher education system, education program, universities categories, universities libraries.

Я приехал из Китая несколько лет назад и сейчас учусь в Украине. На родине я закончил трехлетнее обучение в ВУЗе и поэтому решил рассказать вам о значении библиотек в жизни китайских студентов.

Сначала немного о системе высшего образования в моей стране. На сегодняшний день в Китае более 1500 университетов, а затраты на образовательные программы и инфраструктуру в стране уже сопоставимы с годовым бюджетом России. За последние 20 лет Китай отправил в более чем 100 стран мира около 350 000 своих граждан и принял на учёбу более 380 000 иностранцев. Причиной растущего интереса к обучению в Китае является феноменальный рост экономики страны и понимание того, что знание китайского языка значительно расширяет карьерные возможности.

Получить высокую степень образования в Китае могут только очень способные учащиеся. Даже поступить в ВУЗ очень сложно, потому что конкурсы в некоторые университеты достигают 200-300 человек на место.

Успешно сданные выпускные школьные тесты определяют только категорию ВУЗа, но не финансовую основу обучения. Всё высшее образование Китая платное, но при этом есть система социальных и поощрительных стипендий, а также отмена оплаты за обучение для особо талантливых студентов. Часто для получения образования в нашей стране берут кредиты.

ВУЗы в Китае поделены на несколько категорий престижности. Поступление в университеты первой категории – Цинхуа, Пекинский, Фуданьский – задача любого старательного школьника

ВУЗы второй категории ниже ,соответственно имеют более низкий рейтинг, поэтому поступают в них больше не по желанию, а от безысходности. Проходного балла как такового нет, абитуриенты отбираются в требуемом количестве согласно рейтинга, устанавливаемому в зависимости от количества, подавших заявление и результатов их выпускных тестов. Поэтому тот, кто провалился в Пекинский университет, может занять первое место в рейтинге другого провинциального ВУЗа. Часто родители, которые не хотят обучать детей в непристижных ВУЗах, оплачивают их учёбу за границей.

Китайские студенты очень дисциплинированные, в свободное от учёбы время они стройными рядами идут в библиотеки, где проводят часы в окружении книг и журналов.

Теперь о значении книги в жизни китайского общества. Безусловно, Китай сыграл очень важную роль в создании первых книг, потому что именно здесь изобрели дешёвый писчий материал - бумагу и механический способ воспроизводства книг - печать.

Изначально книги в Китае были написаны на бамбуковых или деревянных планках. На бамбуковых планках, длинных и узких, можно было уместить мало иероглифов, а, следовательно, на книгу уходило множество планок. Чтобы они не перепутывались, их связывали в определенном порядке кожаным ремешком или шелковым шнурком. Книга получалась громоздкая, тяжелая, неудобная для чтения. К тому же, шнурки и ремешки часто перетирались, и деревянные «листы» перепутывались. Затем бумага стала вытеснять бамбук, и уже в IV в. он перестал употребляться как писчий материал.

Не сразу бумага была оценена по достоинству. Ее стали употреблять лишь в III в. н.э. Как на бамбуковые планки, так и на бумагу текст наносили заостренными деревянными палочками, обмакивая их в чёрный лак, изготовленный из древесного сока.

В XIV в. в Китае была изобретена многоцветная печать. Китайцы разработали и новые типы печатных изданий, главные из которых - энциклопедии и периодика. Первые большие энциклопедии, подготовленные целыми коллективами ученых, появились во второй половине X в. Крупнейший китайский энциклопедический словарь был составлен в XV в. и включал 11915 томов, 22 927 глав. Его создавали 2169 человек. Невозможно переоценить историческое и литературное значение этого труда. Но, увы, он сохранился не целиком. В 1900 г., при оккупации Пекина, сгорела библиотека, в которой хранился этот замечательный памятник культуры. Часть

энциклопедии погибла, часть же была расхищена. В Пекинской государственной библиотеке недавно удалось собрать остатки, всего около 200 томов, но и они - бесценный исторический источник развития книгопечатания.

Одна из самых представительных студенческих библиотек университета Цинхуа была создана в 1912 году, через год после образования университета. В то время она называлась «Цинхуа, школа читального зала», пока в 1916 году её не переименовали в «Цинхуанскую школьную библиотеку». Проект здания был разработан американским архитектором Генри Мерфи. Первоначально библиотека имела общую площадь 2114 квадратных метров, но уже в 1931 году здание библиотеки было расширено до 7700 квадратных метров и рассчитано на 700 мест. Библиотечный фонд в это время увеличился до 300 000 томов. Библиотека имела свои фонды в большинстве школ и ведомств. Перед началом войны против японских захватчиков, библиотечный фонд уже насчитывал 360 000 томов. С октября 1935 по сентябрь 1936 года директором библиотеки Цинхуа был знаменитый литератор, профессор Чжу Зигинг. В 1938 году, после переезда в Куньмине, Университет Цинхуа объединился с Пекинским и Нанкинским университетами, для создания Северо-Восточной Ассоциации университетов.

После общенациональной реструктуризации высшего образования, в 1952 году, Университет Цинхуа стал политехническим университетом. В период между 1952 и 1958 гг. библиотекой передано 18000 книг в другие университеты, фонды были переориентированы на приобретение книг по конструкционным материалам. К 1966 году количество книг выросло до 1350000.

Во время Культурной революции бюджет библиотеки был сильно урезан. Библиотека перестала покупать новые книги и подписываться на периодические издания. К счастью, благодаря помощи преподавателей, студентов и библиотекарей, большинство книг библиотечного фонда было сохранено в этот трагический период. С 1985 года университет Цинхуа восстановил свои функции в полном объеме. Большое здание, которое было закончено в сентябре 1991 года, положило начало новому этапу в жизни библиотеки. Строительство было поддержано пожертвованиями доктора Ран Ран Шоу и Комиссией образования государства. В 1994 году новое здание было названо в честь доктора Шоу. Окончательная общая площадь библиотеки достигла 61600 квадратных метров. Все три части здания были выполнены в едином архитектурном стиле. Библиотека воплотила в себе представление как о месте, где одинаково удобно и работать, и отдыхать, она удачно сочетается со всем учебным комплексом. В новом веке Библиотека университета Цинхуа - это открытая и современная университетская библиотека, обеспечивающая научно-методическую поддержку университета мирового класса. На сегодняшний день библиотечная система университета Цинхуа включает 6 филиалов, более 10 школ и читальных залов. За последние несколько лет фонд библиотеки значительно расширился за счёт электронных ресурсов. На 2010 год библиотечный фонд включал более 4,0 млн. книг и 57000 полнотекстовых электронных книг, более 2390000 электронных журналов на китайском и иностранных языках. В 1996 году библиотека стала первой в Китае библиотекой, которая представила интегрированные системы управления библиотекой (INNOPAC) для каталогизации и облегчения управления. Теперь преподаватели и студенты университета Цинхуа в состоянии получить доступ к библиотеке электронных ресурсов в любое удобное время и из любого места.

УДК 378

**ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ДОКУМЕНТАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЩОГО
НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА**

**ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ И ДОКУМЕНТАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ВЫСШЕГО
УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА**

**ACTIVITY AND DOCUMENT SUPPORT OF UNIVERSITIES IN INFORMATION
SOCIETY**

Шелестова А. М., Харківська державна академія культури

Шелестова А. Н., Харьковская государственная академия культуры

Shelestova A. M., Kharkiv State Academy of Culture

Стаття присвячена університетам як інформаційним центрам та змінам, які в них відбуваються у зв'язку з певними тенденціями в розвитку інформаційного суспільства.

Статья посвящена университетам как информационным центрам и изменениям, которые в них происходят в связи с определенными тенденциями в развитии информационного общества.

This article is devoted to the universities as information centers and changes that are occurred there due to certain trends in development of information society.

Ключові слова: документаційне забезпечення ВНЗ, інформаційне суспільство, функції ВНЗ.

Ключевые слова: документационное обеспечение вузов, информационное общество, функции вуза.

Keywords: university document support, information society, universities functions.

Епоха глобалізації впливає на вищу освіту у всіх країнах. На думку фахівців, йдеться не стільки про самоочевидні наслідки процесів глобалізації, скільки про зміни самої внутрішньої парадигми вищої освіти, тобто про виникнення у вищій школі нових зразків, норм, орієнтирів та мотивацій [1, 2]. Кадрові та інформаційні ресурси складають основу капіталу вищого навчального закладу (далі ВНЗ). Однак у цей перелік необхідно включити й такий життєво важливий параметр, як ефективна комунікація. Наявність кадрових та інформаційних ресурсів є недостатньою та недосконалою, якщо відсутня налагоджена, гнучка система комунікаційних зв'язків та відносин [1, 2]. Кожна соціальна комунікація обов'язково опосередковується документом, і всі соціальні інститути за своєю сутністю є документними, оскільки кожен із них зайнятий або виробництвом, або транспортуванням, або одержанням, обробкою та зберіганням документа, наданням його користувачам та інше [3].

Будь-який ВНЗ незалежно від форми власності самостійно вирішує проблеми документаційного забезпечення управління, за рахунок удосконалення якого стає можливим підвищення рівня його ефективності, корпоративної та інформаційної культури взагалі. Робота з документами була, є і ще довго буде залишатись одним із головних напрямів діяльності навчальних установ, незалежно від їх масштабів чи форми власності, оскільки завжди виникає необхідність фіксування тієї чи іншої інформації в документальній формі.

Збільшення потоків інформації потребує докорінної зміни характеру виконання організаційних операцій і процесів інформаційного забезпечення організаційних рішень та опрацювання

навчальної документації, документації з актуальних проблем, подій тощо. Здобутки документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності з кожним роком усе більше набувають значення в органах державної влади, місцевого самоврядування, великих корпораціях і закладах освіти [4–6].

У ХХІ ст. реальний процес формування інформаційного суспільства (в інших версіях — «спільства, що навчається»), як зазначається в літературі, являє собою стратегічну перспективу розвитку людства [7]. У зв'язку з цим інтенсивно досліджується проблематика діяльності закладів вищої школи, а ВНЗ визнаються стратегічним надбанням нації. Класична, формальна освіта стає на сьогоднішній день дією лише частково, бо її важко, на думку спеціалістів [8], застосувати в діяльності та в більш індивідуалізованих компетенціях. У наш час класичні ВНЗ переживають нові трансформації. Перш за все, це демократизація вищої освіти, її доступності для більш широких верств населення. Розвиток інформаційного суспільства без якісного розвитку вишів просто неможливий. У контексті цих змін перед вищими навчальними закладами виникають нові проблеми: не вистачає засобів державного фінансування, уряди намагаються обмежити їхню автономію, втрачається колишній соціальний статус викладача, дорожчає навчання, знижуються стандарти освіти. Незабаром масова вища освіта буде загострювати конкуренцію між ВНЗ, що може призвести до зниження освітніх стандартів. Очевидною є необхідність кардинальної реформи вищої освіти орієнтованої на пріоритети інформаційного суспільства, в якому відбувається заміна таких категорій, як —трух» та —аптіал», відповідно на категорії —знання» та —інформація» (за Е. Тоффлером) [7].

У сучасних умовах обговорюється поява нових та посилення ролі деяких традиційних функцій класичного ВНЗ. Зокрема, підкреслюється, що класичні виші стають центрами телекомунікацій та впровадження нових інформаційних технологій, суттєво зміцнюють свою роль як інформаційних центрів. Це, в свою чергу, піднімає їхній престиж як координаційних та експертних центрів у науково-освітній і технологічних сферах, сприяє інтеграції з академічними науковими закладами й т. п. ВНЗ посилюють свої позиції як центри міждисциплінарних досліджень, перш за все, у науках про природу та суспільство (екологія, природні ресурси, управління, економіка), що дозволяє ставити задачі з вирішення значних комплексних проблем регіонального та галузевого рівня. При цьому виші в певній мірі набувають ознак регіонотвірних структур, граючи також роль стабілізаційних у соціально-економічному плані інститутів. Класичні ВНЗ прагнуть стати —ядром освітніх систем регіонів. Як центри міжнародного співробітництва вони є учасниками процесів глобалізації. При цьому виші отримують нові можливості підтримки фундаментальних досліджень [8].

Особливістю класичних ВНЗ завжди було навчання на базі фундаментальних наукових знань. Вищий навчальний заклад не лише навчальна, але й наукова установа. Звісно, будь-який виш являє собою наукову установу, оскільки практично всі викладачі, окрім викладацької діяльності, займаються науковою роботою. Важливу ланку в структурі навчального закладу займають наукові підрозділи. Наукові підрозділи не тільки займаються дослідженнями, але й активно приймають участь у навчальному процесі, їхні співробітники ведуть педагогічну роботу, забезпечують проведення спецпрактикумів та виконання курсових і дипломних робіт. Наукові дослідження в освітніх установах передбачають участь у них студентів. Таким чином, ще однією особливістю класичних ВНЗ є те, що дослідницька робота нерозривно пов'язана з навчальним процесом. Наукові дослідження входять у навчальний процес у вигляді курсових та дипломних робіт, бакалаврських випускних робіт, магістерських дисертацій. Наукова діяльність нерозривно пов'язана з активним спілкуванням, представленням своїх результатів на конференціях, організацією та проведенням наукових конференцій, шкіл та семінарів, участю в різних наукових конкурсах та ін. [9].

Оптимізація навчальних планів та проектування освітніх програм, впровадження передових навчальних технологій та автоматизованої системи контролю результатів навчання, інноваційний підхід до розробки методичного забезпечення — ці та інші реальні кроки дозволяють вишу вирішити проблему підвищення якості освітньої діяльності [10].

Проблеми розвитку ВНЗ ніколи не були суто академічними, оскільки навчальний заклад виконує важливі соціальні функції. Сьогодні у вищій освіті (у залежності від ступеню впливу соціуму) висвітлюється тенденція надати їй переважно професійно-практичну направленість. Виникає сильний тиск на ВНЗ у напрямку професійної освіти, коли прагнення до отримання класичної освіти —~~протистоїть~~ бажанню опанувати навички практичної діяльності за обраною спеціальністю. При цьому сприйняття професії все більше втрачає зв'язок із поняттям —~~ринципи~~». Професія в межах вищої освіти є домінантною для значної частини студентів [11].

ВНЗ являють собою організації зі стійкою, інерційною структурою, традиціями, котрі складають значну частину їхнього культурного та соціального престижу. Разом із тим еволюційний прорив суспільства в нову фазу соціального розвитку потребує від них суттєвих новацій. Навчальні установи, завдяки своїй самостійності, мають властивість відкидати чисельні намагання/спроби інновацій [12].

У сучасних умовах необхідність забезпечення якості навчання, швидкого розвитку впровадження в освітній процес інформаційних технологій, відповідності підготовки кадрів умовам ринку праці — ці та інші причини зумовлюють зміни інфраструктури вишів. Наряду з класичними вишами, що базуються на традиціях, з'являються нові види вищих навчальних закладів, що базуються на інших засобах отримання, накопичення, передачі та контролю знань — мегауніверситети. Їхня діяльність здійснюється на території різних держав світу [14].

У сучасному інформаційному просторі навчальний заклад — це система, котра перебудовується за нових умов глобалізації та постіндустріального суспільства. Особливості діяльності ВНЗ як об'єкта документаційного забезпечення визначається його напрямом та профілем навчання, підготовкою спеціалістів тієї чи іншої галузі або сфери суспільного життя, а також тим, що виш є така ж сама установа, як і будь-яка інша. На навчальний заклад покладають загальні функції, характерні для вишів будь-якого напрямку та специфічні — характерні для ВНЗ певного профілю. До загальних функцій належать: комунікаційна, виробнича, міжнародне співробітництво, економічна, а до специфічних — навчальна; методична; науково-педагогічна; науково-дослідна; виховна; культурно-просвітницька; пізнавальна; інформаційна; створення, використання, відтворення, зберігання знань.

Головним цільовим призначенням ВНЗ є підготовка висококваліфікованих спеціалістів у відповідності з існуючими вимогами, запитами та очікуваннями особистості, суспільства, держави; стабільне положення та перспективний розвиток на ринку освітніх послуг. Задля досягнення цієї мети виш повинен провадити таку роботу:

- безперервно вивчати, прогнозувати вимоги зацікавлених сторін до якості освіти та оцінювати ступінь задоволеності користувачів;
- постійно вдосконалювати освітній процес (відкривати нові спеціальності та спеціалізації, оновлювати професійно-освітні програми у відповідності до потреб ринку освітніх послуг та ін.), забезпечувати безперервне професійно-педагогічне зростання професорсько-викладацького складу (стажування, захист кандидатських та докторських дисертацій, перепідготовка та підвищення кваліфікації, участь у науково-дослідній роботі тощо);
- поліпшувати якість освіти шляхом подальшої інтеграції навчального процесу та науки, використання нових педагогічних, інформаційних та комунікаційних технологій, вдосконалювати виховну роботу зі студентами;
- створювати умови для плідної творчої роботи студентів, магістрів, аспірантів, докторантів, професорсько-викладацького складу;
- розвивати та вдосконалювати партнерські відносини з освітніми установами всіх рівнів, суспільними організаціями, адміністративними структурами як в Україні, так і за кордоном.

Таким чином, діяльність сучасного ВНЗ полягає в реалізації освітнього, наукового й виховного процесу, та діяльність вишу можна розділити за наступними напрямками:

- довузівська підготовка;
- відбір абітурієнтів;
- процес навчальної діяльності;

- процес методичної роботи;
- процес науково-дослідної діяльності;
- процес виховної роботи;
- дослідження якості підготовки спеціалістів, моніторинг динаміки головних показників діяльності вишу;
- поліпшення стану матеріально-технічної бази;
- проведення підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу;
- перевірка рівня знань студентів за головними циклами дисциплін навчальних планів;
- процес додаткової освіти;
- допомога випускникам у працевлаштуванні.

Серед перелічених напрямів діяльності ВНЗ найголовнішими є: організація процесу навчальної діяльності, організація процесу методичної роботи, організація процесу науково-дослідної діяльності, організація процесу виховної роботи. Ці напрями визначають головні функції ВНЗ. Кожен із перелічених напрямів має свою специфіку.

Процес навчальної діяльності включає:

- створення навчальної документації;
- організацію навчального процесу.
- Процес методичної діяльності включає:
- навчально-методичну роботу;
- науково-методичну роботу;
- організаційно-методичну роботу
- створення методичної документації.

Головна мета методичної діяльності ВНЗ – створення умов, що сприяють підвищенню ефективності та якості навчального процесу (забезпечення навчального процесу навчальними виданнями, підвищення педагогічної майстерності викладачів, вдосконалення навчальної діяльності студентів та ін.) [10–14].

Навчально-методична робота включає:

- підготовку навчальних видань;
- видання навчальних видань;
- розподіл навчальних видань.

Науково-дослідна діяльність професорсько-викладацького складу включає декілька напрямів:

- підвищення кваліфікації;
- навчання в аспірантурі та докторантурі;
- участь у конференціях, симпозіумах, конгресах;
- організація конференцій, симпозіумів, конгресів;
- написання наукових праць;
- участь у наукових проектах.

Наукова діяльність магістрантів, аспірантів, докторантів зводиться до наступного:

- навчання в магістратурі, аспірантурі, докторантурі;
- участь у конференціях, симпозіумах, конгресах;
- організація конференцій, симпозіумів, конгресів;
- написання наукових праць;
- участь у наукових проектах.

Наукова діяльність студентів зводиться до наступного:

- участь у конференціях, симпозіумах, конгресах;
- написання наукових праць;
- участь у наукових проектах.

Навчально-виховний процес передбачає участь студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів, професорсько-викладацького складу в навчальній діяльності та виховних заходах, що проводяться у ВНЗ.

Детальний розгляд діяльності вишу наочно представляє, що будь-який процес у ВНЗ супроводжується створенням документації.

ВНЗ має таку особливість, як ефективний обмін ідеями. На реалізацію цієї мети спрямована вся діяльність закладу освіти: написання наукових статей, їх публікації, проведення наукових конференцій, відкриття регіональних філіалів та взаємодія з ними, використання в навчальному та науковому процесі сучасних інформаційних технологій [1]. ВНЗ являє собою установу, що об'єднує тих, хто створює, використовує, відтворює, розповсюджує, вдосконалює та зберігає знання. На думку спеціалістів [1, 2], матеріальний та соціальний базис цього має комунікаційну основу: виявляються та аналізуються актуальні проблеми, визначаються шляхи, методи, засоби їх вирішення, висуваються нові гіпотези, уточнюються формулювання понять, інтерпретуються результати світових наукових досліджень, відбувається постійний обмін знаннями, ідеями, досягненнями, тобто здійснюється постійне співробітництво, у тому числі й на міжнародному рівні. У даному контексті знання виступає не просто цінністю, а й об'єктом та предметом документаційного забезпечення діяльності ВНЗ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тюлюпова Л. Д. Проблема эффективной коммуникации в современной университетской корпорации [Электронный ресурс] / Л. Д. Тюлюпова. – Режим доступа : <http://huminf.tsu.ru/scince/nir/2004/tulup.htm>. – Загл. с экрана.
2. Тюлюпова Л. Д. Университет как корпорация [Электронный ресурс] / Л. Д. Тюлюпова. – Режим доступа: <http://catalog.metka.ru/http://catalog.metka.ru/>. – Загл. с экрана.
3. Соляник А. А. Документні потоки та масиви : навч. посібник / А. А. Соляник– Х. : ХДАК, 2000. – 112 с.
4. Палеха Ю. І. Загальне документознавство / Ю. І. Палеха, Н. О. Леміш. – К. : Ліра-К, 2009. – 395 с.
5. Палеха Ю. І. Культура діловодства / Ю. І. Палеха. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2006. – 193 с.
6. Палеха Ю. Основні чинники впливу на вузівську підготовку документознавців [Електронний ресурс] / Ю. Палеха. – Режим доступу : http://www.archives.gov.ua/Publicat/Studii/Studii_2004.11.php. – Назва з екрану.
7. Политика в области качества Барнаульского государственного педагогического университета [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.mpei.ru/LANG/RUS/Publish/kkt/kon09.doc>. – Загл. с экрана.
8. Майер В. Г. Классические университеты: современность и перспективы [Электронный ресурс] / В. Г. Майер, М. Д. Бабанский . – Режим доступа : <http://www.ecsocman.edu.ru/univman>. – Загл. с экрана.
9. Памятных Е. А. Университет как научно-образовательное учреждение / Е. А. Памятных // Управление научными исследованиями. – 2005. – С. 52–56.
10. Управление современным университетом : монография / Мо и науки РФ ; Федеральное агентство по образованию ; Владивосток. Гос. ун-т экономики и сервиса / А. В. Калачинский, В. В. Крюков, Г. И. Лазарев и др.; Под общ. ред. Г. И. Лазарева. Владивосток : ВГУЭС. – 2005. – 324 с.
11. Розов Н. С. О моделях университета в современной России / Н. С. Ро-зов // Социологические исследования. – 2007. – № 10. – С. 71–75.
12. Нормативно-правові акти, що регламентують організацію навчального процесу у вищій школі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.djereho.com>. – Назва з екрану.
13. Регламент університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.chnu.cv.ua/materials/normdocs/reglament_chnu.doc. – Назва з екрану.

14. Зуева Д. С. Специфика мегауниверситетов как современной образовательной инфраструктуры / Д. С. Зуева, О. М. Карпенко, И. А. Крутий // Социо-логические исследования. – 2007. – № 10. – С. 80–85.

УДК 027.7:024

БИБЛИОТЕКА И ИНФОРМАЦИОННО–ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ ПРОСТРАНСТВО УНИВЕРСИТЕТА

БІБЛІОТЕКА ТА ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНІЙ ПРОСТІР УНІВЕРСИТЕТУ

LIBRARY AND INFORMATION–EDUCATIONAL SPACE

OF UNIVERSITY

Шитикова Т.Н., днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени В. Лазаряна

Шитікова Т. М., Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені В. Лазаряна

Shitikova T.N., Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan

В статье рассматривается библиотека как составляющая информационного пространства вуза, представлена деятельность отдела обслуживания научной литературой в процессе информационного обеспечения образовательной деятельности и научных исследований в университете.

У статті розглядається бібліотека як складова інформаційного простору ВНЗ, представлена діяльність відділу обслуговування науковою літературою у процесі інформаційного забезпечення освітньої діяльності та наукових досліджень в університеті.

In this article the library is considered as a part of university information space, activity of scientific literature service department in information support of educational activity and university scientific research is presented.

Ключевые слова: библиотека вуза, система научных коммуникаций, университетские библиотеки США, информационное обеспечение деятельности университета, традиционные формы работы, электронные ресурсы, открытый доступ, информационно-образовательный и социо-культурный центр вуза.

Ключові слова: бібліотека вузу, система наукових комунікацій, університетські бібліотеки США, інформаційне забезпечення діяльності університету, традиційні форми роботи, електронні ресурси, відкритий доступ, інформаційно-освітній та соціо-культурний центр ВНЗ.

Keywords: a university library, system of scientific communications, USA university libraries, information support of university activity, traditional methods of work, electronic resources, open access, information-educational and socio-cultural centre of university.

В XXI веке развитие науки, техники, электронных технологий и т.п. сопровождается все возрастающим потоком информации и оказывает влияние на все сферы жизни общества. Несмотря на большие возможности Интернета, библиотеки, входящие в систему образовательных и научных коммуникаций, были и остаются основными хранителями и распространителями научных знаний, предоставляя своим пользователям возможность постоянно добиваться новых высот в своем развитии. Библиотека вуза является одним из сегментов высшей школы, «который обеспечивает

литературой и информацией учебно-воспитательный и научный процесс высшего учебного заведения» [4].

Отдел обслуживания научной литературой НТБ ДНУЖТ проводит работу по поддержке обучения и научных исследований в университете, предлагая нашим пользователям доступ к информации и библиотечным услугам. Одним из основных информационных ресурсов является печатный и электронный фонд отдела. Для его раскрытия с успехом продолжают использоваться традиционные формы работы, которые, благодаря использованию новых информационно-коммуникационных технологий, раскрывают фонд библиотеки на новом качественном уровне. Система каталогов на бумажных носителях поможет найти необходимую информацию на издания до 2010 года. Расширяет и ускоряет поиск возможности электронного каталога, который предоставит информацию по теме в разных базах данных. Книжные выставки новинок, а также тематические выставки регулярно экспонируются на абонементных и в читальном зале отдела («Швидкісний рух в умовах часу», «Освіта – інвестиції в майбутнє», «Сьогодення енергетичної галузі» и др.). Книжная выставка «Труды ученых ДИИТа» представляется на международных научных конференциях, которые организуются университетом. Новинки иностранной периодики предлагаются на постояннодействующей выставке «Railway of the World». С использованием мультимедийных средств вниманию студентов, сотрудников и гостей нашей библиотеки в этом году была представлена презентация новой работы наших ученых—профессоров Пшинько А.Н. и Власовой Т.А.—«Познание и рациональность в культуре постмодернизма (опыт междисциплинарного исследования)». Раскрыть содержание книги помогла живая дискуссия между участниками встречи, звучание классической музыки, мультимедийная презентация с использованием материалов, взятых в Интернете, видеоматериалы с записью интервью со студентами, книжная выставка «Постмодернизм и мировая культура». Во время проведения культурно-художественного мероприятия «Духовні скарби України» состоялась встреча с научными сотрудниками художественного музея, представителями епархии, иконописцами, поэтами. Вместе с показом икон, рушников, вышиванок были представлены старопечатные и современные книги об иконописи и иконописцах из фонда библиотеки. Сотрудники отдела принимают участие в заседаниях кафедр, проводят презентации библиотечных услуг на занятиях Школы куратора, публикуют информационные материалы в периодических изданиях и на сайте библиотеки и т.д.

Сегодня выдвигаются новые требования к работе университетских библиотек. Например, библиотеки США используют инновационные формы работы с читателями и являются признанными лидерами в этой области. Своей миссией они считают удовлетворение разнообразных учебных и исследовательских информационных потребностей студентов, профессорско-преподавательского состава и других пользователей. В среде свободного и открытого исследования, принимая на себя обязательства высокого качества работы, библиотеки участвуют в процессе научных коммуникаций для того, чтобы способствовать обучению в течение всей жизни и непрерывному прогрессу образования [1].

Развитие Интернет открыло для библиотек новый уровень возможностей для обслуживания своих пользователей. Воплощением идеи современного канала доступа к разнообразным библиотечным услугам и информационным ресурсам стали библиотечные веб-сайты. Сайты вузовских библиотек США имеют хорошо разработанный дизайн, многоуровневую структуру и являются надежными источниками информации. Они дают пользователю основную информацию о библиотеке, ее структуре, коллекциях и т.д. Основной частью веб-сайта являются информационные ресурсы библиотеки.

Используя этот опыт и руководствуясь материалами «Концепції розвитку електронного урядування в Україні» [3], где говорится о развитии информационного общества, о правах гражданина создавать информацию, иметь доступ к ней и обмениваться ею для реализации личного потенциала и общественного развития, на портале университета представлен библиотечный сайт. Наполнение ряда разделов сайта осуществляется сотрудниками отдела.

Веб-сайт библиотеки (<http://library.diit.edu.ua/main-ru.html>) предоставляет сведения о ней, об библиотечных услугах, новостную ленту, а также обеспечивает доступ к информационным ресурсам. В ежегодном докладе Я. Л. Шрайберга на конференции «Крым, 2010» [5] было указано, что «работа с Интернетом должна стать частью повседневной деятельности библиотеки...практически все процессы в библиотеке должны «пропускаться» через Интернет». Удобная навигация, разработанная сотрудниками сектора «Электронная библиотека», является фактически «воротами» доступа к ресурсам глобального информационного пространства. Изучение информационных ресурсов в Интернете расширяет круг тематических сайтов, соответствующих различным направлениям работы университета. Доступ к онлайн-энциклопедиям и словарям, собственным и приобретенным базам данных, электронным журналам также является элементом современного веб-сайта.

Сегодня, на третьем этапе информатизации библиотек вузов, нужно отметить, что библиотеки университетов Украины ориентируются на те же цели, что и библиотеки США. Задача обеспечения пользователей полными текстами в электронном формате в режиме удаленного доступа преобразовывает библиотеки университетов в библиотечно-информационные центры [2]. В отделе продолжается работа над формированием фонда собственных электронных ресурсов и полнотекстовых баз данных. На веб-сайте представлена полнотекстовая БД «Залізнична Україніка». Около сотни раритетных изданий XIX – первой половины XX вв. раскрывают состояние развития инженерно-технической науки и практики, большей частью, железнодорожной. Основными целями проекта «Залізнична Україніка» является расширение сферы исследований и образования, улучшение качества обучения и обеспечение сохранности редких и ценных изданий, хранящихся в библиотеке, путем создания электронных копий документов.

Изменения в обеспечении научных библиотек, происходящие в последнее время, явились следствием так называемого «журнального кризиса», суть которого в том, что стоимость подписки на научные журналы в мире росла в 2 – 3 раза быстрее, чем темпы роста бюджетов научных библиотек и темпы инфляции. В то же время бурное развитие электронных публикаций позволяет научным, исследовательским и образовательным организациям создавать и поддерживать архивы своей научной продукции. По этим причинам в США в 1994 г. Стефан Харнад (Stevan Harnad) выступил со своим «подрывным предложением», заключавшимся в призыве к «самоархивированию в Интернете» – размещению на сайтах собственных научных работ. Он подчеркнул, что открытость результатов исследований «принесет максимальную пользу новым идеям и более эффективно достигнет глаз и умов участников сети – ученых всего мира, занимающихся данной научной проблемой» [8]. Это привело к развитию общественного движения за открытый доступ к результатам исследований (Open Access to Research,) (<http://www.eprints.org/openaccess/>).

Модель Открытого Доступа (Openaccess), разработанная в рамках Берлинской декларации (2003 г.) [6] предлагает создание институциональных репозитариев. Силами сотрудников сектора «Электронная библиотека» ученым вуза предоставляется платформа для научных публикаций с целью распространения результатов их научных исследований. Репозитарий НТБ ДИИТа (<http://eadnurt.diit.edu.ua>) представлен на сайте с помощью программного обеспечения DSpace для накопления, хранения и предоставления бесплатного доступа к полнотекстовым публикациям научного, образовательного и методического назначения, созданным преподавателями, учеными, аспирантами университета. Электронный архив «eaDNURT» предоставляет сотрудникам университета возможность для самостоятельного размещения научных работ ("самоархивирования"). Для изучения спроса установлен статистический учет обращений к репозитариям университета.

В 2012 г. количество просмотренных страниц составило 52275 (за полгода 2013 г. эта цифра равна 27839), количество посетителей в 2012 г. - 1685 (за полгода 2013 г. --1887). Постоянная работа по количественному и качественному наполнению репозитария и его популяризации вызывает увеличение обращений к контенту электронного архива. По итогам сентября 2013 г. в

рейтинге электронных ресурсов Mail.ru в разделе «Научные издания и публикации» среди 1000 европейских участников репозитарий «eаDNURT» занимал 512 позицию, а в категории «Наука. Техника. Образование» (среди 34700 сайтов) – 16374 позицию. В общем рейтинге этого ресурса по числу посетителей электронный архив ДНУЖТ занял 216113 позицию среди 498098. Документы, которые представлены в электронном архиве вызывают интерес не только украинских, но и зарубежных посетителей. По данным Google Analytics зарегистрированы обращения из России, Белоруссии, Казахстана, Германии, Австралии, США, Израйля и др.

Другим направлением работы сотрудников сектора «Электронная библиотека» является соиздание журналов открытого доступа. Издание журналов ОД и публикация статей в них – это «золотой путь ОД», как назвал его Стефан Харнад. По определению, данному в ходе Будапештской инициативы, пользователи, обращающиеся к статьям е-журналов могут «читать, разгружать, копировать, распространять, распечатывать использовать для других законных целей...» [7]. На сегодня на сайте библиотеки четыре научных университетских периодических изданий по разным направлениям работы вуза (<http://ejournals.diit.edu.ua/main-ru.html>). В 2012 г. работники сектора установили и освоили бесплатную издательскую платформу Open Journal Systems. Это позволило подготовить и разместить на сайте НТБ первую в Днепропетровской области электронную версию нового научного сборника «Антропологические измерения философских исследований» (<http://ampr.diit.edu.ua/>). Библиотекари являются координаторами движения авторских статей, проверяют метаданные, курируют процессы авторского права и, конечно, являются администраторами сайта. За первое полугодие 2013 г. количество пользователей, которые посетили сайт е-журнала составило 485 человек. Было просмотрено 6,5 тысяч страниц. Поступают предложения от авторов, которые предлагают свои работы для публикации в сборнике. Сегодня продолжается работа над третьим выпуском журнала.

Неотъемлемой частью веб-сайта библиотеки есть виртуальная справочная служба

«Спроси у библиотекаря». Это - возможность получить информацию о наличии в фонде необходимого издания, подобрать тематический список литературы и другие виды библиотечных услуг, которые предоставляются широкому кругу пользователей.

Виртуальные выставки, готовящиеся сотрудниками отдела, дают возможность раскрыть фонд через публичную демонстрацию в сети Интернет с помощью средств веб-технологий.

Социальные сети, виртуальные сервисы стали центром виртуального общения миллионов людей. Технологии Web 2.0, как было сказано Я. Л. Шрайбергом (Крым, 2010) [5] дают возможность библиотеке «максимально эффективно выполнить свою миссию в современном обществе, если она будет использовать все возможные формы взаимодействия с пользователем» для продвижения своих услуг. Уже не раз пользователи профильной страницы Вконтакте НТБ ДИИТа могли ознакомиться с новостями, а используя услуги видеохостинга на YouTube — просмотреть видеоматериалы с интересными событиями из жизни библиотеки.

Использование новых средств образовательных и научных коммуникаций в практике библиотечного обслуживания требует соответствующего уровня информационной культуры. Отдел обслуживания научной литературой постоянно участвует в проведении занятий по курсу «Основы информационной культуры» для студентов первых и вторых курсов. Групповые и индивидуальные занятия включают в себя обучение самостоятельному квалифицированному информационному поиску, освоение рациональных приемов поиска информации, овладение методами ее переработки и оформления результатов самостоятельной работы. Сотрудники Медиа-зала проводят консультации для аспирантов, преподавателей вуза по вопросам размещения научных работ в репозитарии и самоархивированию. Научно-практические семинары «Возможности Открытого Доступа», «Наукометрические исследования в вузах» и др., проведенные для ученых университета, знакомят их с новыми, расширенными возможностями НТБ в сфере распространения научной информации и знаний в информационном пространстве, повышении уровня профессионального общения ученых, т.е. освещают вопросы освоения новых моделей научных коммуникаций.

Подводя итог вышесказанному, нужно отметить, что сегодня библиотека высшей школы является важным участником образовательного, научного и педагогического процессов университета. Библиотека занимает достойное место в системе учебно-научных коммуникаций, создавая условия для самообразования и занимаясь формированием уровня информационной культуры будущих специалистов. ОД предоставил университетским библиотекам более широкие партнерские возможности для информационной поддержки научных исследований, управления базами данных, обеспечивая качество электронных ресурсов и их активный обмен. Она активно участвует в создании и поддержке репозитариев, помогает издавать журналы ОД, использует новые информационно-коммуникационные технологии. ОД и институциональные репозитории рассматриваются сегодня как новая модель научных коммуникаций. Обеспечивая информационную поддержку науке и образованию, стремясь качественно удовлетворять потребности пользователей в данных направлениях, библиотека занимает приоритетную позицию информационно-образовательного и социо-культурного центра в вузе.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Еременко, Т.В. Современные информационные технологии в университетских библиотеках США. – Рязань : Изд-во Рязан. гос. пед. ун-та, 2001. – 120 с.
2. Колесникова Т. О. Етапи інформатизації бібліотек вищої школи України і США: порівняльна характеристика / Т. О. Колесникова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. — 2010. — №. 4 — С. 59—66.
3. Концепція розвитку електронного урядування в Україні [Електронний ресурс] (схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2010 р. N 2250-р. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/KR102250.html). — Назва з екрану.
4. «Положення про бібліотеку вищого навчального закладу III-IV рівнів акредитації» [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/for_lib/nakazmou.html/. — Назва з екрану.
5. Шрайберг, Я. Л. Первое десятилетие информационного века: влияние информационно-электронной среды на роль и позицию библиотек в развивающемся обществе : ежегод. докл. конфер. «Крым-2010» // Научные и технические библиотеки. — 2011. — № 1. — С. 7—63.
6. Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities [Electronic resource]. — Access Mode: <http://oa.mpg.de/lang/en-uk/berlin-prozess/berliner-erklarung/>. — Title from screen.
7. Budapest Open Access Initiative [Electronic resource]. — Access Mode: <http://www.budapestopenaccessinitiative.org/read>. — Title from screen.
8. Harnad, Stevan. Subversive Proposal [Electronic resource] // EJournal — 1995. — Vol.5, № 1. — Access Mode: <http://www.ucalgary.ca/ejournal/archive/rachel/v5n1/article.html>. — Title from screen.

УДК 027.7:023.5.084.8

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КАДРОВОГО СКЛАДУ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ СНУ ІМ. ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ 2002 ТА 2012 РР. (НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ - 90 РОКІВ)

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА КАДРОВОГО СОСТАВА НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ ВНУ ИМ. ВЛАДИМИРА ДАЛЯ 2002 И 2012 ГГ. (НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКЕ – 90 ЛЕТ)

COMPARISON OF RESEARCH LIBRARIES STAFF IN VOLODYMYR DAHL EUNU IN 2002 AND 2012 (SCIENTIFIC LIBRARY - 90 YEARS)

Щербина К.І., Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Щербина К.И., Восточноукраинский национальный университет имени Владимира Даля

Scherbyna K.I., Volodymyr Dahl East Ukrainian National University

Дана порівняльна кваліфікаційна характеристика кадрів наукової бібліотеки за останні 10 років: загальна кількість співробітників, за рівнем освіти, стажем роботи в бібліотеці.

Дана сравнительная квалификационная характеристика кадров научной библиотеки за последние 10 лет: общее количество сотрудников, уровень образования, стаж работы в библиотеке.

This comparative qualification characteristic of Scientific Library staff for the past 10 years is presented: the total number of employees by level of education, work experience in a library.

Ключові слова: бібліотечні кадри, освіта кадрів, стаж роботи, статистичні дані.

Ключевые слова: библиотечные кадры, образование кадров, стаж работы, статистические данные.

Keywords: library staff, education, training, experience, statistics.

Одним з основних компонентів бібліотечної системи є бібліотечні кадри. Бібліотекар за будь-яких умов визнається найціннішим ресурсом бібліотеки. Це пояснюється й тим, що кадри – найбільш адаптивний вид ресурсів. Завдяки своїй пристосованості бібліотека здатна швидко змінюватись у відповідь на несподівані вимоги зовнішнього середовища, зберігати керованість у несприятливих умовах нестабільності, тимчасових обмежень і нестачі інших видів ресурсів.

Ефективність роботи будь-якої бібліотеки в першу чергу залежить від якісного складу персоналу: рівня освіти й стажу роботи в даній області діяльності.

Порівняння й аналіз штату співробітників наукової бібліотеки проведені на основі статистичних даних за найбільш значимими показниками:

- загальна кількість співробітників бібліотеки;
- рівень освіти;
- стаж роботи в бібліотеці університету;
- віковий ценз;
- кількість співробітників, що звільнились.

Кваліфікаційна характеристика співробітників наукової бібліотеки:

За освітою:

Таблиця 1

Рік	Всього	Вища освіта	в т.ч. вища спеціальна	базова вища освіта (бакалавр)	в т.ч. спеціальна	Початкова вища (неповна вища)	в т.ч. спеціальна	повна загальна середня
2002	59	42 71%	22 52%	-	-	15 26%	14 93%	2 3%
2012	58	46 79%	15 33%	2 3%	1 50%	8 14%	8 100%	2 3%

Як видно з таблиці, при порівняно однаковій загальній кількості співробітників наукової бібліотеки у 2002 та 2012 році вищу освіту мали 71% та 79% відповідно, в т.ч. бібліотечну – 52% та 33%; початкову вищу (неповну вищу) – 26% та 14%, в т.ч. бібліотечну – 93% та 100%. Дещо зменшилась кількість бібліотекарів із вищою спеціальною освітою, та останнім часом стан покращується. Завдяки випускникам Луганської державної академії культури і мистецтв, штат бібліотеки поповнився трьома спеціалістами, навчаються ще два.

Не менш важливим показником, який суттєво впливає на ступінь професійної майстерності, є стаж роботи на бібліотечній ниві (а значить – отриманий досвід). Розглядається не загальний стаж роботи в бібліотеках, а саме в науковій бібліотеці університету. При аналізі цього показника були виділені наступні часові блоки: від 3 до 9, від 10 до 20 та понад 20 років.

За стажем роботи:

Таблиця 2

Рік	Стаж роботи в даній бібліотеці				
	До 3-х років	Від 3 до 9 років	3 10 до 20 років	Понад 20 років	Разом
2002	11 19%	11 19%	5 8%	32 54%	59
2012	7 12%	14 24%	15 26%	22 38%	58

Отже, від 3 до 9 років у науковій бібліотеці працювало 38% у 2002 році і 36% - у 2012. Від 10 до 20 років – 8% і 26% відповідно. Понад 20 років – 54% і 38% загальної кількості працюючих.

Необхідно зазначити, що у 2002 році звільнилось 12 співробітників і було прийнято 12 нових співробітників, а в 2012 році – відповідно 3 й 1, що свідчить про значне скорочення плинності кадрів. Як правило, звільняються співробітники пенсійного віку та в зв'язку зі зміною місця проживання.

Останні дослідження щодо складу штату бібліотеки за віком проводились у 2008 році, тому дані подаються за 2002 та 2012 роки.

За віком:

Таблиця 3

	18-25	26-35	36-45	46-55	56-65	66-75
2008 (57)	5 9%	8 14%	14 25%	13 23%	10 18%	6 11%
2012 (58)	4 7%	5 9%	16 28%	20 34%	9 15%	4 7%

У 2008 році число молодих співробітників (до 35 років) становило 23% від загальної кількості працюючих та 16% - у 2012 році. Від 36 до 45 – 25% і 28% відповідно, від 46 до 55 років – 23% і 34% та 56 – 75 – 29% і 22% відповідно.

Сьогодні в бібліотеці працює половина співробітників віком до 45 років, що говорить про дуже високий потенціал, бо молоді співробітники в силу своїх вікових особливостей легко оволодівають сучасною технікою й технологіями, пристосовуються до змін.

Таким чином:

1. Останнє десятиріччя. для бібліотеки університету характеризувалося стабільністю штатної чисельності.
2. Високим освітнім рівнем за рахунок переваги співробітників з вищою освітою.
3. Скороченням числа професіоналів, і особливо з вищою бібліотечною освітою.
4. Рівновагою вікових пропорцій груп молодих бібліотекарів і ветеранів.
5. Понад третину колективу складають співробітники нового поповнення, тобто пропрацювали до 10 років у бібліотеці університету.

Скороченням плинності кадрів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білик О. Бібліотеки та питання професіоналізації кадрів // Бібліотечна планета. - 2011. - №2.- С. 26-30.
2. Макєєва І. Компетентність як складова професійної діяльності співробітників бібліотек ВНЗ // Вісн. кн. палати.-2007.- №6.- С. 24-26.
3. Петрухно Ю. Бібліотечний колектив: поняття та структура // Вісн. кн. палати. - 2007.- №6.- С. 14–17.
4. Сукиасян Э.Р. Библиотечная профессия и кадровый менеджмент : избр. ст. : 2004 – 2011 г. - СПб. : Профессия, 2011. - 430 с.
5. Щербина К.І. Аналіз кадрового складу вузівських бібліотек методичного об'єднання Луганської області // Інновації і менеджмент якості в діяльності бібліотек вищих навчальних закладів: матеріали V науково-практичної конференції / М-во освіти і науки України, Донецьк.нац.ун-т економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського, Наук. б-ка. - Донецьк, 2009. - С. 185-189.

УДК 028.5

ИНФОРМАЦИОННО-ЧИТАТЕЛЬСКИЙ ПОРТРЕТ МОЛОДЕЖИ

ІНФОРМАЦІЙНО-ЧИТАЦЬКИЙ ПОРТРЕТ МОЛОДІ

INFORMATION AND READERS PORTRAIT OF YOUTH

Якунина С. А., Тамбовский государственный университет имени Г.Р. Державина,

Якуніна С. А., Тамбовський державний університет імені Г. Р. Державіна

Yakunina S. A., Tambov State University of G. R. Derzhavin

В статье представлены общие тенденции в чтении молодежи, связанные с изменением и конкретными условиями социокультурной ситуации; изучены специфика чтения в молодежной среде и факторы, влияющие на её читательскую активность.

У статті представлені загальні тенденції в читанні молоді, пов'язані зі зміною й конкретними умовами соціокультурної ситуації; вивчені специфіка читання в молодіжному середовищі та фактори, що впливають на її читацьку активність.

This paper presents general trends in reading of youth related to changes and specific conditions of social and cultural situation; specific of reading among young people and factors that influence on readers' activity are studied.

Ключевые слова: чтение, молодежь, Интернет, информационная культура.

Ключові слова: читання, молодь, Інтернет, інформаційна культура.

Keywords: reading, youth, Internet, information culture.

Чтение – уникальный феномен культуры. Ученые установили, что активное и продуктивное чтение, особенно художественной книги – неотъемлемая часть жизни цивилизованного человека, развивающая его образное мышление и творческие возможности в любой сфере деятельности. Именно поэтому снижение интереса к чтению, которое наблюдается в последние годы во многих странах мира, вызывает тревогу не только у специалистов книжного и библиотечного дела, но и в широкой общественности.

Становление информационного общества, активное внедрение информационных технологий является одним из важнейших инструментов формирования потребностей, интересов, взглядов, ценностных установок, воздействия на мировоззрение человека в целом, механизмом воспитания и обучения. Залогом успешной жизнедеятельности человека становится его способность получать, воспринимать и активно использовать информацию в профессиональной, учебной, досуговой деятельности.

На протяжении длительного времени молодежь была и остается объективным индикатором социальных процессов. В частности, именно она является наиболее активным потребителем информации. Поэтому не случайно, что в XXI в. молодежь стала одной из приоритетных читательских групп, находящихся в центре внимания исследователей. В современных условиях чтение необходимо рассматривать и как чрезвычайно важную составляющую информационно-потребительской деятельности молодежи.

Поэтому важно выявить общие тенденции в чтении молодежи, связанные с изменением и конкретными условиями социокультурной ситуации, изучить специфику чтения в молодежной среде и факторы, влияющие на её читательскую активность.

Для получения информационно-читательского портрета молодежи, были взяты результаты проведенного в 2012 г. кафедрой библиотечно-информационных ресурсов Тамбовского государственного университета имени Г.Р. Державина социологического исследования «Информационно-культурная стратификация населения Тамбовской области» с целью выявления типичных моделей читательского поведения в условиях мультимедийной электронной культуры. В исследовании приняли участие 170 человек в возрасте от 16 до 30 лет, проживающие в районах Тамбовской области.

Сравнение ответов на ряд вопросов анкеты позволило выявить общие тенденции в читательском поведении опрошенных. В частности, расхождение между декларируемой ценностью, позитивным отношением к чтению и реальным читательским поведением. Так, заявили, что любят читать 28,9%, имеют домашнюю библиотеку 73,3% респондентов, но реально покупают книги, пользуются библиотекой и читают книги в Интернете только около 50%. В сознании большинства молодых людей еще сохранились устойчивые представления о том, что знание отдельных книг и авторов является сегодня показателем уровня интеллектуального и духовного развития личности (согласны с этим утверждением 54,3%, отрицают это высказывание 26,9%, затруднились с ответом 18,7%). Такое положение подтверждает возможность развития интереса к чтению у молодежи за счет влияния через мотивы престижа.

Чтение органично вплетено в жизнь и деятельность читающей молодежи, его цели различны. Анализ ведущих целей чтения позволяет говорить о доминирующей роли деловых (профессиональных) целей: чтение надо для работы, для учебы (22,9%). На втором месте – «узнать что-то новое» (20,5%). 13,5% опрошенных читают, чтобы получить удовольствие.

По 7,6% респондентов целями своего чтения считают следующие: необходимость повысить свой профессиональный уровень, найти ответ на важный практический вопрос, заставляют какие-то внешние причины.

Таким образом, основными целями чтения являются деловая или профессиональная (для работы, учебы), познавательная (узнать новое), гедонистическая (получить удовольствие).

Рейтинг тематических предпочтений периодики выглядит следующим образом. Большинство респондентов предпочитают газеты и журналы молодежной тематики (46,4%); 22,2% опрошиваемых затруднились с ответом, предпочитая периодику разной направленности; престижные гляцевые журналы и развлекательную желтую прессу выбирают 16%; 15,8% респондентов отдают предпочтение журналам про дом, быт, садоводство, кулинарию и т. п.; общественно-политическую и отраслевую периодику выделяют около 7%, примерно 9% опрошиваемых выбирают научно-популярные журналы (о здоровье, природе, путешествиях) и издания рекламного характера; и только 8,4% практические не читают периодику.

Степень влияния референтных групп, от мнения которых зависит выбор книг молодых людей, различна. Большинство опрошиваемых опираются на отзывы друзей и сверстников (43,9%). Но, несмотря на это, многие респонденты предпочитают самостоятельно выбирать книги без чьих-либо советов (32,5%). Около трети прислушиваются к мнению преподавателей (32,1%). По 6-9% считают авторитетными для себя библиотекарей (8,2%), форумы и блоги в сети Интернет (9,3%), информацию в газетах и журналах (6,3%). Такие группы, как родители, продавцы книжных магазинов, литературные критики редко отмечались, как факторы, влияющие на отношение молодежи к книгам.

В настоящее время в обществе то и дело поднимается вопрос о том, нужна ли литература современному человеку. По вопросу «Считаете ли Вы, что современному человеку надо много читать?» мнения респондентов разделились. 64,8% согласились с этим мнением; 6% считают, что сегодня вполне можно обойтись и без этого.

Безусловно, читать нужно и необходимо, поскольку чтение – это способ обретения культуры, средство расширения кругозора и интеллектуального развития, посредник в общении, базовое умение для учения и жизни. Только чтение является инструментом для успешной деятельности в различных сферах жизни: учебе, работе, семье, в кругу друзей.

На различие в читательских предпочтениях, по мнению респондентов, прежде всего влияют общее интеллектуальное развитие (39,9%), сфера профессиональной деятельности (33,4%), уровень образования (32,3%), образ жизни (32,3%). А в целом, по мнению опрошенных, отношение к чтению формируется без чьего-либо влияния – 34,3%; под воздействием писателей – 15,7%, литературных критиков – 12,3%, активных читателей – 10,9%, политиков – 9,8%, журналистов – 8,6%, издателей – 7,2%, деятелей культуры – 6,2%.

О серьезной конкуренции между печатными и электронными книгами и об изменении традиций читательской культуры говорят ответы на вопрос о наиболее популярных сегодня вариантах чтения. Мнения разделились с небольшим перевесом в сторону электронных книг. Наиболее популярным чтение электронных книг считают 58,5%, а бумажных – 39,3% опрошенных. Около 7,5% считают, что чтение сегодня вообще мало популярно. Каждый человек выбирает для себя наиболее приемлемый вариант, поскольку и у печатной, и у электронной книги есть свои преимущества. Электронные книги лишь расширяют возможности привычных печатных изданий.

В зависимости от вида информации, респонденты предпочитают получать ее в разной форме. Здесь конкуренция между печатными и электронными форматами тесно коррелирует с содержанием информации (таблица 1).

Таблица 1 - В какой форме вы предпочитаете получать и читать информацию (в %)

	<i>в традиционной бумажной</i>	<i>в электронной</i>	<i>не ответили</i>
А. художественная литература	84,9	8,1	7
Б. научная информация	45,3	43	11,6
В. справочная информация	61,6	30,2	8,1
Г. учебная	51,2	37,2	11,6
Д. деловая	46,5	40,7	12,8

Так, художественную литературу большинство респондентов предпочитает читать только в форме традиционной бумажной книги (таких 84,9%), в электронном варианте - 8,1%, 7% воздержались от ответа. Литературу справочного характера 61,6% опрошиваемых предпочитают все же в электронной форме и только треть респондентов предпочитает в традиционном виде (30,2%). Учебную литературу в традиционной форме предпочитают 51,2% опрошиваемых, в электронной - 37,2%. Относительно деловой и научной информации пропорции примерно равные.

Итак, нельзя не согласиться с тем, что справочниками, энциклопедиями, учебниками и подобными изданиями в электронном виде пользоваться значительно проще и удобнее, и перевод таких книг в электронную форму можно только приветствовать. Но для издания произведений художественной литературы во многих случаях все-таки предпочтительнее традиционная бумажная форма – она, безусловно, намного более комфортна для чтения.

Активность использования нашими респондентами технических устройств для чтения выглядит следующим образом. Не используют в читательской деятельности технических устройств 8,2%. Читают тексты с экранов компьютеров 31,7%, с мобильного телефона – 14,7%, аудиокниги слушают 4,1% (7 человек), iPad используют 1,7% (3 человека), букридеры – 2,9% (5 человек), остальные участники опроса затруднились с ответом. Таким образом, современные читатели постепенно начинают осваивать различные электронные носители текстов.

Нельзя игнорировать факт глобальной компьютеризации общества, которая качественно и количественно изменила информационное пространство и сформировала новые каналы и способы получения информации и чтения. Интернет плотно вошел в нашу жизнь и проникает во все сферы деятельности. Ежедневно Интернет используется для поиска какой-либо информации, для работы, общения и развлечений. Печатные издания не являются сегодня единственным источником получения информации и чтения.

Интернетом пользуются все респонденты. Общероссийская тенденция такова, что Интернет чаще всего используется представителями молодежной среды для развлечения. Мониторинг предпочтений пользователей Тамбовской области подтверждает эту тенденцию: на первом месте оказалось общение в социальных сетях – 83,6%. Далее следует скачивание и просмотр фильмов, музыки – 58,4%. Следующая позиция – электронная почта (37,6%). Больше четверти респондентов тратят свое время на чтение и скачивание электронных книг, журналов – 27,4%. Скачиванию готовых рефератов, курсовых работ отдают предпочтение 16,6% опрошиваемых. Примерно равное количество голосов получили общение по скайпу (14,5%) и компьютерные игры (13,6%).

Покупка и оплата товаров и услуг, выкладывание своих текстов, фото, видеороликов, ведение своего сайта, ведение живого журнала, блога менее популярны среди молодых пользователей.

Таким образом, Интернет молодые читатели используют для получения быстрой и актуальной информации о современном мире. Возрастает потребность в разнообразном межличностном общении и поиске развлечений.

В Интернете большинство читает учебную литературу (19,4%), новости на информационных порталах (12,9%), специальную литературу (7,6%).

К основной причине растущей популярности интернет-ресурсов респонденты отнесли удобство и быстроту поиска информации – 41,1%. Также респонденты выделили такие факторы, как бесплатность и получение нужной информации, не выходя из дома (5,8%).

Отсюда следует, что Интернет часто экономит время поиска информации, если им пользоваться в деловых и учебных целях. Интернет, безусловно, выигрывает в соревновании на скорость получения информации, но только в библиотеках могут обеспечить ее глубину и качество.

По поводу влияния новых информационных технологий на активность чтения мнения опрошенных разделились. 26,7% респондентов считают, что читать стали больше; 25,8% опрошиваемых убеждены, что читают столько же; 20,5% считают, что читать почти перестали; 19,8% уверены, что читают существенно меньше чем раньше; 4,7% опрошиваемых ответили, что читают намного больше чем раньше. 4 человека от ответа воздержались.

Таким образом, о влиянии информационных технологий на чтение высказаны весьма неоднозначные мнения. Большинство молодых людей считают, что интерес к чтению возрастает, и это во многом стимулируется техническим прогрессом в портативной электронике. Другие все же убеждены, что развитие информационных технологий пагубно влияет на чтение, досуг становится визуальным, чтение как вид досуга уходит.

Чуть больше четверти опрошенных берет книги для чтения в библиотеке – 27%. Скачивают из Интернета и читают на компьютере – 15,2%, читают в Интернете on-line – 4,7%, скачивают и распечатывают для чтения – 4,1%. Берут у друзей и знакомых – 11,7%, покупают в книжных магазинах 4,7%. Интернет-магазины не пользуются спросом среди молодых людей.

Итак, молодежь в районах Тамбовской области сегодня действительно читает, но читает «не так», как предыдущие поколения. Изменились практически все характеристики молодежного чтения: статус чтения, длительность (время чтения на досуге), способ работы с печатным текстом, мотивы чтения, предпочтение. Изменились источники получения печатных изданий, получения информации в целом.

В дополнение к анкетированию была проведена фокус-группа среди студентов г. Тамбова, что позволило сравнить показатели информационной компетентности читателей г. Тамбова и районов Тамбовской области.

В обсуждении приняли участие 11 человек примерно одного возраста – 17-18 лет. Гендерный состав участников: 2 юноши и 9 девушек.

Анализ выявленных результатов дает возможность выявить уровень информационной культуры молодых людей, определить степень влияния развития информационных технологий на чтение среди молодежи.

Итак, среди используемых источников информации респонденты выделили печатные СМИ, телевидение и Интернет (преимущественно новостные сайты). Книги используют только при крайней необходимости.

На вопрос «Нужны ли сегодня книги, журналы и газеты?» респонденты однозначно ответили: «Да». Они выделили несколько причин.

Один респондент отметил следующее: «Люди все разные и, несмотря на наличие многих информационных технологий (компьютер, различные электронные средства, с помощью которых они могут воспринимать информацию), есть люди, которым необходимо ощущать бумагу и книгу, чтобы листать страницы и получать удовольствие».

Другой молодой человек убежден, что «не всем людям дается компьютер», то есть представителям старшего поколения проще и легче читать традиционные бумажные книги, нежели обучиться навыкам пользования компьютером и другими информационными технологиями.

Еще одна студентка назвала достаточно значимую причину: «Бумага не напрягает так глаза, как экран, и нет ничего лучше, чем лечь вечером и в постели почитать хорошую книжку».

Таким образом, несмотря на практичность и удобство электронных книг, студенты ориентированы и на бумажные традиционные книги.

По мнению респондентов, чтобы современный человек считался образованным и был в курсе всех событий, ему необходимо читать прессу (СМИ), смотреть телевидение (в частности, новостные и познавательные передачи), читать книги, общаться с людьми.

Нас также интересовало, влияет ли социальное расслоение населения на круг чтения, читательские предпочтения. Большинство респондентов считают, что круг чтения действительно отличается в разных социальных слоях. На различие в читательских предпочтениях, по мнению респондентов, прежде всего, влияют образ жизни и профессия, информационные потребности, уровень образования.

Респонденты утверждают, что стать образованным можно, не читая книг. По их мнению, образованным человек становится при общении с умными и мудрыми людьми.

В современном обществе отношение к начитанному человеку, по мнению опрошенных, весьма своеобразное. Как считает один из респондентов, к начитанному человеку относятся как к «белой вороне», поскольку в настоящее время чтение отошло на несколько шагов назад и считается немодным занятием. Но, несмотря на это, студенты убеждены, что постепенно общество приближается к тому, что читать нужно.

Один из обсуждаемых вопросов, был посвящен развитию интеллекта. На вопрос «Нужно ли развивать свой интеллект?» участники фокус-группы однозначно ответили: «Да». По их мнению, это достигается за счет общения, самообразования, стремления постигать все новое, быть в курсе событий.

По мнению студентов, чтобы повысить уровень информационной культуры необходимо проводить различные акции, например «Купи газету — получи книгу», заниматься самообразованием.

Что касается свободного времяпрепровождения студентов, то здесь предпочтение отдается прогулкам, просмотрам фильмов, общению с друзьями. Чтению времени практически не отводится. Чтение для студентов представляется как вынужденное обстоятельствами занятие. Много свободного времени, по мнению опрошенных, отнимает Интернет.

Большую часть времени, проведенного в Интернете, студенты посвящают социальным сетям и поиску информации. Также активно посещаются форумы в зависимости от их интересов (фотография, футбол и т.д.), новостные сайты. Интернет используется студентами и для активного скачивания музыки и фильмов. Напомним, что такая же тенденция наблюдается и в районах Тамбовской области: на первое место в числе наиболее используемых сайтов выходят социальные сети.

На вопрос «Влияют ли на интерес к книге и чтению информационные технологии?» мнения студентов разделились. Больше половины участников фокус-группы уверены, что

информационные технологии полностью вытеснят книги, а вместе с ними и процесс чтения. 3 респондента считают, что информационные технологии активно взаимодействуют с чтением (пример тому – электронные книги), то есть при нынешней конкуренции каждое из этих средств займет свою нишу и сохранится.

По мнению участников исследования, компьютер и другие технические средства необходимы, в первую очередь, для учебы и работы и только потом – для досуга и развлечений.

Интернет – путь к интеллектуальной деградации, так считает половина опрошенных. Интернет вызывает зависимость, отнимает много времени, содержит много ненужной информации. Остальные респонденты твердо убеждены, что Интернет полезен, и без него сегодня немыслима жизнь.

Таким образом, отмечается, что современное состояние общества характеризуется рядом проблем. Компьютеризация, охватившая практически все процессы профессиональной и социальной жизни, приводит к тому, что чтение становится непопулярным занятием (скорее - вынужденным обстоятельством занятием) среди студентов, причем многие респонденты убеждены, что сегодня чтение не является основным инструментом получения образования, средством воспитания и интеллектуального развития человека.

Последний блок вопросов был посвящен определению информационного неравенства в современном обществе.

Студенты считают, что взаимосвязь между уровнем дохода и уровнем информационной культуры есть, поскольку далеко не все люди могут позволить себе купить компьютер, платить за Интернет, покупать книги и журналы и т. д. Исходя из этого, в настоящее время отмечается неравный доступ к возможностям, предоставляемым современными информационными технологиями для достижения социальных и экономических целей.

По мнению участников фокус-группы, сельские и городские жители имеют разные уровни информационных потребностей и неравный доступ к информации. На это влияет разный уровень жизни, материальный доход, территориальная удаленность сел от городов, «вымирание» сельских библиотек и прочие факторы.

По результатам фокус-группы, можно сделать вывод о том, что чтение для молодого поколения отошло на задний план. Молодые люди в основном читают только то, что необходимо по образовательной программе и редко - для личного интереса. В настоящее время на процесс социализации молодых людей оказывают огромное влияние «некнижные» средства массовой информации. С каждым днем количество способов получения информации неуклонно растет. Традиционные книги и периодические издания вытесняются аудиовизуальными или экранными способами получения знаний. Поэтому можно сказать, что на чтение оказывает пагубное влияние развитие «виртуальной» культуры (интернет, телевидение и т.д.).

Таким образом, в настоящее время отмечается культурный разрыв между центром и периферией страны. Как ни странно, но среди жителей сельской местности значительно больше читающих молодых людей. Среди представителей молодежи большой популярностью пользуется Интернет. Они обращаются к услугам глобальной Сети в большинстве случаев для удовлетворения не когнитивных или профессиональных потребностей, а других, прежде всего, досуговых. По результатам исследования видно, что к постоянному присутствию в Интернете молодых людей больше всего подталкивают быстро набравшие популярность социальные сети, такие как Вконтакте, Одноклассники, Фейсбук, а также блоги и микроблоги и т. д. Не успевая общаться с друзьями и знакомыми в реальном мире, не успевая передавать и принимать новую информацию, молодые люди переходят на виртуальное общение, и для многих из них постепенно возрастает угроза приобретения интернет-зависимости.

СПИСОК АВТОРОВ

Сборник материалов международной научно-практической конференции
«Библиотека высшей школы на новом этапе развития социальных коммуникаций»(24-25 октября 2013г.)

1.	Ильганаева Валентина Александровна	Доктор исторических наук, профессор кафедры библиотековедения и социальных коммуникаций. Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков
2.	Калленборн Рейнер	Президент Международной Ассоциации научных и технических библиотек университетов (IATUL), доктор наук, директор библиотеки Мюнхенского технического университета, Германия
3.	Аксенова Ольга Юрьевна	Заведующая сектором информационного и библиотечно-библиографического обучения пользователей научно-технической библиотеки. Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, г. Днепропетровск
4.	Апшай Мария Васильевна	Преподаватель-методист библиотечных дисциплин. Ужгородский колледж культуры и искусств, г. Ужгород
5.	Белодед Елена Владимировна	Заведующая отделом библиотечного маркетинга, инновационной и методической работы научно-технической библиотеки. Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова, г. Николаев
6.	Бойцова Елена Валерьевна	Главный библиотекарь научной библиотеки. Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко, г. Луганск
7.	Болвановская Татьяна Валентиновна	Ассистент кафедры «Станции и узлы». Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, г. Днепропетровск
8.	Булыгина Елена Александровна	Магистрант кафедры библиотечно-информационных ресурсов, заведующая сектором обслуживания учебной литературой Фундаментальной библиотеки. Тамбовский государственный университет имени Г. Р. Державина, г. Тамбов, Россия
9.	Васильев Алексей Всеволодович	Кандидат технических наук, директор Ассоциации «Информатио-Консорциум», г. Киев
10.	Гаяда Ахмед	Студент факультета «Промышленное и гражданское строительство». Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, (Украина-Палестина)
11.	Главчева Юлия Николаевна	Заместитель директора научно-технической библиотеки. Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», г. Харьков
12.	Грабарь Наталия Григорьевна	Кандидат наук по социальным наукам, доцент кафедры культуры, главный библиограф научной библиотеки. Харьковский национальный технический университет сельского хозяйства имени Петра Василенко, г. Харьков

13.	Грамм Елена Николаевна	Заведующая отделом обслуживания научной библиотеки. Криворожский педагогический институт ГВУЗ «Криворожский национальный университет», г. Кривой Рог
14.	Дикунова Елена Анатольевна	Заведующая информационно-библиографическим отделом научной библиотеки. Криворожский педагогический институт ГВУЗ «Криворожский национальный университет», г. Кривой Рог
15.	Долматова Нина Ивановна	Заведующая отделом обслуживания гуманитарной и экономической литературой научно-технической библиотеки. Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, г. Днепропетровск
16.	Игнатова Ольга Вадимовна	Библиотекарь II категории отдела библиотечно-информационных технологий научно-технической библиотеки. Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, г. Днепропетровск
17.	Калашникова Светлана Вячеславовна	Заведующая информационно-библиографическим отделом научно-технической библиотеки. Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, г. Днепропетровск
18.	Караман Татьяна Ивановна	Заведующая отделом библиотеки. Криворожский металлургический институт ГВУЗ «Криворожский национальный университет», г. Кривой Рог
19.	Карнаева Любовь Николаевна	Директор научно-медицинской библиотеки. Государственный университет медицины и фармации имени Николая Тестемицану, г. Кишинэу, Республика Молдова
20.	Кислюк Любовь Викторовна	Учебный центр. Харьковский национальный технический университет сельского хозяйства имени Петра Василенко, г. Харьков
21.	Кобелев Алексей Николаевич	Доктор наук по социальным коммуникациям, доцент кафедры библиотековедения и социальных коммуникаций. Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков
22.	Ковалева Зоя Федоровна	Ведущий библиограф справочно-библиографического отдела научной библиотеки. ГЗ «Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко», г. Луганск
23.	Ковтун Антонина Ивановна	Заведующая отделом обслуживания научной библиотеки. ГЗ «Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко», г. Луганск
24.	Колесникова Татьяна Александровна	Кандидат наук по социальным коммуникациям, директор научно-технической библиотеки. Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, г. Днепропетровск
25.	Косолапов Анатолий Аркадьевич	Кандидат технических наук, начальник лаборатории информационных технологий, кафедра информационных технологий. Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, г. Днепропетровск
26.	Костырко Тамара Николаевна	Кандидат наук по социальным коммуникациям, директор научной библиотеки. Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова, г. Николаев

27.	Кравченко Елена Николаевна	Заместитель директора научной библиотеки. Криворожский педагогический институт ГВУЗ «Криворожский национальный университет», г. Кривой Рог
28.	Крайнюк Елена Витальевна	Заведующая отделом научно-технического обеспечения и внедрения компьютерных технологий научной библиотеки. Донецкий национальный университет экономики и торговли имени М. Туган-Барановского, г. Донецк
29.	Красикова Елена Юрьевна	Научный сотрудник Национальной научной сельскохозяйственной библиотеки. Национальная академия аграрных наук Украины, г. Киев
30.	Кунанец Наталия Эдуардовна	Кандидат исторических наук, доцент, старший научный сотрудник кафедры «Информационные системы и сети». Национальный университет «Львовская политехника», г. Львов
31.	Кучеренко Юлия Викторовна	Библиотекарь II категории информационно-библиографического отдела научно-технической библиотеки. Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, г. Днепропетровск
32.	Лебедюк Елена Александровна	Заведующая научно-методическим отделом научной библиотеки. Криворожский педагогический институт ГВУЗ «Криворожский национальный университет», г. Кривой Рог
33.	Леденева Наталия Дмитриевна	Заведующая отделом общественной информации научно-технической библиотеки. ГВУЗ «Национальный горный университет», г. Днепропетровск
34.	Лесюк Ольга Васильевна	Кандидат наук по социальным коммуникациям, директор библиотеки. Академия таможенной службы Украины, г. Днепропетровск
35.	Лоздан Лариса Васильевна	Ведущий библиотекарь научно-технической библиотеки. ГВУЗ «Национальный горный университет», г. Днепропетровск
36.	Лоскутов Дмитрий Васильевич	Администратор системы лаборатории информационных технологий. Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, г. Днепропетровск
37.	Луцишина Татьяна Степановна	Аспирант кафедры библиотековедения и библиографии. Ровенский государственный гуманитарный университет, г. Ровно
38.	Лучка Людмила Николаевна	Кандидат исторических наук, заместитель директора научной библиотеки. Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара, г. Днепропетровск
39.	Макеева Ирина Ивановна	Заведующая сектором методической работы научной библиотеки. Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара, г. Днепропетровск
40.	Мансурова Светлана Евгеньевна	Заведующая инновационно-методическим отделом научной библиотеки. ФГБОУ ВПО «Омский государственный технический университет» г. Омск, Россия
41.	Михайленко Илья Иванович	Программист Международной ассоциации ЭБНИТ, программист системы ИРБИС. ФГБОУ ВПО «Омский государственный технический университет», Международная ассоциация ЭБНИТ, г. Омск, Россия

42.	Моисеева Наталия Юрьевна	Студентка 4 курса. ФГБОУ ВПО «Тамбовский государственный университет имени Г.Р. Державина», г. Тамбов, Россия
43.	Мотин Александр Викторович	Администратор базы данных лаборатории информационных технологий. Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна г. Днепропетровск
44.	Мямлина Антонина Владиславовна	Преподаватель кафедры рекламы и связи с общественностью факультета систем и средств массовой коммуникации. Днепропетровский национальный университет имени Олеса Гончара, г. Днепропетровск
45.	Недайвода Татьяна Александровна	Заведующая справочно-библиографическим отделом научно-технической библиотеки. ГВУЗ «Национальный горный университет», г. Днепропетровск
46.	Николаенко Наталия Николаевна	Директор научной библиотеки. Украинская инженерно-педагогическая академия, г. Харьков
47.	Перелыгина Валентина	Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно
48.	Перепелица Ирина Григорьевна	Директор Государственного учреждения «Центральная государственная научно-техническая библиотека горно-металлургического комплекса Украины», г. Днепропетровск
49.	Петренко Елена Анатольевна	Заведующая отделом обслуживания учебной литературой научно-технической библиотеки. Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, г. Днепропетровск
50.	Пилип Ярослава Антоновна	Директор научно-технической библиотеки. Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа, г. Ивано-Франковск
51.	Побиженко Владимир Викторович	Заведующий лабораторией, преподаватель кафедры информационных технологий. Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков
52.	Полищук Елена Борисовна	Заведующая сектором информационно-библиографического отдела. Криворожский педагогический институт ГВУЗ «Криворожский национальный университет», г. Кривой Рог
53.	Понарина Ирина Иосифовна	Заместитель директора научной библиотеки. Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно
54.	Попович Инна Анатольевна	Главный библиограф информационно-библиографического отдела научно-технической библиотеки. Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, г. Днепропетровск
55.	Ржевцева Наталия Леонидовна	Директор научной библиотеки. Севастопольский национальный технический университет, г. Севастополь
56.	Ржеусский Антоний Валентинович	Библиотекарь II категории научно-технической библиотеки. Национальный университет «Львовская политехника», г. Львов
57.	Романуха Зоя Васильевна	Аспирант кафедры библиотековедения и библиографии. Ровенский государственный гуманитарный университет, г. Ровно
58.	Рыбальченко Елена Николаевна	Ученый секретарь научной библиотеки. Украинская инженерно-педагогическая академия, г. Харьков

59.	Салькова Лариса Викторовна	Магистрант кафедры библиотечно-информационных ресурсов, заведующая отделом обслуживания Фундаментальной библиотеки. ФГБОУ ВПО «Тамбовский государственный университет имени Г.Р. Державина», г. Тамбов, Россия
60.	Сангаре Фалику	Студент факультета «Экономики и менеджмента на транспорте». Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна (Украина-Республика Кот-д'Ивуар)
61.	Сахаров Василий Данилович	Ведущий библиотекарь Государственного учреждения «Центральная государственная научно-техническая библиотека горно-металлургического комплекса Украины», г. Днепропетровск
62.	Свистельник Ирина Рудольфовна	Кандидат наук по физическому воспитанию и спорту, доцент, директор библиотеки. Львовский государственный университет физической культуры, г. Львов
63.	Семененко Лариса Петровна	Директор научно-технической библиотеки. Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», г. Харьков
64.	Ткаченко Наталия Александровна	Библиотекарь научно-технической библиотеки. Донецкий национальный технический университет, г. Донецк
65.	Ткаченко Татьяна Петровна	Директор научной библиотеки. Донецкий национальный университет экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского, г. Донецк
66.	Туранская Евгения Дмитриевна	Редактор научно-технической библиотеки. Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, г. Днепропетровск
67.	Харконица Елена Антоновна	Директор научной библиотеки. Бельцкий государственный университет имени А. Руссо, г. Бельцы, Республика Молдова
68.	Хмель Владимир Васильевич	Доктор философских наук, профессор, заведующий кафедрой философии и социологии. Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, г. Днепропетровск
69.	Чернобай Ольга Викторовна	Заведующая отделом библиотечно-информационных технологий научно-технической библиотеки. Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, г. Днепропетровск
70.	Чиньсинь Ань	Студент. Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна (Украина-Китай)
71.	Шелестова Анна Николаевна	Кандидат наук по социальным коммуникациям, старший преподаватель кафедры информационных технологий факультета документоведения и информационной деятельности. Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

72.	Шитикова Татьяна Николаевна	Заведующая отделом обслуживания научной литературой научно-технической библиотеки. Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, г. Днепропетровск
73.	Щербина Клавдия Ивановна	Заместитель директора научной библиотеки. Восточно-украинский национальный университет имени В. Даля, г. Луганск
74.	Якунина Светлана Анатольевна	Магистрант кафедры библиотечно-информационных ресурсов, методист Фундаментальной библиотеки, главный библиотекарь. ФГБОУ ВПО «Тамбовский государственный университет имени Г.Р. Державина», г. Тамбов, Россия

ЗМІСТ

ІЛЬГАНАСВА В. О. ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	9-11
АКСЬОНОВА О. Ю, ЧОРНОБАЙ О. В. РЕСУРСИ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО РЕЙТИНГУ ВЧЕНИХ	11-14
АПШАЙ М. В. ПОШИРЕННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ В БІБЛІОТЕКОЗНАВЧИХ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	14-17
БОЙЦОВА О. В. ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ КОМПЛЕКТУВАННЯ ФОНДІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ЛНУ ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА	17-22
БУЛИГІНА О. О. СЕРВІСНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВУЗІВСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ	22-24
ВАСИЛЬСВ О. В. НАПРЯМИ СПІВПРАЦІ УНІВЕРСИТЕТУ З НАУКОВОМЕТРИЧНИМИ ІНФОРМАЦІЙНИМИ СИСТЕМАМИ – МОНІТОРИНГ, АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ІНДЕКСУВАННЯ ПУБЛІКАЦІЙ	24-26
ГАЯДА АХМЕД СТАРОДАВНЯ БІБЛІОТЕКА ОЛЕКСАНДРІЇ СТАЄ СУЧАСНОЮ	26-28
ГРАБАР Н. Г. ГУМАНІСТИЧНИЙ НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ ВНЗ	28-31
ГРАММ О. М. ВИХОВНА ФУНКЦІЯ БІБЛІОТЕКИ ВНЗ	31-34
ДІКУНОВА О. А. КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ БІБЛІОТЕКИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	35-39
ДОЛМАТОВА Н. І. ПРОФЕСІЙНІ КОНКУРСИ ЯК СКЛАДОВА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ БІБЛІОТЕКАРІВ	39-42
ІГНАТОВА О. В. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВИХ СТАТЕЙ НА АНГЛІЙСЬКУ МОВУ В ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ БІБЛІОТЕК	42-46
КАЛАШНИКОВА С. В., КУЧЕРЕНКО Ю. В. НОВИЙ РІВЕНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНИХ КАДРІВ ВНЗ ЯК ОБОВ’ЯЗКОВА ВИМОГА ТЕХНОЛОГІЧНИХ ВІЯНЬ ХХІ СТ.	46-50
КАРАМАН Т. І. ВЕБ-САЙТ БІБЛІОТЕКИ КМІ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	51-52
КИСЛЮК Л. В. МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФАКТОР ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН БІБЛІОТЕК ВИЩОЇ ШКОЛИ	53-56
КОБЄЛЄВ О. М. ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА СИСТЕМА ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК	56-57
КОВАЛЬОВА З. Ф. ВІРТУАЛЬНА СЛУЖБА БІБЛІОТЕКИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ – НОВА ФОРМА ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ	58-61
КОВТУН А. І. МОНІТОРИНГ СТАТИСТИЧНОГО ОБЛІКУ АВТОМАТИЗОВАНИХ БІБЛІОТЕЧНИХ ПРОЦЕСІВ ОБСЛУГОВУВАННЯ В ПРОГРАМІ УФД / БІБЛІОТЕКА	61-63
КОЛЕСНИКОВА Т. О. БІБЛІОТЕКА ВИЩОЇ ШКОЛИ ТА НОВА СФЕРА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ	64-70

КОСОЛАПОВ А. А., МОТІН О. В., ЛОСКУТОВ Д. В. ДО ПИТАННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ БІБЛІОТЕЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ СВІТОВОЇ КРИЗИ	71-72
КОСТИРКО Т. М., БЕЛОДІД О. В. БІБЛІОТЕКА ВИШОЇ ШКОЛИ І ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	72-78
КРАВЧЕНКО О. М. ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ БІБЛІОТЕК ВИЩОЇ ШКОЛИ (З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ КРИВОРІЗЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ)	78-82
КРАЙНЮК О. В. ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ БІБЛІОТЕКИ В ЕЛЕКТРОННОМУ СЕРЕДОВИЩІ	82-85
КРАСІКОВА О. Ю. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ БІБЛІОТЕК ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ (НА ПРИКЛАДІ ННСГБ НААН)	85-87
ЛЕБЕДЮК О. О. МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ (З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ВІДДІЛУ КРИВОРІЗЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ ДВНЗ «КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»)	87-92
ЛІСЕНЬОВА Н. Д. БІБЛІОТЕКА ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК ЗОНА КОМУНІКАТИВНОГО КОМФОРТУ	93-96
ЛЕСЮК О. В. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКИ У ВНЗ У СУЧАСНОМУ ОСВІТЯНСЬКОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ	97-99
ЛОЗДАН Л. В. ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КОРИСТУВАЧІВ У НАУКОВО-ТЕХНІЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ НАЦІОНАЛЬНОГО ГІРНИЧОГО УНІВЕРСИТЕТУ	99-101
ЛУЦИШИНА Т. С. ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ КАТАЛОГІВ НА САЙТАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ БІБЛІОТЕК ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ	102-105
ЛУЧКА Л. М. РОЗВИТОК БІБЛІОТЕЧНИХ ОСЕРЕДКІВ У СТРУКТУРІ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ КАТЕРИНОСЛАВА	106-110
МАКЕЄВА І. І. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ БІБЛІОТЕКАРІВ	110-114
МИХАЙЛЕНКО І. І., МАНСУРОВА С. Є. АНАЛІЗ САЙТУ БІБЛІОТЕКИ ОМДТУ ЩОДО ВІДПОВІДНОСТІ ПРИНЦИПАМ ЯКОСТІ ВЕБ-САЙТІВ З КУЛЬТУРИ	114-127
МОІСЄЄВА Н. Ю. ВЕБ-САЙТИ БІБЛІОТЕК: ДОСВІД СТВОРЕННЯ Й МОЖЛИВОСТІ	127-130
МЯМЛІНА А. В. ПРОМОЦІЯ КНИЖОК ТА ЧИТАННЯ	130-132
НЕДАЙВОДА Т. О. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ І НАУКИ: ТРАДИЦІЇ Й ІННОВАЦІЇ	132-135
НІКОЛАЄНКО Н. М. СТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ КОРИСТУВАЧІВ: ІЗ ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНСЬКОЇ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ АКАДЕМІЇ.	135-138
ПЕРЕПИЛИЦЯ І. Г., САХАРОВ В. Д. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМПРЕСІЇ	139-149
ПЕРЕПИЛИЦЯ І. Г. БІЛОРУСЬКА БІБЛІОТЕЧНА. ПРЕС-РЕЛІЗ ПРОГРАМИ НАУКОВО ОСВІТНЬОЇ ПОЇЗДКИ	149-157
ПЕТРЕНКО О. А., БОЛВАНОВСЬКА Т. В. КОРИСТУВАЧ ТА БІБЛІОТЕКА: АНАЛІЗ АНКЕТУВАННЯ В ДНУЗТ	158-168
ПИЛИП Я. А. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ І НАУКИ: ВИМОГИ ЧАСУ (З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ ІФНТУНГ)	169-173

ПОЛІЩУК О. Б. ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО БІБЛІОГРАФА НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ВНЗ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА	173-176
ПЕРЕЛИГІНА В., ПОНАРІНА І. Й. ВИКОРИСТАННЯ PR-ТЕХНОЛОГІЙ У ПРАКТИЦІ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	177-180
ПОПОВИЧ І. А., КУЧЕРЕНКО Ю. В. БЕЗПЕРЕВНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ЯК ШЛЯХ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІБЛІОТЕК ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯКІСНО НОВИМИ УДОСКОНАЛЕНИМИ КВАЛІФІКОВАНИМИ КАДРАМИ.....	181-185
РЖЕВЦЕВА Н. Л. БІБЛІОМЕТРИЧНІ МЕТОДИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	186-192
РЖЕУСЬКИЙ А. В., КУНАНЕЦЬ Н. Е. БІБЛІОТЕЧНІ СЕРВІСИ «FACE TO FACE»	193-196
РИБАЛЬЧЕНКО О. М. РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ УПА ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ТА НАУКОВОГО ПРОЦЕСІВ В АКАДЕМІЇ.....	196-199
РОМАНУХА З. В. ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ УНІВЕРСИТЕТСЬКИМИ БІБЛІОТЕКАМИ УКРАЇНИ.....	200-202
САЛЬКОВА Л. В. ЗБЕРЕЖЕННЯ ФОНДУ ВУЗІВСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ: СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ	203-207
САНГАРЕ ФАЛІКУ БІБЛІОТЕКА - МЕМОРІАЛЬНЕ ГРОМАДСЬКЕ БЛАГО	207-209
СВІСТЕЛЬНИК І. ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ВНЗ ФІЗКУЛЬТУРНОГО ПРОФІЛЮ	209-211
СЕМЕНЕНКО Л. П., ГЛАВЧЕВА Ю. М. ДИСТАНЦІЙНИЙ КУРС «КУРАТОР ЗМІСТУ» ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОГРАМИ «ЧИТАЮЧИЙ ПОЛІТЕХ»	212-214
ТКАЧЕНКО Н. О. УЧАСТЬ E-ARCHIVE DONNTU В РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОНЕЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	214-218
ТКАЧЕНКО Т. П. НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ БІБЛІОТЕКИ – ЗАПОРУКА ЇЇ УСПІШНОСТІ	218-221
ТУРАНЬСЬКА Є. Д. РОЗВИТОК УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ НА МЕДІА-ПРОСТОРІ	221-223
ХАРКОНІЦА О. А., КАРНАЄВА Л. Н. СТВОРЕННЯ ЄДИНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ВУЗІВСЬКИХ БІБЛІОТЕК - ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В МОЛДОВІ.....	224-225
ХМІЛЬ В. В. МІСЦЯ БІБЛІОТЕКИ	225-227
ЧІНЬСІНЬ АНЬ РОЛЬ КНИГИ В ЖИТТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ КИТАЮ	227-229
ШЕЛЕСТОВА А. М. ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ДОКУМЕНТАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	230-235
ШИТІКОВА Т. М. БІБЛІОТЕКА ТА ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНІЙ ПРОСТІР УНІВЕРСИТЕТУ.....	235-239
ЩЕРБИНА К. І. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КАДРОВОГО СКЛАДУ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ СНУ ІМ. ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ 2002 ТА 2012 РР. (НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ - 90 РОКІВ)	240-242
ЯКУНІНА С. А. ІНФОРМАЦІЙНО-ЧИТАЦЬКИЙ ПОРТРЕТ МОЛОДІ	243-248

СОДЕРЖАНИЕ

ИЛЬГАНАЕВА В. А. ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАЦИОННЫХ СТРАТЕГИЙ СОВРЕМЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА	9-11
АКСЕНОВА О. Ю., ЧЕРНОБАЙ О. В. РЕСУРСЫ ОТКРЫТОГО ДОСТУПА КАК ИНСТРУМЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ НАУЧНОГО РЕЙТИНГА УЧЕНЫХ	11-14
АПШАЙ М. В. РАСПРОСТРАНЕНИЕ СОЦИАЛЬНО-КОММУНИКАЦИОННОЙ ПАРАДИГМЫ В БИБЛИОТЕКОВЕДЧЕСКИХ РЕГИОНАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ	14-17
БОЙЦОВА Е. В. ОБЩИЕ ТЕНДЕНЦИИ КОМПЛЕКТОВАНИЯ ФОНДОВ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ ЛНУ ИМ. Т. ШЕВЧЕНКО	17-22
БУЛЫГИНА Е. А. СЕРВИСНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В ВУЗОВСКОЙ БИБЛИОТЕКЕ	22-24
ВАСИЛЬЕВ А. В. НАПРАВЛЕНИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА УНИВЕРСИТЕТОВ С НАУЧНОМЕТРИЧЕСКИМИ ИНФОРМАЦИОННЫМИ СИСТЕМАМИ - МОНИТОРИНГ, АНАЛИЗ ИССЛЕДОВАНИЙ И ИНДЕКСИРОВАНИЕ ПУБЛИКАЦИЙ	24-26
ГАЯДА А. ДРЕВНЯЯ БИБЛИОТЕКА АЛЕКСАНДРИИ СТАНОВИТСЯ СОВРЕМЕННОЙ	26-28
ГРАБАРЬ Н. Г. ГУМАНИСТИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БИБЛИОТЕКИ ВУЗа	28-31
ГРАММ Е. Н. ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ ФУНКЦИЯ БИБЛИОТЕКИ ВУЗа	31-34
ДИКУНОВА Е. А. КОРПОРАТИВНАЯ КУЛЬТУРА КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ПОЛОЖИТЕЛЬНОГО ИМИДЖА БИБЛИОТЕКИ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ	35-39
ДОЛМАТОВА Н. И. ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ КОНКУРСЫ КАК СОСТАВНАЯ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ БИБЛИОТЕКАРЕЙ	39-42
ИГНАТОВА О. В. ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА НАУЧНЫХ СТАТЕЙ НА АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УНИВЕРСИТЕТСКИХ БИБЛИОТЕК	42-46
КАЛАШНИКОВА С. В., КУЧЕРЕНКО Ю. В. НОВЫЙ УРОВЕНЬ ИНТЕЛЛЕКТУАЛИЗАЦИИ БИБЛИОТЕЧНЫХ КАДРОВ ВУЗА КАК ОБЯЗАТЕЛЬНОЕ ТРЕБОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ВЕЯНИЙ XXI в.	46-50
КАРАМАН Т. И. ВЕБ-САЙТ БИБЛИОТЕКИ КМИ: ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ	51-52
КИСЛЮК Л. В. МУЛЬТИМЕДИЙНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК ФАКТОР ОРГАНИЗАЦИОННО-ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ИЗМЕНЕНИЙ БИБЛИОТЕК ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ	53-56
КОБЕЛЕВ А. Н., ПОБИЖЕНКО В. В. ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КАК ИНСТРУМЕНТ ОПТИМИЗАЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БИБЛИОТЕК	56-57
КОВАЛЕВА З. Ф. ВИРТУАЛЬНАЯ СЛУЖБА БИБЛИОТЕКИ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ - НОВАЯ ФОРМА СПРАВОЧНО-БИБЛИОГРАФИЧЕСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ	58-61
КОВТУН А. И. МОНИТОРИНГ СТАТИСТИЧЕСКОГО УЧЕТА АВТОМАТИЗИРОВАННЫХ БИБЛИОТЕЧНЫХ ПРОЦЕССОВ ОБСЛУЖИВАНИЯ В ПРОГРАММЕ УФД/БИБЛИОТЕКА	61-63
КОЛЕСНИКОВА Т. А. БИБЛИОТЕКА ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ И НОВАЯ СФЕРА ИНФОРМАЦИОННОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ	64-70

КОСОЛАПОВ А. А., МОТИН А. В., ЛОСКУТОВ Д. В. К ВОПРОСУ ПЕРСПЕКТИВ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ БИБЛИОТЕЧНЫХ СИСТЕМ В УСЛОВИЯХ МИРОВОГО КРИЗИСА	71-72
КОСТЫРКО Т. Н., БЕЛОДЕД Е. В. БИБЛИОТЕКА ВУЗА И ВОСПИТАНИЕ ТОЛЕРАНТНОСТИ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ.....	72-78
КРАВЧЕНКО Е. Н. ПОВЫШЕНИЕ КВАЛИФИКАЦИИ РАБОТНИКОВ БИБЛИОТЕК ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ КРИВОРОЖСКОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА)	78-82
КРАЙНЮК Е. В. ОБСЛУЖИВАНИЕ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ БИБЛИОТЕКИ В ЭЛЕКТРОННОЙ СРЕДЕ	82-85
КРАСИКОВА Е. Ю. ИНФОРМАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ БИБЛИОТЕК И ЕГО ИСПОЛЬЗОВАНИЕ В ИСТОРИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ (НА ПРИМЕРЕ ННСГБ НААН)	85-87
ЛЕБЕДЮК Е. А. МЕТОДИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКОГО ОТДЕЛА КРИВОРОЖСКОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА ГВУЗ «КРИВОРОЖСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ»)	87-92
ЛЕДЕНЕВА Н. Д. БИБЛИОТЕКА ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ КАК ЗОНА КОММУНИКАТИВНОГО КОМФОРТА.....	93-96
ЛЕСЮК О. В. ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ НАУКИ В ВУЗАХ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ УКРАИНЫ	97-99
ЛОЗДАН Л. В. ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ В НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ БИБЛИОТЕКЕ НАЦИОНАЛЬНОГО ГОРНОГО УНИВЕРСИТЕТА	99-101
ЛУЦИШИНА Т. С. ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ЭЛЕКТРОННЫХ КАТАЛОГ НА САЙТЕ УНИВЕРСИТЕТСКОЙ БИБЛИОТЕКИ ЗАПАДНОГО РЕГИОНА УКРАИНЫ.....	102-105
ЛУЧКА Л. Н. РАЗВИТИЕ БИБЛИОТЕЧНЫХ ОЧАГОВ В СТРУКТУРЕ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ ЕКАТЕРИНОСЛАВА	106-110
МАКЕЕВА И. И. ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕХНИЧЕСКИХ СРЕДСТВ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ БИБЛИОТЕКАРЕЙ.....	110-114
МИХАЙЛЕНКО И. И., МАНСУРОВА С. Е. АНАЛИЗ САЙТА БИБЛИОТЕКИ ОМГТУ НА СООТВЕТСТВИЕ ПРИНЦИПАМ КАЧЕСТВА ВЕБ-САЙТОВ ПО КУЛЬТУРЕ	114-127
МОИСЕЕВА Н. Ю. ВЕБ-САЙТЫ БИБЛИОТЕК ВУЗОВ: ОПЫТ СОЗДАНИЯ И ВОЗМОЖНОСТИ.....	127-130
МЯМЛИНА А. В. ПРОМОЦИЯ КНИГ И ЧТЕНИЯ.....	130-132
НЕДАЙВОДА Т. А. ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ: ТРАДИЦИИ И ИННОВАЦИИ.....	132-135
НИКОЛАЕНКО Н. Н. СОЗДАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ РЕСУРСОВ ИНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЗАПРОСОВ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ: ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ УКРАИНСКОЙ ИНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ АКАДЕМИИ.....	135-138
ПЕРЕПЕЛИЦА И. Г., САХАРОВ В. Д. ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКИХ ТЕКСТОВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ КОМПРЕССИИ	139-149
ПЕРЕПЕЛИЦА И. Г. БЕЛАРУСЬ БИБЛИОТЕЧНАЯ. ПРЕСС-РЕЛИЗ ПРОГРАММЫ НАУЧНО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПОЕЗДКИ	149-157
ПЕТРЕНКО Е. А., БОЛВАНОВСКАЯ Т. В. ПОЛЬЗОВАТЕЛЬ И БИБЛИОТЕКА: АНАЛИЗ АНКЕТИРОВАНИЕ В ДНУЖТ	158-168
ПИЛИП Я. А. ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ: ТРЕБОВАНИЯ ВРЕМЕНИ (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ БИБЛИОТЕКИ ИФНТУНГ)	169-173

ПОЛИЩУК Е. Б. ПОРТРЕТ СОВРЕМЕННОГО БИБЛИОГРАФА НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ ВУЗА В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАТИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА	173-176
ПЕРЕЛЫГИНА В., ПОНАРИНА И. Й. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ PR-ТЕХНОЛОГИЙ В ПРАКТИКЕ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ НАЦИОНАЛЬНОГО УНИВЕРСИТЕТА ВОДНОГО ХОЗЯЙСТВА И ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ	177-180
ПОПОВИЧ И. А., КУЧЕРЕНКО Ю. В. НЕПРЕРЫВНОЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК ПУТЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ БИБЛИОТЕК ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ КАЧЕСТВЕННО НОВЫМИ УСОВЕРШЕНСТВОВАННЫМИ КВАЛИФИЦИРОВАННЫМИ КАДРАМИ	181-185
РЖЕВЦЕВА Н. Л. БИБЛИОМЕТРИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ ДЛЯ ПРОВЕДЕНИЯ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ	186-192
РЖЕУССКИЙ А. В., КУНАНЕЦ Н. Э. БИБЛИОТЕЧНЫЕ СЕРВИСЫ «FACE TO FACE»	193-196
РЫБАЛЬЧЕНКО Е. Н. РАЗВИТИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКЕ УИПА КАК СРЕДСТВО ЭФФЕКТИВНОГО ИНФОРМАЦИОННО-БИБЛИОГРАФИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО И НАУЧНОГО ПРОЦЕССОВ В АКАДЕМИИ	196-199
РОМАНУХА З. В. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ УНИВЕРСИТЕТСКИМИ БИБЛИОТЕКАМИ УКРАИНЫ	200-202
САЛКОВА Л. В. СОХРАННОСТЬ ФОНДА ВУЗОВСКОЙ БИБЛИОТЕКИ: СОЦИАЛЬНЫЙ АСПЕКТ	203-207
САНГАРЕ Ф. БИБЛИОТЕКА – МЕМОРИАЛЬНОЕ ОБЩЕСТВЕННОЕ БЛАГО	207-209
СВИСТЕЛЬНИК И. Р. ПОВЫШЕНИЕ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТИ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В ВУЗАХ ФИЗКУЛЬТУРНОГО ПРОФИЛЯ	209-211
СЕМЕНЕНКО Л. П., ГЛАВЧЕВА Ю. Н. ДИСТАНЦИОННЫЙ КУРС «КУРАТОР СОДЕРЖАНИЯ» КАК ЭЛЕМЕНТ ПРОГРАММЫ «ЧИТАЮЩИЙ ПОЛИТЕХ»	212-214
ТКАЧЕНКО Н. А. УЧАСТИЕ E-ARCHIVE DONNTU В РАЗВИТИИ НАУЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДОНЕЦКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО ТЕХНИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА	214-218
ТКАЧЕНКО Т. П. ОБУЧЕНИЕ ПЕРСОНАЛА БИБЛИОТЕКИ – ЗАЛОГ ЕЕ УСПЕШНОСТИ	218-221
ТУРАНСКАЯ Е. Д. РАЗВИТИЕ УНИВЕРСИТЕТСКОЙ БИБЛИОТЕКИ НА МЕДИА-ПРОСТРАНСТВЕ	221-223
ХАРКОНИЦА Е. А., КАРНАЕВА Л. Н. СОЗДАНИЕ ЕДИНОГО ИНФОРМАЦИОННОГО ПРОСТРАНСТВА ВУЗОВСКИХ БИБЛИОТЕК – ВАЖНЫЙ ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В МОЛДОВЕ	224-225
ХМЕЛЬ В. В. МИССИЯ БИБЛИОТЕКИ	225-227
ЧИНЬСИНЬ А. РОЛЬ КНИГИ В ЖИЗНИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ КИТАЯ	227-229
ШЕЛЕСТОВА А. Н. ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ И ДОКУМЕНТАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА	230-235
ШИТИКОВА Т. Н. БИБЛИОТЕКА И ИНФОРМАЦИОННО–ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ ПРОСТРАНСТВО УНИВЕРСИТЕТА	235-239
ЩЕРБИНА К. И. СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА КАДРОВОГО СОСТАВА НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ ВНУ ИМ. ВЛАДИМИРА ДАЛЯ 2002 И 2012 ГГ. (НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКЕ – 90 ЛЕТ)	240-242
ЯКУНИНА С. А. ИНФОРМАЦИОННО-ЧИТАТЕЛЬСКИЙ ПОРТРЕТ МОЛОДЕЖИ	243-248

CONTENTS

ILHANAIEVA V. O. COMMUNICATION STRATEGIES FORMATION OF MODERN UNIVERSITY	9-11
AKSENOVA O. YU., CHERNOBAY O. V. RESOURCES OF OPEN ACCESS AS A TOOL FOR FORMATION OF SCIENTISTS SCIENTIFIC RATING	11-14
APSHAI M. V. DISTRIBUTION OF SOCIAL COMMUNICATION PARADIGM IN REGIONAL LIBRARY SCIENCE RESEARCH	14-17
BOYTSOVA E. V. GENERAL TRENDS OF LUGANSK TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY LIBRARY ACQUISITION	17-22
BULYGINA E. A. SERVICE ACTIVITY AT THE UNIVERSITY LIBRARY	22-24
VASILYEV O. V. INFORMATION SYSTEMS – MONITORING, RESEARCH ANALYSIS AND PUBLICATIONS INDEXING OF UNIVERSITIES	24-26
HAYADA AKHMED ANCIENT ALEXSANDRIAN LIBRARY BECOMES CONTEMPORARY	26-28
GRABAR N. G. HUMANISTIC DIRECTION OF THE UNIVERSITY LIBRARY	28-31
GRAMM O. M. UPBRINGING FUNCTION OF A UNIVERSITY LIBRARY	31-34
DIKUNOVA O. A. CORPORATE CULTURE AS A FACTOR OF UNIVERSITY LIBRARY POSITIVE IMAGE FORMATION	35-39
DOLMATOVA N. I. PROFESSIONAL SKILL COMPETITIONS AS A COMPONENT OF LIBRARIANS ADVANCED TRAINING	39-42
IGNATOVA O. V. THE PECULIARITIES OF TRANSLATION OF SCIENTIFIC ARTICLES INTO ENGLISH LANGUAGE IN UNIVERSITY LIBRARY ACTIVITY	42-46
KALASHNIKOVA S. V., KUCHERENKO YU. V. NEW LEVEL OF UNIVERSITY LIBRARY STAFF INTELLECTUALIZATION AS OBLIGATORY REQUIREMENT OF TECHNOLOGICAL TRENDS OF THE XXI CENTURY	46-50
KARAMAN T. I. KMI LIBRARY WEB-SITE: PROSPEKTS OF DEVELOPMENT	51-52
KYSLYUK L. V. MEDIA TECHNOLOGIES AS A FACTOR OF ORGANIZATIONAL CHANGE PROCESSHIGH SCHOOL LIBRARIES	53-56
KOBIELIEV O. M., POBIZHENKO V. V. INFORMATION AND ANALYTICAL SYSTEM AS A TOOL OF LIBRARY ACTIVITY OPTIMIZATION.....	56-57
KOVALOVA Z. F. VIRTUAL SERVICE OF UNIVERSITY LIBRARY – NEW FORM OF REFERENCE SERVIVE	58-61
KOVTUN A. I. MONITORING OF STATISTICAL ACCOUNTING AUTOMATED LIBRARY SERVICE PROCESSES IN PROGRAM UFH/LIBRARY	61-63
KOLESNIKOVA T. A. LIBRARY OF HIGHER SCHOOL AND A NEW FIELD OF INFORMATION INTERACTION	64-70
KOSOLAPOV A. A., MOTIN A. V., LOSKUTOV D. V. ON THE QUESTION OF PROSPECTS OF LIBRARY INFORMATION SYSTEMS DEVELOPMENT IN CONDITIONS OF GLOBAL CRISIS	71-72
KOSTYRKO T. N., BELODED E. V. THE UNIVERSITY LIBRARY AND TOLERANCE EDUCATION OF TODAY'S YOUTH	72-78

KRAVCHENKO O. M. PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF THE UNIVERSITY LIBRARIANS (FROM EXPERIENCE OF THE SCIENTIFIC LIBRARY OF KRYVYI RIH PEDAGOGICAL INSTITUTE OF STATE HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENT "KRYVYI RIH NATIONAL UNIVERSITY")	78-82
KRAINUK E. V. MAINTENANCE OF LIBRARY USERS IS IN AN ELECTRONIC ENVIRONMENT	82-85
KRASIKOVA O. Y. INFORMATION POTENTIAL AGRICULTURAL LIBRARIES AND ITS APPLICATION IN HISTORICAL RESEARCH	85-87
LEBEDUK O. A. METHODICAL WORK IN SCIENTIFIC UNIVERSITY LIBRARY (FROM EXPERIENCE OF SCIENTIFIC-METHODICAL DEPARTMENT OF KRYVYI RIH PEDAGOGICAL INSTITUTE OF STATE HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENT "KRYVYI RIH NATIONAL UNIVERSITY")	87-92
LEDENYEVA N. D. UNIVERSITY LIBRARY AS AN ZONE OF COMMUNICATIVE COMFORT	93-96
LESYUK O. V. INFORMATION SUPPORT OF SCIENCE AT UNIVERSITIES IN THE MODERN EDUCATIONAL SPHERE OF UKRAINE	97-99
LOZDAN L. V. FORMATION OF USERS INFORMATION CULTURE IN SCIENTIFIC AND TECHNICAL LIBRARY OF NATIONAL MINING UNIVERSITY	99-101
LUTSYSHYNA T. S. THE FUNCTIONING OF ELECTRONIC CATALOGUES AT THE UNIVERSITY LIBRARY WEB SITES OF WESTERN REGION OF UKRAINE	102-105
LUCHKA L. M. DEVELOPMENT OF LIBRARY CENTRES IN STRUCTURE OF YEKATERINOSLAV EDUCATION INSTITUTIONS.....	106-110
MAKEEVA I. I. PSYCHOLOGICAL BASES OF USING THE TECHNICAL EQUIPMENTS OF STUDIES FOR FUTURE LIBRARIANS.....	110-114
MIKHAYLENKO I. I., MANSUROVA S. E. THE ANALYSIS OF THE SITE OF OMSTU LIBRARY TO COMPLY WITH THE PRINCIPLES OF THE QUALITY OF CULTURE WEB SITES.....	114-127
MOISEIEVA N. Yu. WEB SITES OF UNIVERSITY LIBRARIES: EXPERIENCE OF CREATION AND CAPABILITIES	127-130
MIAMLINA A. V. PROMOTION OF BOOKS AND READINGS	130-132
NEDAIVODA T. A. INFORMATION SUPPORT OF EDUCATION AND SCIENCE: TRADITIONS AND INNOVATIONS	132-135
NIKOLAYENKO N. M. CREATION OF INFORMATION RESOURCES OF ENGINEERING PEDAGOGICAL REQUESTS FOR USERS: THE EXPERIENCE OF THE SCIENTIFIC LIBRARY OF THE UKRAINIAN ENGINEERING PEDAGOGICS ACADEMY.	135-138
PEREPELITSA I. G., SAKHAROV V. D. FEATURES OF SCIENTIFIC AND TECHNICAL TEXTS TRANSLATION WITH USING OF COMPRESSION.....	139-149
PEREPELITSA I. G. LIBRARIAN BELARUS. PROGRAM PRESS RELEASE OF SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL TRIP	149-157
PETRENKO O. A., BOLVANOVSKA T. V. USER AND LIBRARY: IN THE QUESTIONNAIRE DNUZT.....	158-168
PYLYP Ya. A. INFORMATION SUPPORT OF SCIENCE AND EDUCATION: REQUIREMENTS OF TIME (FROM THE EXPERIENCE OF SCIENTIFIC AND TECHNICAL LIBRARY OF IVANO-FRANKIVSK NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY OF OIL AND GAS)	169-173
POLISHCHUK O. B. IMAGE OF CONTEMPORARY BIBLIOGRAPHY OF UNIVERSITY SCIENTIFIC LIBRARY IN CONDITION OF SOCIETY INFORMATIZATION	173-176

PERELEHINA V., PONARINA I. USING OF PR-TECHNOLOGIES IN PRACTICE OF NATIONAL UNIVERSITY OF WATER MANAGEMENT AND NATURE RESOURCES USE SCIENTIFIC LIBRARY	177-180
POPOVICH I. A., KUCHERENKO YU. V. CONTINUOUS PROFESSIONAL EDUCATION AS A WAY TO PROVIDE HIGHER EDUCATION LIBRARIES OF NEW HIGH QUALITY ADVANCED SKILLED STAFF	181-185
RZHEVTSEVA N. L. BIBLIOMETRIC METHODS FOR SCIENTIFIC RESEARCH	186-192
RHEUSKIY A. V., KUNANEC N. E. LIBRARY SERVICES «FACE TO FACE»	193-196
RYBALCHENKO O. M. SCIENTIFIC LIBRARY OF UEPA FOR EFFICIENT INFORMATIONAL AND BIBLIOGRAPHICAL SUPPORTING OF EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC PROCESSES IN THE ACADEMIES	196-199
ROMANUHA Z. V. APPLICATION OF SOCIAL NETWORKS BY UNIVERSITY LIBRARIES OF UKRAINE	200-202
SALKOVA L. V. PRESERVATION OF UNIVERSITY LIBRARY FUND: SOCIAL ASPECT	203-207
SANHARE PHALIKU LIBRARY – MEMORIAL PUBLIC GOOD	207-209
SVISTELNIK I. EFFECTIVENESS IMPROVEMENT OF INFORMATION SUPPORT IN UNIVERSITIES OF PHYSICAL EDUCATION	209-211
SEMENENKO L. P., GLAVCHEVA Y. M. DISTANCE COURSE «CURATOR OF CONTENT» AS PART OF THE PROGRAM «READING POLYTECH»	212-214
TKACHENKO N. A. PARTICIPATION E-ARCHIVE DONNTU IN THE DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC ACTIVITY DONETSK NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY	214-218
TKACHENKO T. P. TRAINING OF STAFF OF THE LIBRARY AS A GUARANTEE OF ITS SUCCESS.....	218-221
TURANSKAYA E. D. DEVELOPMENT OF UNIVERSITY LIBRARY IN THE MEDIA SPACE	221-223
KHARKONITSA E., KARNAEVA L. CREATION OF COMMON UNIVERSITY LIBRARIES INFORMATION SPACE – IMPORTANT FACTOR IN IMPROVING QUALITY OF HIGHER EDUCATION IN MOLDOVA.....	224-225
KHMEL V. V. LIBRARY MISSION	225-227
AN CHINSIN THE ROLE OF BOOKS IN LIFE OF CHINESE STUDENTS.....	227-229
SHELESTOVA A. M. ACTIVITY AND DOCUMENT SUPPORT OF UNIVERSITIES IN INFORMATION SOCIETY	230-235
SHITIKOVA T. N. LIBRARY AND INFORMATIO–EDUCATIONAL SPACE OF UNIVERSITY	235-239
SCHERBYNA K. I. COMPARISON OF STAFF OF RESEARCH LIBRARIES EUNU. VLADIMIR DAHL IN 2002 AND 2012 (SCIENTIFIC LIBRARY - 90 YEARS)	240-242
YAKUNINA S. A. INFORMATION AND READERS PORTRAIT OF YOUTH	243-248